Grec 413

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France. Département des manuscrits. Grec 413

BnF Gallica

GELASIUS Cyzicenus. Auteur du texte. Grec 413. 1561.

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'oeuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :
- La réutilisation non commerciale de ces contenus ou dans le cadre d'une publication académique ou scientifique est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source des contenus telle que précisée ci-après : « Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France » ou « Source gallica.bnf.fr / BnF ».
- La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service ou toute autre réutilisation des contenus générant directement des revenus : publication vendue (à l'exception des ouvrages académiques ou scientifiques), une exposition, une production audiovisuelle, un service ou un produit payant, un support à vocation promotionnelle etc.

CLIQUER ICI POUR ACCÉDER AUX TARIFS ET À LA LICENCE

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

- des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.
- des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter
utilisation.commerciale@bnf.fr.

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE

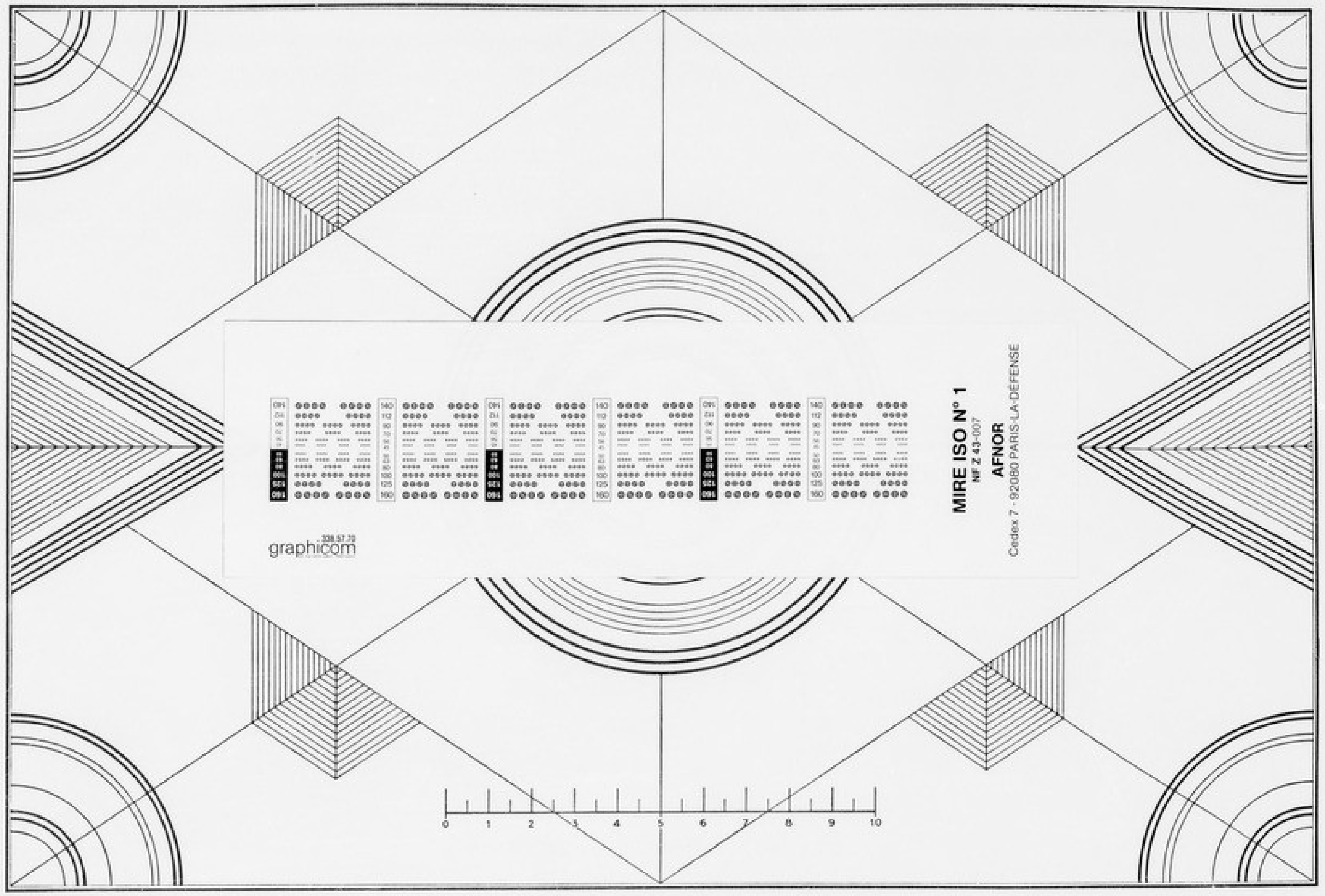

SERVICE PHOTOGRAPHIQUE

BN offset 79 13

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France. Département des manuscrits. Grec 413

PHOT. BIBL. NAT. PARIS
REPRODUCTION INTERDITE SANS AUTORISATION.

LES OEUVRES PROTÉGÉES PAR LA LÉGISLATION SUR LA PROPRIÉTÉ LITTÉRAIRE ET ARTISTIQUE (LOI DU 11 MARS 1957) NE PEUVENT ÊTRE REPRODUITES SANS AUTORISATION DE L'AUTEUR OU DE SES AYANTS DROIT.

DANS L'INTÉRÊT DE LA RECHERCHE LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE TIENT UN FICHIER DES TRAVAUX RELATIFS AUX MANUSCRITS QU'ELLE CONSERVE.

ELLE PRIE LES UTILISATEURS DU PRÉSENT MICROFILM DE LUI SIGNALER LES ÉTUDES QU'ILS ENTREPRENDRAIENT ET PUBLIERAIENT A L'AIDE DE CE DOCUMENT.

BN offset 79 13

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE
SERVICE PHOTOGRAPHIQUE
PARIS

DEPARTEMENT
DES MANUSCRITS

Grec 413

entier.

R 65442

1854:12 3.9.85

C.L

413.

413. Gelasii Cyziceni historia concilii Nicæni.
Copié en 1561. Pap. 82 fol. Peint. (Hurault.-Reg. 2040.) M.

A

Acta Nycenae synodi.

Transcriptum ex vetusto exemplari Bibliothecae Grimanae Venetiis Anno 1561 impensa aureorum 4

Recognouerunt Joh. et Andreas Huraultii fratres.

Cod. 509. in charta.

Commentarius earum rerum quae gestae sunt in sancto Concilio Niceno (Gelasii Cyziceni) editus a Balforeo.

Ex Bibliotheca Jo. Huraultii Boistallerii

509. 2040.

Σύνταγμα τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ ἁγίαν σύνοδον πραχθέντων.

Τὰ κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην καὶ οἰκουμενικὴν τῶν ἐπισκόπων συναθροισθεῖσαν σύνοδον, ἐν τῇ Νικαέων ἐπαρχίᾳ, ὡς ἔπος εἰπεῖν τῶν τοῦ ῥωμαίου κόσμου ἐπαρχιῶν, καὶ περσίδος. ἔτει τῆς τοῦ θεοῦ Χριστοῦ. καὶ θεσπίσματος τοῦ θεοφιλοῦς καὶ εὐσεβοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ ἡμετέρου. ὑπὲρ τῆς ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως, κατὰ τῶν μοχθηρῶν καὶ ἀσεβῶν δογμάτων τοῦ θεομάχου ἀρείου. πάντα τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ συνερχθείσῃ καὶ ἁγίᾳ συνόδῳ: λεχθέντα τε καὶ πραχθέντα καὶ διατυπωθέντα. πάλαι τε καὶ πρόπαλαι ἀναγνοὺς, ἔτι ἐν τῇ πατρῴᾳ οἰκίᾳ διάγων. εἰρηκὼς αὐτὰ ἐν βίβλῳ ἀρχαιοτάτῃ ἐγγεγραμμένα. ἐν μεμβράναις ἅπαντα ἀπαραλείπτως ἐχούσῃ. γνωριζομένης μὲν τοῦ θείου καὶ ἀοιδίμου Δαλματίου. τοῦ γενομένου ἀρχιεπισκόπου τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας τῆς τῶν κυζικηνῶν λαμπρᾶς μητροπόλεως. περιελθούσης δὲ εἰς ὕστερον τὸν ποτὲ ἡμετέρου οἴκου δεσπότην. λέγω δὴ τὸν κατὰ σάρκα πατέρα ἐμόν. τῆς αὐτῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας πρεσβυτερίου ἠξιωμένον. ᾗτινι ἱερᾷ βίβλῳ ἐντυχὼν, καὶ σχολὴν πολλὴν ἐν αὐτῇ ποιησάμενος. ἐπὶ μνήμης μὲν φέρειν πάντα, οὐχ οἷός τε ἤμην. οὐδὲ γὰρ αὐτῆς [illegible] ἄφατον ἐκεῖνο πλῆθος. τῶν ἐν αὐτῇ γεγραμμένων ἐπὶ μνήμης δι' ἀκριβείας φέρειν δυνηθείην. πλὴν ὅσα [illegible] ἀπεσημηνάμην. τά τε τῶν ἡμετέρων ἁγίων πατέρων καὶ ἐπισκόπων. τῆς τοῦ ὑγιαίνοντος λόγου διδασκαλίας αὐτῶν δόγματα. τάς τε πρὸς τοὺς ἀρειομανίτας αὐτῶν ἀντιθέσεις, καὶ τοὺς κατὰ τῆς ἐκείνων βλασφημίας, ἐγγράφους ἐλέγχους. ἃ εἰς [illegible]-

σφήλαντες οἱ μιαροὶ ἀρειομανῖται, κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ· οὐ μεῖον δὲ ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος. τάς τε τῶν μαθητῶν ἀρείου τῶν φιλοσόφων πρὸς τοὺς ἐπισκόπους ἀντιρρήσεις· τάς τε τῶν ἡμετέρων πρὸς ἐκείνους διαλεκτικῶν διδαγμάτων κατὰ τῶν αὐτῶν σοφισμάτων ἐναργεῖς ἐπιλύσεις· περί τε τῆς ἀνάρχου καὶ ἀεὶ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ συνυπαρχούσης τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος προαιωνίου μιᾶς θεότητος· περί τε τῆς αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, θεοῦ λόγου ἐπ᾽ ἐσχάτων τῆς ἡμετέρας ἕνεκα σωτηρίας, ἐκ τῆς θεοῦ παρθένου μαρίας ἀπορρήτου σαρκώσεως· καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀποστολικῶν διατυπώσεων, ἅπασαν ἁπλῶς τὴν ἐκεῖσε γεγενημένην πραγματείαν ἐνιστορήσας ἐν τῇ προρρηθείσῃ ἱερᾷ βίβλῳ· πρό γε πάντων τὰς τοῦ πιστοτάτου βασιλέως κωνσταντίνου τοῦ ἐν τῇ συνόδῳ συνεδρεύσαντος, θείας καὶ ἀληθῶς ἀποστολικὰς ἐννοίας, ἥσθην ἐς τοσοῦτον τοῖς τῇ βίβλῳ ἐκείνῃ τῇ ἱερᾷ περιεχομένοις· ὥστε εἰπεῖν με πρὸς τὸν κύριον· ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου· οὕτως ὑπερηγάσθην ἐν τοῖς ἐκεῖ διαλεγομένοις, περὶ τῆς ἀσπίλου καὶ ἀμωμήτου ὀρθοδόξου καὶ ἀποστολικῆς πίστεως. μετὰ δὲ καιρούς τινας φθάσας ἐν ταύτῃ τῇ τῶν βιθυνῶν ἐπαρχίᾳ λέγω κατ᾽ εὐδοκίαν τοῦ θεοῦ· κινήσεώς τε καὶ συζητήσεως πολλῆς οὔσης· γεγενημένης ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ ἀνοσίου βασιλίσκου. κατὰ τῆς ἀποστολικῆς καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ. καὶ τῆς ἐν αὐτῇ πολιτευομένης ἀποστολικῆς πίστεως· ἐπικειμένων μάλιστα καὶ κινούντων τὰ βασίλεια τῆς τοῦ αἱρετικοῦ εὐτυχοῦς ὁμοφρόνος συμμορίας· προβαλλομένων ἡμῖν ὑπούλως τὴν ἐν νικαίᾳ φησὶν ὑπὸ τῶν πατέρων κρατηθεῖσαν πίστιν. οἱ

ἐπὶ τοῦ μετὰ λέοντα τυραννεύσαντος βασιλίσκου ἐν ἔτει [illegible]

ἴσ. ὁμοφρονοῦν

διηλέγχοντο πρὸς ἡμῶν, πολέμιοι ἐκείνης ὑπάρχοντες. οὐ γὰρ ᾔδεισαν τί λέγουσιν ἢ περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται· προφέροντες γὰρ μόνον τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἁγίᾳ χορείᾳ τῶν ὀρθοδόξων τοῦ θεοῦ ἱερέων. ἐν πνεύματι ἁγίῳ τὰ τοῦ χριστοῦ δόγματα ἐκφωνηθέντα, ἀπεπήδων ἀφ᾽ ἡμῶν· χλευάζοντες μὲν τὰς ἀρείου βλασφημίας κατὰ τῶν ἐκεῖσε ὁσιωτάτων διὰ γλώττης προφέροντες. καὶ ἀναθεματίζομεν εἰπόντες, κατὰ τῶν ταῦτα οὕτως φρονούντων οἱ ἄθλιοι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ δι᾽ ἄλλα πολλὰ κινηθέντα κατὰ τῆς ἁγίας καὶ ὀρθοδόξου πίστεως ἡμῶν. τῆς ἀνέκαθεν ἔκ τε τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν προρρηθέντων ἁγίων ἡμῶν πατέρων. τῶν ἐν τῇ νικαέων συνειλεγμένων ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ τῇ μεθ᾽ ἡμῶν πολιτευομένης, πολλήν τινα ὅσην ἔρευναν ἐποιησάμην, πανταχῆ καὶ πανταχοῦ. τὸ δὴ λεγόμενον πάντα κάλων κινήσας, ἀνερευνῆσαι τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ πεπραγμένα· ὑπὲρ τοῦ τῆς αὐτῆς ἁγίας καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ὅρου. ἣν οὐκ ἀπ᾽ ἀνθρώπων. οὔτε δι᾽ ἀνθρώπων ἡ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία παρείληφεν. ἀλλ᾽ ἢ ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος καὶ θεοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. ὃς μετὰ τὴν τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ παρουσίας οἰκονομίαν. τὸ μέγα ἀληθῶς τῆς εὐσεβείας μυστήριον, καθὼς γέγραπται. φανερωθεὶς τε σαρκὶ καὶ ἀγγέλοις ὀφθείς. ὥστε γὰρ ἀγγέλοις θεατὸς ὁμολογουμένως κατὰ τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν. εἰ μὴ ἐσαρκώθη τὰ πάντα πληρώσαντα κατὰ τὴν οἰκονομίαν. τότε ὑπὲρ ἡμῶν ἑκούσιον πάθος. καὶ τὴν ταφὴν, καὶ τὴν ἀνάστασιν. τῇ ἁγίᾳ ἐκείνῃ καὶ ἀναμαρτήτῳ σαρκὶ αὐτοῦ παραχωρήσας. δι᾽ ἧς τὸ ἡμέτερον ἀπηθανάτισε γένος. ἀναβαίνων εἰς τοὺς οὐρανούς. ταύτης τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πί-

στεως τὸν θεῖον καὶ προσκυνητὸν ὅρον δι' ἑαυτοῦ συνῆξε. καὶ
μεγάλα βροντήσας κατὰ τὸ γεγραμμένον. κύριος ἀνέβη εἰς
οὐρανοὺς καὶ ἐβρόντησε. καὶ ἐν ἑτέρῳ ἐβρόντησεν ἐξ
οὐρανοῦ ὁ κύριος. καὶ ὁ ὕψιστος ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ. καὶ
τί ἐβρόντησε. ποίαν δὲ φωνὴν ἔδωκεν ὁ ὕψιστος. πο-
ρευθέντες φησὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους λέγων, μαθη-
τεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄ-
νομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἡ γὰρ
καὶ διὰ φιλανθρωπίαν τὴν ἡμῶν σάρκα ἔμψυχον καὶ ἔν-
νουν ἐκ τῆς πανυμνουμένου καὶ ἁγίας παρθένου μαρί-
ας προσείληφα, ἀλλὰ ἡ τῆς σαρκὸς πρόσληψις, προσθήκην
τῇ τοῦ πατρὸς καὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τριάδι, οὐκ
ἐποίησεν. ἀλλὰ μένει ἡ τριὰς, τριάς. πορευθέντες οὖν
μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. βαπτίζοντες αὐτοὺς
εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.
τοῦτον τὸν ἅγιον καὶ προσκυνητὸν ὅρον τῆς ὀρθῆς καὶ
ἀμωμήτου πίστεως παρὰ τοῦ κυρίου λαβόντες οἱ ἱεροὶ
ἀπόστολοι, πάσῃ τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκκλησίᾳ ἐκήρυ-
ξαν. ὡς πληρωθῆναι ἐν αὐτοῖς τὸ προφητικὸν λόγιον.
τὸ φάσκον. εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐ-
τῶν. καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα
αὐτῶν. ὅντινα ὅρον καὶ τὴν προσκυνητὴν ταύτην
δωρεὰν, τὴν εἰς ἡμᾶς διὰ τῶν θείων ἀποστόλων παρὰ
τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ δεδωρημένην. μετὰ πλείστους ὅσους
καιροὺς παυσαμένου τοῦ κατὰ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ
διωγμοῦ, διὰ ἀρείου πάλιν ὁ ἐχθρὸς τῆς ἡμετέρας
σωτηρίας κατὰ τῆς αὐτῆς ἁγίας καὶ ἀμωμήτου ἀπολέ-
ζεται πίστεως. ξένα τινὰ προσφέρων κατὰ τοῦ σωτῆρος
ἡμῶν βλάσφημα ῥήματα. δι' ὧν τὴν εἰς πᾶσαν
τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίαν τοῦ κυρίου ἐτάραξεν. οὐ

χθὲν καὶ τὴν πολυάνον ἐκείνην ἐπὶ τὴν τῶν νικαέων πό-
λιν. ὁ πιστότατος βασιλεὺς κωνσταντῖνος συνήγαγε σύ-
νοδον. εἰς τὰ προειρημένα πάντα προεγνωκὼς ὡς
ἀνωτέρω ἔφην καὶ διερευνησάμενος, μόλις ἐδυνή-
θην εὑρεῖν φανερῶς τῶν ἐκεῖσε ἐσκεμμένων καὶ ἐγγρα-
φέντων παρὰ πᾶσι διαφόροις φιλομαθέσιν ἀνδρά-
σιν. ἰωάννῃ μεθώνῃ τινὶ πρεσβυτέρῳ ἀνδρὶ παλαιῷ. ἀ-
γαν γραφικῷ. ἐν τεύχεσι δυοῖς παλαιοῖς λίαν, οὐ μὴν
ὅλα. καὶ ἐξ ἄλλων δὲ συγγραφέων διαφόρων. εὐσεβί-
ου τοῦ παμφίλου ἐπισκόπου καισαρείας. καὶ ῥουφίνου
πρεσβυτέρου ῥώμης. τῶν καὶ τῇ ἁγίᾳ ἐκείνῃ κοινω-
νησάντων συνόδῳ. καὶ ἄλλων πλειόνων ὅσων. οὐ μὴν
τὴν ἀκολουθίαν τῆς ὅλης ἁρμονίας εὗρον, κατὰ τὴν ἱ-
ερὰν ἐκείνην βίβλον, ἣ προσενέτυχον ὡς ἀνωτέρω μοι εἴ-
ρηται. μόνος γὰρ εὐσέβιος ὁ θαυμάσιος ὁ παμφίλου,
ἀξεπτῇ τῇ λεωφόρῳ τῆς ἀληθείας ἀπὸ τῆς τοῦ κυρίου πα-
ρουσίας ἕως τῶν τοῦ μεγάλου κωνσταντίνου χρόνων διώ-
δευσεν. ἄλλου δὲ τὰ ὅλα εὑρεῖν ἠδυνήθην. πολλοὶ ὁσ-
γνωρισάμενοι καὶ τῆς ἀληθείας ἴδια κατὰ τὴν προα-
ναγνωσθεῖσάν μοι βίβλον εὗρον. καὶ ἐξ ἑκατέρων ἀ-
ναλεξάμενος, ἀναγκαῖον ᾠήθην ἐγγράψαι τῷδε τῷ
βιβλίῳ πρὸς ὠφέλειαν κοινήν, καὶ στήριγμα τῶν ἐντα-
ξομένων τῷδε τῷ γράμματι. ἄρξεται δή μοι λοιπὸν
ὁ λόγος. προοδοποιοῦντος μοι καὶ ποδηγοῦντος, τοῦ
ἀεὶ ζῶντος θεοῦ λόγου. ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ βασιλέως
τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ χριστοφόρου βασιλέως κων-
σταντίνου. τοῦ καὶ τὴν σύνοδον τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ
νικαέων συναθροισθῆναι προστάξαντος πόλει. ἐν ἑτέ-
ρῳ γὰρ εἴ που θεῷ φίλον τὰ τῆς γενέσεως αὐτοῦ. καὶ τῶν
χρόνων τῆς τοῦ πρὸς αὐτοῦ κωνσταντίου τοῦ θεοφιλε-

στάτου βασιλείας τὴν διαγωγὴν ἐν τάξει συγγράμματι:—

περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας κωνσταντίνου:—

α' Μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῆς βασιλικῆς ἁλουργίδος τῶν τυράννων διοκλητιανοῦ καὶ μαξιμιανοῦ. τὸν ἰδιωτικὸν ἀπειληφότων αὐτῶν βίον καθά φησιν ὁ εὐσέβιος· χρόνου οὐ πλείστου μεταξὺ γινομένου. βασιλεὺς κωνστάντιος τὸν πάντα βίον πρᾳότατος, καὶ τοῖς ὑπηκόοις εὐνοϊκώτατος. τῷ τε θείῳ λόγῳ προσφιλέστατον ἑαυτὸν διαθέμενος, παῖδα γνήσιον κωνσταντῖνον αὐτοκράτορα καὶ σεβαστὸν ἀνθ᾽ ἑαυτοῦ καταλιπών, κοινῷ φύσεως νόμῳ, τελευτᾷ τὸν βίον. ἀπάσης μετὰ θάνατον ὅσῃ βασιλεῖ τις ἂν ὠφείλετο τιμῆς, ἠξιωμένος· χρηστότατος καὶ ἠπιώτατος βασιλεὺς γεγονώς. ὃς δὴ καὶ μόνος τῶν καθ᾽ ἡμᾶς ἐπαξίως τῆς ἡγεμονίας τὸν πάντα τῆς ἀρχῆς διετέλεσε χρόνον. καὶ τὰ ἄλλα τοῖς πᾶσι δεξιώτατον καὶ εὐεργετικώτατον παρασχὼν ἑαυτόν, τέλος εὐδόκιμον καὶ τρισμακάριστον ἀπείληφε τοῦ βίου. μόνος ἐπὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, εὐμενῶς καὶ ἐνδόξως, ἐπὶ διαδόχῳ γνησίῳ παιδί, τὰ πάντα σώφρονι καὶ εὐσεβεστάτῳ τελευτήσας. τούτου παῖς κωνσταντῖνος εὐθύς, ἀρξάμενος βασιλεὺς τελειότατος καὶ σεβαστὸς πρὸς τῶν στρατοπέδων. καὶ ἔτι πολὺ τούτων πρότερον πρὸς αὐτοῦ τοῦ παμβασιλέως θεοῦ ἀναγορευθείς. ζηλωτὴν ἑαυτὸν τῆς πατρικῆς περὶ τὸν ἡμέτερον λόγον εὐσεβείας, κατέστησε. καὶ μαθέτερα. οὕτω δὴ κωνσταντίνου. ὃν βασιλέα ἐκ βασιλέως. εὐσεβῆ τε ἐξ εὐσεβεστάτου καὶ τὰ πάντα σωφρονεστάτου γεγονέναι εἰρήκαμεν. σωφροσύνῃ τε καὶ εὐσεβείᾳ τετιμημένον παρὰ τοῦ παμβασιλέως θεοῦ τῶν ὅλων καὶ σωτῆρος. κατὰ τῶν δυσσεβεστάτων τυράννων ἀνεγηγερμένου. θεοῦ συμμαχοῦντος

αὐτοῦ παραδοξότατα, ἐπὶ τῆς μὲν ἐπὶ ῥώμης ὑπὸ κωνσταντίνου μαξέντιος. ὁ δὲ ἐπ᾽ ἀνατολῆς οὐ πολὺν ἐπιζήσας ἐκείνῳ χρόνον, αἰσχίστῳ καὶ αὐτὸς θανάτῳ ὑπὸ λικινίου οὔπω τότε μανέντος περιφθεὶς κατ᾽ αὐτοῦ ὑπὸ κωνσταντίνου τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως, καταστρέφει τὸν βίον. πρότερος γε μήν. ὁ τῇ τιμῇ καὶ τάξει τῆς βασιλείας πρῶτος κωνσταντῖνος τῶν ἐπὶ ῥώμης κατατυραννουμένων φειδὼ λαβών, θεὸν τὸν οὐράνιον. τόν τε τούτου λόγον. αὐτὸν δὴ τὸν πάντων σωτῆρα ἰησοῦν χριστὸν σύμμαχον δι᾽ εὐχῶν ἐπικαλεσάμενος, πρόεισι πανστρατιᾷ. τὰ τῆς ἐκ προγόνων ἐλευθερίας ῥωμαίοις προμνώμενος. ταῦτα ὁ εὐσέβιος:—

περὶ τῶν ὁμοχρόνων βασιλέων κωνσταντίνου· μαξεντίου καὶ μαξιμίνου:—

β' Ὁ δὲ ῥουφῖνος. εἰ καὶ μὴ κατὰ τάξιν τὴν ἀκολουθίαν, καὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἁρμονίαν, εὐσεβίου τοῦ πάνυ τοῦ παμφίλου τὴν ἱστορίαν ἐξέθηκεν, ἀλλ᾽ ὅμως ὅσα συγγενῆ τῆς εὐσεβίου πραγματείας εὕρισκε. ἐκ τῶν αὐτοῦ ῥουφίνου καὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων ἀναλεξάμενος, ἐνθήσω καθὰ ἀνωτέρω εἴρηκα, τῷδε τῷ βιβλιδίῳ. λέγει δὲ καὶ οὗτος. μετὰ γοῦν τοῦ διοκλητιανοῦ καὶ μαξιμιανοῦ ἀπόθεσιν. καὶ τὴν τελευτὴν κωνσταντίου, ὑπολείπονται τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς, ὁμόχρονοι βασιλεῖς οἵδε. κωνσταντῖνος μὲν τὴν τοῦ πατρὸς μοῖραν εἰληφώς. αὕτη δὲ ἦν ἀπό τε τῆς καλουμένης εὐρώπης ἀρξαμένη. ὥστε τὸν ἴστρον διήκουσα. σκυθίαν τε ἑκατέραν. Καὶ κελτοὺς ἅπαντας, ἰλλυριούς τε καὶ σαυρομάτας. καὶ τὴν ἐπὶ τὸν ῥῆνον ποταμὸν καθήκουσαν τῶν βαρβάρων γῆν. τήν τε μακεδονίαν. καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν θάλασσαν. θετταλίαν τε καὶ ἀχαΐαν. καὶ ὅσα πρὸς ἥλιον δυόμενον ἕως ἀφορῶντα, τὸ ἰόνιον ὁρίζει πέλαγος. καὶ μαξιμῖνος δὲ ὁ διοκλητιανοῦ παῖς, ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν ἀνα-

πολλὰ ἔθνη, καθά φησιν ὁ εὐσέβιος· μαξεντίου τε τὴν ῥώμην· καὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἰταλίας εἰς αὐτὸν καθήκοντα τὸν ὠκεανόν, διέπων:—

περὶ τῆς τυραννίδος μαξεντίου:

γ' Κωνσταντῖνος οὖν μετὰ τὴν τοῦ πρὸς ἔννομον κηδείαν. καὶ τὰς νομιζομένας τιμάς, ζημίαν ἡγεῖτο τῆς ῥωμαίων συμφορᾶς, τὴν ἡσυχίαν. ἤκουε γὰρ τὴν ῥωμαίων πόλιν κάμνουσαν τοῖς μαξεντίου κακοῖς. εἰς γὰρ ὠμότητα τυραννίδος ὁ τῆς βασιλείας αὐτῷ μετεβάλετο τρόπος. πολλούς τε γὰρ ἀκρίτως τῶν ἐν τέλει θανάτῳ παρεδίδου, ζημίαις τε καὶ φυγαῖς. καὶ τῆς γῆς ἀναδασμόν, καὶ πεπτωκότας (?) ἀνεξετάστως συνέβαλεν. ἤδη δὲ καὶ γυναικῶν ἀλλοτρίων ἔρως, ἡ κακία διέφθειρεν, ἢ τοῖς ὑποτεταγμένοις ἐβιάζετο. καὶ λοιπὸν ἀνασφαλὲς ἦν γυναῖκα ἔχειν εὐπρεπῆ. καὶ διὰ σωφροσύνης φυλακήν, πολλάκις ἦν κατὰ τὴν πόλιν μιαιφονία. ταῦτα καὶ πλεῖστα ἕτερα ἀκούων ὁ θεοφιλέστατος κωνσταντῖνος. ἅμα μὲν τῆς παρούσης ἐπὶ συντάξεως, παρωξύνετο. πάνυ γὰρ οἰκείαν λύπην τοῖς φιλοθέοις ἀνθρώποις, ἡ τῶν ἀλλοτρίων πραγμάτων ἀδικία:—

περὶ τοῦ βασιλέως κωνσταντίνου· ὅπως κατὰ τοῦ τυράννου μαξεντίου ἐστρατεύετο:

δ' Ἐδόκει δὴ αὐτῷ λοιπόν, τῶν ὅπλων ἅπτεσθαι. καὶ τοῖς τοιαῦτα πάσχουσι ῥωμαίοις, συναμύνασθαι. τὸ γὰρ ἐκείνους, τῶν κακῶν ἐξελέσθαι, ἴσον ἦν ἤπερ καὶ πάντας αὐτοὺς διασῶσαι. βουλὴν δὲ λαμβάνει πρότερον τὰς ἀποστατούσας πόλεις τῆς ῥωμαίων ἡγεμονίας, ἀνακαλέσασθαι. τὰς μέν, τοῖς λόγοις. τὰς δέ, τοῖς ὅπλοις. τὰς δέ, τῇ τῆς φιλανθρωπίας εὐποιΐᾳ. τῶν τε γὰρ φόρους αὐτοῖς κουφοτέρους ἀπέφηνε. καὶ τὴν τῆς ἀκροάσεως ἰσότητα παρεῖχε. τάς γε νεωτεροποιΐας, καὶ ἀπονοίας, συνετῶς διέλυε. σιωπῶν μᾶλλον ἢ φοβῶν. εἰδὼς τὰ σκυθῶν καὶ τὰ φράγγων καὶ τὰ γερμανῶν ἔθνη,

5

φιλόνεικά τε εἶναι. καὶ πρὸς τὰς τῶν βασιλέων ἐπαναστάσεις, ἀξιόπιστον ἔχειν ὁρμήν. καὶ νόμον πολλάκις τὴν γνώμην ποιεῖσθαι. ὑπηγάγετο δὲ καὶ σκώτους (?). καὶ βρεττανούς. καὶ τὰς αὐτόθι νήσους. καὶ τὰ λοιπὰ γένη. καὶ ἅπαντας τοὺς τῶν τοῦ ἡλίου δυσμῶν γινομένους μεθορίους. εἰδέναι φασίν. εἴτε ἀληθῶς τὸν ὠκεανὸν καταδύεται. εἴτε καὶ τὸ ὕδωρ φθάσας πάλιν διὰ τῆς ὁδοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀνακάμπτει. εἶλε δὲ καὶ τῷ κράτει τῶν ὅπλων, τὰ αὐτόθι βάρβαρα φῦλα. παρέργῳ τῆς μάχης πρὸς τὸ ἔργον συγχρησάμενος. τοὺς μέν, γὰρ ὑποτάξας. τοὺς δέ, μισθοδοτήσας. τοὺς δέ, φίλους ἀντὶ πολεμίων. καὶ συνήθεις ἀντὶ παλαιῶν ἐχθρῶν καταστήσας, συνήγαγε πάντας συμμάχους. οὐδένα λυπήσας. οὐδὲ πολιορκήσας. καὶ ὑπὸ τὴν ἑτέρων στρατιὰν συναχθείς (?). ὅπου γὰρ ὁ θεὸς συμμαχεῖ. πάντα κατορθοῦνται. καὶ τὸν ἀνίκητον λόγον ὑπεραίρει. μετὰ τοιαύτης φιλοθέου γνώμης, ὁ πάντα πιστότατος κωνσταντῖνος. τὸν ῥῆνον ἐπὶ δεξιὰ διαβάς. καὶ πολλὰ μέν, ὄρη. πολλοὺς δὲ ποταμοὺς ἀνωνύμους ὀλίγῳ στρατῷ περαιωθείς, πολλά τε βάρβαρα ἔθνη χειρωσάμενος. γάλλων τε καὶ φράγγων. καὶ σαξόνων (?) δὴ καὶ ἔθνη προσαγαγόμενος, προσέμιξε λοιπὸν τοῖς ἰταλίας ὄρεσι τὸ στράτευμα. ταῦτα ἀκούσαντι τῷ μαξεντίῳ, ταραχή τις ἦν ἀδόκητος. οὐ γὰρ ἄν ποτε τοσαύτην χώραν διαβῆναι προσεδόκα. ὄρεσι καὶ ποταμοῖς καὶ ποικίλοις βαρβάροις πεφραγμένην. καὶ ταῖς αὐτοφυέσι τῆς ἐρημίας δυσχερείαις. μέγιστον γὰρ γίνεται πολλάκις ἐπιτείχισμα βασιλείας, ἡ τῶν τόπων ἐρημία. καὶ δὴ ἐδόκει σὺν πολλῷ τάχει τῆς ῥώμης ἐξελθόντα τὸν στρατὸν ἀνθυπεξάγειν, καὶ τῆς ἰταλίας που προανακρούσασθαι. ὡς δὲ ἀντιπαρετάττοντο. καὶ τὰ σημεῖα εἶδον ἀλλήλων,

φιλόνεικα

δυσχωρίαις

ἐνταῦθα ἡ μάχη λοιπὸν ἀπὸ σοῦ εἶχε τὴν ἐλπίδα. οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ ῥώμης προσκατεθέντες καὶ κατὰ φάλαγγας ἐκχεόμενοι. καὶ ἐκ πολλῆς ἐκεχειρίας καὶ διαναπαύσεως ὄντες, ἐδόκουν ἀξιόμαχοι κατὰ φαίνεσθαι. φρόνημα φέρειν ἄξιον τῆς πόλεως ἐφάμιλλον. οἱ δὲ μετὰ κωνσταντίνου παρατεταγμένοι. πολλὴν μὲν κατειλήφεσαν γῆν. πολλὰ δὲ λάφυρα καὶ σκῦλα τοῦ πολέμου συνῆγον τὸ πρόσθεν. ἐρρώμενοι δὲ μᾶλλον τῆς νίκης ἡ ἀπολαύσει τῶν εἰλημμένων χρησάμενοι. ἤδη δὲ λοιπὸν ἦσαν πρὸς τὸν κάματον ἀπαγορεύοντες. καὶ πρὸς τὴν συνεχῆ τῶν πόνων ἐνδιδόντες :–

περὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ ὀφθέντος ἐν οὐρανῷ τῷ βασιλεῖ κωνσταντίνῳ :–

ε. Οὕτω δὲ κεκριμένης τῆς μάχης. καὶ τῆς παρατάξεως ἰσορρόπου οὔσης, οὐρανόθεν ὁ θεὸς κωνσταντῖνον ὁπλίζει. δείξας αὐτῷ τὸ σεπτὸν τοῦ σταυροῦ σύμβολον φωτοειδὲς ἐν οὐρανῷ. γράμματα δὲ ἐμήνυε τῆς ὄψεως τὴν δύναμιν λέγοντα, τούτῳ νίκα. τοῦτο δὲ τὸ διήγημα τοῖς μὲν ἀπίστοις μῦθος εἶναι δοκεῖ καὶ πλάσμα. τοῖς δὲ ἡμετέροις δόγμασι κεχαρισμένον. τοῖς δὲ τἀληθῆ πιστεύειν συνεθισμένοις, ἐναργὴς τοῦ πράγματος ἡ ἀπόδειξις. ὁ γὰρ τούτου τοῦ συμβόλου ζωγράφος θεὸς, ἔδειξεν ἔργῳ μετὰ ταῦτα, τὴν ἀληθεύουσαν τοῦ γράμματος χάριν. εἰ δὲ μή πω πειθόμεθα ἃ γράφομεν. πρότερον γὰρ ἱστορίας γράφομεν. διὰ τὸ μακρὸν ἄνωθεν ἡμεῖς τὰ χρήσιμα συλλέγειν τῶν ἐκείνοις βεβιωμένων, ἀλλ᾽ οὐχ ἐν τοῖς ἐφεξῆς, ἀπιστεῖν δεῖ. ἃ καὶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς. οἱ κωνσταντίῳ τῷ κωνσταντίνου παιδὶ συμπαραταξάμενοι καὶ αὐτόπται γενόμενοι, τὴν παλαιὰν ἀπιστίαν, νεαρᾶς ὄψεσιν ἐθεράπευσαν. εἴτε γὰρ ἑβραῖοι εἶεν οἱ τούτοις ἀντιλέγοντες, πολλῷ τούτων ἀπιθανώτερα

τὰ ἐν ταῖς ἐκείνων βίβλοις πιστευόμενα. θάλαττα πεζευομένη. καὶ ὕδωρ τειχίζον. καὶ πέλαγος ὁδοιπορούμενον. καὶ ὁ θεὸς ἐν βάτῳ φθεγγόμενος. καὶ φλὸξ νομοθετοῦσα. καὶ σάλπιγξ ἄνευ ὀργάνου τὴν ἔρημον συνηχοῦσα. καὶ ἄγγελοι συμπαρατατόμενοι. καὶ ἀρχιστράτηγοι δυνάμεως κυρίου, τῆς φάλαγγος ὑπερμαχοῦντες. καὶ λίθοι χαλάζης. καὶ βέλη πυρὸς ἀντὶ τῶν συνήθων δοράτων βαλλόμενα. καὶ ὅμως ἀνεξετάστως πάντες οἱ σοφὰ φρονοῦντες, συντιθέμεθα. θεοῦ γὰρ βουλομένου, οὐδὲν ἀνήνυτον. εἴτε ἕλληνες εἶεν οἱ τὸ θαῦμα μὴ παραδεχόμενοι, πολλὰ ἔχομεν εἰπεῖν, ἃ μὴ βουλόμεθα λέγειν. πόθεν ἀλεξάνδρῳ μέλλοντι περαιοῦσθαι τὸν κατὰ περσικῶν πόλεμον. καὶ τὴν κατὰ δαρείου παράταξιν ἐπεθάρσησαν οἱ χρησμολόγοι. καίτοι τὰ ἐκείνων πλάσματα, τὴν φαινομένην ἀπόδειξιν οὐκ ἔχει. πῶς τὸ σωκράτει τῷ φιλοσόφῳ δαιμόνιον διὰ φωνῆς προεμήνυε, τῶν μὴ πρακτέων τὴν ἔκβασιν. καὶ τὰ περὶ τοῦ πυθαγόρου τοῦ σαμίου ὑπὸ τῶν ἐκείνου μαθητῶν συνταχθέντα, ἐῶ λέγειν. καὶ τὰ τῶν ποιητῶν πλάσματα. καὶ πῶς τινὲς τῶν παρ᾽ αὐτοῖς δοκίμων, καὶ συνεπολέμουν αὐτοῖς τινὰς τῶν παρ᾽ αὐτοῖς νομισθέντων θεῶν. ἵνα μή τις τὰ μυθώδη τοῖς ἀληθέσι. καὶ τὰ μὴ δεόντως πραχθέντα τοῖς πραχθεῖσιν, ἀντεξετάζειν νομίσῃ. τὴν γὰρ πολυδύναμον τοῦ χριστοῦ χάριν. ἀφ᾽ οὗπερ ἧς αὐτοὺς ἤνθησε. καὶ ἐν οὐρανῷ. καὶ ἐπὶ γῆς. καὶ ἐν θαλάττῃ. καὶ ἐν φυτοῖς. καὶ ἐν ξύλοις. καὶ ἐν ἱματίοις. καὶ ἐν νόσῳ. καὶ ἐν ὑγείᾳ. καὶ ἐν βρωτοῖς. καὶ ἐν ποτοῖς, ἀλεξιφάρμακόν τε γινομένην. καὶ γινομένην, καὶ ἐσομένην θεραπείαν, καὶ οἱ πειραθέντες μὲν, ἴσασι. καὶ ἡμεῖς δὲ κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν περιόδους τῆς ἱστορίας, ἐκθησόμεθα :–

Περὶ τοῦ σημείου οὗ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ἀντίτυπον τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ σταυροῦ ἐν οὐρανῷ:–

ε. Ὁ δ' οὖν Κωνσταντῖνος τὴν τοῦ θαύματος ὄψιν εἰς ἔργου σχῆμα μεταβαλών· καὶ χρυσοκολλήτοις λίθοις συναρμόσας, εἰς δόρατός τε ἀπαρτήσας ὑψηλοτάτου ὄψιν, ἐδίδου φέρειν τοῖς περὶ ἀσπίσι. τὴν τῶν γραμμάτων ὑπόσχεσιν, διὰ τῶν ἔργων λοιπὸν ἐπιζητῶν. καὶ τῆς ἐλπίδος οὐ διήμαρτε. θᾶττον μὲν οἷς πέπειστο πιστεύσας. ταχύτερον δὲ τῆς ὄψεως τὴν νίκην ὑποδεξάμενος:–

Περὶ τῆς κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς Μαξεντίου νίκης, τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου:–

ζ. Ὁρμήσας οὖν Κωνσταντῖνος τὸν πολὺν τοῦ πολέμου κάματον τῇ πίστει ὑποτεμνόμενος· καὶ τὸν ἀπὸ τῆς Ῥώμης στρατὸν οὐχ ὑφορώμενος, γενναίως ἀντιπαρετάττετο. Μαξέντιος δὲ τὴν Κωνσταντίνου ἀλκὴν δείσας. ἐπεί τε καὶ τὸ μῖσος Ῥωμαίων ὑφορώμενος· πρὸς γὰρ τοῖς πλείστοις διὰ τὴν ἀσωτίαν διεβέβλητο, ἐσκέψατο δόλῳ τὴν ἐπιβουλὴν μετελθεῖν. ὁ δὲ δόλος, γέφυρα ἦν. εἰς μηχανῆς εἶδος ὑπὸ τῶν τοιούτων συμπεπηγμένη. τὸ μὲν γὰρ φαινόμενον ἀπαθῆ, διάβασις ἦν. τὸν Κωνσταντῖνον ὑποδεξομένη. τὸ δὲ λανθάνον, παγὶς ἦν πλάνης. τοῖς ἐκείνου βήμασι συντεθεῖσα. διαβῆναι γὰρ μικρὸν ἔδει, καὶ τὸ μηχάνημα λέλυτο. καὶ ὁ πολέμιος εἴληπτο. τάφρον ἀδόκητον τῆς ἐπιβουλῆς τὸν τόπον λαβών. ἀλλ' ὁ μὲν, οὕτως ἐσκεύασε τῆς ἐπιβάσεως τὰ θήρατρα. θεὸς δὲ χρήσας τοῖς οἰκείοις σοφίσμασι, τὸν τῶν κακῶν τεχνίτην περιέβαλε. πρὶν γὰρ Κωνσταντῖνον ἐλθεῖν, φθάσας αὐτὸς ὑποπίπτει ταῖς οἰκείαις τέχναις ὁ τύραννος. καὶ αὐτοτυραννοκτόνος ἑαυτοῦ γεγονώς, καὶ χρηστὴν ὑπὲρ βουλὴν καθ' ἑαυτοῦ σκευάσας, πρὸ τῆς Ῥώμης. περὶ τὴν καλουμένην Μιλ-

βίαν γέφυραν ὁ προρρηθεὶς Μαξέντιος, αὐτοῖς καταδὺς εἰς τὸν ποταμὸν, ἀποπνιγεὶς ὤλετο. ὥστε τὸν δῆμον ὅλον Ῥωμαίων βοῆσαι λέγοντα· ᾄσωμεν τῷ κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται, καθά φησιν Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου. ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν. βοηθὸς καὶ σκεπαστὴς ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν. καὶ τίς ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς κύριε· τίς ὅμοιός σοι δεδοξασμένος ἐν ἁγίοις. θαυμαστὸς ἐν δόξαις ποιῶν τέρατα. οἷς ἐπιλέγει ὁ αὐτὸς ταῦτα καὶ ὅσα τούτοις ἀδελφά τε καὶ ἐμφερῆ. Κωνσταντῖνος δὲ τὸν πανηγεμόνα καὶ τῆς νίκης αἴτιον θεόν. καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν αὐτοῖς ἔργοις ἀνυμνήσας, ἐπὶ Ῥώμην μετ' ἐπινικίων εἰσήλαυνε. πάντων ἀθρόως αὐτὸν ἅμα κομιδῇ νηπίοις καὶ γυναιξί. τῶν τε ἀπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τῶν ἄλλως διασημοτάτων. σὺν παντὶ δήμῳ Ῥωμαίων. φαιδροῖς ὄμμασιν αὐταῖς ψυχαῖς. οἷα λυτρωτήν. σωτῆρά τε καὶ εὐεργέτην μετ' εὐφημιῶν καὶ ἀπλέτου χαρᾶς ὑποδεχομένων. ὁ δὲ, ἔμφυτον τὴν εἰς τὸν θεὸν εὐσέβειαν κεκτημένος. μηδόλως ἐπὶ ταῖς βοαῖς παρασαλευόμενος. οὐ μικρὰ τῆς ἐκ θεοῦ συναισθόμενος βοηθείας, αὐτίκα τὸ τοῦ σωτηρίου πάθους τρόπαιον. ὑπὸ χεῖρα ἰδίας εἰκόνος ἀνατεθῆναι προσέταττε. καὶ δὴ σταυροῦ σημεῖον ἐν τῇ δεξιᾷ κατέχοντα αὐτόν, ἐν τῷ μάλιστα τῶν ἐπὶ Ῥώμης δεδημοσιευμένων τόπῳ στήσαντες, αὐτὴν δὴ ταύτην προγραφὴν ἐντεταχθῆναι ῥήμασιν αὐτοῖς ἐγκελεύεται, τῇ Ῥωμαίων φωνῇ. τούτῳ τῷ σωτηριώδει σημείῳ. τῷ ἀληθινῷ ἐλέγχῳ τῆς ἀνδρείας, τὴν πόλιν ὑμῶν ἀπὸ ζυγοῦ τοῦ τυράννου διασώσας, ἠλευθέρωσα. ἔτι μὴν καὶ τὴν σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον Ῥωμαίων, τῇ ἀρχαίᾳ ἐπιφα-

να καὶ λαμπρότητι ἔξω πρώτης, ἀπεκαλύφθη. τοσαῦτα εὐσέβιος :—

γε μὴν ῥουφῖνος ἤγουν γελάσιος ταῦτα λέγει ὧδε. μετὰ ταῦτα. λικίνιον γαμβρὸν τυγχάνοντα τοῦ θεοφιλοῦς κωνσταντίνου ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ κωνσταντίᾳ, συμβασιλεύειν τῷ κωνσταντίνῳ, ἡ ῥωμαίων ἐπέθετο σύγκλητος. ὅντινα αὖθις, ἐπὶ τὴν ἑῴαν ἐξέπεμψε, κατὰ τοῦ ἐκεῖσε τυράννου. τὴν σφαγὴν τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν προμηθούμενος. ἀπολαύσας γὰρ ὧν τηλικούτων εὐεργεσιῶν τοῦ θεοῦ ὁ εὐσεβὴς κωνσταντῖνος, εὐχαριστήρια τῷ εὐεργέτῃ προσφέρειν ἐσπούδαζε. ταῦτα δὲ ἦν, τὸ ἀνεῖναι τοὺς χριστιανοὺς τοῦ διώκεσθαι. καὶ τοὺς ἐν ἐξορίᾳ ὄντας, ἀνακαλεῖσθαι. καὶ τοὺς ἐν δεσμωτηρίοις ἀφίεσθαι. καὶ τοῖς δημευθεῖσι, τὰς οὐσίας αὐτῶν ἀποκαθίστασθαι. τάς τε ἐκκλησίας ἀνορθοῦσθαι. καὶ πάντα ἐποίει σὺν προθυμίᾳ πολλῇ τὰ τοῦ χριστοῦ φρονῶν. τὰ πάντα χριστιανὸς ὤν, ὡς χριστιανὸς πάντα ἐπέπραττεν. ἀνήγειρε τὰς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ. καὶ πολυτελέσι τιμῶν ἀναθήμασιν. ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἑλλήνων ναοὺς, καθαιρεῖσθαι καὶ πυρὶ διαφθείρεσθαι προστάττων :— περὶ τῆς τοῦ κατὰ ἀνατολὴν τυράννου μαξιμιανοῦ ἀπονοίας.

μέντοι κατὰ τὴν ἀνατολὴν τύραννος, τὰς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας ἐπόρθει. ἐκπεριῆλθε δὲ αὐτὸν, τοιαύτη τις αἰτία. τὸ μέγεθος τῆς οὐ κατ᾽ ἀξίαν περιπεσούσης αὐτῷ ἡγεμονίας. μήτε οἷός τε φέρειν ὤν. ἀλλὰ δι᾽ ἀπειρίαν σώφρονος καὶ βασιλικοῦ λογισμοῦ. ἀπειροκάλως τοῖς πράγμασιν ἐγχειρῶν. ἐπὶ πᾶσι δὲ ὑπερηφανίας μεγαλαυχίᾳ τὴν ψυχὴν ἀλόγως ἀρθεὶς, ἤδη καὶ κατὰ τῶν τῆς βασιλείας κοινωνῶν. καὶ τοῦ πάντα αὐτοῦ μάλιστα

κωνσταντίνου διαφέροντος γένει τε καὶ τροφῇ καὶ παιδείᾳ, ἀξιώματί τε καὶ συνέσει. καὶ τό γε πάντων κορυφαιότατον, σωφροσύνῃ. καὶ τῇ περὶ τὸν ἀληθῆ θεὸν εὐσεβείᾳ διαλάμποντος, τολμᾶν ὥρμητο μαξιμῖνος θρασύνεσθαι, καὶ πρῶτον ἑαυτὸν ταῖς τιμαῖς ἀναγορεύειν. ἐπὶ τέλους, δ᾽ εἰς ἀπόνοιαν μανίας τάς τε συνθήκας, ἃς πρὸς λικίνιον πεποίητο παρασπονδήσας, πόλεμον ἄσπονδον αἴρεται. εἶτα ἐν βραχεῖ τὰ πάντα κυκήσας. πόλεις τε πάσας ἐκταράξας. καὶ πᾶν στρατόπεδον μυριάσιν ἀρίθμων τὸ πλῆθος συναγαγὼν, ἔξεισιν εἰς μάχην πρὸς λικίνιον. κατά τε αὐτοῦ καὶ τοῦ αὐτὸν στέλλοντος κωνσταντίνου. καὶ δὴ συμβαλὼν εἰς χεῖρας, ἔρημος τῆς ἐκ θεοῦ καθίσταται ἐπισκοπῆς. ἐξ αὐτοῦ τῆς νίκης τοῦ πάντων μόνου θεοῦ πρυτανευθείσης τῷ τότε κρατοῦντι κωνσταντίνῳ. ἀπόλλυσι μὲν πρῶτον, τὸ ἐφ᾽ ᾧ ἐπεποίθει ὁπλιτικὸν πλῆθος ὁ ἀλιτήριος. τῶν τε ἀμφ᾽ αὐτὸν δορυφόρων γυμνωθεὶς, καὶ πάντων ἔρημον αὐτὸν καταλελοιπότων. τῷ τε κρατοῦντι προσπεφευγότων. ὑποδὺς ὁ δείλαιος. ὡς τάχιστα τὸν οὐ πρέποντα αὐτῷ βασιλικὸν κόσμον λαθὼν καὶ δυσγενῶς καὶ ἀνάνδρως ἀποδὺς, ὑποδύεται τὸ πλῆθος. καὶ ἔπειτα διαδιδράσκει. κρυπταζόμενός τε ἀνὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς κώμας, μόλις ἐκ τῶν πολεμίων τὰς χεῖρας διέξεισι. τὰ τῆς σωτηρίας αὐτῷ πραγματευόμενος. ἔργοις αὐτοῖς εὖ μάλα πιστοὺς, καὶ ἀληθεῖς τοὺς θείους ἀποφήνας ἐκείνους ὧδε χρησμούς, ἐν οἷς εἴρηται. οὐ σῴζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν. καὶ γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ. ψευδὴς ἵππος εἰς σωτηρίαν. ἐν δὲ πλήθει δυνάμεως αὐτοῦ, οὐ σωθήσεται. ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου, ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν. τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ

ἔλεος αὐτοῦ. ῥύσασθαι ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς αὐτῶν.
ὁ δὲ δυσσεβὴς ἀθρόα θεοῦ πληγῇ μάστιγι. ἔνθα πρὸ
πολέμου συμβολῆς, κατέστρεψε τὸν βίον. γίνεται δὲ
αὐτῷ τὰ τῆς καταστροφῆς, οὐχ οἷα στρατηγοῖς πολεμι-
κοῖς. ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ γνωρίμων πολλάκις ἀνδριζο-
μένοις τὴν εὐκλεῆ τελευτὴν εὐθαρσῶς ὑπομένειν. ἀλ-
λὰ γὰρ ἅπαξ ὢν δυσσεβὴς καὶ θεομάχος. τῆς παρατά-
ξεως ἐν ταυτῷ πρὸ τοῦ πεδίου συνεστώσης. οἴκοι μένων
αὐτὸς καὶ κρυπταζόμενος. τὴν προσήκουσαν τιμωρί-
αν ὑπέσχε. ἀθρόως θεοῦ πληγῇ μάστιγι. ὡς ἀλγηδόσι δει-
ναῖς καὶ περιωδυνίαις ἐλαυνόμενος. πρὶν ἢ καταπεσεῖν
λιμῷ τε διαφθείρεσθαι. τάς τε σάρκας αὐτοῦ ὅλας ἀο-
ράτῳ καὶ θεηλάτῳ πυρὶ κατατήκεσθαι. ὡς διαρρυ-
έντα τὸ μὲν πᾶν εἶδος τῆς παλαιᾶς μορφῆς ἀφανι-
σθῆναι. ξηρὸν δ' αὐτὸν μόνον ὀστῶν γεγονέναι. οἷόν τι
μακρῷ κατεσκελετευμένον εἴδωλον ἀπολειφθῆναι.
ὡς μηδὲν ἄλλο ἢ νομίζειν τοὺς παρόντας, ἢ τάφον αὐ-
τοῦ τῆς ψυχῆς γεγονέναι τὸ σῶμα. ἐν εἴδει νεκροῦ καὶ
παντελῶς ἀπορρυείσης κατορωρυγμένης. σφοδρό-
τερον δὲ ἔτι μᾶλλον τῆς θέρμης αὐτὸν ἐκ βάθους μυε-
λῶν καταφλεγούσης. προπηδῶσι τε αὐτοῦ τὰ ὄμμα-
τα. καὶ τῆς ἰδίας λήξεως ἀποπεσόντα, πηρὸν αὐ-
τὸν ἀφιᾶσιν. ὁ δὲ, ἐπὶ τούτοις ἀναπνέων. αὐθομολο-
γούμενος τῷ κυρίῳ θάνατον συνεκαλεῖτο. καὶ τὸ πάν-
των ἔσχατον ἐνδίκως ταῦτα τῆς κατὰ τοῦ χριστοῦ παροινίας ἐκ-
πεπονθέναι ὁμολογήσας, ἀφίησι τὴν ψυχήν. οὕ-
τω δὴ τοῦ Μαξιμίνου ἐκποδὼν γενομένου. ὃς μόνος
ὑπελείπετο τῶν τῆς θεοσεβείας ἐχθρῶν ἁπάντων, χεί-
ριστος ἀναπέφηνεν:— τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἀνέσεως
Τὰ μὲν τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἀνέσεως, ἐκ θεμελίων αὐτῶν

χάριτι

χάριτι τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος, ἠγείρετο. ὅ τε τοῦ χριστοῦ
λόγος. εἰς δόξαν τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ διαλάμπων, μεί-
ζονα τῆς ἔμπροσθεν ἀπελάμβανε παρρησίαν. ταῦτα
ἐν ἐνάτῳ τόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ὁ πάντα
ἄριστος συντέταχεν ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος. τῶν γὰρ αὐ-
τοῦ πόνων ὡς ἀνωτέρω μοι εἴρηται. καὶ τῶν ἄλλων τὴν
ἀνάλεξιν ποιούμενος. τοῦ βιβλιδίου τούτου διὰ βρα-
χέων ἐγχαράττω τὴν σύνταξιν. ὅλῃ ὅσῃ σπουδῇ τὴν
πορείαν τοῦ λόγου ποιούμενος. ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν καὶ λαμ-
προφανὲς ἅγιον καὶ θεῖον ὄρος τῆς κατὰ Νίκαιαν ἀπο-
στολικῆς καὶ ἐναρέτου τῶν τοῦ θεοῦ ἱερέων συνόδου.
ὁρῶν μάλιστα τὸν προφήτην κραυγάζοντα μετὰ τῆς χα-
ρᾶς καὶ προτρέποντα. δεῦρο φησὶν ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄ-
ρος τοῦ κυρίου. καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ Ἰακώβ, καὶ ἀναγ-
γελεῖ ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα ἐν αὐτῇ.
ἐκ γὰρ Σιὼν ἐξελεύσεται νόμος. καὶ λόγος κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ.
ἀληθῶς γὰρ Σιών. καὶ Ἱερουσαλήμ. καὶ ὄρος κυρίου ὑψηλότατον.
καὶ οἶκος τοῦ θεοῦ Ἰακώβ, ὁ θεῖος ἐκεῖνος τῶν τοῦ θεοῦ ὀρθο-
δόξων ἱερέων ὅμιλος. πνευματικῷ διασκευασαμένων καὶ
παρρησιασάντων διά τε γραφῶν προφητικῶν. καὶ
εὐαγγελικῶν καὶ ἀποστολικῶν, περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς.
τουτέστι τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. ὡς ἀληθῶς ἄκτιστος τῇ τῆς
θεότητος φύσει. καὶ οὐ κτίσμα καθὼς ὁ θεομάχος καὶ
ἀσεβέστατος κατ' αὐτοῦ ἐβλασφήμησεν Ἄρειος. καὶ
ὅτι τῆς αὐτῆς οὐσίας ἧς καὶ ὁ γεννήσας αὐτὸν πρὸ τῶν
αἰώνων ἀπαθῶς ὑπάρχει πατήρ, καὶ τοῦ αὐτοῦ χρή-
ματος. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τῆς αὐτῆς θεό-
τητος καὶ οὐσίας, ἧς ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς σαφέστατα ἔδει-
ξαν. καὶ ἀληθῶς ὑψηλὸν ὄρος θεοῦ ἄνωθεν ἡμῖν. καθὰ
προεδήλωσεν ὁ λόγος παρ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου διὰ τῶν ἀ-

ἀποστόλων δοθείς. καὶ νῦν διὰ τῶν αὐτοῦ ἱερέων κατ᾽ ἀντικρὺ
νικηφόρων γραφικαῖς μαρτυρίαις ἐξαγγελθείς, ὁ προσκυ-
νητὸς σωτὴρ καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἀμωμήτου πίστεως ὀρθῆς.
περὶ οὗ σαφέστερον ἡμῖν συνεργίᾳ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος
προϊὼν ἀποδείξει ὁ λόγος. ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν προκειμένην ἡ-
μῖν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ὑπόθεσιν συναχθῶ-
μεν. συναναλαβόντες τὰ περὶ τῆς τοῦ βασιλέως θεοῦ
εἰς τὸν αὐτοῦ λαὸν ἀντιλήψεως. καὶ τῆς τῶν τυράννων
καταστροφῆς διὰ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ τοῦ θεοφιλοῦς,
κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως. καὶ δι᾽ αὐτοῦ εἰρήνην ἐ-
πρυτάνευσε, ταῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην αὐτοῦ ἐκκλησίαις.
ὁ μόνος μέγας κύριος. ὁ ποιῶν θαυμάσια μεγάλα μόνος.
καὶ ἀνεξιχνίαστα ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. ὁ ἀλλοιῶν και-
ροὺς καὶ χρόνους. μεθιστῶν βασιλεῖς τε καὶ καθιστῶν.
ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχόν. καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀνιστῶν πέ-
νητα. καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε τα-
πεινούς. πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦν-
τας ἐξαπέστειλε κενούς. καὶ βραχίονας ὑπερηφάνων
συνέτριψεν. ὁ θαυματουργός. ὁ μεγαλουργός. ὁ τῶν
ὅλων δεσπότης. ὁ τοῦ σύμπαντος κόσμου δημιουρ-
γός. ὁ παντοκράτωρ. ὁ πανάγαθος. ὁ εἷς καὶ μόνος
θεός. ᾧ τὸ καινὸν ᾆσμα ἀναπέμπομεν προσυπακού-
οντες, τῷ ποιοῦντι θαυμάσια μεγάλα μόνῳ. ὅτι
εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. τῷ πατάξαντι βασιλεῖς
μεγάλους. καὶ ἀποκτείναντι βασιλεῖς κραταιούς. ὅ-
τι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει
ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ κύριος. ἐφ᾽ οἷς ἅπασιν ἀνυμνοῦν-
τες μὴ διαλείπωμεν τὸν τῶν ὅλων θεόν, καὶ τὸν τούτου
μονογενῆ υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν τὸν σωτῆρα τῶν πάν-
των ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν αἴτιον. τὸν τῆς θεογνωσίας αὐ-

τοῦ εἰσηγητὴν ἡμῶν. τὸν τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας διδάσκα-
λον. τὸν τῶν ἀσεβῶν ὀλετῆρα. τὸν τυραννοκτόνον. τὸν τοῦ
βίου διορθωτήν. τὸν τῶν ἀπεγνωσμένων σωτῆρα Ἰησοῦν. ἐν ἑνὶ
στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ πάντες δοξάζωμεν. ὅτι δὴ μό-
νος οἷα πανάγαθου πατρὸς. βουλῇ τῆς πατρικῆς καὶ ἑαυτοῦ
καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος φιλανθρωπίας. τῶν κάτω που κειμένων
ἐν φθορᾷ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν προμηθούμενος. σὺν μάλα
τὴν ἡμετέραν ὑπέδυ φύσιν. καθάπερ τις ἄριστος ἰα-
τρὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἀναλαβών, καὶ τὰς νόσους φέ-
ρων. καὶ τότε καὶ εἰσαεὶ σωτὴρ καὶ ζωή. τὰ τῶν ὅλων κα-
τάρτισας ἐντολῇ. ὡς δὴ βασιλεὺς βασιλέων. καὶ τοῦ ἰ-
δίου λαοῦ ἀεὶ προμηθούμενος, τὸν αὐτῷ φίλον καὶ
θεράποντα ἴδιον κωνσταντῖνον. τοῖς τῆς εἰς αὐτὸν εὐσε-
βείας καὶ πίστεως ὅπλοις φράξας κατὰ τῶν ἀσεβῶν
τυράννων. τοῦ τε κατὰ ῥώμην μαξεντίου. καὶ τοῦ
κατὰ τὴν ἀνατολὴν μαξιμίνου, ἀνεγήγερκεν. οὓς δι᾽
αὐτοῦ ἀνελών, φαιδρὰν καὶ βαθεῖαν εἰρήνην τῷ οἰκείῳ
λαῷ ἀποδέδωκεν:— τὰ τῆς Λικινίου κακοτροπίας:

ια Οὐκ ἦν δὲ ἄρα φησὶν ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος τῷ μισοκά-
λῳ φθόνῳ. τῷ τε φιλοπονήρῳ δαίμονι φορητὸς ἡ τῶν
ὁρωμένων θέα. ὥσπερ οὐδὲ Λικινίῳ μεταδραπεύ-
τι ὥσπερ ἐτύγχανεν. αὐτάρκη πρὸς σωφρονισ-
μὸν τὰ τοῖς ἔμπροσθεν δεδηλωμένοις τυράννοις συμ-
βεβηκότα. ὅσα φρενουμένοις αὐτῷ τῆς ἀρχῆς τῆς
βασιλείας τοῦ μεγάλου κωνσταντίνου δευτερείων τιμῆς
ἐπιγαμβρείας τε καὶ συγγενείας, ἠξιωμένος, μιμήσε-
ως μὲν τῆς τῶν καλῶν ἀπελιμπάνετο. τῆς δὲ τῶν ἀσε-
βῶν τυράννων μοχθηρίας, ἐζήλου τὴν κακοτροπίαν. καὶ
ὧν τοῦ βίου τὴν καταστροφὴν ἑώρα αὐτοῖς ὀφθαλ-
μοῖς, τούτων ἕπεσθαι τῇ γνώμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ τοῦ

Τοιγαροῦν

κρείττονος φιλίας τε καὶ διαθέσεως ἠβούλετο. διαφθονη-
θεὶς τοιγαροῦν τῷ πανευεργέτῃ, πόλεμον δυσαγῆ καὶ δει-
νότατον πρὸς αὐτὸν ἐκφέρει. οὐ φύσεως νόμων φειδό-
μενος. οὐχ ὅρκων μεμνημένος. οὐχ αἵματος. οὐ συνθηκῶν
μνήμην ἐν διανοίᾳ λαβών. ὁ μὲν γὰρ αὐτῷ οἷα πανά-
γαθος βασιλεὺς. εὐνοίας παρέχων ἀληθοῦς σύμβο-
λα. συγγενείας τῆς πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐφθόνησε. γάμων
τε λαμπρῶν ἀδελφῆς μετουσίαν οὐκ ἀπηρνήσατο.
καὶ μεθ' ἕτερα. ἀλλὰ τούτοις τἀναντία λικίνιος διε-
πράττετο. παντοίας ὁσημέραι κατὰ τοῦ κρείττονος
μηχανὰς ἐπιτεχνώμενος ὁ μισόθεος. παντοίους ἐπι-
βουλῆς τρόπους, ὡς ἂν κακοῖς τὸν εὐεργέτην ἀμείψαι-
το. οἷς ἐπελέγη. τῷ δὲ τῶν ἱερῶν ὁ θεὸς φίλος, κηδεμὼν
καὶ φύλαξ τῷ κωνσταντίνῳ. λέγων. ὃς αὐτῷ τὰς ἐν
ἀπορρήτῳ καὶ σκότῳ μηχανωμένας ὑπὸ τοῦ τυ-
ράννου συμβουλίας, εἰς φῶς ἄγων διήλεγχε. τοσοῦτον
ἀρετὴ τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας ὅπλον πρὸς ἄμυναν μὲν
ἐχθρῶν. οἰκείας δὲ φυλακὴν σωτηρίας ἰσχύει. ᾧ δὴ πε-
φραγμένος ὁ θεοφιλέστατος ἡμῶν βασιλεὺς κων-
σταντῖνος τῇ ἐκ τοῦ θεοῦ βοηθείᾳ, τὰς τοῦ δυσωνύμου
πολυπλόκους ἐπιβουλὰς διεδίδρασκεν. ὁ δὲ τύραν-
νος τὴν λαθραίαν συσκευὴν ὡς οὐδαμῶς ἑώρα κατὰ
γνώμην χωροῦσαν. τοῦ θεοῦ πάντα δόλον τε καὶ ῥᾳδι-
ουργίαν τῷ θεοφιλεῖ καταφωρᾶ ποιοῦντος. οὐκέτι
οἷός τε ὢν ἐπικρύπτεσθαι, προφανῆ πόλεμον αἱρεῖ-
ται. ὁμοῦ δὲ καὶ τὰ κωνσταντίνου πολεμεῖν. δια-
γνοὺς ἤδη, καὶ κατὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων ὡς φρουροῦ κων-
σταντίνου. ὃν ἠπίστατο σέβειν αὐτόν, παρατάττεσθαι
ὡρμήνετο. καὶ ἔπειτα τοὺς ὑπ' αὐτῷ θεοσεβεῖς ἤλαυ-
νε. καὶ μεθ' ἕτερα. καὶ ὁ τρόπος δὲ τοῦ κατ' αὐτὸν φθό-

νου, ξένος τις ἦν. καὶ οἷος οὐδέπω ποτὲ ἠκούσθη. τὰς
γοῦν ἀμφὶ τὴν ἀμάσειαν. καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ πόντου
πόλεις. ὅσοις κακοῖς πιέζεσθαι προσέταξε, πᾶσαν ὑ-
περβολὴν ὠμότητος ὑπερηκόντισεν. ἔνθα τῶν ἐκ-
κλησιῶν τοῦ θεοῦ. αἱ μὲν, ἐξ ὕψους, εἰς ἔδαφος αὖθις κα-
τερρίπτοντο. τὰς δὲ, ἀποκλείεσθαι ἐκέλευσεν. ὡς ἂν
μὴ συνάγοιτό τις τῶν εἰωθότων. μηδὲ τῷ θεῷ τὰς ὀ-
φειλομένας εὐχὰς καὶ λατρείας ἀποδιδῶσι. συντελεῖσθαι
γὰρ οὐχ ἡγεῖτο ὑπὲρ αὐτοῦ ταύτας. πῶς γὰρ οἷόν τε ἦν
τοῦ γὰρ ἐν νόθῳ τὸν μισόθεον. φαύλῳ συνειδότι τοῦτ' ἐλογιζό-
μενος. ὑπὲρ δὲ κωνσταντίνου τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως
πράττειν ἡμᾶς. καὶ τὸν θεὸν ἱλεοῦσθαι ἐπείπεισο. ὅθεν
ἐκ τούτου παρορμηθείς, τὸν θυμὸν καθ' ἡμῶν ἐπισκήπ-
τει. καὶ μετὰ βραχέα. καὶ δὴ ἀπήγοντο πάλαι τῶν ἐπι-
σκόπων καὶ ἐκολάζοντο ἀπροφασίστως. ὁμοίως τοῖς
μιαιφόνοις. οἱ μηδὲν ἠδικηκότες. καινοτέραν ὑπο-
μένοντες τελευτήν. ξίφει τὸ σῶμα εἰς πολλὰ τμήματα
κρεουργούμενοι. καὶ μετὰ τὴν ἀπηνῆ ταύτην καὶ φοι-
κτοτάτην θέαν, τοῖς τῆς θαλάσσης βυθοῖς. τοῖς ἰχθύ-
σιν εἰς βορὰν ἐρρίπτοντο. φυγαὶ δὲ αὖθις ἐπὶ τούτοις
τῶν θεοσεβῶν ἁπάντων ὁμοῦ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν,
συνηρμένων νηπίοις, ἐγίνοντο. καὶ πάλιν ἀγροί. καὶ
ἐρημίαι. νάπαι τε καὶ ὄρη τοὺς τοῦ χριστοῦ θεράποντας ὑπε-
δέχοντο. κατὰ πάντων ἀνακινήσαντος τοῦ δυσσεβοῦς τὸν
πόλεμον. καὶ μετὰ βραχέα. εἰ μὴ τάχιστα τὸ μέλλον
ἔσεσθαι προλαβὼν ὁ τῶν ψυχῶν ὑπέρμαχος θεός, ὡς
ἐν βαθεῖ σκότῳ καὶ νυκτὶ ζοφωδεστάτῃ. φῶς ἤγειρε μέ-
γαν ἀθρόως καὶ σωτῆρα τοῖς πᾶσιν ἐξέλαμψε. τὸν αὐτοῦ
θεράποντα κωνσταντῖνον. ὑψηλῷ βραχίονι. γεννηθέντα
τῇ δὲ χειρὶ χειραγωγήσας. τούτῳ μὲν οὖν ἄνωθεν ἐξ

ὅθεν ὧν καρπὸν ἀσεβείας ἐπάξιον, βραβεῖα κατὰ τῶν ἀ-
σεβῶν παρέσχε νίκης. τὸν δὲ ἀλιτήριον αὐτοῖς συμ-
βούλοις ἅπασι καὶ φίλοις, ὑπὸ τοῖς Κωνσταντίνου ποσὶ
πρηνῆ κατέβαλεν ὁ Κωνσταντίνου καὶ πάντων ἡμῶν
θεός. ὡς γὰρ εἰς ἔσχατα μανίας τὰ κατ' αὐτὸν ἤλαυνεν. οὐκ
ἀνεκτὸν εἶναι λογισάμενος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὁ
τῷ θεῷ φίλος. τὸν ἔμφυτον σώφρονα καὶ εὐσεβῆ συνα-
γαγὼν λογισμόν. καὶ τὸ στερρὸν τοῦ δικαίου τρόπου
φιλανθρωπίᾳ κερασάμενος, ἐπαμῦναι κρίνει τοῖς ὑπὸ
τῷ τυράννῳ ταλαιπωρουμένοις. καὶ τὸ πλεῖστον ἀν-
θρώπων γένος βραχεῖς λυμεῶνας ἐκποδὼν ποιησάμενος
ἀνασώζεσθαι ὥρμηνται. μόνῃ γὰρ αὐτῷ χρωμένου φι-
λανθρωπίᾳ τῷ δυσσεβεῖ, τοῦ φιλανθρωποτάτου βασιλέως
Κωνσταντίνου τὸν πρὸ τούτου χρόνον. καὶ τὸν οὐ συμπα-
θείας ἄξιον ἐλεοῦντος, τῷ μὲν, ἐγίνετο πλέον οὐδὲν τῆς
κακίας. οὐκ ἀπαγορευομένῳ. αὔξοντι δὲ μᾶλλον τὴν
κατὰ τῶν ὑποχειρίων ἐθνῶν λύτταν. τοῖς δὲ κακουμέ-
νοις, οὐδεμία σωτηρίας ἐλπίς. ὑπὸ δεινοῦ θηρίου κα-
ταπονουμένοις. διὸ δὴ τῷ φιλαγάθῳ μίξας τὸ μισοπό-
νηρον ὁ τῶν ἀγαθῶν χορηγός, πρόεισιν ἅμα παιδὶ
Κρίσπῳ βασιλεῖ φιλανθρωποτάτῳ. ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ
τῆς μεγίστης ῥώμης ἐπὶ τὴν ἑῴαν κατὰ τοῦ τυράννου.
σωτηρίας δεξιὰν ἅπασι τοῖς ἀπολλυμένοις ἐκτείνας.
παμβασιλεῖ θεῷ καὶ παιδὶ χριστῷ σωτῆρι ποδηγῷ καὶ συμ-
μάχῳ χρώμενοι. πατὴρ Κωνσταντῖνος βασιλεὺς ἅμα
υἱῷ βασιλεῖ Κρίσπῳ. ἄμφω κύκλῳ διελόντες τὴν κα-
τὰ τῶν θεομισῶν παράταξιν, ῥᾳδίαν τὴν νίκην ἀπο-
φέρονται. τῶν κατὰ τὴν συμβολὴν πάντων ἐξομα-
λισθέντων αὐτοῖς. καὶ κατὰ γνώμην τοῦ παμβασι-
λέως θεοῦ κατά φησιν ὁ φιλαληθέστατος Εὐσέβιος

ὁ τοῦ πανευφήμου Παμφίλου. Ῥουφῖνος δέ φησιν,
ἡ καὶ μηδὲ μίαν μοῖραν τῶν γεγενημένων τῷ Λικινί-
ῳ πραγμάτων ἐμνημόνευσεν ὅμως καὶ αὐτὰ τὰ λεξείδια
τοῦ προρρηθέντος ἀναλεξάμενος, ἐνθεὶς τῇ συγγρα-
φῇ φησὶ δὲ οὗτος. Λικίνιος μὲν οὖν ὁ συμβασιλεύων
αὐτῷ. δηλονότι τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ. τὰς ἐθνικὰς
ἔχων δόξας, ἐμίσει χριστιανούς. καὶ διωγμὸν μὲν προ-
φανῆ κατ' αὐτῶν φόβῳ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου
κινεῖν ἀπεστέλλετο. λεληθότως δὲ πολλοὺς ἐπισκόπους ἀφῄρει.
προϊὼν δέ, φανερῶς τὸν κατὰ πάντων διωγμὸν ἀνεκί-
νει, ἐν τοῖς τῆς ἀνατολῆς τόποις, ὡς καὶ πολλοὺς τοὺς χριστοῦ
μάρτυρας ἀναδειχθῆναι ἐν διαφόροις τόποις. ἐκ δὴ
τούτου εἰς ἀπέχθειαν τὴν πρὸς αὐτὸν μεγίστην τὸν βα-
σιλέα Κωνσταντῖνον ἐκίνησεν. ἦσαν δὲ πρὸς ἀλλήλους
πολέμιοι. ταῦτα μὲν οὗτος. οἱ δὲ λοιποὶ ὅσοι τῆς
Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἀληθείας συνήγοροι. διε-
λόντες φησὶν ἄμφω τὴν στρατιάν. πατὴρ Κωνσταντῖ-
νος βασιλεύς. καὶ υἱὸς Κρίσπος βασιλεύς, κατὰ
τοῦ ἀσεβοῦς τυράννου ὥρμηντο. ὁ μὲν οὖν υἱὸς Κρί-
σπος, ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν μέρη σὺν τῇ αὐτῷ στρα-
τιᾷ τὴν πορείαν ποιούμενος. ὁ δὲ πατὴρ Κωνσταντῖνος
κατὰ τῆς Εὐρώπης τοῖς ἀμφ' αὐτὸν δορυφόροις, τὴν
ὁδὸν διήνυεν. ὁ δὲ μισόθεος καὶ πάσης ἀσεβείας καὶ
μιαιφονίας ἔμπλεως, ἐξ ἀνατολῶν μετὰ πλείστου
ὅσου στρατοῦ κατ' αὐτῶν παρατασσόμενος καὶ μεγα-
λαυχῶν ἤρχετο. φθάσας δὲ ἐν τῇ Νικομηδέων. ἐγνω-
κὼς καὶ εἰδὼς τὴν τοῦ θεοφιλοῦς Κωνσταντίνου ψυχὴν
σέβουσαν τοὺς τοῦ θεοῦ ἱερεῖς. καὶ ὅτι διὰ πάσης ἀξιοῖ
τιμῆς, μισθοδοτεῖ τὸν τῆς Νικομηδέων ἐπίσκοπον Εὐ-
σέβιον. πάλαι πρὸς φυγὰ αὐτοῦ ὄντα κατὰ τοῦ εὐ-

σεβοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου. ὁ ὁρμώμενος δι' αὐτοῦ καὶ τὸν ἀμφ' αὐτὸν ἀνελεῖν, τὸν τοῖς τοῦ θεοῦ πεφραγμένον ἀκαταμαχήτοις ὅπλοις Κωνσταντῖνον. συντίθεται οὖν αὐτῷ ὁ θαυμαστὸς Εὐσέβιος, ἐπαγγελίαις λιπαρηθεὶς παρὰ τοῦ συνασεβοῦς αὐτῷ Λικινίου. καὶ ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει, ἐξ αὐτῆς τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως ἐπιστολῆς, ἔνεστι πληροφορηθῆναι, ἣν τοῖς Νικομηδεῦσιν ἐπέστειλεν, ὧδέ πως λέγων, πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς. τίς ἐστιν ὁ ταῦτα διδάξας οὕτως ἀκέραιον πλῆθος; Εὐσέβιος δηλαδή, τῆς τυραννικῆς ὠμότητος συμμύστης. ὅτι γὰρ πανταχοῦ τοῦ τυράννου γεγένηται πρόσφυξ, πολλαχόθεν ἔστι συνορᾶν. τοῦτο μὲν αἱ τῶν ἐπισκόπων σφαγαὶ διαμαρτύρονται. ἀλλὰ τῶν ἀληθῶς ἐπισκόπων· τοῦτο δὲ ἡ χαλεπωτάτη τῶν Χριστιανῶν ἐκδίωξις, διαρρήδην βοᾷ. οὐδὲν γὰρ τῶν εἰς ἐμὲ γεγενημένων παρ' αὐτοῦ νῦν ἐρῶ. δι' ὧν ὅτε μάλιστα αἱ τῶν ἐναντίων μερῶν καθ' ἡμῶν ἐπραγματεύοντο συνδρομαί. οὗτος καὶ ὀφθαλμοὺς κατασκόπους ἔπεμπε κατ' ἐμοῦ. καὶ μόνον οὐχ ἔνοπλος τῷ τυράννῳ συνεισέφερεν ὑπουργίας αὐτῷ χρεῖν, μὴ δέ με τις οἰέσθω εἶναι πρὸς τὴν τούτων ἀπόδειξιν ἀπαράσκευον. ἔλεγχος γάρ ἐστιν ἀκριβής. ὅτι τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς διακόνους τοὺς Εὐσεβίῳ παρεπομένους, φανερῶς ὑπ' ἐμοῦ συνειλῆφθαι, συνέστηκεν. ἀλλ' εἰς αἰσχύνην ἐκείνων προενήνεκται. ἐκεῖνο μόνον δέδια. ἐκεῖνο διαλογίζομαι. ὅτι ὑμᾶς ὁρῶ πρὸς τὴν τοῦ ἐγκλήματος καλεῖσθαι κοινωνίαν. διὰ γὰρ τῆς Εὐσεβίου διαγωγῆς τε καὶ διαστροφῆς, συνείδησιν κεχωρισμένην τῆς ἀληθείας εἰλήφατε. ἀλλ' ἔστιν οὐ βραδεῖα θεραπεία. εἴγε ἐπίσκοπον πιστόν τε καὶ ἀκέραιον νῦν γοῦν λαβόν-

τες, πρὸς θεὸν ἀποβλέπετε ὅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν ὑμῖν ἐστι. ὃ καὶ πάλαι ἐχρῆν τῆς ἡμετέρας κρίσεως ἠρτῆσθαι. εἰ μὴ ὁ προειρημένος Εὐσέβιος σὺν τῇ τῶν τότε συλλεγομένων αἱρέσει ἐνταῦθα ἐληλύθει. καὶ τὴν τῆς τάξεως ὀρθότητα, ἀναισχύντως συνετάραξε. ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ τοῦ αὐτοῦ Εὐσεβίου πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ὀλίγα προσήκει φράζειν, μακροθύμως ἀκούσατε. μέμνηται ἡ ὑμετέρα ἀνεξικακία ἐπὶ τῆς Νικαέων πόλεως γεγενῆσθαι σύνοδον ἐπισκόπων. ἧ καὶ αὐτὸς ἐγὼ πρεπόντως τῇ τῆς ἐμῆς συνειδήσεως λατρείᾳ παρῄμην. οὐδὲν ἕτερον βουλόμενος, ἢ ὁμόνοιαν ἐργάσασθαι. καὶ πρὸ πάντων ἐλέγξαι καὶ ἀποσείσασθαι τὸ πρᾶγμα τοῦτο. ὃ τὴν μὲν ἀρχὴν εἰλήφει διὰ τῆς Ἀρείου τοῦ Ἀλεξανδρέως ἀπονοίας. ἰσχυροποιεῖτο δὲ παραχρῆμα διὰ τῆς Εὐσεβίου ἀτόπου τε καὶ ὀλεθρίας σπουδῆς. ἀλλ' αὐτὸς οὗτος Εὐσέβιος προσφιλέστατοι καὶ τιμιώτατοι, μεθ' ὅσης νομίζετε συνδρομῆς. ἅτε δὴ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτῆς ἡττώμενος. μεθ' ὅσης δὲ αἰσχύνης τῇ πανταχόθεν ἐληλεγμένῃ ψευδολογίᾳ αὐτοῦ συνίστατο. ὑποπέμπων μέν μοι διαφόρους τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ἀξιοῦντας. ἐξαιτούμενος δὲ παρ' ἐμοῦ συμμαχίαν τινά. ὅπως μὴ ἐπὶ τοσούτῳ ἐξελεγχθεὶς πλημμελήματι, τῆς ὑπαρχούσης αὐτῷ ἐκπέσοι τιμῆς. μάρτυς ἐστί μοι τούτων, αὐτὸς ὁ θεός. ὃς ἐμοί τε καὶ ὑμῖν φιλάγαθος ἐπιμένοι. ὅτι καὶ ἐμὲ αὐτὸς ἐκεῖνος Εὐσέβιος περιέτρεψε, καὶ ἀπρεπῶς ὑφήρπασεν. ἀλλ' ἡ θεία μὲν πρόνοια ἐπὶ τὴν ἀληθεστάτην αὐτῆς ὁδὸν συνεκίνησεν. ὃ καὶ ὑμεῖς συνέγνωτε, καὶ ἐπιγνώσεσθαι. πάντα μὲν γὰρ ἐπράχθη παρ' αὐτοῦ τότε Εὐσεβίου τοῦ ἀνοσίου λό-

γω, καθὼς αὐτὸς ἐπόθει. πᾶν ὁποῖον οὖν κακὸν ὑπὸ τῆς αὐτοῦ διανοίας ἀποκρυπτόμενος. ἀλλὰ πρώην ἵνα τὰ λοιπὰ τῆς τούτου κακότητος παρῶ, τί μάλιστα μετὰ Θεογνίου ὃν τῆς ἀνοσίας αὐτοῦ προαιρέσεως ἔχει κοινωνὸν διεπράξατο, ἀκούσατε. προσετετάχειν Ἀλεξανδρεῖς τινὰς τῆς ἡμετέρας πίστεως ἀναχωρήσαντας, ἐνταῦθα κεκελευκὼς ἀποσταλῆναι. ἐπειδὴ διὰ τῆς τούτων ὑπηρεσίας, διχονοίας ἤγειρετο πυρσός. ἀλλ' οὗτοι οἱ καλοί τε καὶ ἀγαθοὶ ἐπίσκοποι. οὓς ἅπαξ ἡ τῆς συνόδου ἀλήθεια πρὸς μετάνοιαν τετηρήκει, οὐ μόνον ἐδέξαντο ἐκείνους, καὶ παρ' ἑαυτοῖς ἠσφαλίσαντο, ἀλλὰ καὶ ἐκοινώνησαν αὐτοῖς, τῆς τῶν τρόπων κακοηθείας. διὸ τοῦτο περὶ τοὺς ἀχαρίστους τούτους ἐκεῖνα πρᾶξαι. ἁρπαγέντας γὰρ αὐτούς, ἐκέλευσα ὡς πορρωτάτω ἐξορισθῆναι. νῦν ἡμέτερον ἐστὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκείνην τὴν πίστιν βλέπειν. ἥνπερ ἀεί ποτε καὶ γεγενῆσθαι ὑμᾶς καὶ εἶναι πρέπει, καὶ διαπράξασθαι οὕτως. ἵνα ἁγνοὺς ἐπισκόπους ἀεί τε καὶ ὀρθοδόξους καὶ φιλανθρώπους ἔχοντες, χαίρωμεν. εἴ τις δὲ πρὸς μνήμην τῶν λυμεώνων ἐκείνων, ἢ πρὸς ἔπαινον ἀπερινοήτως ἐξαφθῆναι τολμήσει, παραχρῆμα τῆς ἰδίας τόλμης διὰ τῆς τοῦ θεράποντος τοῦ Θεοῦ τουτέστιν ἐμοῦ ἐνεργείας, ἀναστελήσεται. ὁ Θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξαι ἀδελφοὶ ἀγαπητοί. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἡ τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου ἐπιστολὴ σαφέστατα ἐδήλωσε περὶ τοῦ ἀσεβοῦς Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας. ὃς προσφυλὰξ οὐ μόνον γέγονε τοῦ θεομισοῦς Λικινίου, ἀλλὰ καὶ συμμελετητὴς καὶ ὑπουργὸς τῆς ἐκείνου τυραννίδος καὶ ἀσεβείας. βαδιοῦμαι δὲ ἐν τοῖς ἑξῆς ἐπὶ τὴν προκειμένην τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ὑπόθεσιν:~

περὶ τῆς κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς Λικινίου νίκης τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου:~

Λικινίου τοίνυν σὺν στρατιᾷ τῇ σὺν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Νικομηδέων ἐξορμήσαντος ἐπὶ τὸ Βυζάντιον κατὰ τοῦ θεοφιλοῦς Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε τότε παρόντος. τῶν δὲ ἑκατέρων στρατιωτικῶν φαλάγγων τὸν χριστοφόρον βασιλέα ἐν κύκλῳ αὐτῶν ἐχουσῶν ἰδὼν ὁ ἀλιτήριος, καὶ τῶν οἰκείων δὲ στρατῶν ἔρημον ἑαυτὸν θεασάμενος ὑπὸ τὴν τῶν κρειττόνων ἀσπίδα προσπεφευγότων, τὰ μὲν πρῶτα, κρυπτάζεσθαι ἐσπούδαζεν ἐν Χρυσοπόλει τῆς Βιθυνῶν. ἐπίνειον δὲ τοῦτο τῆς Χαλκηδόνος ἐστί. μεταδιωχθεὶς δέ, ἰδὼν ἑαυτὸν ἤδη πρηνῆ κείμενον ὑπὸ τοῖς Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ποσίν, ἐξέδωκεν ἑαυτόν. ζῶντα οὖν λαβὼν ὁ εὐτυχέστατος καὶ εὐσεβέστατος βασιλεύς, φιλανθρωπεύεται. καὶ κτείνει μὲν οὐδαμῶς. οἰκεῖν δὲ τὴν Θεσσαλονίκην προσέταξεν ἡσυχάζοντα. ὁ δέ, πρὸς ὀλίγον χρόνον, ἡσυχάζειν ἐδόκει. μετὰ δὲ ταῦτα βαρβάρους τινὰς προσποιούμενος, καὶ σὺν αὐτοῖς διασκεπτόμενος, ἀναμαχέσασθαι τὴν ἧτταν ἐσπούδαζε. τοῦτο γνοὺς βασιλεὺς ὁ πιστότατος ἀναιρεθῆναι τὸν θεομισῆ ἐκέλευσε. καὶ ἀνῃρέθη ὁ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ θεράποντος τύραννος:~

λόγος δεύτερος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας· περὶ τῶν μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ ἀσεβοῦς Λικινίου καὶ αὐτοκρατορίας τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, καὶ εἰρήνης τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησιῶν:~

Κωνσταντῖνος τοίνυν πάντων γενόμενος ἐγκρατής. διὰ τῆς ἄνωθεν δοθείσης αὐτῷ συνάρσεως. αὐτοκράτωρ βασιλεὺς ἀναδειχθείς, τὰ χριστιανῶν αὔξειν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐσπούδαζεν. ἐποίει τε τοῦτο διαφόρ-

τοῖς τρόποις, ἐμπνεύσει χάριτος πίστιν, καὶ ἔμφυτον τὴν εἰς τὸν τῶν ὅλων θεὸν ἀπαράτρεπτον εὐσέβειαν. καὶ ἦν πᾶσα ἡ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκκλησία, ἐν βαθείᾳ εἰρήνῃ. ἐκ τοῦ δεκάτου τόμου Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου. ἀκουσώμεν δὴ πῶς ἐν ταῦθα λέγει καὶ ὁ ἀστὴρ ὁ κάλλιστος τῆς ἐκκλησιαστικῆς γεωργίας ὁ φιλαληθέστατος Εὐσέβιος ὁ τοῦ πανευφήμου Παμφίλου. ὁ μὲν οὖν Λικίνιος φησὶ τὴν ὁμοίαν τοῖς ἀθέοις τυράννοις τῆς ἀσεβείας μετελθὼν ὁδόν, ἐπὶ τὸν ἴσον αὐτοῖς ἐνδίκως παρηνέχθη κρημνόν. ἀλλ' οὗτος μὲν ταύτῃ καταβεβλημένος ἔκειτο. ὁ δὲ ἀρετῇ πάσῃ τῆς θεοσεβείας ἐκπρέπων μέγιστος νικητὴς αὔγουστος Κωνσταντῖνος, σὺν παιδὶ Κρίσπῳ βασιλεῖ θεοφιλεστάτῳ, καὶ τὰ πάντα τῷ πατρὶ ὁμοιοτάτῳ, τὴν οἰκείαν ἑῴαν ἀπελάμβανε. καὶ μίαν ἡνωμένην τὴν Ῥωμαίων κατὰ τὸ παλαιὸν παρεῖχον ἀρχήν. τὴν ἀπ' ἀνίσχοντος ἡλίου πᾶσαν ἐν κύκλῳ κατὰ θάτερα τῆς οἰκουμένης. ἄρκτον τε ὁμοῦ καὶ μεσημβρίαν εἰς ἔσχατα δυομένης ἡμέρας, ὑπὸ τὴν αὐτῶν ἄγοντες εἰρήνην. ἀφῄρητο δῆτ' οὖν ἐξ ἀνθρώπων πᾶν δέος τῶν αὐτοὺς πιεζόντων. λαμπρὰς δὲ ἐπετέλουν καὶ πανηγυρικὰς ἑορτῶν ἡμέρας. ἦν δὲ φωτὸς ἔμπλεα τὰ πάντα. καὶ μειδιῶσι προσώποις. ὄμμασί τε φαιδροῖς οἱ πρὶν κατηφεῖς ἀλλήλους ἔβλεπον. παρὸν δὲ αὐτοῖς, καὶ ὕμνοις κατὰ πόλιν ὁμοῦ καὶ ἀγροὺς τὸν βασιλέα θεὸν καὶ τὸν τούτου γνήσιον παῖδα Χριστὸν πρώτιστα πάντων ὅτι δὴ τοῦτο ἐδιδάχθησαν, ἐγέραιρον. καὶ ἔπειτα τὸν εὐσεβῆ βασιλέα ἅμα παισὶ θεοφιλέσιν εὐφήμουν. κακῶν δὲ ἀμνηστία παλαιῶν ἦν. καὶ λήθη πάσης δυσσεβείας. τῶν δὲ ἀγαθῶν ἀπόλαυσις. καὶ προσέτι μελλόντων προσδοκία. ἥπλωντο οὖν κατὰ πάντα τόπον τῆς τοῦ νικητοῦ βασιλέως φιλανθρωπίας ἔμπλεοι διατάξεις. νόμοι τε μεγαλοδωρεᾶς καὶ ἀληθοῦς εὐσεβείας γνωρίσματα ἔχοντες. οὕτω δῆτα πάσης τυραννίδος ἐκκαθαρθείσης, μόνοις ἐφυλάττετο τὰ τῆς προσηκούσης βασιλείας, βέβαιά τε καὶ ἀνεπίφθονα Κωνσταντίνῳ καὶ τοῖς τούτου παισί. τοσαῦτα οὖν ὁ τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἀξιοπιστότατος Εὐσέβιος ὁ τοῦ Παμφίλου, πλείστους ὅσους ἀγῶνας θέμενος. καὶ διερευνησάμενος, ἐκ τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἐλθόντων τὴν ἀναγραφὴν ποιησάμενος, ἐν δέκα τόμοις ὅλοις τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῖν ἱστορίας ἀκριβῶς καταλέλοιπεν. ἀρξάμενος μὲν ἀπὸ τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας. πληρώσας δὲ εἰς τοὺς δὲ τοὺς χρόνους οὐκ ἀπόνως. πῶς γὰρ οἷόν τε ἦν, τοσαύτην ἀναδεξάμενον φροντίδα τοῦ διασώζεσθαι τῆς τοιαύτης συγγραφῆς τὴν ἁρμονίαν. ἀλλ' ὡς ἀρτίως ἔφην, πολλὴν εἰσενεγκάμενος τὴν σπουδήν, καὶ πλοῦτον ἄφατον πόνου. ἀλλὰ μηδεὶς οἰέσθω τὸν ἄνδρα ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ δυσφημιζομένων. ὡς τῆς Ἀρείου βλασφήμου μοχθηρίας ποτέ τι πεφρονηκότα. ἀλλὰ πεπείσθω ὡς εἰ καί τινα ἢ ἐλάλησεν, ἢ ἔγραψε μικρόν τι τῶν Ἀρείου ὑπονοούμενα, οὐ μὴν κατὰ τὴν ἀσεβῆ ἐκείνου ἔννοιαν. ἀλλ' ἐξ ἀπεριέργου ἁπλότητος. καθὼς καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ἀπολογητικῷ αὐτοῦ λόγῳ ὃ διεπέμψατο πρὸς τὸ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων κοινὸν μαρτυράμενος, ταῦτα ἐπληροφόρησε. καὶ ἀληθῶς ἦν τὸν ἄνδρα ὑπολαβεῖν πᾶς τις εὖ φρονῶν ὁπότε συνέσει καὶ ἐξ ἐκείνου πεπεῖσθαι μήποτε τοῦτο ποτε τὰ Ἀρείου ἀκουσθησόμενα. δηλοῖ δὲ τὰ ἐν τῇ συνόδῳ τῇ κατὰ τὴν Νικαέων αὐτῷ ἠγωνισμένα κατὰ τῆς ἀσεβείας Ἀρείου ὑπὲρ

τῆς ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως. ἄγε δὴ τὴν
ἀκολουθίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας συνυφάνωμεν.
τῆς οὖν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίας Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος
ἡμῶν εἰρήνην βαθεῖαν ἐχούσης. πρυτανευθείσης αὐτῇ
ταύτης παρὰ τοῦ παμβασιλέως θεοῦ διὰ τοῦ θερά-
ποντος αὐτοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῶν αὐτοῦ παίδων. με-
τὰ τὸ μαρτύριον τοῦ θεσπεσίου Πέτρου. τοῦ τῆς Ἀλεξαν-
δρέων ἐκκλησίας ἐπισκόπου γενομένου. τελειωθέν-
τος αὐτοῦ ἐν αὐτῷ τῷ μαρτυρίῳ. καὶ τὸν τῆς ἀθλήσεως
ἄφθαρτον στέφανον ἀναδησαμένου, χηρεύει ἡ ἐκεῖσε
ἐκκλησία ἐνιαυτὸν ἕνα. μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτόν, χειρο-
τονεῖται εἰς τὸν θρόνον τοῦ αὐτοῦ ἁγίου μάρτυρος Πέτρου,
Ἀχιλλᾶς. ἀνὴρ στιβαρὸς καὶ μεγαλοφυής. ἐχέφρων.
εὐλαβὴς ὁμοῦ καὶ σοφίᾳ πολλῇ ὅση διαπρέπων.
καθὼς ἡμῖν τὰ παλαιὰ καὶ ἀπλανῶς ἔχοντα δηλ-
οῦνται συγγράμματα. ὃς πολλὰ παρακληθείς, ὑ-
πεδέξατο τὸν Ἄρειον εἰς τὴν διακονίαν. τούτου δὲ ἐπι-
βιώσαντος μῆνας πέντε μόνον, ὑποδέχεται τὴν τῆς
ἱερωσύνης ἀρχὴν τῆς αὐτόθι τῶν Ἀλεξανδρέων ἐκ-
κλησίας, Ἀλέξανδρος. ἀνὴρ τίμιος ἐν πᾶσι παντὶ
τῷ τῆς ἐκκλησίας κλήρῳ καὶ λαῷ. μικρομεγαλέθης. εὐ-
μετάδοτος. εὔλαλος. ἐπιεικής. φιλόθεος. φιλόπτωχος.
χρηστός. προσηνὴς πρὸς πάντας εἴπερ τις ἄλλος, ὃς καὶ
αὐτὸς κατέστησε τὸν Ἄρειον πρεσβύτερον, ἔγγιστα ἑαυτοῦ.
ἐπὶ τούτου τῆς εἰρήνης τῶν ἐκκλησιῶν ὁσημέραι ὡς
ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον λαμπρυνομένης καὶ εἰς μίαν
ὁμόνοιαν συνεστώσης. καὶ τοῖς ἐπάθλοις τῶν ἁγίων μαρ-
τύρων πανταχοῦ γῆς σεμνυνομένης, οὐκ ἤνεγκεν ὁ διά-
βολος τὴν τοσαύτην τοῦ πιστοτάτου τῆς ἐκκλησίας
λαοῦ ἐπὶ τῇ ἐν αὐτῇ πρὸς τὸν θεὸν θρησκείᾳ αὔξη-

σιν, πάλιν ἐκεῖνος φιλονεικίας τῶν ἐν αὐτῇ, ταραχὴν ὑφίστα-
περὶ τῆς ἐκφανερωθείσης αἱρέσεως ὑπὸ τοῦ θεομάχου Ἀρ-
Ὁ γὰρ πρεσβύτερος ἐκεῖνος. ὃν ἔφαμεν τῆς τοιαύτης ἀξιω-
θῆναι τιμῆς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξαν-
δρείας, Ἄρειος τοὔνομα. ἀνὴρ πρὸ σχήματι μᾶλλον
εὐσεβής. τὰ δὲ ἄλλα δόξης καὶ κενότητος θερμὸς
ἐραστής, ἤρξατο προφέρειν τινὰ ξένα περὶ τῆς εἰς
Χριστὸν πίστεως. ἃ τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, οὐδεὶς πώ-
ποτε ἐζήτησεν, ἢ παρεισήνεγκεν. ἐπιχειρήσας τὸν
μονογενῆ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν διελεῖν τῆς τοῦ πατρὸς ἀρρή-
του καὶ ἀϊδίου θεότητος, πολλῆς κατὰ τὴν ἐκκλη-
σίαν παραυτίκα ταραχῆς γέγονεν. ἀλλὰ δὴ τοῦ Ἀλε-
ξάνδρου πρᾳότητι φύσεως τὸν Ἄρειον ἐπὶ τὸ ἄμεινον
θέλοντος μεταβαλεῖν προσπουδαίαις παραινέσεσι. μὴ
δὲ πω δὲ κρίνοντος ἀποφάσει χρήσασθαι τέως, ἐπι-
νέμεσθαι διὰ τοῦτο πολλοὺς τὴν λοιμικὴν πεῖσα-
σιν τῆς αἱρέσεως γέγονεν. ἐπειδὴ καὶ ὡς ἀπὸ μικροῦ σπιν-
θῆρος, μέγα πῦρ ἐξαφθῆναι. ἀρξάμενον τὸ κα-
κὸν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας, καὶ κατὰ πό-
λεις ἄλλας καὶ ἐπαρχίας διέβαινε. τέλος ὡς ἐνδόσιν
ἐπὶ τὸ χεῖρον τὸ κακὸν προϊέναι. σύνοδον τῶν ὑπ' αὐ-
τὸν ἐπισκόπων συγκαλεσάμενος, καὶ καθελὼν τὸν Ἄ-
ρειον, δίδωσιν εἰς τοὺς συλλειτουργοὺς τὴν ὑπόθεσιν ὁ Ἀ-
λέξανδρος. πολλῶν ὑπερόντων τὰ κατὰ τὸν Ἄρειον ἐκ-
τεθεικώς. σπουδήν τε ἐνιεὶς πρὸς ἀναίρεσιν τῆς αἱρέ-
σεως, εἰς παρασκευὴν τῆς διαγνώσεως αὐτοῖς ἑτοι-
μάζεσθαι παρεσκευάζεται, γράψας πρὸς αὐτοὺς τοιάδε:

Κατὰ αἱρετικοῦ Ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ διαπεμ-
φθεῖσα, παρὰ Ἀλεξάνδρου ἐπισκόπου τοῖς ἁπανταχοῦ
ἐπισκόποις:-

Τοῖς ἀγαπητοῖς καὶ τιμιωτάτοις συλλειτουργοῖς, τοῖς
ἁπανταχοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἀλέξανδρος
ἐν κῷ χαίρειν. ἑνὸς σώματος ὄντος τῆς καθολικῆς ἐκ-
κλησίας. ἐντολῆς τε οὔσης ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς τη-
ρεῖν τὸν σύνδεσμον τῆς ὁμονοίας καὶ εἰρήνης, ἀκόλου-
θόν ἐστι γράφειν ἡμᾶς καὶ σημαίνειν ἀλλήλοις τὰ παρ'
ἑκάστοις γινόμενα. ἵνα εἴτε πάσχει εἴτε χαίρει.
ἓν μέλος, ἢ συμπάσχωμεν, ἢ συγχαίρωμεν ἀλλήλοις.
ἐν τῇ ἡμετέρᾳ τοίνυν παροικίᾳ ἐξῆλθον νῦν ἄνδρες
παράνομοι καὶ χριστομάχοι, διδάσκοντες ἀποστασίαν.
ἣν εἰκότως ἄν τις πρόδρομον τοῦ ἀντιχρίστου ὑπονοή-
σειε καὶ καλέσειε. καὶ ἐβουλόμην μὲν σιωπῇ παρα-
δοῦναι τὸ τοιοῦτον. ὅπως ἐν τοῖς ἀποστάταις μόνοις
ἀναλωθῇ τὸ κακόν. καὶ μὴ εἰς ἑτέρους τόπους διαβὰν
τὸ τοιοῦτον, ῥυπώσῃ τινῶν ἀκεραίων τὰς ἀκοάς. ἐπει-
δὴ δὲ εὐσέβιος νῦν ἐν τῇ νικομηδείᾳ νομίζων ἐπ' αὐ-
τῷ κεῖσθαι τὰ τῆς ἐκκλησίας, ὅτι καταλείψας τὴν
βηρυτὸν, καὶ ἐποφθαλμίσας τῇ ἐκκλησίᾳ νικομηδέ-
ων οὐκ ἐκδεδίκηται τὰ κατ' αὐτὸν, προΐσταται καὶ τούτ-
των ἀποστατῶν, καὶ γράφειν ἐπεχείρησε πανταχοῦ συνι-
στῶν αὐτούς, ὅπως ὑποσύρῃ τινὰς ἀγνοοῦντας εἰς τὴν
ἐσχάτην ταύτην καὶ χριστομάχον αἵρεσιν, ἀνάγκην ἔσχον.
εἰδὼς τὸ ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένον μηκέτι μὲν
σιωπῆσαι. ἀναγγεῖλαι δὲ λοιπὸν. πᾶσιν ὑμῖν. ἵνα
γινώσκητε τούς τε ἀποστάτας γενομένους, καὶ τὰ τῆς
αἱρέσεως αὐτῶν δύστηνα ῥήματα, καὶ ἐὰν γράφῃ
εὐσέβιος, προσέχητε. παλαιὰν γὰρ αὐτοῦ κακόνοιαν
τὴν χρόνῳ σιωπηθεῖσαν. νῦν διὰ τούτων ἀνανεῶσαι
βουλόμενος, σχηματίζεται μὲν, ὡς ὑπὲρ τούτων γρά-
φειν. ἔργῳ δὲ δείκνυσιν, ὅτι ὑπὲρ αὐτοῦ σπουδάζων τοῦ-

τοποιεῖ

το ποιεῖ. οἱ μὲν οὖν ἀποστάται γενόμενοι, εἰσὶν, ἄρειος
καὶ ἀχιλλεύς. καὶ ἀειθαλῆς. καὶ καρπώνης. καὶ ἕτερος ἄ-
ρειος. καὶ σαρμάτης. καὶ εὐζώιος. καὶ λούκιος. καὶ ἰού-
λιος. καὶ μηνᾶς. καὶ ἑλλάδιος. καὶ γάιος. καὶ σὺν αὐτοῖς,
σεκοῦνδος. καὶ θεωνᾶς, οἱ ποτὲ λεχθέντες ἐπίσκοποι.
ποῖα δὲ παρὰ τὰς γραφὰς ἐφευρόντες λαλοῦσιν, ἐστὶ ταῦ-
τα. οὐκ ἀεὶ ὁ θεὸς πατὴρ ἦν. ἀλλ' ἦν ὅτε ὁ θεὸς πατὴρ οὐκ ἦν.
οὐκ ἀεὶ ἦν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος. ἀλλ' ἐξ οὐκ ὄντων γέγονεν. ὁ
γὰρ ὢν θεὸς, τὸν μὴ ὄντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πεποίηκε. διὸ
καὶ ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν. κτίσμα γάρ ἐστι καὶ ποίημα
ὁ υἱός. οὔτε δὲ ὅμοιος κατ' οὐσίαν τῷ πατρί ἐστιν, οὔτε ἀλη-
θινὸς καὶ φύσει τοῦ πατρὸς λόγος ἐστίν. ἀλλ' εἷς μὲν τῶν
ποιημάτων καὶ γενητῶν ἐστί. καταχρηστικῶς δὲ λέγεται
λόγος καὶ σοφία. γενόμενος καὶ αὐτὸς τῷ ἰδίῳ τοῦ θεοῦ
λόγῳ καὶ τῇ ἐν τῷ θεῷ σοφίᾳ. ἐν ᾗ τὰ πάντα καὶ αὐτὸν πε-
ποίηκεν ὁ θεός. διὸ καὶ τρεπτός ἐστι καὶ ἀλλοιωτὸς τὴν φύ-
σιν ὡς καὶ πάντα τὰ λογικά. ξένος τε καὶ ἀλλότριος καὶ
ἀπεσχοινισμένος ἐστὶν ὁ λόγος τῆς τοῦ θεοῦ οὐσίας. καὶ
ἄρρητός ἐστιν ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ. οὔτε γὰρ τελείως ὁρᾶν αὐτὸν
δύναται. καὶ γὰρ καὶ αὐτοῦ τὴν οὐσίαν οὐκ οἶδεν ὁ υἱός,
ὥς ἐστι. δι' ἡμᾶς γὰρ πεποίηται ἵνα ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ὡς δι'
ὀργάνου κτίσῃ ὁ θεός. καὶ οὐκ ἂν ὑπέστη εἰ μὴ ἡμᾶς
ὁ θεὸς ἤθελε ποιῆσαι. ἠρώτησε γοῦν τις αὐτοὺς εἰ δύ-
ναται ὁ τοῦ θεοῦ λόγος τραπῆναι ὡς ὁ διάβολος ἐτράπη.
καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν εἰπεῖν, ὅτι ναὶ δύναται. τρεπτῆς
γὰρ φύσεώς ἐστι γενητὸς καὶ κτιστὸς ὑπάρχων. ταῦτα λέ-
γοντας τοὺς περὶ ἄρειον καὶ ἐπὶ τούτοις ἀναισχυντοῦν-
τας αὐτούς τε καὶ τοὺς συνακολουθήσαντας αὐτοῖς. ἡ-
μεῖς μὲν μετὰ τῶν κατ' αἴγυπτον καὶ τὰς λιβύας ἐπι-
σκόπων ἐγγὺς ἑκατὸν ὄντων συνελθόντες, ἀναθεματί-

σαμεν. οἱ δὲ περὶ Εὐσέβιον προσεδέξαντο. σπουδάζον-
τες συγκαταμίξαι τὸ ψεῦδος τῇ ἀληθείᾳ. καὶ τῇ εὐσε-
βείᾳ τὴν ἀσέβειαν. ἀλλ' οὐκ ἰσχύουσι. νικᾷ γὰρ ἡ ἀλήθεια.
καὶ οὐδεμία ἐστὶ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος. οὐδὲ
συμφώνησις Χριστοῦ πρὸς Βελίαρ. τίς γὰρ ἤκουσε πώποτε
τοιαῦτα. ἢ τίς νῦν ἀκούων οὐ ξενίζεται καὶ τὰς ἀκοὰς
βύει, ὑπὲρ τοῦ μὴ τὸν ῥύπον τούτων τῶν ῥημάτων ψαῦ-
σαι τῆς ἀκοῆς. τίς γὰρ ἀκούων Ἰωάννου λέγοντος. ἐν ἀρχῇ
ἦν ὁ λόγος, οὐ καταγινώσκει τούτων λεγόντων, ἦν ποτὲ ὅ-
τε οὐκ ἦν. ἢ τίς ἀκούων ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ὁ μονογενὴς
υἱός. καὶ δι' αὐτοῦ ἐγένετο πάντα, οὐ μισήσει τούτους φθεγ-
γομένους, ὅτι εἷς ἐστι τῶν ποιημάτων. πῶς γὰρ δύνα-
ται εἷς εἶναι τῶν δι' αὐτοῦ γενομένων. ἢ πῶς μονογε-
νὴς ὁ τοῖς πᾶσι κατ' ἐκείνους συναριθμούμενος. πῶς
δὲ ἐξ οὐκ ὄντων ἂν εἴη, τοῦ πατρὸς λέγοντος ἐξηρεύξατο
ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν. καὶ ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσ-
φόρου ἐγέννησά σε. ἢ πῶς ἀνόμοιος τῇ οὐσίᾳ τοῦ πατρὸς,
ὁ ὢν εἰκὼν τελεία καὶ ἀπαύγασμα τοῦ πατρὸς, καὶ λέγ(ων)
ὁ ἐμὲ ἑωρακὼς, ἑώρακε τὸν πατέρα. πῶς δὲ εἰ λόγος καὶ
σοφία ἐστὶ τοῦ θεοῦ ὁ υἱός, ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν. ἴσον γάρ
ἐστιν αὐτοὺς λέγειν ἄλογον καὶ ἄσοφον ποτὲ τὸν θεόν. πῶς
δὲ τρεπτὸς καὶ ἀλλοιωτὸς. ὁ λέγων. δι' ἑαυτοῦ μὲν, ἐγὼ
ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί. καὶ ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσ-
μέν. διὰ δὲ τοῦ προφήτου, ἴδετέ με ὅτι ἐγώ εἰμι
καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. εἰ γὰρ καὶ ἐπ' αὐτὸν τίς τὸν πατέρα
δύναται τὸ ῥητὸν ἀναφέρειν, ἀλλὰ ἁρμοδιώτερον ἂν εἴη
περὶ τοῦ λόγου νῦν λεγόμενον. ὅτι καὶ γενόμενος ἄνθρωπος,
οὐκ ἠλλοίωται. ἀλλ' ὡς εἶπεν ὁ ἀπόστολος, Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς
καὶ σήμερον. ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. τί δὲ ἄρα
ἔπεισεν αὐτοὺς τοῦτον ὅτι δι' ἡμᾶς γέγονε. καίτοι τοῦ

Παύλου λέγοντος. δι' ὃν τὰ πάντα. καὶ δι' οὗ τὰ πάντα.
περὶ γὰρ τοῦ βλασφημεῖν αὐτοὺς, ὅτι οὐκ οἶδε τελείως
ὁ υἱὸς τὸν πατέρα, οὐ δεῖ θαυμάζειν. ἅπαξ γὰρ προθέ-
μενοι χριστομαχεῖν, παρακρούονται καὶ τὰς φωνὰς αὐ-
τοῦ λέγοντος. καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ, κἀγὼ γινώσκω
τὸν πατέρα. εἰ μὲν οὖν ἐκ μέρους ὁ πατὴρ γινώσκει τὸν
υἱόν, δῆλον ὅτι καὶ ὁ υἱός, οὐ τελείως γινώσκει τὸν πατέρα.
εἰ δὲ τοῦτο λέγειν οὐ θέμις. οἶδε δὲ τελείως ὁ πατὴρ τὸν υἱόν,
δῆλον ὅτι καθὼς γινώσκει ὁ πατὴρ τὸν ἑαυτοῦ λόγον, οὕ-
τως καὶ ὁ λόγος γινώσκει τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, οὗ καὶ ἐστὶ
λόγος. ταῦτα λέγοντες καὶ ἀναπτύσσοντες τὰς θείας γρα-
φὰς, πολλάκις ἐνετρέψαμεν αὐτούς. καὶ πάλιν ὡς
χαμαιλέοντες μετεβάλλοντο φιλονεικοῦντες εἰς ἑαυτοὺς
ἐφελκύσαι τὸ γεγραμμένον. ὅταν ἔλθῃ ἀσεβὴς εἰς βά-
θος κακῶν καταφρονεῖ. πολλαὶ γοῦν αἱρέσεις πρὸ αὐτῶν
γεγόνασιν. αἵτινες πλέον τοῦ δέοντος τολμήσασαι,
πεπτώκασιν εἰς ἀφροσύνην. οὗτοι δὲ διὰ πάντων ἑαυ-
τῶν τῶν ῥηματίων ἐπιχειρήσαντες τὰ εἰς ἀναίρεσιν τῆς τοῦ
λόγου θεότητος, ἐδικαίωσαν ἐξ ἑαυτῶν ἐκείνας, ὡς ἐγγύ-
τεροι τοῦ ἀντιχρίστου γενόμενοι, διὸ καὶ ἀπεκηρύχθη-
σαν. καὶ ἀνεθεματίσθησαν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. λυπού-
μεθα μὲν οὖν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τούτων. καὶ μάλιστα ὅ-
τι μαθόντες ποτὲ καὶ αὐτοὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας. νῦν ἀπε-
πήδησαν. οὐ ξενιζόμεθα δέ. τοῦτο γὰρ δὲ καὶ Ὑμέναιος
καὶ Φίλητος πεπόνθασι. καὶ πρὸ αὐτῶν Ἰούδας, ὁ ἀκο-
λουθήσας τῷ σωτῆρι, ὕστερον προδότης καὶ ἀποστάτης
γέγονε. καὶ περὶ τούτων δὲ αὐτῶν, οὐκ ἀδίδακτοι με-
μενήκαμεν. ἀλλ' ὁ μὲν κύριος προείρηκε. βλέπετε μή τις
ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόμα-
τί μου λέγοντες ὅτι ἐγώ εἰμι καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε. καὶ

σεσιγημένην. οἱ δὲ περὶ εὐσέβιον, προσεδέξαντο. σπουδάζον-
τες ἐμπαραμίξαι τὸ ψεῦδος τῇ ἀληθείᾳ. καὶ τῇ εὐσε-
βείᾳ τὴν ἀσέβειαν. ἀλλ' οὐκ ἰσχύσουσι. νικᾷ γὰρ ἡ ἀλήθεια.
καὶ οὐδεμία ἐστὶ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος. οὐδὲ
συμφώνησις χριστῷ πρὸς βελίαρ. τίς γὰρ ἤκουσε πώποτε
τοιαῦτα. ἢ τίς νῦν ἀκούων οὐ ξενίζεται καὶ τὰς ἀκοὰς
βύει, ὑπὲρ τοῦ μὴ τὸν ῥύπον τούτων τῶν ῥημάτων ψαῦ-
σαι τῆς ἀκοῆς. τίς γὰρ ἀκούων ἰωάννου λέγοντος. ἐν ἀρχῇ
ἦν ὁ λόγος, οὐ καταγινώσκει τούτων λεγόντων, ἦν ποτὲ ὅ-
τε οὐκ ἦν. ἢ τίς ἀκούων ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ὁ μονογενὴς
υἱός. καὶ δι' αὐτοῦ ἐγένετο πάντα, οὐ μισήσει τούτους φθεγ-
γομένους, ὅτι εἷς ἐστι τῶν ποιημάτων. πῶς γὰρ δύνα-
ται εἷς εἶναι τῶν δι' αὐτοῦ γενομένων. ἢ πῶς μονογε-
νὴς ὁ τοῖς πᾶσι κατ' ἐκείνους συναριθμούμενος. πῶς
δὲ ἐξ οὐκ ὄντων ἂν εἴη, τοῦ πατρὸς λέγοντος ἐξηρεύξατο
ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν. καὶ ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσ-
φόρου ἐγέννησά σε. ἢ πῶς ἀνόμοιος τῇ οὐσίᾳ τοῦ πατρός,
ὁ ὢν εἰκὼν τελεία καὶ ἀπαύγασμα τοῦ πατρός, καὶ λέγ-
ων ὁ ἐμὲ ἑωρακώς, ἑώρακε τὸν πατέρα. πῶς δὲ εἰ λόγος καὶ
σοφία ἐστὶ τοῦ θεοῦ ὁ υἱός, ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν. ἴσον γάρ
ἐστιν αὐτοῖς λέγειν ἄλογον καὶ ἄσοφον ποτὲ τὸν θεόν. πῶς
δὲ τρεπτὸς καὶ ἀλλοιωτός. ὁ λέγων. δι' ἑαυτοῦ μέν, ἐγὼ
ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί. καὶ ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσ-
μέν. διὰ δὲ τοῦ προφήτου, ἴδετέ με ὅτι ἐγώ εἰμι
καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. εἰ γὰρ καὶ ἐπ' αὐτὸν τίς τὸν πατέρα
δύναται τὸ ῥητὸν ἀναφέρειν, ἀλλ' ἁρμοδιώτερον ἂν εἴη
περὶ τοῦ λόγου νῦν λεγόμενον. ὅτι καὶ γενόμενος ἄνθρωπος,
οὐκ ἠλλοίωται. ἀλλ' ὡς εἶπεν ὁ ἀπόστολος, ἰησοῦς χριστὸς χθὲς
καὶ σήμερον. ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. τί δὲ ἄρα
ἔπεισεν αὐτούς, εἰπεῖν ὅτι δι' ἡμᾶς γέγονε. καίτοι τοῦ

παύλου λέγοντος. δι' ὃν τὰ πάντα. καὶ δι' οὗ τὰ πάντα.
περὶ γὰρ τοῦ βλασφημεῖν αὐτούς, ὅτι οὐκ οἶδε τελείως
ὁ υἱὸς τὸν πατέρα, οὐ δεῖ θαυμάζειν. ἅπαξ γὰρ προθέ-
μενοι χριστομαχεῖν, παραχρῶνται καὶ τὰς φωνὰς αὐ-
τοῦ λέγοντος. καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ, κἀγὼ γινώσκω
τὸν πατέρα. εἰ μὲν οὖν ἐκ μέρους ὁ πατὴρ γινώσκει τὸν
υἱόν, δῆλον ὅτι καὶ ὁ υἱός, οὐ τελείως γινώσκει τὸν πατέρα.
εἰ δὲ τοῦτο λέγειν οὐ θέμις. οἶδε δὲ τελείως ὁ πατὴρ τὸν υἱόν,
δῆλον ὅτι καθὼς γινώσκει ὁ πατὴρ τὸν ἑαυτοῦ λόγον, οὔ-
τως καὶ ὁ λόγος γινώσκει τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, οὗ καὶ ἐστὶ
λόγος. ταῦτα λέγοντες καὶ ἀναπτύσσοντες τὰς θείας γρα-
φάς, πολλάκις ἐνετρέψαμεν αὐτούς. καὶ πάλιν ὡς
χαμαιλέοντες μετεβάλλοντο φιλονεικοῦντες εἰς ἑαυτοὺς
ἐφελκύσαι τὸ γεγραμμένον. ὅταν ἔλθῃ ἀσεβὴς εἰς βά-
θος κακῶν καταφρονεῖ. πολλαὶ γοῦν αἱρέσεις πρὸ αὐτῶν
γεγόνασιν. αἵτινες πλέον τοῦ δέοντος τολμήσασαι,
πεπτώκασιν εἰς ἀφροσύνην. οὗτοι δὲ διὰ πάντων ἐν
τοῖς ῥηματίοις αὐτῶν ἐπιχειρήσαντες τὰ εἰς ἀναίρεσιν τῆς τοῦ
λόγου θεότητος, ἐδικαίωσαν ἐξ ἑαυτῶν ἐκείνας, ὡς ἐγγύ-
τεροι τοῦ ἀντιχρίστου γινόμενοι, διὸ καὶ ἀποκεκηρύχθη-
σαν, καὶ ἀναθεματίσθησαν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. λυπού-
μεθα μὲν οὖν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τούτων. καὶ μάλιστα ὅ-
τι μαθόντες ποτὲ καὶ αὐτοὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας, νῦν ἀπε-
πήδησαν. οὐ ξενιζόμεθα δέ. τοῦτο γὰρ δὲ καὶ ὑμέναιος
καὶ φιλητὸς πεπόνθασι. καὶ πρὸ αὐτῶν ἰούδας, ὁ ἀκο-
λουθήσας τῷ σωτῆρι, ὕστερον προδότης καὶ ἀποστάτης
γέγονε. καὶ περὶ τούτων δὲ αὐτῶν, οὐκ ἀδίδακτοι με-
μενήκαμεν. ἀλλ' ὁ μὲν κύριος προείρηκε. βλέπετε μή τις
ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόμα-
τί μου λέγοντες ὅτι ἐγώ εἰμι καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε. καὶ

πολλοὺς πλανήσουσι. μὴ πορευθῆτε οὖν ὀπίσω αὐτῶν. ὁ δὲ παῦλος μαθὼν ταῦτα παρὰ τοῦ σωτῆρος ἔγραψεν, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς, ἀποστήσονται τινὲς ἀπὸ τῆς ὑγιαινούσης πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνης καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. τοῦ τοίνυν κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. διαρρήδην τοῦ παραγγέλλοντος. καὶ διὰ τοῦ ἀποστόλου σημαίνοντος περὶ τῶν τοιούτων, ἀκολούθως ἡμεῖς αὐτήκοοι τῆς ἀσεβείας αὐτῶν γενόμενοι, ἀνεθεματίσαμεν καθὰ προείπομεν τοὺς τοιούτους. ἀποδείξαντές τε αὐτοὺς ἀλλοτρίους τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τε καὶ πίστεως. ἐδηλώσαμεν οὖν καὶ τῇ ὑμετέρᾳ θεοσεβείᾳ ἀγαπητοὶ καὶ τιμιώτατοι συλλειτουργοί. ἵνα μήτε τινὰς ἐξ αὐτῶν εἰ προπετεύσαιντο καὶ πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν, προσδέξησθε. μήτε εὐσεβίῳ ἢ ἑτέρῳ τινὶ γράφοντι περὶ αὐτῶν, πεισθῆτε. πρέπει γὰρ ἡμᾶς χριστιανοὺς ὄντας πάντας, τοὺς κατὰ χριστοῦ λέγοντάς τε καὶ φρονοῦντας, ὡς θεομάχους καὶ φθορέας τῶν ψυχῶν ἀποστρέφεσθαι. καὶ μηδὲ καὶ χαίρειν τοῖς τοιούτοις λέγειν. ἵνα μήποτε καὶ ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν κοινωνοὶ γενώμεθα, ὡς παρήγγειλεν ὁ μακάριος ἰωάννης. προσείπατε τοὺς παρ' ὑμῖν ἀδελφούς. ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ προσαγορεύουσιν:–

+ ἀλεξανδρείας πρεσβύτεροι:

Κόλουθος πρεσβύτερος, συνεπίψηφος εἰμὶ τοῖς γεγραμμένοις. καὶ τῇ καθαιρέσει ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀσεβησάντων:–

Ἀλέξανδρος πρεσβύτερος ὁμοίως:–
Διονύσιος πρεσβύτερος ὁμοί:–
Ἀλέξανδρος πρεσβύτερος ὁμοί:–
Ἁρποκράτι πρεσβύτερος ὁμοί:–
Νεμέσιος πρεσβύτερος ὁμοί:–

Διόσκορος πρεσβύτερος ὁμοί:–
Εὐσέβιος πρεσβύτερος ὁμοί:–
Σιλᾶς πρεσβύτερος ὁμοί:–
Ἀγάθων πρεσβύτερος ὁμοί:–
Λόγγος πρεσβύτερος ὁμοί:–

γάθων

Σιλβανὸς πρεσβύτερος ὁμοί:–
Ἄπις πρεσβύτερος ὁμοίως:–
Παῦλος πρεσβύτερος ὁμοί:–

Διάκονοι:–

Μακάριος διάκονος ὁμοί:–
Ἀθανάσιος διάκονος ὁμοί:–
Ἀπολλώνιος διάκονος ὁμοί:–
Ἀφθόνιος διάκονος ὁμοίως:–
Μακάριος διάκονος ὁμοίως:–
Πέτρος διάκονος ὁμοίως:–
Γάϊος διάκονος ὁμοίως:–

Πρωοῦς πρεσβύτερος ὁμοί:–
Προτέριος πρεσβύτερος ὁμοί:–
Κῦρος πρεσβύτερος ὁμοί:–
Ἀμμώνιος διάκονος ὁμοί:–
Πιστὸς διάκονος ὁμοίως:–
Εὐμένης διάκονος ὁμοί:–
Ὀλύμπιος διάκονος ὁμοί:–
Ἀθανάσιος διάκονος ὁμοί:–
Παῦλος διάκονος ὁμοί:–
Ἀμμωνιανὸς διάκονος ὁμοί:

μαρεώτου πρεσβύτεροι

πρ. πρεσβύτεροι

Ἀπολλῶς πρεσβύτερος ὁμοί:–
Ἀμμωνᾶς πρεσβύτερος ὁμοί:–
Σώστρας πρεσβύτερος ὁμοί:–
Τύραννος πρεσβύτερος ὁμοί:–
Ἀμμωνᾶς πρεσβύτερος ὁμοί:–
Σερῆνος πρεσβύτερος ὁμοίως:–
Ἡρακλῆς πρεσβύτερος ὁμοί:–
Ἀγάθωνος πρεσβύτερος ὁμοί:–

Ἰγγένιος πρεσβύτερος ὁμοί:–
Διόσκορος πρεσβύτερος ὁμοί:
Θέων πρεσβύτερος ὁμοίως:
Κόπρης πρεσβύτερος ὁμοί
Ὠρίων πρεσβύτερος ὁμοί:–
Δίδυμος πρεσβύτερος ὁμοί:
Βόκκων πρεσβύτερος ὁμοί:–
Ἀχιλλᾶς πρεσβύτερος ὁμοί:

Διάκονοι:–

Ἰοῦστος διάκονος ὁμοίως:–
Δημήτριος διάκονος ὁμοίως:–
Μάρκος διάκονος ὁμοίως:–
Ἀλέξανδρος διάκονος ὁμοίως:–
Ἀμμώνιος διάκονος ὁμοίως:–
Πτολλαρίων διάκονος ὁμοίως:–
Γάϊος διάκονος ὁμοίως:–
Μάρκος διάκονος ὁμοίως:–

Σαραπίων διάκονος ὁμοί:–
Δίδυμος διάκονος ὁμοί:–
Μαῦρος διάκονος ὁμοίως:–
Κομμέων διάκονος ὁμοίως:–
Τρύφων διάκονος ὁμοίως:–
Δίδυμος διάκονος ὁμοίως:–
Σέρας διάκονος ὁμοίως:–
Ἱέραξ διάκονος ὁμοίως:–

Τοιαῦτα τοῖς ἀπανταχοῦ κατὰ πόλιν ἀλεξάνδρου γράφοντος, χεῖρον ἐγίνετο τὸ κακόν. ταῦτα γνοὺς ὁ βασιλεὺς κωνσταντῖνος. καὶ τῶν ψυ–

χὴν ὑπεραλγήσας. συμφοράν τε οἰκείαν τὸ πρᾶγμα
ἡγούμενος. παραχρῆμα τὸ ἀναφυὲν κακὸν καταστέ-
σαι σπουδάζων, γράμματα πρὸς ἀλέξανδρον καὶ ἄρτον
διαπέμπεται, διὰ ἀνδρὸς ἀξιοπίστου ἐπισκόπου πό-
λεως μιᾶς τῶν ἀσιανῶν κουρδούβης. οὕτως αὐτὸν ἠγάπα
καὶ διὰ τιμῆς ἦγεν ὁ βασιλεύς:— Ἐπιστολὴ κωνσταν-
τίνου βασιλέως πρὸς ἀλέξανδρον καὶ ἄρτον δια-
πεμφθεῖσα διὰ ὁσίου ἐπισκόπου κουρδούβης:

Νικήτας κωνσταντῖνος μέγιστος σεβαστός, ἀλεξάνδρῳ καὶ
ἄρτῳ. μανθάνω ἐκεῖθεν ὑπάρξασθαι τοῦ παρόντος ζητήμα-
τος τὴν καταβολήν. ὅτε σὺ αὐτὸς ὦ πάτερ ἀλέξαν-
δρε παρὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐζήτεις. τί δήποτε αὐτῶν
ἕκαστος φρονεῖ ὑπέρ τινος τόπου τῶν ἐν τῷ νόμῳ γεγραμ-
μένων. μᾶλλον δὲ ὑπὲρ ματαίου τινὸς ζητήματος μέρους,
ἐπυνθάνοιτο. σύ τε ὦ ἄρτε, ὅπερ ἢ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐν-
θυμηθῆναι ἔδει, ἢ ἐνθυμηθέντα, σιωπῇ παραδοῦναι
προσῆκον ἦν, ἀπερισκέπτως ἀντέθηκας. ὅθεν τῆς ἐν ὑμῖν
διχονοίας ἐγερθείσης, ἡ μὲν σύνοδος ἠρνήθη. ὁ δὲ ἁγιώ-
τατος λαὸς εἰς ἀμφοτέρους σχισθεὶς, ἐκ τῆς τοῦ κοινοῦ
σώματος ἁρμονίας ἐχωρίσθη. οὐκοῦν ἑκάτερος ὑμῶν
ἐξ ἴσου τὴν γνώμην παρέχων. ὅπερ ἂν ὑμῖν ὁ συν-
θεράπων ὑμῶν δικαίως παραινεῖ, δεξάσθω. τί δὲ τοῦ-
τό ἐστιν, οὔτε ἐρωτᾶν ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἐξ ἀρχῆς προ-
σῆκον ἦν, οὔτε ἐπερωτώμενον ἀποκρίνασθαι. τὰς γὰρ
τοιαύτας ζητήσεις παίζειν, οὐ νόμου τινὸς ἀνάγκη προσ-
τάττει. ἀλλ' ἀνωφελοῦς ἀργίας ἐρεσχελία προτίθησιν.
εἰ δὲ καὶ φυσικῆς τινος γυμνασίας ἕνεκα γίνοιτο, ὅ-
μως ὀφείλομεν εἴσω τῆς διανοίας ἐγκλείειν. καὶ μὴ
προχείρως εἰς δημοσίας συνόδους ἐκφέρειν. μηδὲ ταῖς
πάντων ἀκοαῖς, ἀπερινοήτως πιστεύειν. πόσος γάρ ἐστιν

ἕκαστον ὡς πραγμάτων οὕτω μεγάλων καὶ λίαν δυσχερῶν
δύναμιν ἢ πρὸς τὸ ἀκριβὲς συνιδεῖν, ἢ κατ' ἀξίαν ἑρμη-
νεῦσαι. καὶ μετὰ βραχύ. οὐκοῦν φευκτέον ἐν τοῖς τοι-
ούτοις τὴν πολυλογίαν. ἵνα μή πως ἡμῶν ἀσθενεία
τῆς φύσεως τὸ προτεθὲν ἑρμηνεῦσαι μὴ δυνηθέντων,
ἢ τῶν διδασκομένων ἀκροατῶν βραδυτέρᾳ συνέσει
πρὸς ἀκριβῆ τοῦ ῥηθέντος κατάληψιν ἐλθεῖν μὴ χωρήσα-
σα, αὖθις ἐξ ἑκατέρου τούτων ἢ βλασφημίας. ἢ σχί-
σματος εἰς ἀνάγκην ὁ δῆμος περιστῇ. καὶ μεθ' ἕτερα.
τὸ γὰρ διχονοεῖν, οὔτε πρέπον, οὔτε ὅλως θεμιτὸν εἶναι
πιστεύεται. ἵνα δὲ μικρῷ παραδείγματι τὴν ἡμετέρ(αν)
σύνεσιν ὑπομνήσαιμι, ἴστε δήπου καὶ τοὺς φιλοσόφους
αὐτοὺς ὡς ἐν ἑνὶ μὲν ἅπαντες δόγματι συντίθενται.
πολλάκις δὲ ὅταν ἔν τινι τῶν ἀποφάσεων μέρει
διαφωνῶσιν. εἰ καὶ τῇ τῆς ἐπιστήμης ἀρετῇ χωρίζον-
ται, τῇ μέντοι τοῦ δόγματος ἑνώσει, πάλιν εἰς ἀλλήλους
ἐμπνέουσιν. εἰ δὲ τοῦτο ἐστι, πῶς οὐ πολλῷ δικαιό-
τερον ὑμᾶς τοὺς τοῦ μεγάλου θεοῦ θεράποντας. καθε-
στῶτας ἐν τῇ τῆς τοιαύτης προαιρέσει θρησκείας, ὁμο-
ψήφους ἀλλήλοις εἶναι. ἐπισκεψώμεθα δὴ λογισμῷ
μείζονι καὶ πλείονι συνέσει τὸ ῥηθὲν ἐνθυμηθῶμεν, εἴ-
περ ὀρθῶς ἔχει, διὰ λεπτὰς καὶ ματαίων ῥημάτων ἐν ὑμῖν
φιλονεικίας ἀδελφοὺς ἀδελφοῖς ἀντικεῖσθαι, καὶ τὴν κα-
σπέδασι. καὶ τὸ τῆς συνόδου τίμιον, ἀσεβεῖ διχονοίᾳ
χωρίζεσθαι δι' ὑμῶν. ἀποστῶμεν ἑκόντες τῶν διαβολι-
κῶν πειρασμῶν. ὁ μέγας ἡμῶν θεὸς ὁ σωτὴρ πάντων, κοι-
νὸν ἅπασι τὸ φῶς ἐξέτεινεν. ἐφ' οὗ τῇ προνοίᾳ ταύτην
ἐμοὶ τῷ θεράποντι τὴν τοῦ κρείττονος σπουδὴν εἰς
τέλος ἐνεγκεῖν συγχωρήσατε. ὅπως ὑμᾶς τοὺς ἐκείνου
δήμους ἐμῇ προσφωνήσει καὶ ὑπηρεσίᾳ καὶ νουθεσί(ᾳ)

ἐν ταὐτῷ, πρὸς τὴν τῆς συνόδου ἀξίαν κοινωνίαν ἐπαγά-
γοιμι. καὶ μεθ' ἕτερα. περὶ μὲν τῆς θείας προνοίας, μία
πίστις ἐν ὑμῖν ἐξωπίστις. μία σύνεσις. μία συνθήκη
τοῦ κρείττονος. ἃ δὲ ὑπὸ τῶν ζαχρέων τούτων ζητηθέντα
ἐν ἀλλήλοις ἀπεκβολάζεσθε. καὶ μὴ πρὸς μίαν γνώ-
μην συμφέρητε, μηδὲν ἔξω λογισμοῦ προσήκει
τῷ τῆς διανοίας ἀπορρήτῳ τηρούμενα. τὸ μέντοι τῆς
κοινῆς φιλίας ἐξαίρετον καὶ ἡ τῆς ἀληθείας πίστις.
ἥτε περὶ τὸν θεὸν καὶ τὸν νόμον θρησκεία καὶ τιμή, μενέ-
τω παρ' ὑμῖν ἀσάλευτος. ἐπανέλθετε δὴ πρὸς τὴν
ἀλλήλων φιλίαν τε καὶ χάριν. ἀπόδοτε τῷ σύμπαντι
λαῷ τὰς οἰκείας περιπλοκάς. ὑμεῖς τε αὐτοὶ καθά-
περ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἐκκαθάραντες, αὖθις ἀλλήλους
ἐπίγνωτε. ἡδεῖα γὰρ πολλάκις γίνεται φιλία μετὰ
τὴν τῆς ἔχθρας ἀπόθεσιν, αὖθις εἰς καταλλαγὴν ἐπα-
νελθοῦσα. ἀπόδοτε οὖν μοι γαληνὰς μὲν ἡμέρας.
νύκτας δὲ ἀμερίμνους. ἵνα κἀμοί τις ἡδονὴ καθαροῦ
φωτὸς καὶ βίου λοιπὸν ἡσύχου εὐφροσύνη σώζηται.
εἰ δὲ μή, στένειν ἀνάγκη καὶ δακρύοις διόλου συνέχε-
σθαι, καὶ μηδὲ τὸν τοῦ ζῆν αἰῶνα πράως ὑφίστασθαι.
ἐὰν γὰρ οἱ τοῦ θεοῦ λαῶν. τῶν συνθεραπόντων λέγω τῶν
ἐμῶν, οὕτως ἀδίκῳ καὶ βλαβερᾷ πρὸς ἀλλήλους φι-
λονεικίᾳ κεχωρισμένων, ἐμὲ πῶς ἐγχωρεῖ τῷ λογισμῷ
συνεστάναι λοιπόν. ἵνα δὲ τῆς ἐπὶ τούτῳ λύπης τὴν
ὑπερβολὴν αἴσθησθε, ἀκούσατε. πρῴην ἐπιστὰς
τῇ νικομηδέων πόλει, παραχρῆμα εἰς τὴν ἑῴαν ἠπει-
γόμην τῇ γνώμῃ. ἐπείγοντι δέ μοι πρὸς ὑμᾶς ἤδη
καὶ τῷ πλείονι μέρει σὺν ὑμῖν ὄντι, ἡ τοῦ δὲ τοῦ πράγ-
ματος ἀγγελία πρὸς τὸ ἔμπαλιν τὸν λογισμὸν ἀνε-
χαίτισεν. ἵνα μὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν ἀναγκασθείην,

ἃ μηδὲ ταῖς ἀκοαῖς προσέσθαι δυνατὸν ἡγούμην.
ἀνοίξατε δή μοι λοιπὸν ἐν τῇ καθ' ὑμᾶς ὁμονοίᾳ τῆς
ἑῴας τὴν ὁδόν. ἣν ταῖς πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίαις ἀ-
πεκλείσατέ μοι. καὶ συγχωρήσατε θᾶττον ὑμᾶς τε
ὁμοῦ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας δήμους ἐπιδεῖν χαίροντα.
καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἁπάντων ὁμονοίας τε καὶ ἐλευ-
θερίας ὀφειλομένην χάριν. ἐπ' εὐφήμοις λόγων συν-
θήμασιν ὁμολογῆσαι τῷ κρείττονι. τοιαῦτα μὲν θαυμα-
στὰ καὶ σοφίας μεστὰ παρῄνει ἡ τοῦ βασιλέως ἐπιστολή.
τὸ δὲ κακὸν ἦν κρεῖττον ἢ ὥστε καὶ τῆς βασιλέως σπου-
δῆς, καὶ τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ διακονησαμένου τοῖς γράμ-
μασι: —

ὅπου ὁ βασιλεὺς κωνσταντῖνος σύνο-
δον ἐπισκόπων ἐν τῇ νικαέων κελεύει γενέσθαι

ιζ Ὁρῶν τοίνυν ὁ βασιλεὺς ταραττομένην τὴν ἐκκλησίαν,
σύνοδον οἰκουμενικὴν συγκροτεῖ τοὺς πανταχόθεν ἐπι-
σκόπους, διὰ γραμμάτων εἰς νίκαιαν τῆς βιθυνίας ἀ-
παντῆσαι παρακαλῶν. ἦν δὲ αὐτῷ ἑξκαιδέκατον ἔτος
καὶ μῆνες ἓξ τῆς βασιλείας, ὅτε ταῦτα αὐτῷ ὑπὲρ τῆς
ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης ἐσπούδαστο. παρῆσάν τε ἐκ πολ-
λῶν ἐπαρχιῶν τε καὶ πόλεων οἱ ἐπίσκοποι. περὶ ὧν
ὁ παμφίλου εὐσέβιος ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῷ εἰς τὸν κων-
σταντίνου βίον τάδε κατὰ λέξιν φησί. τῶν γοῦν ἐκκλησιῶν
ἁπασῶν αἳ τὴν εὐρώπην ἅπασαν. λιβύην τε καὶ τὴν
ἀσίαν ἐπλήρουν, ὁμοῦ συνῆκτο τῶν τοῦ θεοῦ λειτουργῶν
τὰ ἀκροθίνια. εἷς τε οἶκος εὐκτήριος ὥσπερ ἐκ θεοῦ πλα-
τυνόμενος, ἔνδον ἐχώρει κατὰ τὸ αὐτό, σύρους τε ἅμα
καὶ κίλικας. φοίνικάς τε καὶ ἄραβας. καὶ παλαιστι-
νούς. καὶ αἰγυπτίους. ἐπὶ τούτοις, θηβαίους. λίβυας.
τούς τε ἐκ μέσης τῶν ποταμῶν ὁρμωμένους. ἤδη δὲ καὶ
περσῶν ἐπίσκοπος τῇ συνόδῳ παρῆν. οὐδὲ σκύθης

ἐπεὶ καὶ μετεποιεῖτο τῆς χορείας. πόντος τε καὶ ἀσία φρυγία
τε καὶ παμφυλία τοὺς παρ' αὐτοῖς παρεῖχον ἐκκρί-
τους. ἀλλὰ καὶ θρᾷκες καὶ μακεδόνες. ἀχαιοί τε καὶ
ἠπειρῶται οἵ τ' ἔτι προσωτάτω οἰκοῦντες, ἀπήντων.
αὐτῶν τε σπανῶν ὁ πάνυ βοώμενος ὅσιος. ἐπεχώρει καὶ
τὸν τόπον τοῦ τῆς μεγίστης ῥώμης ἐπισκόπου σιλβέ-
στρου. σὺν πρεσβυτέροις ῥώμης βίτωνι καὶ βικεν-
τίῳ, τοῖς πολλοῖς ἅμα συνεδρεύων. τῆς τε νῦν βασι-
λευούσης πόλεως. ὁ μὲν προεστὼς μητροφάνης τὸ σῶ-
μα διὰ γῆρας ὑστέρει. πρεσβύτεροι δὲ αὐτοῦ παρόν-
τες, τὴν αὐτοῦ τάξιν ἐπλήρουν. ὧν ὁ εἷς, ἀλέξανδρος
ἦν ὁ μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς γεγονὼς πόλεως.
τοιοῦτον μόνος ἐξ αἰῶνος εἷς βασιλεὺς κωνσταντῖνος χρι-
στῷ στέφανον δεσμῷ συνάψας εἰρήνης τῷ αὐτοῦ σωτῆρι τῆς
κατ' ἐχθρῶν πολεμίων νίκης, θεοπρεπὲς ἀνετίθει χα-
ριστήριον. εἰκόνα χορείας ἀποστολικῆς ταύτην καθ'
ἡμᾶς συστησάμενος. ἐπεὶ καὶ κατ' ἐκείνους, συνῆχθαι
λόγος ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν, ἄνδρας
εὐλαβεῖς καθὼς ἐν ταῖς πράξεσι δηλοῦνται τῶν ἀπο-
στόλων. ἐν οἷς ἐτύγχανον πάρθοι καὶ μῆδοι καὶ ἐλα-
μεῖται. πλὴν ὅσον ἐκείνοις μὲν ὑστέρει τὸ μὴ ἐκ θεοῦ
λειτουργῶν συνεστάναι τοὺς πάντας. ἐπὶ δὲ τῆς παρούσης
χορείας, ἐπισκόπων μὲν πλῆθος ἦν τριακοσίων ἀριθ-
μὸν ὑπεραποντίζουσα. ἑπομένων δὲ τούτοις πρεσβυ-
τέρων καὶ διακόνων. ἀκολούθων τε πλείστων ὅσων ἑτέ-
ρων, οὐδ' ἦν ἀριθμὸς εἰς κατάληψιν. τῶν δὲ τοῦ θεοῦ λει-
τουργῶν. οἱ μὲν, διέπρεπον σοφίας λόγῳ οἱ δὲ, βίου
στερρότητι καὶ καρτερίας ὑπομονῇ. οἱ δὲ, τῷ μέσῳ τρό-
πῳ κατεκοσμοῦντο. ἦσαν τε τούτων οἱ μὲν, χρόνων μή-
κει τετιμημένοι. οἱ δὲ, νεότητος καὶ ψυχῆς ἀκμῇ

διαλάμποντες. οἱ δὲ, ἄρτι παρελθόντες ἐπὶ τὸν τῆς λει-
τουργίας δρόμον, οἷς δὴ πᾶσιν ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἑκά-
στης ἡμέρας, τὰ σιτηρέσια δαψιλῶς χορηγεῖσθαι προ-
στέτακτο. τοιαῦτα περὶ τῶν ἐκεῖσε συνελθόντων, ὁ
παμφίλου διεξῆλθεν εὐσέβιος:—

ὅπου ὁ βασιλεὺς συνεδρεύει τοῖς ἐπισκόποις:

18 Ἐπιτελέσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπινίκιον κατὰ λικινίου ἑορ-
τὴν, ἀπήντα καὶ αὐτὸς εἰς τὴν νίκαιαν. τῇ δὲ ἑξῆς
ἅμα πάντες ἐπίσκοποι εἰς ἕνα τόπον συνήρχοντο. πα-
ρῆν δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς μετ' αὐτούς. καὶ ἐπεὶ παρῆλθ'
εἰς μέσον ἔστη. καὶ οὐ πρότερον καθίζειν ἠρέτο, πρὶν
ἂν οἱ ἐπίσκοποι ἐπινεύσωσι. τοσαύτη τις εὐλάβεια
καὶ αἰδὼς τῶν ἀνδρῶν τὸν βασιλέα κατεῖχε. προεσοὺς
ὁ βασιλεὺς ὁ πανεύφημος παραινετικὸν καὶ διδα-
σκαλικὸν προσενήνοχε λόγον. εἰς ὕμνησιν καὶ δο-
ξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ τῶν πάντων θεοῦ τὸ σύμπαν
αὐτῷ χαρισαμένου, ὧδέ πως λέγων:—

λόγος κωνσταντίνου σεβαστοῦ προσφωνητικὸς
πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον:—

19 Πολλὰς μὲν πρὸς εὐσέβειαν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει ἐπιφανεῖσ-
τας ὁδοὺς ἡ τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ [illegible] δημιο-
συνη ὑπεστρωσεν. οὐχ ἥκιστα δὲ ἐκείνην τὴν ἐπισημο-
τέραν καὶ μάλιστα ἀστράπτουσαν. τὴν ἐν τῷ κε-
φαλαίῳ τοῦ ἁγιωτάτου νόμου τῆς καθολικῆς ἐκ-
κλησίας πᾶσιν ἡμῖν παντὸς θαύματος μεῖζον ἤθροι-
σε. τῆς πίστεως τὸ κυριακὸν οἰκητήριον. τούτου δὲ
τὴν μὲν κορυφὴν μέχρι τοῦ φέγγους τῶν ἄστρων ἐλη-
λυθέναι ὁρῶμεν, τοὺς δὲ θεμελίους, ὑπαρχομένους
τοῦ ἔργου. οὕτως βαθέως καὶ πιστῶς ἐρριζῶσθαι θεῷ
νοήματι γινώσκομεν, ὥστε πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐπ'

αἴσθησιν τούτου λαβεῖν. ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοίνυν τῆς
προειρημένης ἁπασῶν τῶν λοιπῶν ὅλων ὑπερκειμένης,
ἄχρι τοῦ τέλους τῆς ἐξόδου φαίνεται ὁμαλὴ καὶ ἰσόπε-
δος πόρτα, τῇ λαμπρότητι τοῦ φωτὸς χρωμένη. ἧς
καὶ τὸ μέτωπον ἀσβέστῳ σφραγῖδι κεκοσμημένον,
δύο καὶ δέκα τὸν ἀριθμὸν κίονες. χιόνος λαμπρότεροι.
ἀκίνητοι τῇ πρὸ τῆς πίστεως, αἰδῶς τῇ τῆς θεότητος
τοῦ ἡμετέρου σωτῆρος δυνάμει βαστάζουσι τοῦτον τοίνυν
τοῦ τηλικούτου ἔργου οὐ τεχνίτης, προσλαμβάνου-
σιν ἡμῖν καὶ τὴν ἀπὸ ψυχῆς δικαίαν κρίσιν τοῦ ἀθα-
νάτου αὐτοῦ νόμου, ἧς νοῦν ἔδωκεν ἡμῖν τὴν σεμ-
νότητα. οὗπερ πρὸς τοὺς πυλῶνας, οὐδὲν ἕτερον.
εἰ μὴ ἁγνῆς καὶ εὐσεβοῦς ἐπιθυμίας ἐντυγχανούσης, μό-
νη καθαρᾶς διανοίας πεποιθήσει πρόσοδον ὁ βουλό-
μενος. τὸ γὰρ δὲ αὐτὸ θαυμαστήν τινα κόσμου λαμ-
πρότητα, σεπτὸς προσήκει λογισμός. λέγω δὲ ἔν-
δοθεν, πίστις ἄνω διὰ παντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ
κυκλικοῦ ἀνθοῦσι στεφάνοις πεποικιλμένη. ἀθα-
νασίας ἤδη ἄπειρον ἀθροίζουσα, ἁγνοὺς τόνους τῆς ζωῆς
τῆς ἀνθρωπίνης εἰς φῶς ἄγουσα, ἐπιφανῶς καθη-
στησιν. αὖθις ἔνδοθεν ἡ ἔξωθεν ὁμοίως δόξα ἐξεμ-
μένη τοῦ αἰῶνος ἀεὶ τικτομένου. μᾶλλον δὲ φυομέ-
νου, βεβαιοῦται ὑπογραφῇ. καὶ ξαφέντα μετὰ τοῦ προ-
σήκοντος ἐπαίνου ἅπαξ αὐτοῦ τοῦ ἔργου τὴν τε-
λεσιουργίαν κοσμεῖ. ὁ δὲ αὐτὸς οὗτος ὁ κυκλικὸς δί-
νος ὑπὸ δυομένων φυλάκων φρουρεῖται. καὶ φό-
βος μὲν θεῖος πρόσεστι τῇ ἐκείνων ἐννοίᾳ σωφρονικόν.
πάρεστι δὲ ἀεὶ καὶ τοῖς εὐφρονοῦσιν ὁ πρὸς τὸ θεῖον
ἔπαινος, τῆς συνέσεως βεβαιοῦν. τούτων γὰρ ἐκπερ
ὑπερκειμένων τοῖς προθύροις τοῦ ἀκαταλύτου τόπου,

δικαιοσύνην μὲν αἱ θύραι ἀναπεπταμέναι δέχονται.
αὐτή τε εἴσω οἰκεῖ ἀθάνατος μένει ἀκήρατος. τῇ δὲ ἀδι-
κίᾳ οὐδὲ θέμις ταῖς θύραις προσελθεῖν. ἀλλὰ ἐξό-
ριστος τούτου τοῦ τόπου ἐκκλείεται. ταῦτ' ἐμοὶ ὦ τι-
μιώτατοι καὶ παντὸς ἐπαίνου ἄξιοι ἀδελφοί. τὰ
πράγματα οὕτω σαφῶς εἰς τὴν τοῦ ἀϊδίου καὶ ἀθανά-
του φωτὸς λαμπρότητα ἤγαγεν. ἵνα μὴ πόρρω μὲν
ἑστῶτα ἀμφίβολός τις ἴσως τῆς ψυχῆς πίστις, ἀπερ-
γάσηται τῆς ἀληθείας ἀνάρμοστον. ἀλλ' ἐπὶ πρῶτον
διαβεβαιώσομαι. πότερον τῆς εὐδαιμονίας τοῦ τύ-
που. ἥτις ἔσω τοῦ στήθους τοῦ ἐμοῦ συνηρμοσμένη ἀλη-
θινή, ἢ τὰς θείας εὐεργεσίας τὰς περὶ ἐμὲ ὑπὸ τοῦ
παντοδυνάμου θεοῦ. ἐξ ὧν τὸν ἀριθμὸν πολλῶν ὄντων
ἔργων. εἰ καί, ἐν οἷς λεγόμενα φαίνεται. ἤδη καὶ τὴν ἐ-
μὴν μεθυότητα ὁ αὐτὸς ἡμέτερος θεὸς καὶ πάντων
πραγμάτων πατήρ, εἰκότως ἐν αὐτῷ κατεδουλώσατο.
πιστεύετε ὦ τιμιώτατοι ἀδελφοί, προσλαμβά-
νοντες ἀκέραιον πίστιν τοῖς λεγομένοις. εἰ γὰρ καὶ τὰ
μάλιστα ἡ ἐμὴ διάνοια τῶν θείων εὐεργετημάτων κο-
ρεσθεῖσα εὐδαιμονεῖν δοκεῖ, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ πράγ-
ματος ἐξόχους ἐπαίνους πληρῶσαι δύνασθαι φαί-
νεται, ὅμως ὅπερ τῆς ἀληθείας ἡ πίστις ἐναργῶς δεί-
κνυσιν, οὔτε φωνὴ οὔτε γλῶττα τῷ προστάγματι
τῆς διανοίας ὑπουργῆσαι ἀρκοῦσι. καὶ μάλα εἰκό-
τως. ἀμέτρου γὰρ ὄντος τοῦ μεγέθους τῶν εὐεργεσιῶν,
ἡ μὲν διάνοια ὑψηλότης οὖσα τοὺς ἀνωτέρω τοῦ σώ-
ματος τόπους καταλαμβάνει. ἡ δὲ τῆς γλώττης πο-
ρεία εἰς στενὸν κομιδῇ τόπον συγκλεισθεῖσα, ἀδόκιμος
σχεδὸν λέγουσα παντάπασι σιωπᾷ. τίς γὰρ ἡμῶν οὕ-
τως προπετὴς λογισμῷ, ἵνα τοιαύτης πεποιθήσ

ἀπορρήτῳ λόγῳ. διό φαίην ἂν τολμηρότατε πάνυ εἰ-
κότως τῷ τὰ πάντα δυναμένῳ θεῷ. ὁ καὶ πάντων τῶν
καλλίστων δημιουργῷ, ἐνδόξοις ἐπαίνοις καὶ ἐπα-
ξίοις ἐντελῶς ἐπαινεῖν. ὁπότε εἴ τις μόνην τὴν μεγα-
λοπρέπειαν τοῦ αὐτὸν πεπλάσθαι νομοθετῆσαι λογίζοιτο,
εἰδὼς ἂν σκοπήσοιτο. μηδὲν δύνασθαι εἰρηθῆναι ὅπερ
ἄξιον θεοῦ λεχθῆναι δυνήσεται. τί τοίνυν τῆς ἐμῆς με-
τριότητος τὴν κατὰ θεοσέβειαν λέγειν ἐχρῆν. εἰ μὴ τοῦθ' ὅ-
περ ὁ θεῖος λόγος τῆς ἀληθείας δείκνυσιν. οὐ τὸ μέγε-
θος ἥ τις μεγίστη προσκύνησις, σκοπησάτω σαφῶς
ἡ κατὰ ταῦτα δυνήσεται ἐν αὐτοῖς τοῖς περὶ αὐτοῦ λε-
γομένοις. καὶ οὐδεμία τελείως αὐτὸν ὁλικῶς. καὶ
εἰ θέμις τῷ ὑμετέρῳ συνδιακονῷ δεινῶς ἐπαπορεῖ
τοῦ λέγειν ἀρκέσειεν. ἵνα ἐκεῖνα ἄξια ὄντα τοῦ κηρύτ-
τεσθαι ἐγκωμιάσω, ἅπερ ὁ θεῖος σωτὴρ ὁ ἡμέτερος.
πάντων τε πραγμάτων φύλαξ. τοῖς προοιμίοις τῆς
αὐτοῦ παρουσίας. ὁπότε τῆς ἡμετέρας λυσιτελείας
ἕνεκα. ἁγνοῦ σώματος οἰκητήριον καταξιώσαι ἐκ πα-
ρθένου λαβεῖν. πᾶσιν αὐτοῖς δίδαγμα τοῦ παραδόξου
οἴκτου δηλῶν. γαληνῷ νεύματι τῆς αὐτοῦ θεότητος
ἔδειξε. τίνος ἄρξομαι ἄρα. ἀπὸ τῆς αὐτοῦ διδαχῆς
καὶ σεμνότητος; ἀλλὰ ἀπὸ θείων διδασκαλιῶν ὧν αὐ-
τὸς δι' ἑαυτοῦ μηδενὸς διδάσκοντος μόνος διδάσκα-
λος πέφηνεν; ἀλλ' ὅπως ἀνέστησαν διὰ τῆς αὐτοῦ
προνοίας τοσοῦτοι δῆμοι, ὅσους οὐδ' ἀριθμῷ πε-
ριλαβεῖν οἷόν τε μικρᾷ τινὶ τροφῇ καὶ ἐλαχίστοις σι-
τίοις, καὶ μόνοις διῳκήθησαν τῇ τούτου θείᾳ προνοίᾳ;
καὶ λαζάρου μετὰ τὴν τελευτὴν βραχεῖ τινὶ ῥήσει
ἀνάστασιν πεποίηκε. καὶ εἰς τὴν τοῦ φωτὸς λαμ-
πρότητα αὖθις ἀνήγαγε; πῶς δ' ἂν εἴποιμι τὴν

ἁγνὴν αὐτοῦ θεότητα. δι' ἧς γυναῖκά τινα ἀπορρητο-
τέρως θεραπευσάμενος, καὶ τῆς ἑαυτοῦ ὁμιλίας μόνης
καταξιώσας, ἥψατο αὖθις καὶ παντὸς νοσήματος ἐλευ-
θέραν ἔδειξε. τίς δ' ἂν κατ' ἀξίαν εἴποι αὐτοῦ τὸ ἀ-
θάνατον ἔργον. δι' οὗ τις συνεχεῖ καὶ μακρᾷ νόσου τη-
κεδόνι ἀναλωθείς. καὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ χυθέντων καὶ
διασπασθέντων ὅλων κείμενος. ἄφνω θείῳ ἰάματι ῥω-
σθείς, αὐτὸ τὸ σκιμπόδιον ἐφ' οὗ ἔκειτο, τοῖς ὤμοις ἐπέ-
θηκε. καὶ τῆς εὐχαριστίας ἐπαίνους διαχέων, διά τε τῆς
πατρίδος καὶ τῆς ἐνορίας, διέδραμεν. ἀλλὰ τὸ θεῖον
αὐτοῦ καὶ στερρὸν βάδισμα. ὡς ἐπιβαίνων τὴν ἀ-
γρίαν θάλατταν, καταπατήσας ἐπέζευσε καὶ τοῖς
θείοις ἴχνεσι τῆς βαθυτάτης θαλάττης τὴν ὑγρότητα
ἔπηξε. καὶ διὰ μέσου πελάγους οὐδενὶ μέτρῳ βαθύ-
τητος περιοριζομένου, ὥσπερ διὰ γῆς τὴν πορείαν ἐ-
ποιήσατο, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν αὐτοῦ ἀνεξικακίαν. δι' ἧς
νικητὴς ὢν ἐν πᾶσι, τῶν ἀνοήτων δήμων τὴν αὐθάδειαν
ἐδάμασε. καὶ δαμασθεῖσαν, πόρρω ἀπ' αὐτῶν δια-
χωρίζων τὴν ἁρμονιότητα τῷ νόμῳ συνέταξεν. ἀλλ' ἐ-
κεῖνα τὰ ὑπερλάμποντα καὶ μέγιστα τῆς αὐτοῦ θεό-
τητος, οἷς ζῶμεν. οἷς εὐδοκοῦμεν. οἵτινες τῆς μελλού-
σης εὐδαιμονίας τὴν ἐλπίδα οὐ μόνον προσδοκῶμεν.
ἀλλ' ὥσπερ τινὶ τρόπῳ ἤδη κατέχομεν. τί πλέον τοῦ
μὴ λέγειν. καὶ μετὰ ταύτης τῆς μικρᾶς τοῦ λόγου παρα-
σκευῆς, εἰ μὴ μόνον τοῦθ' ὅπερ τῆς ἐμῆς καθωσιω-
μένης ψυχῆς εἶναι χρὴ τὴν καθαρότητα. ὁ ποῖος
τοίνυν ἐστὶν ὁ παντοδύναμος θεὸς ὁ τὸν οὐρανὸν οἰκῶν,
καὶ περὶ πάντα τὸ ἀνίκητον γένος. μάλιστα δὲ καὶ ἐξαι-
ρέτως περὶ τὴν καλλίστην καὶ παντὸς ἐπαίνου μεί-
ζονα δικαιοσύνην. ὁπότε καὶ τοῦ ἰδίου θεοῦ πνε-

τὸ ἁγιώτατον καὶ τάξιαν σῶμα. ἐνοικοῦν τε αὐτῷ.
καὶ οὕτω σπουδαῖος τοῖς αὐτίνοις σώμασιν εἶναι κατηξίω-
σεν. ἐπειδὴ οὖν περὶ τῆς οὕτω ἁγιωτάτης καὶ σωτ-
τῆς πάντα δυναμένης θεοῦ πράξεως ἀμελὴς τῶν ἐχ-
θρῶν μανία. ὥσπερ ἀχλύϊ τινὶ συγκεχυμένη ὑπὸ
λεθαίου σκοτότητος ἑρμηνεύειν πειρᾶσθαι οὐκ ἀμφι-
βάλλει. διὰ βραχέων εἰς ὅσον ἡ πίστις καὶ ἡ καθοσίω-
σις τῆς ψυχῆς τῆς ἐμῆς τοῦ λέγειν εὐπορίαν διατελέσε-
ται, διηγήσασθαι πειράσομαι. καὶ γὰρ αἱ τούτων τῶν
ἐχθρῶν κακόνοιαι, τοιοῦτον γένος εἰσάγουσιν ἀναι-
σχυντίας, ὥστε ἀσεβεῖ στόματι μὴ φοβηθῆναι εἰπεῖν
τὸν θεὸν τὸν πάντα δυνάμενον τὰ τῷ θείῳ νόμῳ δηλού-
μενα, μήτε πεποιηκέναι μήτε ποιῆσαι βεβουλῆ-
σθαι. ὦ τῆς τοιαύτης ἀσεβοῦς φωνῆς. τῆς καταξίως,
ἁπάσης ὑπερβολὴν τιμωρίας καθ' ἑαυτῆς ἐπαιτού-
σης. ὄντως ἐμμανῶς καὶ τολμηρῶς τῆς θείας ταύτης
εὐεργεσίας τὴν δόξαν τὴν μεγίστην τῶν ἀνθρώπων περιαι-
ρεθῆναι δυναμένην, ἀφανῆ καθιστᾶσθαι ἐνθυμεῖ. τί
γὰρ μᾶλλον, ἡ ἀγνώστης ἄξιον τοῦ θεοῦ. ἥτις ἐκ τῆς ἁ-
γιωτάτης ὁμιλίας μετὰ τῆς πηγῆς τῆς δικαιοσύνης
προεληλυθυῖα. καὶ διὰ πάσης τῆς περιόδου τῆς οἰκου-
μένης, ἐπλημμύρει. καὶ τὰς δυνάμεις τῶν ἁγιωτά-
των ἀρετῶν τοῖς ἀνθρώποις ὑπέδειξεν. ἅσπερ ἑαυτοῖς
πρότερον ἐχθρὰς νομίζοντες, πάθει τῶν ἀσυνέτων. ἐξ
προηγουμένου τοῦ Παύλου παραδείγματος, καὶ τὰ
λοιπὰ ἔθνη συνθέσθαι αὐτοῖς ἀνεπείσθη. ἐν οἷς ὥσ-
περ ἡμεῖς ἰδίᾳ θεωρίᾳ δοκιμάζομεν, τὸν τοῦ σωτῆρος
ἡμῶν θεοῦ θεὸν ὁρῶμεν συνεργὸν οἰκεῖον. ὁ ποτὲ καὶ
καθημέραν καὶ κατὰ χρόνους πολλοὺς ἐξ αἰῶνος τῶν πα-
ραδόξων μανίας διερρωμένης. ὁ αὐτὸς εἰς τὴν τοῦ σπορα-

δοις ἱδρῶσι

δοις ἵδρωτος ἀνεξικακίαν ἐπιδειξάμενος ἀνῆκεν. καὶ οὐ δὲ
οὕτως τοῖς λοιποῖς τῆς τοιαύτης εὐεργεσίας τὸ μέγεθος
δύναται πρὸς χάριν ἔχειν τὴν παρὰ ἀνθρώπων ἄγνοιαν τὴν θεοῦ
δύναμιν, ἣν δύνασθαι πάντα λόγῳ ὑφιστᾶσθαι, καὶ εἰς ὕψος
ἀρθέντα βεβαιοῦσθαι. αὖθις καθελεῖν, καὶ διαλῦ-
σαι. ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς αὐτίνοις πράγμασιν ἐναντίως ἀν-
επέβη. εἰ ὁ θεὸς ὁ τὰ πάντα δυνάμενος σωτὴρ
τῆς αὐτοῦ θεότητος νεύματι πάντα περιάγειν προ-
θέτο. μᾶλλον γὰρ ἀεὶ τῶν ἀνθρώπων μανία ἐγίνετο συχνή.
καὶ ἡ ἀνθρώπινα οὐκ ἔχουσα πέρας, πάσας αὐτὰς
ψυχὰς ἐπόρθησεν. οὐδὲ αὐτὰ ἀμάρτημα ὄντα ἅ-
περ ἐν τῇ τοῦ κόσμου ἀναστροφῇ τὴν ἰδίαν λειτουργί-
αν τάξιν ἀναφανῆναι δεδυνήται. ἀγόμενοι πάντα μετὰ
τῆς ἀγνοίας τοῦ θεοῦ ταχέως ἂν ἀπολώλει. τοῦ δὲ
φθόνου καὶ τῆς βασκανίας τὸ ἄδικον ὄντως ἐν ὀλίγοις
μεμένηκε. ἀλλ' οὐδεὶς ἀνῃρέθη ταύτης τῆς βασκα-
νίας ἀλλότριος. τῶν θρησκειῶν τὰ γένη εἰς τὸ σῶμα με-
γάλως τε καὶ πληθύως εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων δια-
χυθέντων. ὡς ἀξίως τῇ τούτων ἀφροσύνῃ τὸ φῶς
ταύτης τῆς ἡμετέρας λαμπρότητος ἐπισκιασθὲν
αὐτοῖς ἀεὶ. ταύτης αὐτοὺς στερίσκεσθαι. οὐδεὶς οὖν
λόγος δυνήσεται τῶν εἰρημένων τὴν ἐμὴν πίστιν ἀπὸ
τῆς ἐμῆς ἐξελεῖν ψυχῆς. ἕπεται γὰρ αὐτῇ μηδενὸς
φαύλου ἐμποδὼν ὄντος, δύναμις τελεία ὁ ζῶν τῆς
ἀληθείας λόγος εἰς πάντα δυνάμενος. φύλαξ πάν-
των πραγμάτων. τῆς ἡμετέρας σωτηρίας κηδεμών. ὅ-
πως οὖν δοκεῖ τινὶ ζήτησιν τοῦ ἁγιωτάτου αὐτοῦ λό-
γου διαφυλάττεσθαι τὴν ὁμιλίαν τοῦ διὰ θεράποντος
διαφυλάττειν, καὶ τοῦ φωτὸς τὴν λαμπρότητα ἡμῖν
παρέχειν. τίνος τοίνυν ἕνεκα καὶ νῦν πάντων τῶν

ἐθνῶν οἱ δῆμοι. τὸ ὅμοιον μὴ καθορῶντες φῶς. καὶ τὸ
ἔνδοξον παντὸς ὁσίου ὑπερφρονοῦντες, τὸ κοινὸν ἐκ-
ζητοῦσιν. οὐδεμίαν ἔχουν πρόφασιν ἀληθείας. οὐδὲ
φαιδρότητα ἁγνῆς λαμπρότητος. οὐδὲ δυναστείαν
τῆς ὁμοίου θεότητος. ὦ ἀναξίου δόγματος. ἐπεὶ κοι-
νῶν μηδὲν ὑπερέχοντες τῆς ἀσεβείας. μηδὲ πρὸς
τὸ δέον ἀφορῶντες, ὑπὸ τῆς ἀθλίας πλάνης κατα-
πίπτοντες οὐχ ὁρῶσι. καὶ τοῖς ῥυπαροῖς τούτοις ἔργοις
τοῖς τοῦ κόσμου, τὴν λαμπρότητα οὐ παύονται μι-
αίνοντες. δηλαδὴ ξύλον, καὶ λίθον. καὶ χαλκόν. καὶ
ἄργυρον καὶ χρυσόν. καὶ ταύτας τὰς κοινὰς εἰς τὸ
προσκυνεῖν καθιδρύοντες. καὶ ἀπὸ τούτων ἐπὶ διὰ
τῆς ζωῆς ἐπαγγελλόμενοι, ναοὺς αὐτοῖς μετὰ τοῦ σχήματος
κόσμου οἰκοδομοῦντες. καὶ ἀπὸ τούτου οὕτως ἀξι-
οῦντες αὐτῶν τῆς προσκυνήσεως τὰς προσθήκας. ἐπεὶ
δή περ τὸ μέγεθος τῶν οἰκοδομημάτων ἐπ' αὐτῶν γε-
νόμενον, ἄξιον τῆς ἑαυτῶν ὅλως παρέχεται τὸ θαῦμα.
ὁπότε τοίνυν ταῦτα καλὰ δοκοῦσι, σαφῶς νοεῖται. εἰ
καὶ τὰ μάλιστα αὐτοὶ οὐκ αἰσθάνονται. οὐδὲ ὁρῶσιν
ὑπερηφάνως. ὅτι τοῖς ἑαυτῶν ἔργοις αἰσχρὰ δοκοῦντες,
ἀπλίσκονται. ἠλίκος τοίνυν καὶ πόθος τε ὁ θεὸς ἐστὶν ὁ παν-
τοδυνάμης οὐχ ὁρώμενος ἐστί. καὶ πάντων αὐθέντης
ἐστὶ καὶ κριτής. ὅν τινες αὐτῇ τῇ πεποιθήσει τῆς ἰδίας
ὡς νομίζουσιν ἀρετῆς, λανθάνουσιν. αὐτοῦ γὰρ τῇ δια-
τυπώσει καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἡμετέρου σώματος ἔλαβε τὸν
ὀφθαλμώμενον τύπον. καὶ ἵνα σώζωμεν τῆς ἁρμονίας τὸ
ἀκμαῖον, ὁ αὐτὸς τῶν πάντων μελῶν τὴν συζυγίαν ἰσο-
ρρόποις νεύρεσι συνέδησεν. ἵνα ἐν πάσῃ πράξει
τῆς ἡμετέρας σπουδῆς, ἀκέραιον ἔχοιμεν τὴν ἀκ-
μὴν τῆς οἰκείας ἁρμονίας. τούτων τοίνυν σωματικῶς δι-

διατυπωθέντων τελεσιουργηθέντων. καὶ πάντα ἡμῖν ἵνα ταῦτα
πάντα κινεῖσθαι καὶ ἀκμάζειν δύναιτο, ἐνέπνευσε. καὶ
θεᾶν τοῖς ἡμετέροις ὀφθαλμοῖς συνεχώρησε. καὶ πρὸς
σύνεσιν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ δέδωκε. καὶ ἔσω τῆς χώ-
ρας ταύτης πάσης, τῆς διανοίας τῆς ἡμετέρας, τὸν λογισ-
μὸν συνέκλεισε. τοιγαροῦν εἴπερ σὺ φρονεῖς. ταύτης τῆς
διατυπώσεως τὸν λογισμὸν σκόπησον. τὰ δὲ λοιπὰ πάντα
ὅσα. ἃ μήτε λόγῳ μήτε ἀριθμῷ περιληφθῆναι δύ-
νανται, ταῦτα ἐνθυμηθεὶς καὶ ἰδὼν καὶ συνιέναι δυνήσε-
ται. τὴν αἰώνιον καὶ σωτηριώδη τοῦ ἀθανάτου θεοῦ ἐξου-
σίαν. καὶ οὐ δυνήσεται ἐκείνου πλάνης τινὸς χωρίς, ἄνος
ἐνδῆσαι. ὁπότε σαφῶς αὐτῷ ἐξέσται. καὶ ἰδεῖν πάντα τὰ
γεγονότα εἶναι δυνάμει τοῦ θεοῦ. ὡς αὐτὸς πάντα ταῦτα
εἶναι βούλεται. ἵνα δὲ εἴη ἰδεῖν ὅτι τίς ἀθέμιτος κό-
σμου πολιτεία, τὴν τοῦ θεοῦ ἀγνωσίαν τοῖς ἀνοις ἀπεργά-
ζεται. λογισμοῦ ἀμαρτήματος προτέρου τεχθέντος ἐκ
πλάνης τοῦ ἐχθροῦ ἐν ταῖς τῶν σκαιῶν ἀνων ἀθλίαις
ψυχαῖς, ἐκ τοῦ θείου νόμου λαβεῖν ἡμᾶς ἔνεστι σαφῆ τῆς
περὶ τούτου ἀπόδειξιν. ἐξ ἐκείνου γὰρ καιροῦ ἐξ οὗ ὑ-
πὸ τῶν δύο ἐκείνων τῶν ἐν ἀρχῇ πλασθέντων. τὸ θεῖον
καὶ ἅγιον πρόσταγμα μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιμε-
λείας οὐκ ἐφυλάχθη, ἐπέχθη μετὰ τῆς προσηγορίας ταύ-
της τὸ ἄνθος. γέγονε δὲ συνεχὲς καὶ μᾶλλον ἐπηύξη-
σεν. ἐξ οὗ καὶ οἱ προειρημένοι δύο, θείῳ νεύματι ἀπε-
βλήθησαν. ἕως δὲ τοσούτου ἡ ὕλη αὐτὴ μετὰ τῆς σκαιό-
τητος τῶν ἀνων προῆλθε, ὥστε τῆς τε ἐλαίας καὶ τῶν προσό-
ντων κρηπίδων κατεψηφίσατο. αὐτή τε ἡ ὑπερβολὴ τῆς
ἐναντίας δυνάμεως, τὰς διανοίας τῶν ἀνων κατέλαβε
καὶ ἠμαύρωσεν. ἐν ᾧ μέντοι προστάγματι ἅγιος καὶ
ἀθάνατος ἐστί. τοῦ πάντα δυναμένου θεοῦ ὁ ἀνος

ματος οἰκτος. πάλιν γὰρ ταῖς ἡμέραις καὶ τοῖς χρόνοις
τοῖς παρεληλυθόσιν ἀναριθμήτοις τῶν δήμων πολυ-
πληθείας ἀπὸ τοῦ βάρους τούτου δι' ἐμοῦ τοῦ αὐτοῦ
θεράποντος, ὁ θεὸς δεδουλωμένας ἐλευθεροῖ. καὶ ἐς ἐν-
τελῆ αἰωνίου φωτὸς ἐξάγει λαμπρότητα. ἀπὸ τοῦ-
των τοιγαροῦν ἐγὼ ἀδελφοὶ ποθεινότατοι. οἰκειοτέρᾳ
τινὶ προνοίᾳ καὶ ἐνδόξοις ἐργασίαις τοῦ ἀθανάτου
καὶ ἡμετέρου θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἀποσημότερος εἶναι τῇ
πρὸς αὐτὸν καθαρωτάτῃ πίστει πέποιθα. δέξασθε
τοιγαροῦν με ἡ ἁγιωτάτη σύνοδος τῆς ὑμετέρας ἁ-
γιότητος. καὶ μέμνησθε τὴν σωφρονεστάτην ἐκκλησίαν.
καὶ τῆς ἁγνῆς τε πάντων ἡμῶν μητρὸς ταῖς θύραις ἀντιτε-
θῆναι ἀναγκάσασθε. εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ νῦν ὁ λογισ-
μὸς τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἐντελῆ τὴν καθαρότητα τῆς κα-
θολικῆς πίστεως ἀποζητῶν τοῦ παρ' ἑαυτῷ ἔργα γενέσθαι
οὐκ οἴεται εἶναι ἄξιον. ὅμως προθυμεῖται. καὶ ὑπομι-
μνήσκει. καὶ τὸ μέγιστον τῆς οἰκείας αἰδοῦς πασῶν τῶν
καλλίστων ἀρετῶν ἐξ ἐκείνου χειρὸς σφραγίδα. καὶ τῶν πυλῶν
τῆς ἀθανασίας ἤρξατο ἅπτεσθαι. καὶ τούτους κρούειν.
ὅπως καὶ ὑμεῖς τῆς ὑμετέρας ἀδελφότητος εὐθὺς συγ-
χωρήσητε τὴν εὔνοιαν καταξιώσητε, ἐς μίαν ὁμόνοιαν
καὶ εἰρήνην τῆς καθολικῆς πίστεως βλέψαντες. τοῦτο
γὰρ τῷ θεῷ πρέπον ἐστι, καὶ τῇ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας
πίστει ἁρμόδιον. καὶ τῷ κοινῷ τῶν πραγμάτων συμφέ-
ρον. ἵνα τῆς θεόθεν ἡμῖν παρασχεθείσης ἐντιμοτάτης
εἰρήνης ἀξίαν ἀμοιβὴν τῷ ταύτην ἡμῖν χαρισαμένῳ,
κοινῶς ἅπαντες προσενέγκωμεν. δεινὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς
ἂν εἴη καὶ ἄγαν δεινόν. καταλυθέντων τῶν πολεμίων.
καὶ μηδενὸς ἀντιστῆναι ἐπιτολμῶντος, βάλλειν ἡμᾶς
ἀλλήλους. καὶ τοῖς δυσμενέσιν ἡδονὴν καὶ γέλωτα προ-

ξενεῖν. ἀκούσατε δὲ καὶ περὶ θείων διαλαμβανομένους πραγ-
μάτων. καὶ τοῦ παναγίου πνεύματος τὴν διδασκαλίαν ἀνά-
γραπτον ἔχοντας. εὐαγγελικαὶ γὰρ βίβλοι καὶ ἀποσο-
λικαί. καὶ τῶν παλαιῶν προφητῶν τὰ θεσπίσματα,
σαφῶς ἡμᾶς ἅπερ χρὴ περὶ τοῦ θείου φρονεῖν ἐκπαι-
δεύουσι. τὴν πολεμοποιὸν οὖν ἀπελάσαντες ἔριν, ἐκ
τῶν θεοπνεύστων λόγων, λάβωμεν τῶν ζητουμένων τὴν
λύσιν. ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια ὁ πάνσο-
φος βασιλεύς. οἷα δὴ παῖς φιλοπάτωρ, τοῖς ἱερεῦ-
σιν ὡς πατράσι προσέφερε. τὴν ἀποστολικῶν δογμά-
των τὴν συμφωνίαν πραγματευόμενος. τῆς δὲ συνόδου
τῶν συνελθόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐπισκόπων. διακόσιοι δὲ
ἦσαν δέκα καὶ ὀκτώ. ἅγιοι μὲν διακόσιοι καὶ πρὸς τοῖς
λεγομένοις ἐπείθοντο. καὶ τήν τε πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν.
τήν τε τῶν δογμάτων ὑγίειαν ἠσπάζοντο. οἱ δὲ λοιποὶ
καθὼς καὶ προειρήκαμεν, τοῖς ἀποστολικοῖς ἀντεμάχον-
το δόγμασιν. οἵτινες τὴν τοῦ ἀρείου δόξαν μεγαλοφυῶς
συγκροτεῖν ἐσπούδαζον, δέκα καὶ ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν ὄν-
τες. εὐσέβιός τε ὁ νικομηδείας ὡς καὶ πρότερον εἴρη-
ται. θεόγνις ὁ τῆς νικαίας. μάρις χαλκηδόνος. θεό-
δωρος ἡρακλείας θρᾴκης. μηνόφαντος ἐφέσου. πα-
τρόφιλος σκυθοπόλεως. νάρκισσος νερωνιάδος κιλι-
κίας, δευτέρας, ἣν νῦν εἰρηνούπολιν ὀνομάζομεν. θεω-
νᾶς ὁ μαρμαρίτης. σεκοῦνδος πτολεμαΐδος αἰγύπτου.
καὶ σὺν αὐτοῖς ἕτεροι ὀκτώ. οἵτινες ἑαυτοὺς τῷ τῶν δια-
κοσίων ἁγίων χορῷ ἐπιμίξαντες ὡς δῆθεν ὀρθόδοξοι τοῖς
ἀποστολικοῖς ἀντέπραττον δόγμασιν, ἀρείῳ συνηγοροῦν-
τες. τούτοις δὲ γενναίως ἀντηγωνίζοντο, οἱ ἐν ἁγίοις πατέρες
ἡμῶν. ἀλέξανδρος ὁ κωνσταντινουπόλεως. τότε πρεσ-
βύτερος ὤν. καὶ ἀθανάσιος ὁ ἀρχιδιάκονος τῆς ἀλε-

ξανδρέων ἐκκλησίας. διὸ καὶ φθόνος ἄσπειστος κατ' αὐ-
τῶν, ὡς ὕστερον λέξομεν. οἱ δὲ ἡμέτεροι ἅγιοι ἐπίσκο-
ποι, κηλοῦσι τὸν ἄρτον εἰς τὴν σύνοδον. ὑποβλέποντες
αὐτῷ συγχεῖν τοῖς ἰδίοις δόγμασι. νεύματι τοῦ τὰ πάν-
τα νικηφόρου βασιλέως. ὥσπερ ὡς ἀρτίως εἰρή-
καμεν, καὶ αὐτὸς τῇ συνόδῳ συνήδρευεν:—

ὅπως τοὺς λιβέλλους τῶν ἐπισκόπων ὁ βασιλεὺς δεξάμενος

Ἀλλὰ τὸ κατὰ τὴν σύνοδον γεγονὸς θαυμαστόν, παρὰ τοῦ τὰ
πάντα νικηφόρου βασιλέως, οὐκ ἄξιον σιωπῇ παρα-
πέμψασθαι. καὶ γὰρ τῶν συναχθέντων πάντων τῶν ἐπισκό-
πων. καὶ καθὼς ἔθος ἐστὶ γινομένων ζητήσεών τε καὶ
συγκρούσεων παρά τινων τῶν ἐπισκόπων ἐρεσχελιῶν
ἕνεκα ἄλλου πρὸς ἄλλον ἔχοντος. λιβέλλων τε ἐπιδιδο-
μένων παρ' αὐτῶν. καὶ ἐγκλημάτων συγκροτουμένων
παρὰ τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ. δεξάμενος τοὺς λιβέλλους,
σφραγῖσί τε τῷ δακτυλίῳ αὐτοῦ, ἐκέλευσε φυλάττ-
εσθαι. ἐνορῶν τε τῶν τοιούτων ἐπισκόπων τὴν πρὸς
ἀλλήλους ζυγομαχίαν, εἶπεν. ὅτι χρὴ πάντας ὁμοῦ
ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ συνελθόντας, περὶ τούτων διαλεχθῆν(αι).
καὶ ἐνστάσης τῆς προθεσμίας, ἧς μέσον καθίσας ὁ
βασιλεύς, καὶ ἡσυχίας γενομένης τῷ καιρῷ πρεπού-
σης, πάντων τοὺς λιβέλλους προσέταξεν ἐνεχθῆναι.
καὶ δὴ δεξάμενος καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ κόλπῳ θέμενος,
μήτε ἀναγνῶναι τοὺς ἐμφερομένους ἐθελήσας, λέγει.
τοῦ θεοῦ ὑμᾶς προχειρισαμένου ἱερεῖς τε καὶ ἄρχοντας.
κρίνειν τε καὶ διακρίνειν τὰ πλήθη. καὶ θεοὺς εἶναι,
ὥστε δὴ ἀνωτέρω ἁπάντων ὑπερέχοντας ὁρισαμένου κατὰ
τὸ εἰρημένον. ἐγὼ εἶπα θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου
πάντες. καὶ τό, ὁ θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν, χρὴ τῶν
μὲν κοινῶν ὀλιγωρεῖν πραγμάτων πάσχειν δὲ τὴν αὐτῶ(ν)

δίκην περὶ τὰ θεῖα ποιεῖσθαι. καὶ κελεύσας ἐνεχθῆναι πῦρ,
ἐμπρησθῆναι τοὺς λιβέλλους προσέταξεν. ἐσπούδαζε γὰρ
μηδένα τῶν ἔξω ἐπιγνῶναι τῶν τοιούτων ἐπισκόπων
τὴν ἀνώμαλον ἐπιχείρησιν. τοσαύτη ἡ τοῦ βασιλέως
πρὸς τοὺς ἱερεῖς τοῦ θεοῦ εὐλάβεια. ἣν θαυμάσειαν ἅπαν-
τες οἱ εὖ φρονοῦντες. ἠκηκόειν δὲ ὁμοιότροπον τούτῳ,
ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένον, ὃ δίκαιον ἡγοῦμαι παραδοῦ-
ναι σιγῇ. φιλαπεχθήμονες γὰρ ἄνδρες καὶ φιλολοί-
δοροι λαϊκοί, ἐγράψαντο τῶν ἐπισκόπων τινάς. καὶ τῷ
βασιλεῖ τὰς ἐγγράφους κατηγορίας ἐπεδίδουν. καὶ
ταῦτα πρὸ τῆς γεγενημένης ὁμονοίας. ὁ δέ, καὶ ταύ-
τας δεξάμενος. εἶτα δεσμὸν ἀναθείς, καὶ τῷ δα-
κτυλίῳ σημηνάμενος. φυλαχθῆναι καὶ ταύτας ἐκέ-
λευσεν. εἶτα τὴν σύμβασιν τῆς ὁμονοίας ἐργασά-
μενος, ταύτας κομισθῆναι προστάξας, παρόντων
ἁπάντων τῶν ἐπισκόπων, πυρὶ καὶ ταύτας κατέ-
καυσεν. ὀμωμοκὼς μηδὲν τῶν ἐγγεγραμμένων ἀ-
νεγνωκέναι. οὐ γὰρ ἔφη χρῆναι τῶν ἱερέων τὰ πλημ-
μελήματα δῆλα τοῖς πολλοῖς γίνεσθαι. ἵνα μὴ σκανδά-
λου πρόφασιν ἐντεῦθεν λαμβάνοντες, ἀδεῶς ἁμαρ-
τάνωσι. φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ τοῦτο προσθεῖναι. ὡς εἰ αὐ-
τόπτης ἐπισκόπου ἐγεγόνει γάμον ἀλλότριον διορύτ-
τοντος, συγκαλύψαι ἂν τῇ πορφυρίδι τὸ παρανόμως
γινόμενον. ὡς ἂν μὴ βλάψῃ τοὺς θεωμένους τῶν
δρωμένων ἡ ὄψις. τοσαύτη ἡ τοῦ βασιλέως θεοφι-
λὴς καὶ ἀξιάγαστος σύνεσις. ἐπὶ πολλὰς δὲ ἡμέ-
ρας. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ καιροὺς ἐφεξῆς συνεδρεύων
τοῖς ἐπισκόποις ὁ βασιλεύς, ἅμα αὐτοῖς τὰ περὶ τ(ῆς)
πίστεως διελάμβανε. τάς τε διαφόρους αὐτῶν γνώ-
μας ἀνελέγετο. ἤδη γὰρ καθὼς πολλάκις εἰρήκαμ(εν)

ἐν αὐτοῖς τινές, τοῖς ἀθεμίτοις Ἀρείου δόγμασι συμ-
φερόμενοι. καὶ τῷ πλήθει τῶν ἁγίων ἐπισκόπων τῶν
τῆς ἀληθείας ὑπερμαχούντων ἀντιπεριπλέκοντες. οἱ γοῦν
ἄριστοι καὶ τὰ πάντα ἱερώτατοι πατέρες ἡμῶν τῷ τῆς
ἀληθείας ὅπλῳ ἠσφαλισμένοι, τὴν λαμπρὰν καὶ ἀ-
μώμητον πίστιν μετὰ παρρησίας ἐκήρυττον. μεθ'
ὧν ἦν καὶ ὁμολογητῶν πολὺς ἀριθμός, ἀνθισταμένων
τοῖς θέλουσι παραποιεῖσθαι τὰ μοχθηρὰ τοῦ Ἀρείου δόγματα:—

περὶ τοῦ ἁγίου Παφνουτίου:—

κϛ' Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ ὁ μέγας καὶ ἅγιος Παφνούτιος. τὸν
τῶν ὁμολογητῶν καὶ ἐπισκόπων κατακοσμῶν χορόν.
ἀνὴρ Αἰγύπτιος. θεοῦ δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῆς ὁμηγύρεως ἐκεί-
νης. οὗ Μαξιμιανὸς ὁ βασιλεύς, τὸν δεξιὸν ἐξώρυξεν
ὀφθαλμόν, καὶ τὰς λαιὰς ἐνευροκόπησεν ἀγκύλας.
παραδοὺς τοῖς μετάλλοις συνέχεσθαι. ἐν ᾧ τοσαύτη ἦν
ἡ τοῦ θεοῦ χάρις, ὥστε σημεῖα αὐτὸν ποιεῖν, μηδὲν ἔλατ-
τον τῶν πάλαι ὑπὸ τῶν ἀποστόλων γεγενημένων. λόγῳ
γὰρ μόνῳ τοὺς δαίμονας ἐφυγάδευε. καὶ διαφόροις
ἀσθενοῦντας ἐθεράπευε. τυφλοῖς τε τὸ βλέπειν τὸν
θεὸν ἐξαιτούμενος, παρείχετο. καὶ παρεθέντας, πρὸς
τὴν κατὰ φύσιν ἦγεν ἀκμήν, τὰ μέλη ἐνεργῆ ποιῶν
ὑγιῶς. ὃν ὁ βασιλεὺς σφόδρα διαπρεπῶς ἦγε. συνε-
χῶς τε ἐπὶ τὰ βασίλεια μετεπέμπετο. καὶ τὸν ἐξο-
ρωρυγμένον ὀφθαλμὸν κατεφίλει. τοσαύτη προσῆν
τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ πρὸς τοὺς ἁγίους πίστις:—

περὶ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος:—

κε' Καὶ δὴ καὶ Σπυρίδων Κύπριός τις ἀνὴρ ἐπίσημος ἐν κα.
καὶ τὴν ἐκ παιδὸς ποιμενικὴν πεῖραν τῇ τοῦ Χριστοῦ ποί-
μνῃ καθιερωμένος. προφητικῷ βίῳ διαγινόμενος.
ἐγνωρίζετο. ὃς καί γε διέπων τὴν ἐπισκοπήν, τοῦ

ποιμαίνειν τὰ ἴδια πρόβατα οὐκ ἐπαύετο. οὕτως δὲ
ἦν χρηστὸς καὶ ἀνεξίκακος, ὅτι λῃστῶν ἐφόδου δόλῳ
προσβαλόντων τῇ ποίμνῃ. ἀοράτοις τε δεσμοῖς κρα-
τουμένων. κινηθῆναί τε μὴ δυναμένων ἕως πρωΐ, ἐπι-
στὰς ὁ μακάριος, διὰ λόγου ἀνεθῆναι αὐτοὺς τῆς συνο-
χῆς ποιεῖ. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν κριῶν τὸν κράτιστον
ἀποκομιζομένοις, δίδωσιν εἰπών. λάβετε ἵνα μὴ ἀνόνητοι
πρὸς ἀποχώρησιν τοῦ κόπου. μὴ ἀπέλθητε ἀπιόντες τῇ
νυκτὶ ταύτῃ διέμεινε τὴν αἰτίαν τῆς ἀπορίας καὶ κα-
μεμένηκε. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα θαυμαστὰ ἔργα
τοῦ ἁγίου τούτου ἀκηκόαμεν. ἓν δὲ ἐκ πολλῶν πα-
ραστήσομεν:— ὅπου ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ τεθνηκυῖαν, [illegible]

κγ' Θυγάτηρ αὐτῷ ἦν ὁ θαυμάσιος καὶ ἀοίδιμος οὗτος τοῦ
θεοῦ ἄνθρωπος, Εἰρήνην τοὔνομα. ἣ τῷ γέροντι προσ-
φόρως διακονήσασα, ἐν παρθενίᾳ τὸν ἅπαντα βίον
ἐπεξέρχεται. ταύτης μετὰ θάνατον ἐξ ἀποδημίας,
τὶς ἀναστὰς ἔμπορος, παρακαταθήκην ἀπῄτει τὸν
γέροντα. ἣν τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ τῇ παρθένῳ ἦν πα-
ραθέμενος. ὁ δὲ μακάριος Σπυρίδων, ἠγνόησε παν-
τελῶς τὴν ὑπόθεσιν. ὡς δὲ πολὺς ἦν ἐπικείμενος
αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος, πολλὰ ἄνω καὶ κάτω τὸν οἶκον διερευ-
νήσας, ὁ γέρων καὶ μὴ εὑρών, ἠνιᾶτο σφόδρα. καὶ γὰρ
τὸν ἄνδρα ἦγε. μήτε εἰδέναι μήτε εἶναί τι ἐν
τῷ οἴκῳ. ὁ δὲ ἔμπορος ἐκβοῶν. δακρύοις τε συνε-
χόμενος καὶ ὀλοφυρόμενος, ἀπῄτει τὴν παρακατα-
θήκην. λέγων αὐτὸν διαχειρίζεσθαι τῆς ἀπωλείας χά-
ριν, εἰ μὴ λάβοι τὰ παρακατατεθέντα. φάσκων
ἐν εἰς γῆρας αὐτῷ ταύτην τὴν παραμυθίαν πε-
φυλάχθαι παρ' αὐτῇ τῇ παρθένῳ παραθέμενος.
ἀναγκάζεται τοίνυν ὁ γέρων ὁ ἅγιος ἐκ θεοῦ ἐπὶ τὸ

μνῆμα τῆς θυγατρὸς ἅμα τῷ ἐμπόρῳ ὁρμᾷ σὺν πρὸς πρᾶσιν τοῦ πράγματος. ὁ δὲ ἐλθὼν, καλεῖ τὴν θυγατέρα ἐξ ὀνόματος, καὶ φησὶ πρὸς αὐτήν. τέκνον μου εἰρήνη. ἡ δὲ ἀποκριθεῖσα ἀπὸ τοῦ τάφου, λέγει πρὸς αὐτόν. τί θέλεις ὦ πάτερ. ὁ δὲ γέρων πρὸς αὐτήν. ποῦ ἀπέθου τὴν τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς παρακαταθήκην ὦ θύγατερ. ἡ δὲ ἤδη πρὸς αὐτὸν ἔφη· ἐν τῷδε κεῖται τῷ τόπῳ πάτερ. σαφῶς τὸν τόπον ἐπισημάνασα τῷ πατρί. ὁ δὲ πρὸς αὐτήν. πορεύου ἐν εἰρήνῃ τέκνον μου εἰρήνη. ὁ οὖν γέρων ἐπιστρέψας οἴκοι, καὶ εὑρὼν οὗπερ εἶπεν ἡ παρθένος κεῖσθαι τὴν παρακαταθήκην, ἀπέδωκε τῷ ἀνδρί. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοῦ ἀνδρὸς ᾄδονται θαύματα, καὶ παραδοξοποιΐαι πολλαί. αἳ καὶ μέχρι δεῦρο πρὸς τῶν ἐγχωρίων διηγοῦνται τοῖς ἐφισταμένοις, πρὸς πληροφορίαν τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν εἰς Χριστὸν πίστεως. τοιούτοις τοίνυν μέχρι τῶν καιρῶν ἐκείνων ἁγίοις ἀνδράσιν ἡ ἐκκλησία διέπρεπεν. ἐξ ὧν πολλοὶ παρῆσαν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον. ἀλλὰ μὲν καὶ Ἀθανάσιος περὶ οὗ καὶ πρώην εἰρήκαμεν τηνικάδε διάκονος ὤν, οὐκ ἄμοιρος τοῦ τῶν ἁγίων ἐκείνων χοροῦ εἶναι ὑπὸ πάντων ὡμολόγητο. συνῆν δὲ τῷ Ἀλεξάνδρῳ τῷ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἐπισκόπῳ, βοηθὸς ἄριστος ὑπάρχων αὐτῷ. ἀνεκίνουν οὖν ὁσημέραι οἱ ἡμέτεροι ἅγιοι ἐπίσκοποι ἐπὶ πλεῖστον ὅσον χρόνον, πάμπολλα περὶ τῆς πίστεως. οἰόμενοι δεῖν μηδὲν ἀκριβὲς ἢ τολμηρὸν περὶ τηλικαύτης ζητήσεως διαπράττεσθαι. συχνῶς τε τὸν Ἄρειον μετεπέμποντο. καὶ πυκνῇ ἀνακρίσει τὰς προτάσεις αὐτοῦ ἀναπτύσσοντες, διεσκόπουν. πλείστη τε ὅση αὐτοῖς δὴ καὶ φροντὶς ἦν αὐτοῖς, πῶς ἐρεῖν πρὸς τὴν ἀνα-

τροπὴν τῶν ἀθέσμων αὐτοῦ δογμάτων ψηφίσασθαι καὶ ἀνθορίσασθαι. μετὰ πολλῆς οὖν τῆς σκέψεως καὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν ἱκεσίας, ταῦτα διελάμβανον. διὸ καὶ σφόδρα σαφῶς καὶ λίαν ἁρμοδίως, τοὺς κατὰ τῶν ἀθεμίτων δογμάτων Ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐλέγχους ἀντέθηκαν. προρρίζους ἀνασπάσαντες τὰς κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ μιαρὰς αὐτῶν βλασφημίας, καὶ ἐξαφανίσαντες. καὶ τῷ μὲν οὐκ ἐκ τοῦ θεοῦ λέγειν ἐκείνους τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἀντέθηκαν οἱ ἡμέτεροι τό, θεὸν ἐκ θεοῦ. καὶ τῷ μὴ ἀληθινὸν θεὸν κατ' ἐκείνους, ἀντέγραψαν οἱ ἡμέτεροι θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ. καὶ τῷ κτίσμα αὐτὸν λέγειν ἐκείνους, ἀνθωρίσαντο οἱ ἡμέτεροι. γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα. καὶ τῷ ἑτεροούσιον ὑπ' ἐκείνων πρεσβευομένῳ, ἀντέθηκαν οἱ ἡμέτεροι ἐπίσκοποι τό, ὁμοούσιον εἶναι τὸν υἱὸν τῷ πατρί. τουτέστι γεννηθέντα ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός. κτίστην τε αὐτὸν καὶ δημιουργὸν ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ἐκήρυξαν κατὰ τὴν ἄνωθεν παραδοθεῖσαν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ ἀποστολικὴν πίστιν. γραφικαῖς μαρτυρίαις τὰς ἀποδείξεις ἐκδόντες, καθὼς προϊὼν ὁ λόγος ἀποδείξει. ταύτῃ τῇ ἀντιδότῳ τὰ θανάσιμα φάρμακα ἀνατρέψαντες ἄρα, βεβαιότερον ἐντεῦθεν ἤδη λοιπὸν τὴν ἀποστολικὴν συμφώνως ἐγγράφονται πίστιν:—

περὶ τοῦ ὅτι [illegible] ἀχωρίστως αὐτῆς ἀρρήτου τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος μιᾶς θεότητος.

κδ Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος τῶν ἐν Νικαίᾳ συναχθέντων ἁγίων πατέρων ἡμῶν. διὰ τοῦ μακαρίου καὶ ἁγίου ἐπισκόπου Ὁσίου πόλεως Κορδούβης, τῆς τῶν Σπανῶν ἐπαρχίας. ἐπέχοντος καὶ τὸν

τόπον τοῦ τῆς ῥώμης ἐπισκόπου. σὺν τοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ
θρόνου πεμφθεῖσι πρεσβυτέροις ἑρμηνεύοντος
αὐτὸν ἑτέρου, εἶπεν. ἡ θεότης, οὐχ ἓν πρόσωπον
ἐστὶ κατὰ τὴν ἰουδαίων ὑπόληψιν. ἀλλὰ τρία πρόσω-
πα καθ' ὑπόστασιν ἀληθινήν, οὐκ ὀνόματι ψιλῷ.
καὶ τοῦτο μαρτυρίαις πολλαῖς ἀπό τε παλαιᾶς καὶ
νέας διαθήκης κηρύττεται. ἡ μὲν παλαιά, κατὰ
τὸν σωματικώτερον ἔτι τρόπον διαλεγομένη, λόγον
ὡς λαλούμενον παρέστησεν. ἡ δὲ καινή, τὸν λόγον
θεὸν ἀπέδειξε. κατὰ τό, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος. καὶ ὁ λόγος
ἦν πρὸς τὸν θεὸν καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. καὶ πρόσωπον τέλειον
ἐκ τελείου. θεὸς γάρ, οὐ μέρος ὁ υἱός. ἀλλὰ τέλειος ὥσπερ
ὁ πατήρ. τῆς αὐτῆς οὐσίας ὤν, ἧς καὶ ὁ γεννήσας αὐτὸν ἀ-
φράστως πατήρ. συνυπάρχει δὲ ὡσαύτως τῷ πατρὶ καὶ τῷ
υἱῷ, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ τοῦ αὐτοῦ
χρήματος ὄν, οὗπερ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός. μίαν τοίνυν βου-
λήν. μίαν βασιλείαν. μίαν αὐθεντίαν. μίαν δεσπο-
τείαν, ἐπὶ πάντων τῶν κτιστῶν φύσεων ὁρωμένων τε
καὶ νοουμένων. μίαν θεότητα. καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν
ὁμολογητέον πρὸς ἡμῶν, τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ
ἁγίου πνεύματος. οὐ σύγχυσιν ἢ διαίρεσιν τῶν τῆς ἀρρήτου
ἐκείνης καὶ μακαρίας τριάδος ὑποστάσεων κηρυττόν-
των ἡμῶν, ἀλλὰ πατέρα ἀεὶ ἀληθῶς. πατέρα ἀληθινοῦ
υἱοῦ, ἀεὶ ὄντα καὶ ὑφεστῶτα. καὶ υἱὸν ἀληθῶς. υἱὸν
ἀληθινοῦ πατρός, ἀεὶ ὄντα καὶ ὑφεστῶτα. καὶ πνεῦμα ἅ-
γιον ἀληθῶς. πνεῦμα ἅγιον ἀεὶ ὂν καὶ ὑφεστώς. τριάδα
ἀδιαίρετον. ἄρρητον καὶ ἀληθῶς ἀπερινόητον καὶ ἀ-
νέκφραστον. μίαν θεότητα. καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν ταύ-
της εἶναι πιστεύοντες, καὶ ταύτην ὁμολογοῦμεν,
κατὰ τὴν ἀνέκαθεν παράδοσιν τοῦ κυρίου διὰ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ

ἀποστόλων. καὶ τῶν τὴν ἐκείνων ἁγίαν πίστιν φυλαξάν-
των ἀσπίλως ἀρχαίων ἁγίων ἡμῶν πατέρων, παραδο-
θέντων ἡμῖν τῆς αὐτῆς πίστεως ἀληθῶν δογμάτων ἀκρι-
βείαν. ἑτοίμως ἐχόντων ἡμῶν σὺν εὐδοκίᾳ τοῦ ἁγίου
πνεύματος διὰ πλείστων ὅσων μαρτυριῶν τῶν ἐκ τῶν θείων γρα-
φῶν, δεῖξαι ταῦτα οὕτως ἔχειν. τούτων παρ' αὐτῶν. μᾶλ-
λον δὲ διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκφωνουμένων,
οἱ τῆς ἀσεβείας ἀρείου ἀντιποιούμενοι, ὑπερόγκαζον.
λίαν βρυχόμενοι. ἦσαν δὲ οἱ περὶ εὐσέβιον τὸν νικομη-
δέας. καὶ θέογνιν τὸν τῆς νικαίας, οὓς ἔμπροσθεν ἤδη
ἐδηλώσαμεν. ἀπέβλεπον δὲ ὅμως εἰς τοὺς μαθη-
τὰς ἀρείου φιλοσόφους τινάς, λογίους ὑπερφήμους.
οὓς συνηγόρους τῆς οἰκείας μοχθηρίας μισθωσάμενος
ἄρειος, σὺν αὐτοῖς ἧκεν εἰς τὴν ἁγίαν ἐκείνην καὶ οἰκου-
μενικὴν σύνοδον. παρῆσαν γὰρ πλεῖστοι ὅσοι φιλόσο-
φοι. εἰς οὓς ἐλπικότες ὡς ἀρτίως εἰρήκαμεν
οἱ τῆς ἀληθείας πολέμιοι, εἰκότως ἑαλώκασι μετὰ
καὶ τοῦ τῆς βλασφημίας αὐτῶν διδασκάλου. πλη-
ρουμένης σὺν αὐτοῖς καὶ αὐτῶν τῆς ἱερᾶς γραφῆς, λε-
γούσης. ἐπικατάρατος πᾶς ἄνος, ὃς ἔχει τὴν ἐλπίδα
αὐτοῦ ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ ἀπὸ κῦ ἀποστῇ ἡ καρδία
αὐτοῦ. ἀπέστη γὰρ ὄντως ἀπὸ κῦ, ἡ βλάσφημος
καρδία τοῦ θεομάχου ἀρείου. καὶ τῶν κοινωνῶν τῆς ἀ-
σεβείας αὐτοῦ. κτίσμα καὶ ποίημα τολμησάντων
λέγειν τὸν υἱὸν τοῦ θῦ, τὸν πάντων κτίστην καὶ δημι-
ουργόν, ἀοράτων καὶ ὁρατῶν κτιστῶν φύσεων:—
ὅπως εἷς τῶν φιλοσόφων ὑπὲρ ἀρείου κατὰ τῆς ἁ-
γίας ἐκείνης τῶν ἀποστολικῶν τοῦ θεοῦ ἱερέων συνό-
δου ὅσα ἀπεφθέγξατο:

κε Εἷς δέ τις τῶν μαθητῶν ἀρείου φιλόσοφος, λίαν παρὰ

πάντας τοὺς ἄλλους, θαυμαζόμενος, πολλὰ καὶ παμπολλα ὑπὲρ Ἀρείου πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἡμετέρους, διεπύκτευσεν ἐπὶ πολλὰς ὅλας ἡμέρας. ὥστε γίνεσθαι ἐφ᾽ ἑκάστης ἐκ τῆς διὰ τῶν λόγων συμβολῆς, μεγάλην ἀκρόασιν. τοῦ πλήθους τῶν συνερχομένων ἀεὶ συρρέοντος. τοῦ δὲ φιλοσόφου κατὰ τῶν περὶ τῆς ἁγίας συνόδου λεγομένων ταῖς ἀσεβέσιν Ἀρείου βλασφημίαις προβαινομένου, λέγοντος περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θῦ· τό, ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν. καὶ ὅτι κτίσμα καὶ ποίημα ἐξ οὐκ ὄντων. καὶ ἐξ ἑτέρας οὐσίας καὶ ὑποστάσεως ἐστί. καὶ ὑπὲρ τούτων τῶν μιαρῶν δογμάτων Ἀρείου, πολὺς ἦν αὐτῷ ἀγὼν καὶ αἱ τῶν λόγων νιφάδες. λυττῶντος αὐτοῦ κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θῦ. καὶ κατατρέχοντος τοῦ τῶν ἁγίων ἱερέων ἐκείνων χοροῦ. λαλοῦντος ἐν αὐτῷ καὶ δι᾽ αὐτοῦ τοῦ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἐχθροῦ. οἱ δὲ τῆς ἀληθείας ὑπέρμαχοι οἱ ἡμέτεροι ἐπίσκοποι. τὰς ὀφιλομαθίας καὶ προσπλοκὰς ὑπὲρ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ἀντιθέτως ἀταράχως τῷ φιλοσόφῳ προσέφερον. τὸν μέγαν προφήτην ὁμοῦ καὶ βασιλέα Δαβὶδ μιμούμενοι λέγοντα· ἡτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην. πάσας γὰρ τὰς τοῦ φιλοσόφου πολυπλόκους προτάσεις, ὡς πυρὶ τῷ θείῳ λόγῳ στυπίου δίκην κατανάλισκον. ἀλλὰ καὶ οὗτος ὁ φιλόσοφος τῇ τῶν λόγων διαβολικῇ εὐτεχνίᾳ θαρρῶν, τὴν διὰ τῶν ἐπισκόπων κηρυττομένην ἀλήθειαν ἀντιλέξειν ἐνίστατο. ὁ δὲ μάλα εὐστα πᾶσι τοῖς ἐπαγομένοις αὐτῷ, ὡς ᾤετο προσφερόμενος. ἀπολύων τε ἐβιάζετο τὰ κινούμενα. καὶ δίκην ἐγχέλυος ἐν οἷς ἐδόκει ἑαυτῷ συνίστασθαι διολισθαίνων, τῶν ἐπικρατεστέρων αὐτῷ προσφερομένων νοημάτων, ἐκ τῶν οἰκείων ῥημάτων ἀπολισθαινόμενος, συγκατέπι-

πτεν. ἀλλὰ καὶ οὕτως κορυβαντιῶν, ἀλαζονικῶς κατὰ τῆς εἰρηνικωτάτης συνόδου ἐφέρετο. ἐλπίζων νικᾶν τοὺς ἐν αὐτοῖς ἀηττήτου τὸν χν̄, τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν. ἀλλ᾽ ἵνα δείξῃ ὁ θς̄ ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. ὅτι οὐκ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία αὐτοῦ. ἀλλ᾽ ἐν δυνάμει συνίσταται, δι᾽ ἑνὸς τῶν ἐκεῖσε δούλων αὐτοῦ, τὸν ἐν τῷ φιλοσόφῳ λαλοῦντα πονηρὸν δαίμονα ἰσχυρῶς, κατεσίγησεν οὐ μόνον. ἀλλὰ καὶ ἐξέβαλεν, ἀνὴρ γάρ τις ἐκ τῶν παρόντων τῇ συνόδῳ ἁγίων ὁμολογητῶν. ἁπλοῦς τὴν φύσιν εἴπερ τις ἄλλος τῶν ἁγίων. καὶ μηδὲν ἕτερον εἰδὼς εἰ μὴ ἰν̄ χν̄, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον (σαρκὶ κατὰ τὰς γραφάς), συνὼν τοῖς ἐπισκόποις. καὶ ὁρῶν τὸν φιλόσοφον κατεπαιρόμενον τῶν ἡμετέρων ἁγίων ἐπισκόπων. καὶ τῇ μοχθηρᾷ αὐτοῦ συζητήσει καταλαζονευόμενον, αἰτεῖ παρὰ τῶν ἐπισκόπων τῶν τοῦ θῦ ἱερέων, χώραν αὐτῷ συνομιλίας παρ᾽ αὐτῶν πρὸς τὸν φιλόσοφον δοθῆναι. τότε οἱ καθ᾽ ἡμᾶς ἅγιοι ἐπίσκοποι θεωροῦντες τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἁπλότητα. καὶ τὸ ἄπειρον αὐτὸν εἶναι γραμμάτων, ἔπειθον μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ μέσον. μήποτε παρὰ τοῖς μοχθηροῖς καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθροῖς γέλως γένηται. ὁ δέ, μὴ ἀνασχόμενος, πρόσεισι τῷ φιλοσόφῳ. καὶ φησὶ πρὸς αὐτόν. ἐν ὀνόματι ἰῦ χῦ τοῦ ἀεὶ σὺν τῷ πρὶ ὄντος θῦ λόγου, ἄκουσον τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα ὦ φιλόσοφε. ὁ δέ, πρὸς αὐτόν. ἐὰν εἴπῃς. καὶ ὁ ἅγιος πρὸς αὐτόν. εἷς ἐστὶν ὁ θς̄ φησὶν ὁ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα δημιουργήσας. ὃς καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐκ γῆς διαπλάσας, ὑπεστήσατο τὰ πάντα τῷ λόγῳ αὐτοῦ καὶ τῷ ἁγίῳ πνι. τοῦτον τὸν λόγον ὦ φιλόσοφε θῦ υἱὸν ἡμεῖς

ἰδόντες, προσκυνοῦμεν. πιστεύοντες διὰ τὴν ἡμετέ-
ραν ἀπολύτρωσιν ἐκ παρθένου αὐτὸν σεσαρκῶσθαι.
καὶ γεγεννῆσθαι. καὶ ἐνανθρωπηκέναι. καὶ διὰ τοῦ τῆς
σαρκὸς αὐτοῦ πάθους τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ καὶ τοῦ θανάτου.
ἠλευθερωκέναι αὐτὸν ἡμᾶς, ἐκ τῆς αἰωνίου κατακρί-
σεως. διά τε τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ ζωὴν ἡμῖν αὐτὸν
αἰώνιον περιπεποιῆσθαι. ὃν καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνελθόντα
ἐλπίζομεν πάλιν ἥξειν ἐσόμενον. κριτήν τε ἔσεσθαι π-
πάντων ὧν διεπραξάμεθα. πιστεύεις τούτοις ὦ φι-
λόσοφε; ὁ δὲ φιλόσοφος ὡς ἂν μηδέποτε πρὸς τῶν
λόγων εἰς ἀντίθεσιν ἐληλυθώς, ἀπηνεώθη. καὶ ὡς κωφὸς
ἢ ἄλαλος, οὕτως ἀπεσιώπησε. τοῦτο μόνον ἐκ ...
λίαν τῇ φωνῇ πρὸς αὐτὸν εἰρηκώς, ὅτι κἀμοὶ ταῦτα
οὕτως ἔχειν δοκεῖ. καὶ μηδὲν ἕτερον εἶναι ἢ ὡς προεί-
ρηκας. ὁ δὲ γέρων πρὸς αὐτὸν ἔφη. εἰ ταῦτα οὕτως ἔ-
χειν πιστεύεις ὦ φιλόσοφε, ἀναστὰς ἀκολούθησόν μοι, καὶ
εἰς τὴν ἐκκλησίαν σπουδάσωμεν, ἐν ᾗ λήψῃ τὸ ση-
μεῖον ταύτης τῆς πίστεως. ὁ δὲ φιλόσοφος μεταβαλὼν
ὅλον ἑαυτὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸν τῶν ὅλων θεὸν σέ-
βειν, ἀναστὰς ἠκολούθει τῷ γέροντι. καὶ ἐπιστραφείς,
λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ πᾶσι τοῖς συνελθοῦσιν
εἰς τὴν ἀκρόασιν. ἀκούσατέ φησιν ὦ ἄνδρες. ἕως
ὅτε λόγων ἐποιούμην σπουδήν, λόγοις λόγους ἀντε-
τίθουν. καὶ τὰ προσφερόμενα, τέχνῃ τοῦ λέγειν ἀνέ-
τρεπον. ὅτε δὲ ἀντὶ λόγων δύναμίς τις θεία ἐκ τοῦ
στόματος τοῦ ζητοῦντος προσελήλυθεν, οὐκ ἴσχυσαν οἱ
λόγοι λοιπὸν τῇ δυνάμει ἀντιτάξασθαι. διὰ τοῦ-
τοῦτο εἴ τις ὑμῶν δύναται συνιέναι ὡς ἔγωγε νενό-
ηκα, πιστευσάτω εἰς Χριστὸν καὶ ἀκολουθησάτω τούτῳ
τῷ γέροντι, ἐν ᾧ ἐλάλησεν ὁ θεός. τοῦτον τὸν τρόπον ἀ-

ναλαβών

ναλαβὼν ὁ φιλόσοφος. φωτισθεὶς καὶ γενόμενος χρι-
στιανός, ἔχαιρεν ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ γέροντος. τούτου δὲ
τοῦ φιλοσόφου βαπτισθέντος, καὶ τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ
συναφθέντος καὶ διαναπαυομένου καὶ ἀγαλλιῶντος
ἐπὶ τοῖς μεγαλείοις τοῦ θεοῦ, ἡ σύνοδος ἔχαιρεν:—
ἀντίρρησις ἑτέρου φιλοσόφου ... φαίδω-
νος. ποιουμένου καὶ αὐτοῦ τοὺς λόγους ὑπὲρ τοῦ
... ἀρείου, καὶ τῆς ...
βλασφημίας:— πρότασις τοῦ φιλοσόφου πρὸς
τὴν ἁγίαν σύνοδον. εἰς τὸ ποιήσωμεν ἄνθρωπον:

κϛ'. Καὶ εἶπεν ὁ θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν
καὶ καθ' ὁμοίωσιν. εἰ οὖν ὡς ἡ φωνὴ δηλοῖ ἡ καὶ ὁ νοῦς
ἐξαπλωθείς, ἀνθρωπόμορφον αὕτη λέξει τὸν θεόν.
τὸν δὲ θεὸν ἴσμεν ἁπλοῦν καὶ ἀσχημάτιστον. τί οὖν
βούλονται αἱ σημασίαι τῶν προσηγοριῶν τούτων, φα-
τέ. μή, ἄρα ἀνθρωπόμορφον ὁ θεός:—

[illegible]

κζ'. Οὐχ οὕτως ὦ φιλόσοφε. ἀλλὰ τὸ εἰπεῖν τὸν θεὸν ἀρχέτυπον
πάσης τῆς γῆς. καὶ τὸ κατακυριεύσαι αὐτῆς καὶ
πάντων τῶν ἐν αὐτῇ, τοῦτο τὸ κέλευσμά ἐστι τοῦ ποιῆσαι
τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ. καὶ ἄρχειν αὐτὸν πάσης τῆς
γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων, οὕτω καὶ τὸν ἄνθρωπον δεύτε-
ρον ἄρχοντα πάσης τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κατέστησε.
τοῦτο εἶναι τὸ κατ' εἰκόνα θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν γενέ-
σθαι τὸν ἄνθρωπον φημί:— ἑτέρα ἀπόκρισις ...
...

κη'. Καὶ εἶπεν ὁ θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν
καὶ καθ' ὁμοίωσιν. ἀλλὰ πρὸς τίνα ἔφη ζητήσωμεν φι-
λόσοφε. ἐν τῷ γὰρ εἰπεῖν, καὶ εἶπεν ὁ θεός· ποιήσωμεν. ἄν-
θρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, ζητη-

μα ἐνέβαλε, νοήσατε ἡμᾶς πρὸς τίνα λέγει τό, ποιήσω-
μεν. εἰπὼν γὰρ καὶ εἶπεν ὁ θεὸς ποιήσωμεν ἄνθρωπον, ἐπά-
γει λέγων. καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον. κατ' εἰκόνα θεοῦ
ἐποίησεν αὐτόν. ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. ἡ
οὖν τοῦ ποιήσωμεν σημασία, τὸ εἶναι πρόσωπον συν-
δημιουργὸν σημαίνει, καὶ συνισοπροσήγορον εἰσάγει.
ὡς γὰρ θεὸς ὁ πατήρ ἐστιν ὁ εἰπών ποιήσωμεν ἄνθρωπον, οὕτω θεός
ἐστι, καὶ πρὸς ὃν τὸ ποιήσωμεν εἴρηκε. μιᾶς οὔσης
τῆς τῶν ἀμφοτέρων προσώπων θεότητος. τοῦ τε εἰ-
πόντος ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ'
ὁμοίωσιν, καὶ τοῦ ποιήσαντος τὸν ἄνθρωπον. τὸ γὰρ ποιήσωμεν,
τὸ πανάγιον καὶ ἀπαράλλακτον τῆς τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ
θεότητος παρίστησιν ἡ φωνή. ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ εἰκών, ἁπλῆ
καὶ ἀσύνθετός ἐστι, πυροῦσα τῇ φύσει:-

ἀπόκρισις σύμφωνος τῶν ἄλλων τριῶν:-

κθ. Φῶς ἀπρόσιτον καὶ ἄληκτός ἐστι φύσις ἡ τῆς ἁγίας τρια-
δος οὐσία. αὕτη ἐστὶν ἡ διάνοια τοῦ ποιήσωμεν:-

ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου ὑπὲρ ἀρείου:-

λ. Πάλιν ἐρωτῶ τὸν θεὸν ἁπλοῦν εἶναι καὶ ἀσχημάτιστον
καὶ ἀσώματον. πῶς οὖν ἄρα νοητέον τὸ κατ' εἰκόνα
ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν. καὶ τὸ μὴ προϋπάρχειν
τὸν εἰπόντα τοῦ πρὸς ὃν λέγει ποιήσωμεν ἄνθρωπον καὶ τὰ
ἑξῆς. φατὲ ἡμῖν σαφῆ τὴν περὶ τούτων ἀπόδειξιν,
εἰ δύνασθε:-

οἱ ἅγιοι ἐπίσκοποι διὰ τοῦ ὁσίου ἐπισκόπου κουρδούβης, ἑρμηνεύοντος αὐτοῦ ἑτέρου, εἶπον

λα. Εἰ προϋπῆρχεν ὡς σὺ φὴς τοῦ υἱοῦ ὁ πατήρ. καὶ μεταγε-
νέστερος ὁ υἱός. μετὰ χρόνους τινὰς κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ
θεοῦ, καὶ εἰς υἱὸν αὐτοῦ μετὰ ταῦτα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πατρὸς
ἀναγορευθείς, καθὰ φατὲ ἀσεβῶς βλασφημοῦντες,
εἰς ποίησιν τῶν κτιστῶν φύσεων προεκτίσθαι αὐτόν

ὑπ' αὐτοῦ, εἶπεν ἂν κατὰ τὴν ὑμετέραν ἀσέβειαν ὁ ἄ-
κτιστος θεὸς πρὸς τὸν κτιστὸν υἱὸν καθ' ὑμᾶς, ποιήσομαι ἄν-
θρωπον κατ' εἰκόνα ἐμὴν καὶ ὁμοίωσιν. ἀλλ' ἐπείπερ
ἀεὶ πατὴρ ὁ θεός, ὡς προαπεδείξαμεν, καὶ ἀεὶ συνυπάρχει τῷ
πατρὶ ὁ υἱός. οὐ μετὰ γενέστερος χρόνῳ. οὐκ ἐλάττων δυνά-
μει. οὐ περιγραπτὸς τόπῳ. ἀλλ' ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἀϊ-
δίως συνυπάρχων τῷ πατρί· γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ ἀπε-
ρινοήτως καὶ ἀνεκφράστως ὡς καθὰ προειρήκαμεν. θεὸς
ἀληθινὸς ὢν ἀεὶ ἐκ τοῦ ἀεὶ ὄντος ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ πατρός.
συνάναρχος τῷ πατρί. συναΐδιος τῷ πατρί. συμβασιλεύων
ἀεὶ τῷ πατρί. ὁμοούσιος τῷ πατρί. ἰσοδύναμος τῷ πατρί.
συνδημιουργὸς τῷ πατρί. εἰ γὰρ καὶ πάντα διὰ τοῦ υἱοῦ
γεγενῆσθαι λέγει ἡ τῶν εὐαγγελίων φωνή. καὶ ὅτι
χωρὶς αὐτοῦ γέγονεν οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν, ἀλλ' ὅμως, οὐ
δίχα τοῦ πατρὸς ἐδημιούργησεν. ἀλλ' ἐπείπερ μία θεό-
της, καὶ βουλὴ μία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου
πνεύματος. ἀλλ' ὡς εἴσω ἀεὶ ὄντος τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱόν. καὶ
τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα. νοητέον οὖν ὦ φιλόσοφε. ὅτι ἓν
κατὰ τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός, καθὰ
καὶ ἐν εὐαγγελίοις αὐτὸς βοᾷ ὁ υἱός ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν
ἐσμεν. πρὸς ὃν λέγει ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμε-
τέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν:-

ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου:

λβ. Καὶ ἤδη ἐν ταῖς προτέραις ἐπερωτήσεσιν ἔφαμεν μὴ
εἶναι τὸν θεὸν ἀνθρωπόμορφον. τίνα οὖν ἔχει τὴν ση-
μασίαν ἡ ῥῆσις αὕτη, τὸ κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ'
ὁμοίωσιν. φατὲ ἡμῖν. οὐ γὰρ μικρὸν ἡμῖν ἡ λέξις πα-
ρέχει ἀγῶνα. τέως τὸ ῥηκτέον:-

ἀπόκρισις τῶν ὁμοῦ διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου ὁσίου πόλεως κουρδούβης:

λγ. Τὸ κατ' εἰκόνα ὦ φιλόσοφε νοητέον, οὐ κατὰ τὴν τῶν σωμά-
των σύνθεσιν. ἀλλὰ κατὰ τὸ νοερὸν ἐκτετυπῶσθαι ὁ

τῆς ἀληθείας παρίστησι λόγος. ἄκουε τοίνυν καὶ σύνες. ἀγαθὸς ὢν ὁ θεὸς τῇ φύσει, ἐνέπηξε τῇ νοερᾷ τοῦ ἀνθρώπου οὐσίᾳ τὸ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν. οἷον τὴν ἀγαθότητα. τὴν ἁπλότητα. τὴν ἁγιότητα. τὴν καθαρότητα. τὴν ἀφθονίαν. τὴν χρηστότητα. τὴν μακροθυμίαν. καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. ἵν' ὥσπερ ἐστὶν ὁ θεὸς τῇ φύσει, ταῦτα κατὰ τὴν αὐτοῦ χάριν ἔχειν δυνηθῇ, καὶ ὁ ὑπ' αὐτοῦ κτισθεὶς ἄνθρωπος. τουτέστι, τὸ νοερὸν αὐτοῦ. καὶ ὥσπερ οἱ τῶν ζωγράφων ἐπιστήμονες γράφοντες ἐναγωνίζονται τὰς ὁμοιώσεις τῶν εἰκόνων ἐκ διαφόρων. καὶ οὐκ ἐξ ἑνὸς χρώματος τὰς εἰκόνας ἀπαραλλάκτως γράφουσιν, οὕτως δέδωκεν ὁ θεὸς καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντι, ἐν τῷ νοερῷ μέρει τῆς ψυχῆς τουτέστι τῷ νῷ, ἔχειν διὰ τῶν ἀρετῶν τὸ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν. τῆς εἰκόνος ἀπαραλλάκτως δεικνυμένης ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, διὰ τῶν προρρηθέντων θείων πραγμάτων, ὧν ἐνέθηκεν αὐτῷ ὁ θεὸς εἰπών. ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν :~

λδʹ Ὑπερήδομαι ταῦτα ἐπὶ τοῦ παρόντος καιροῦ. ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ἐπερωτητέον. περὶ τοῦ υἱοῦ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον. καὶ πάντα τά τε ὁρώμενα τά τε μὴ ὁρώμενα. οὐ γάρ μοι δοκεῖ σοι ἔχειν ἅπερ εἰρήκατε. ὅτι ἐν κατὰ τὸ αὐτὸ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἀϊδίως ἅμα. καὶ ὅτι θεὸς ἀεὶ συμπροϋπάρχων τῷ πατρὶ ὁ υἱός. ἐγὼ δὲ φαίην ὑπουργὸν ἐν τοῖς κτίσμασι γεγενῆσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ὥσπερ γὰρ ὁ θεὸς ὑπουργοῦ εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου κατασκευήν. διὸ μέλλων ὁ δημιουργὸς θεὸς κτίζειν τὰς κτιστὰς φύσεις, προεστήσατο ἑαυτοῦ ἐργαλεῖον δι' οὗ κτίσει πάσας τὰς φύσεις. ὥσπερ γὰρ ὁ τέκτων προϋφίστησι ἐργαλεῖα εἰς τὴν τῶν ὑπ' αὐτοῦ μελλόντων γίνεσθαι κατα-

σκευήν, οὕτως ἐστὶ νοῆσαι καὶ ἐπὶ τοῦ θεοῦ. ὅτι ὑποστήσας ἑαυτῷ ὡς ἐργαλεῖον τὸν υἱόν, ἔκτισε δι' αὐτοῦ τὸν κόσμον. τὸ γὰρ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ῥηθὲν ὅτι πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, ὡς δι' ἐργαλείου ἐκτισθήσαν αἱ δι' αὐτοῦ φύσεις. καὶ τὸ κατ' εἰκόνα δὲ ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν εἰπὼν τὸν θεὸν κτισθῆναι τὸν ἄνθρωπον. διὰ τοῦ ὀργάνου. τουτέστι διὰ τοῦ υἱοῦ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν εἴρηκεν ὁ θεός :~ ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πρώην διακ... ἐπισκόπου καὶ ... καὶ ... ἐπισκόπου ... :~

λεʹ Εἰ οὖν ὡς σὺ φῂς ἐργαλεῖον ὁ υἱὸς εἰς ποίησιν τῶν κτιστῶν φύσεων ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐκτίσθη, ἐκ τῶν σεαυτοῦ καταπίπτεις λόγων ὦ φιλόσοφε. λέγει γὰρ ἡ τοῦ θεολογικοῦ ἀπο... φωνή, ὡς καὶ αὐτὸς ἀρτίως ἐμνημόνευσας. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. καὶ ἐπάγει. καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. εἰ οὖν πᾶν τὸ κτιστὸν δι' αὐτοῦ γέγονε, καὶ χωρὶς αὐτοῦ γέγονεν οὐδὲ ὁ κόσμος, κτίσμα δὲ καὶ ὁ υἱὸς ὡς αὐτὸς φῄς, ἑαυτὸν ἔκτισεν ἄρα καὶ οὐχ ὁ πατήρ :~ ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου

λςʹ Ἅπαξ εἶπον. ὅτι ὡς δι' ἐργαλείου πάντα δι' αὐτοῦ ἐποίησεν ὁ θεός. εἰς αὐτὸ τοῦτο ποιήσας αὐτὸν πρὸ ἁπάσης κτίσεως, πρὸς ποίησιν τῶν κτιστῶν φύσεων ἐργαλεῖον συστήσας αὐτόν :~ ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πρώην διὰ τῶν αὐτῶν ἐπισκόπων ... καὶ ...

λζʹ Εἰπὲ ὦ βέλτιστε. πόθεν σοι τὶς ἐργαλεῖα ἀνεβόησε τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. ἢ τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα. παράσχου ἡμῖν. τὰς μαρτυρίας τῶν ὑποθέσεων. τίνος πνευματοφόρου ἔχεις τὰς ὑπογραφὰς ἐκδόντος ἐργαλεῖον τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. τὸν κτίστην πάντων τῶν αἰώνων. καὶ πασῶν στρατιῶν ἐπουρανίων. καὶ πάντων ἐπιγείων. ἐπάκουσον τοίνυν

ὦ φιλόσοφε, τῶν μαρτυριῶν τῶν ἐκ τῶν θείων γραφῶν τῶν ἐκτεθεισῶν τὸν θεὸν συναΐδιον τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, κτίστην τε καὶ δημιουργὸν πασῶν τῶν κτιστῶν φύσεων. ἐν μὲν βίβλῳ κτίσεως, ἔχεις Μωσῆν τὸν προφήτην, ὅς συνδημιουργὸν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τὸν υἱὸν ἐξέδωκε λέγων· καθὰ προειρήκαμεν ἤδη σοι ὦ βέλτιστε. εἶπεν ὁ θεὸς ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν. πρόσωπον συνδημιουργὸν συγκαλεῖν πέφυκεν, ἀλλ' οὐχὶ ἐργαλεῖα. τῷ γὰρ εἰπεῖν, καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς, αὐθεντίαν προσώπου σημαίνει. ἐν τῷ γὰρ εἰπεῖν ποιήσωμεν ἄνθρωπον, ἀναιρεῖ τὴν τῶν ἐργαλείων ὑπόνοιαν. ἱκανωτέραν δέχου μαρτυρίαν αὐθεντικὴν εἰς μόνον τὸ πρόσωπον τοῦ υἱοῦ ἐκτεθεῖσαν, δηλοῦσαν αὐτὸν δημιουργὸν πασῶν τῶν γενητῶν φύσεων, ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ Βαροὺχ ἑπομένως Ἱερεμίου προφήτου λέγοντος. ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον, ἐνέπλησεν αὐτὴν κτηνῶν τετραπόδων. ὁ ἀποστέλλων τὸ φῶς καὶ πορεύεται. ἐκάλεσεν αὐτὸ καὶ ὑπήκουσεν αὐτῷ τρόμῳ. οἱ δὲ ἀστέρες ἔλαμψαν ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν καὶ εὐφράνθησαν. ἐκάλεσεν αὐτοὺς καὶ εἶπον πάρεσμεν. ἔλαμψαν μετ' εὐφροσύνης τῷ ποιήσαντι αὐτούς. οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης. καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακὼβ τῷ παιδὶ αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ αὐτοῦ. μετὰ ταῦτα ἐπὶ γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγει τοῦτο. καὶ νῦν οὐκ ἔγνως εἰ μὴ ἤκουσας. θεὸς αἰώνιος. θεὸς ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς. τίς οὖν οὗτος ὁ θεὸς ὁ αἰώνιος ὦ φιλόσοφε, ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς, ὁ καὶ ἐπὶ γῆς ὀφθεὶς

καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφείς. τὸν υἱὸν λέγεις συναναστραφῆναι τοῖς ἀνθρώποις, ἢ τὸν πατέρα:~

ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου

λε'. Υἱός φησι συναναστραφῆναι καθὼς εἰρήκασιν αἱ θεῖαι γραφαί. κἀγὼ πιστωθεὶς ἐξ αὐτῶν ἀποδέδεγμαι. ἀλλ' ἔστι μοι ἔτι δικαιοτάτη καὶ ἀναντίρρητος ἀντίθεσις περὶ αὐτοῦ. ὅτι πρὸ πάσης κτίσεως ἔκτισεν αὐτὸν ὁ θεός. ἵνα δι' αὐτοῦ τὰ πάντα κτίσῃ. καὶ ταῦτα ἀποδείξω ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τῶν λεγομένων:~

ἀπόκρισις τοῦ ἁγίου [illegible]

[illegible] λέοντι καὶ [illegible]

λϛ'. Εὐχαρίστως φιλόσοφε. οὐκ ἔνεστι δέξασθαι ταῦτα ἅπερ φής. γέννημα γάρ ἐστι τοῦ θεοῦ καὶ οὐ ποίημα καθάπερ διὰ πολλῶν ἀπεδείξαμεν. καὶ τίς γὰρ ὦ φιλόσοφε τῶν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀγχινοίᾳ πολιτευομένων ἀνδρῶν, οὐκ ἐκπλήττεται ἐπὶ ταῖς τοσαύταις αὐτοῦ ἐνεργείαις τῶν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθεισῶν φύσεων. ὡς ὑπὸ θεοῦ τουτέστιν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεισῶν. τῆς γραφῆς βοώσης. καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον. καὶ εἶδεν ὁ θεὸς τὰ πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν. Ἰωάννης δὲ ὁ εὐαγγελιστής. σαφέστατα δηλοῦσιν αὐτὸν ἀεὶ συνυπάρχοντα τῷ πατρί. συναΐδιόν τε καὶ συνάναρχον τῷ πατρί. ἐν ἀρχῇ γάρ φησιν ἦν ὁ λόγος. καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. ἰδοὺ σαφέστατα δέδεικται ὦ φιλόσοφε, ὅτι πάσης γενητῆς φύσεως δημιουργός ὁ υἱός. εἰ οὖν δημιουργὸς τῶν ὅλων κτισμάτων ἐστὶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων, ὁρωμένων τε καὶ νοουμένων, δῆλον ὅτι θεὸς ἀληθῶς φύσει καὶ οὐκ ἐργαλεῖον ὡς φής. οὐδὲ κτίσμα. οὔτε ποίημα, οὔτε μεταγενέστερος τοῦ πατρός. τὸ γὰρ ἦν παρ' ἀρχῆς λεχθὲν ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ, τὸ προϋπάρχον οὐκ ἔχει.

ἵνα δὲ τελειότατα γνῶσιν ὅτι οὐχ ὑπεξούσιος ἀλλ' αὐ-
τεξούσιος ὡς καὶ ὁ πατὴρ, δέξου καὶ ἄλλην ἐναργεστά-
την μαρτυρίαν. ἄκουε τοίνυν τοῦ θεσπεσίου Ἡσαΐου βο-
ῶντος. καὶ θαυμάσουσι φησὶν εἰ ἐγεννήθησαν πνεύμασι.
τοὺς ἰουδαίους προαναφωνῶν. ὅτι παιδίον ἐγεννήθη
υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν. οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ.
καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγε-
λος. θαυμαστὸς σύμβουλος. θεὸς ἰσχυρὸς ἐξουσιαστής. ἄ-
κουε φιλόσοφε ἐξουσιαστὴν καὶ αὐτὸν προκηρυττόμενον καὶ
οὐχ ὑπεξούσιον καθὼς ὑμεῖς φατέ· ἀλλὰ πάλιν συνα-
ναληπτέον τὴν λέξιν. θεὸς ἰσχυρὸς ἐξουσιαστής. ἄρχων
εἰρήνης. πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. ἐν δὲ μιᾷ τῶν
αὐτοῦ ἀριστειῶν παρίστησιν ἑαυτὸν ὁ αὐτὸς μονογε-
νὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, αὐτεξούσιόν τε καὶ κτίστην τοῦ ἀνοῦ
ἐπὶ τὴν τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ ἀναπλήρωσιν ὑπὸ αὐτοῦ
τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ γεγενημένην. ἀπαύγασμα γὰρ ἐστι τοῦ
πρὸς συναΐδιον. καὶ χαρακτὴρ ἀπαράλλακτος τῆς ὅλης
αὐτοῦ ὑποστάσεως, καθά φησι Παῦλος ὁ ἀπόστολος,
τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς. ἰδοὺ φιλόσοφε τοσοῦτοι ἄναρ-
χον. σὺ δ' ὥσπερ καὶ συνάκτιστον τῷ πρί. κτίστην τε πάν-
των κτισμάτων φύσεων καθάπερ πολλάκις εἰρήκαμεν.
τῶν τε ὁρωμένων τῶν τε νοουμένων, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἀ-
πεδείξαμεν. ποῦ δὲ καὶ οἱ μάρτυρες τῶν ἐργασιῶν. φή-
σον εἰ ἔχεις. τάχα οὖν καὶ τὰ ἔργα ταῦτα πιστεύσας ἐ-
βαπτίσθης εἴπερ ὡς φὴς πιστὸς ὑπάρχεις τῷ θεῷ :~

ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ κς ἔκτισέ με
ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ: ἐκ τῶν παροιμιῶν

κα. Ἐπεὶ φησὶ τὸ ῥητὸν βιάζεσθε ὑμεῖς τὴν ἀλήθειαν, τί εἴ-
πωμεν περὶ ταύτης τῆς φανερᾶς λέξεως τῆς, κς
ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ :~

ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πρὸς [illegible] διὰ στό-
ματος τοῦ μακαρίου ἐπισκόπου καὶ [illegible]

κβ. Πιστανῶς καὶ ῥᾳδίως ὡς οἶμαι, τοὺς βυθοὺς διαπερά-
σαις. μὴ σεαυτὸν ὦ φιλόσοφε ἀφορμὰς ἀνάνδρους
ὑποσύρειν. ὅρα μήπως δυσαναβάτοις κρημνοῖς
ἀπειροφυλάκτως ἐμβὰς, κρημνισθῇς. ἀλλ' εἰς τὸ
κς ἔκτισέ με, νῦν φάσομεν ὁ οἱ πρὸ ἡμῶν ἐξέθε-
ντο περὶ τῆς λέξεως ταύτης τῆς, ὅτι κς ἔκτισέ με.
πολλάκις μὲν καὶ ἄλλα. καὶ εἰς τὴν κατὰ σάρκα δὲ οἰκο-
νομίαν τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυ ἡμῶν ἰυ χυ. καὶ ὅπως
διέλαβον, πάντως ἴσασιν αἱ ἐκδόσεις. ἡμεῖς δὲ καὶ ἐπ'
ἄλλαις ἱστορίαις τὴν ἔκδοσιν νῦν ποιησόμεθα τοῦ
κυ ἰυ συνεργοῦντος. καὶ εἰ θέλεις ὦ φιλόσοφε αὐτὴν
ὅλην τὴν λέξιν προθῶμεν μετὰ καὶ τῆς ἀρχῆς αὐ-
τῆς. λέγει γὰρ ἡ ἀρχὴ αὐτῆς. ἐὰν ἀναγγέλλω ὑμῖν τὰ
καθημέραν γινόμενα, μνημονεύσω τὰ ἐξ αἰῶνος
ἀριθμῆσαι. εἶτα ἐπάγει λέγων. κς ἔκτισέ με
ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ. πρὸ τοῦ αἰῶνος
ἐθεμελίωσέ με. ἐν ἀρχῇ πρὸ τοῦ τὴν γῆν ποιῆσαι.
πρὸ τοῦ προελθεῖν τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. πρὸ τοῦ
ὄρη ἑδρασθῆναι. πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾷ με.
ὅθεν καταστοχαζόμενον τὸ, ὅτι κς ἔκτισέ με, ἐπισημά-
ναι, εἶπε. κς ἐποίησε χώρας καὶ ἀοικήτους. ἐπι-
στώμεθα λοιπὸν κν τὸν κτίσαντα αὐτόν. τὸν ποιήσαντα
χώρας καὶ ἀοικήτους. νυγματιάθης γὰρ ὁ Σολομῶν ἐκ
τοῦ πρὸς Ἰὼβ εἰπόντος. ποῦ ἦσθα ἐν τῷ θεμελιοῦν
με τὴν γῆν, εἶπε. κς ἐποίησε χώρας καὶ ἀοικήτους.
ἐν δὲ βίβλῳ Βαροὺχ ἐκ στόματος Ἱερεμίου τοῦ προ-
φήτου καθάπερ ἀπεδείξαμεν περὶ τοῦ ποιήσαν-
τος χώρας καὶ ἀοικήτους, λέγει. υἱοὶ ἄγαρ ἐκζη-

τούτῳ τὴν σύνεσιν ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ ἔμποροι καὶ οἱ ἐκ-
ζητηταὶ τῆς συνέσεως. ὁδὸν δὲ σοφίας οὐκ ἔγνωσαν.
οὐδὲ ἐμνήσθησαν τὰς τρίβους αὐτῆς. καὶ μετ' ὀλίγα·
ἀλλ' ὁ εἰδὼς τὰ πάντα γινώσκει αὐτήν. ἐξεῦρεν αὐτὴν
τῇ συνέσει αὐτοῦ. εἰπὼν περὶ τοῦ ἐξευρόντος τὴν
σοφίαν τῇ συνέσει αὐτοῦ, ἐπάγει αὐτοῦ καὶ τὰς ἐνερ-
γείας λέγων. ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα
χρόνον, ἐνέπλησεν αὐτὴν κτηνῶν τετραπόδων. ὁ
ἀποστέλλων τὸ φῶς καὶ πορεύεται. οὐ παραβλεπ-
τέον γὰρ ὦ φιλόσοφε τὰ αὐτὰ πάλιν διαφόρως,
πρὸς ἐναργῆ ἀπόδειξιν τῆς προκειμένης ὑποθέσεως.
ὁ ἀποστέλλων φησὶ τὸ φῶς καὶ πορεύεται. ἐκάλεσεν
αὐτό, καὶ ὑπήκουσεν αὐτῷ τρόμῳ. οἱ δὲ ἀστέρες
ἔλαμψαν ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν καὶ εὐφράνθη-
σαν. ἐκάλεσεν αὐτούς, καὶ εἶπον πάρεσμεν. ἔλαμ-
ψαν μετ' εὐφροσύνης τῷ ποιήσαντι αὐτούς. οὗτος ὁ
θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. ἐξεῦρε
πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης. καὶ ἔδωκεν αὐτὴν ἰακὼβ
τῷ παιδὶ αὐτοῦ, καὶ ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ.
μετὰ ταῦτα ἐπὶ γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη.
τὰς δύο φράσεις προσθέντες κυρίως, τοῦ ποιήσαντος
χώρας καὶ ἀοικήτους. ἃς εἶπε σολομὼν καὶ βαρούχ.
ἤτοι ἱερεμίας. εἰπὼν γὰρ ἐκ προσώπου, ἐπάγει αὐτοῦ
καὶ τὰς ἐνεργείας λέγων. τίς ἐποίησε χώρας καὶ ἀοι-
κήτους. συλλογισώμεθα ὦ βέλτιστε τίς ὁ ποιή-
σας χώρας καὶ ἀοικήτους. καὶ νοήσωμεν ὅτι οὐκ ἄλλος.
ἀλλ' ἢ πάντως ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα
χρόνον. ἐν τῷ γὰρ κατασκευάζειν τὴν γῆν, ποιεῖ ἐστι
χώρας καὶ ἀοικήτους, ὃ καὶ ἐνέπλησεν αὐτὴν κτη-
νῶν τετραπόδων. ὁ καὶ καλέσας τὸ φῶς καὶ ὑπη-

κουσεν αὐτῷ τρόμῳ. καὶ τὰ ἑξῆς. περὶ οὗ λέγει ὅτι ἐ-
πὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. νοητέ-
ον οὖν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ κτίσας τὴν λογιστικὴν σο-
φίαν ἐξ ἀρχῆς ὁ ὁδὸν αὐτοῦ [illegible] καὶ ἔκγο-
να αὐτοῦ ἀνθρώπων. ὁ ποιήσας χώρας καὶ ἀοικήτους. ὁ κα-
τασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον. ἀλλὰ καὶ
πάλιν τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως ἴδωμεν. ἐὰν ἀναγγέλλω
ὑμῖν τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα. ἀλλ' οὐ εἶπε τὰ μέλ-
λοντα. καὶ πάλιν λέγει μνημονεύσω τὰ ἐξ αἰῶνος ἐ-
ξαριθμήσασθαι, ἀλλ' οὐ τὰ πρὸ αἰῶνος. ἐγνώσθη ἡμῖν ὅ-
τι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καὶ τὴν λογιστικὴν σοφίαν κτί-
σας. ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον.
ὁ ποιήσας χώρας καὶ ἀοικήτους. ὁ καὶ τῷ ἰὼβ εἰπών.
ὅτε ἐγεννήθησαν ἄστρα, ᾔνεσάν με πάντες ἄγγελοί μου.
μωσῆς δὲ λέγει περὶ τοῦ ποιήσαντος τὸ φῶς. καὶ εἶ-
πεν ὁ θεὸς γενηθήτω φῶς. καὶ ἐπήγαγε λέγων. καὶ
ἐποίησεν ὁ θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους, καὶ
τοὺς ἀστέρας, καὶ τὰ ἑξῆς. ἱκανὰ εἶναι μοι δοκεῖ τὰ
λεχθέντα. ἃ αἱ ἀποδείξεις παρέστησαν ὦ φιλόσοφε.
ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καὶ τὴν ἔνσοφον μετὰ τὴν λογιστι-
κὴν σοφίαν κτίσας καὶ πάντα τὰ κτιστά, καὶ οὐκ ἐρ-
γάτης. ἵνα δὲ σοὶ σαφεστέραν τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγ-
μάτων ἀπόδειξιν παραστήσωμεν. καὶ τάχιον ἔλθω-
μεν ἐπὶ τὸν νοῦν τοῦ πράγματος καὶ τῆς θεωρίας αὐ-
τοῦ, τὰ ἐκ τῆς γραφῆς λέξωμεν. μέλλων ὁ προφή-
της μωσῆς ἐξιέναι τὸν βίον ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ
ἀναλήψεως μωσέως, προσκαλεσάμενος ἰησοῦν υἱὸν
ναυῆ. καὶ διαλεγόμενος πρὸς αὐτὸν ἔφη. καὶ προε-
θεάσατό με ὁ θεὸς πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναί
με τῆς διαθήκης αὐτοῦ μεσίτην. καὶ ἐν βίβλῳ λό-

γον μυστικῶν μωσέως, αὐτὸς μωσῆς προεῖπε περὶ τοῦ
δαδ καὶ σολομῶντος περὶ οὗ σολομῶντος, οὕτως προεῖ-
πε, καὶ διαδεχθήσεται αὐτὸν ὁ θεὸς σοφίαν καὶ δικαιο-
σύνην καὶ ἐπιστήμην πληρῆ. αὐτὸς οἰκοδομήσει
τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς. ἵνα δὲ σαφέστερον ἔτι
ὃ φησί, οὕτως ἐξετάσωμεν τὸν νοῦν, ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸν κό-
σμον, ἢ ὁ κόσμος διὰ τὸν ἄνθρωπον :— ὁ φιλόσοφος
μβ. Πάντως ὁ κόσμος διὰ τὸν ἄνθρωπον :— οἱ ἅγιοι [illegible]
οἱ ἡμέτεροι διὰ τοῦ αὐτοῦ [illegible] βίου [illegible]
μγ. Καὶ ὁ κόσμος διὰ τὸν ἄνθρωπον, πάντως ὡς πρεσβυτέρου τοῦ
ἀνθρώπου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει ὄντος. ὁ δὲ κόσμος μετα-
γενέστερος τοῦ ἀνθρώπου καὶ λογιστικῆς σοφίας, ἐν τῇ τοῦ
θεοῦ ἐνθυμήσει. ὁ ἄνθρωπος οὖν πρεσβύτερος ἐστὶ τοῦ κόσμου
καὶ ἡ σοφία. ὁ οὖν πρεσβύτερος ὢν τοῦ κόσμου, προ-
ϋπάρχει καὶ τῶν τοῦ κόσμου φύσεων. οἷον οὐρανοῦ καὶ
γῆς. ἡμέρας. νυκτός. νεφῶν. ἀνέμων. ἀβύσσων. πη-
γῶν. ὀρέων. βουνῶν. τούτων πάντων πρεσβυτέρα ἐ-
στὶν ἡ σοφία καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει. διὸ ὁ
κόσμος. προπρεσβύτερος οὖν τῶν τοῦ κόσμου φύσε(ων)
ὁ ἄνθρωπος. καὶ ἡ σοφία ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει ἤδη προϋ-
πάρχει τοῦ κόσμου. αὐτὸς μὲν οὖν μεταγενέστερος
κτισθείς, ἀνεχθη ἐν τῇ τῆς κτίσεως παρόδῳ. ὁ δὲ με-
ταγενέστερος τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει, ὅμως προ-
γενέστερος παρηνέχθη ἐν τῇ τῆς κτίσεως παρόδῳ. ἀλλ'
ὅτι καὶ ἡ σοφία ἣν ἐξαίρετῇ συνέσει αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ
θεοῦ. ἣν δέδωκε τῷ κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ ἀνθρώπῳ, καὶ αὐτὴ
προϋπῆρξε τοῦ κόσμου καὶ τῶν φύσεων αὐτοῦ ἐν τῇ
τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει. εἰδὼς οὖν ἐν ἑαυτῷ ὁ σολομῶν.
διδαχθεὶς ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ δοθείσης αὐτῷ σοφίας ὅτι
ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ σοφία προϋπῆρξαν τοῦ κόσμου καὶ τῶν

φύσεων αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει. βασανίζεται τὸ ἤ-
δη προϋπάρχον τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει
πρὸ καταβολῆς κόσμου, ὃ ἐξαίρετῇ συνέσει αὐτοῦ ὁ
κύριος, τουτέστιν ἤδη ἔκτισεν ὁ αὐτὸς κύριος μεταγενέστερον τοῦ
κόσμου καὶ τῶν φύσεων αὐτοῦ. λέγει οὖν ὁ σολομῶν
ὡς ἐκ προσώπου τῆς ἐν ἀνθρώπῳ σοφίας τῆς προϋπαρξά-
σης τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει. κύριος ἔκτισέ
με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ. τῇ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ
σοφίᾳ, ἀνήκει ἐκφωνεῖν τῇ λογιστικῇ τῇ δὲ ἐμπιστευθείσῃ
τῷ ἀνθρώπῳ ταύτῃ, τῷ κατ' εἰκόνα τοῦ θεοῦ γενομένῳ. ὁ οὖν
κύριος ἔκτισε, τῷ προϋπάρξαντι τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ
θεοῦ ἐνθυμήσει τουτέστι, τούτῳ προσερρίφη. τὸ δὲ γεννᾷ
με σωματικῶς πάλιν εἰς τὰς μετὰ ταῦτα ἐκ φύσεως παιδο-
ποιίας ἐκδιδόμενον, εἶπε τὸ γεννᾷ με. νόει τοίνυν
φιλόσοφε. τῆς αὐτῆς φύσεως παλαιουμένης καὶ ἀ-
νανεουμένης ἄχρι συντελείας. τὸ οὖν κύριος ἔκτισέ
με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, εἰς τὴν τῷ ἀνθρώπῳ
δοθεῖσαν λογιστικὴν σοφίαν διαληπτέον. τὸ δὲ γεννᾷ
με, τὸ κατὰ πρόγνωσιν τοῦ θεοῦ αὐτῆς τῆς φύσεως. τὸ
ἐξ αὐτῆς ἐκβαίνειν ὡς ῥοιζὸν [illegible], ἐπ' αὐτὸν τὸν
κατὰ πλῆθος σωματικὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πρωτοκτίστου
ἀνθρώπου, τοῦ κατ' εἰκόνα θεοῦ κτισθέντος. ἐν ᾧ τὴν λογι-
κὴν σοφίαν τὴν κτιστὴν ἐνέθηκεν. ἐν ᾧ τὴν εἰλικρινῆ
αὐτοῦ ἀγάπην ἐνετύπωσεν ὁ θεός. οὗπερ τὴν ἀνά-
κτησιν ἐν ἑαυτῷ ποιούμενος ὁ σωτήρ, ἔλεγε πρὸς τὸν πατέρα
οἰκονομικῶς. ὅτι ἠγάπησάς με φησὶ πρὸ καταβο-
λῆς κόσμου. τὸ δὲ πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με. ἐν
ἀρχῇ ἱστορήσας ὁ σολομῶν. ὅτι οἱ αἰῶνες οἱ ἐν τῷδε τῷ
κόσμῳ ἐκ τῆς περιόδου τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς
τὴν σύστασιν ἔχουσι. τὸ δὲ προϋπάρξαι τῆς ἡμέρας

καὶ τῆς νυκτός, προϋπάρξαι ἐστὶ τοῦ αἰῶνος τούτου. ταύ-
ταις ταῖς ἱστορίαις θεωρήσας ὁ Σολομών, ἥρμοσεν ἀρ-
μοζόντως τῷ τε ἀνθρώπῳ καὶ τῇ σοφίᾳ. διὸ ἐκ προσώπου
αὐτῆς ἐκφωνήσας λέγει, τὸ κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν
αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ. πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ
με ἐν ἀρχῇ. συλλογισάμενος ἐν ἑαυτῷ πάλιν ὅτι
μέλλοντος τοῦ θεοῦ παράγειν ταύτας τὰς φύσεις τὰς ἐγ-
κοσμίους, προγενεστέρας τοῦ τε ἀνθρώπου καὶ τῆς σοφί-
ας τὸ εἶναι. καὶ ὅτι δεῖ τοῖς προγενεστέροις παρεῖναι.
παραγομένων δὲ τῶν φύσεων, ἱστορεῖν κατὰ τάξιν
τὰς φύσεις παραγομένας, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ σο-
φία ἤχθησαν τῶν ἔργων ἐσχάτως. ἡ οὖν τῷ ἀνθρώπῳ δοθεῖ-
σα ὑπὸ τοῦ θεοῦ λογιστικὴ καὶ κριτικὴ σοφία. ἡ δια-
δεξαμένη τὸν Σολομῶντα καθά φησιν ὁ μέγας Μω-
σῆς, λέγει ἐν Σολομῶντι. κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν
αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ καὶ τὰ ἑξῆς. ὡς ἐκ προσώπου
τῆς προγενεστέρας σὺν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ κόσμου δημιουργίας
τὰς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ τὰς ἐν τῷ κόσμῳ, παράγοντος
τὰς φύσεις, φησὶν αὐτός. κύριος ἐποίησε χώρας καὶ ἀοι-
κήτους, ἄκρα οἰκούμενα τῆς ὑπ' οὐρανόν. ἡνίκα ἡτοί-
μασε τὸν οὐρανόν συμπαρήμην αὐτῷ. ὅτε ἀφώριζε
τὸν ἑαυτοῦ θρόνον ἐπ' ἀνέμων. ἡνίκα ἰσχυρὰ ἐποίει
τὰ ἄνω νέφη. καὶ ὡς ἀσφαλεῖς ἐτίθει πηγὰς τῆς ὑπ'
οὐρανόν. ἐν τῷ τιθέναι τῇ θαλάσσῃ ἀκρίβασμα αὐτῆς.
καὶ ὕδατα οὐ παρελεύσονται στόματος αὐτοῦ.
καὶ ἰσχυρὰ ἐποίει τὰ θεμέλια τῆς γῆς, ἤμην παρ'
αὐτῷ ἁρμόζουσα. ἐγὼ ἤμην ᾗ προσέχαιρε. ταῦτα
ἐκ προσώπου τῆς σοφίας. καὶ δείκνυσιν ἀσφαλῶς
ὅτι ὁ προϋπάρξας τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυ-
μήσει. δι' ὃν καὶ ὁ κόσμος ἐξεπλάσθη, δῆλον ὅτι καὶ

τῶν τοῦ κόσμου φύσεων προϋπῆρξεν. ἱστορῶν οὖν γινό-
μενος τῆς παρόδου τῶν φύσεων, παριθμεῖται τὴν τάξιν
αὐτῶν ὁ προγενέστερος αὐτῶν. ἡ σοφία. ὡς ἐξαιρέτη
συνεῖναι αὐτοῦ. ὡς ἐκυβέρνησε τῷ ἀνθρώπῳ. τίς οὖν ὁ ταύτην
τὴν σοφίαν προσυβεντίσας καὶ δεδωκὼς τῷ ἀνθρώπῳ. ἢ ὑ-
φηγήσατο αὐτοῦ τὰς ἐνεργείας. ὅτι οὐκ ἄλλος. ἀλλ' ἢ
πάντως ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον.
ὁ καὶ ἐμπλήσας αὐτὴν κτηνῶν τετραπόδων. ὁ καλέ-
σας τὸ φῶς, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ τρόμῳ. ὁ ἐπὶ γῆς ὀ-
φθεὶς καὶ συναναστραφεὶς ἀνθρώποις. τούτῳ κεκλήρωνται
αἱ ἐνέργειαι τῶν φύσεων πάροδοι. ὅτι δὲ εἰς τὸ πρόσω-
πον εἴρηται τῆς σοφίας οὐχὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τὸ κύριος
ἔκτισέ με. ἀλλ' ἢ τῆς λογιστικῆς σοφίας τῆς ὑπ' αὐτοῦ
τοῦ νῦν δημιουργηθείσης καὶ δοθείσης τῷ ἀνθρώπῳ. δι' ὃν
ὁ κόσμος ἐγένετο. σαφέστατα διὰ τούτων δέδεικται
ὅτι εἰς πρόσωπον εἴρηται τῆς λογιστικῆς σοφίας.
βεβαιοῖ δὲ τὰ προειρημένα ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέ-
γων. τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο. οὐχ ὁ ἄνθρωπος
διὰ τὸ σάββατον. προσωποποιήσας τὸν κόσμον εἰς
πρόσωπον τοῦ σαββάτου. ἀντὶ τοῦ ὁ κόσμος διὰ
τὸν ἄνθρωπον. ἀλλ' οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸν κόσμον:–

ἑτέρα ἀντίθεσις τοῦ φιλοσόφου:

μζ: Ἀλλά φησιν ἡ σοφία ἡ ἐν Σολομῶντι, ὁ υἱός τοῦ θεοῦ ἐστι.
τουτέστιν ἡ σοφία τοῦ θεοῦ. ὁ εἰπὼν κύριος ἔκτισέ με καὶ
τὰ ἑξῆς:–

ἀπόκρισις [illegible]
πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ [illegible] Παμφίλ[ου]

μη: Εἰπέ ὦ φιλόσοφε. ἡ σοφία ἡ ἐν Σολομῶντι ὡς σὺ φής,
ἡ τοῦ θεοῦ ἐστι σοφία:– ὁ φιλόσοφος:
Ναί φησιν οὕτως ἔχει:– [illegible]
Εἰπέ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ πρόγνωσιν ἔχει, ἢ οὔ:– ὁ φιλόσοφος:

Ναί εἰπέ:— ὁ ἐπίσκοπος:— Ἡ σοφία τοῦ θεοῦ
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐστιν, ἣν φῂς ἐν Σολομῶντι:— ὁ φιλόσοφος:
Ναί φησιν:— ὁ ἐπίσκοπος: Πῶς κρίνει ὁ κρί-
νων· κατὰ πρόγνωσιν, ἢ οὔ;— ὁ φιλόσοφος:
Ναί φησιν, ἀγαπητῶς:— ὁ ἐπίσκοπος:
Ὁ οὖν κρίνων κατὰ πρόγνωσιν, κρίνει καὶ κατὰ τὰ ἔρ-
γα ὡς προγνώστης:— ὁ φιλόσοφος:— Ναί εἶπον:—
ὁ ἐπίσκοπος Πῶς οὖν ἡ σοφία ἡ ἐν Σολομῶντι λέγει, τρία ἐστὶν ἀδύ-
νατά μοι νοῆσαι, καὶ τὸ τέταρτον οὐκ ἐπιγινώ-
σκω. τὰ τρία εἰρηκυῖα ἡ ἐν Σολομῶντι σοφία ἀδύ-
νατον αὐτὴν νοῆσαι, περὶ τοῦ τετάρτου εἴρηκε μὴ ἐ-
πιγινώσκειν· καὶ ὁδοὺς ἀνδρὸς ἐν νεότητι. εἰ οὖν
ἡ σοφία τοῦ θεοῦ ἐστιν ἡ ἐν Σολομῶντι, πῶς κρινεῖ τὸν
κόσμον μὴ εἰδυῖα ἀνδρὸς ὁδοὺς ἐν νεότητι. καὶ
πῶς τοῦτο ἀληθές, ὅτι ὁ ποιήσας τοὺς αἰῶνας κατ' εἰ-
κόνα θεοῦ. τουτέστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ καθὼς φησὶ Μωσῆς
ὁ προφήτης. ἔτι δὲ καὶ Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς πάντα
δι' αὐτοῦ φησὶν ἐγένετο, οὐκ ἐπίσταται ὁδοὺς ἀνδρὸς ἐν
νεότητι. ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν.
ὁ συνιεὶς εἰς πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν. ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ
νεφροὺς κατὰ τὸν προφήτην τὸν εἰπόντα. σὺ ἔγνως τὴν
καρδίαν μου καὶ τὴν ἔγερσίν μου. σὺ συνῆκας πάντας
τοὺς διαλογισμούς μου φησὶν ἀπὸ μακρόθεν. τὴν
τρίβον μου καὶ τὴν σχοῖνόν μου σὺ ἐξιχνίασας. καὶ πά-
σας τὰς ὁδούς μου προεῖδες. καὶ ἐν ἑτέρῳ πάλιν.
ὁ παιδεύων ἔθνη οὐχὶ ἐλέγξει, ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶ-
σιν. κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων ὅτι εἰσὶ
μάταιοι. ὁ οὖν ταῦτα ἐπιστάμενος καὶ πάντα γινώ-
σκων, οὐκ ἐπίσταται ὁδοὺς ἀνδρὸς ἐν νεότητι; καὶ
πολλά ἐστιν εὑρεῖν ἐκ τῶν γραφῶν τὰ ἐλέγχοντα τὴν

ἄνοιαν

ἄνοιαν τῶν κακῶς ὑπειληφότων περὶ τοῦ ῥητοῦ τού-
του. πῶς γὰρ ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶσιν, αὐτὸς οὐκ ἐπίστα-
ται ὁδοὺς ἀνδρὸς ἐν νεότητι. δεῖ ἰᾶσθαι οὖν ὦ φιλόσο-
φε, ὅτι Σολομῶν κρείττω εἶχε σοφίαν. ἣν ἐξεῦρε
τῇ σημασίᾳ αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἣν ηὔξετο τῶν κατ'
εἰκόνα αὐτοῦ ἄνω συλλογιστικήν. ἀμέλει δὲ ἐπιβεβαιοῦ-
ται ῥηθέντα ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις λέγων. τό, καὶ ἰδοὺ πλεῖ-
ον Σολομῶντος ὧδε, ἀνατρέπει τοὺς λέγοντας αὐτὸν εἶναι
τὴν ἐν Σολομῶντι σοφίαν. εἰ καὶ τῷ ψόφῳ τῆς φω-
νῆς ἰσοπροσήγορός ἐστιν ὅτι σοφία. ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ σοφία
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, θεὸς προγνώστης ἐστὶ καὶ κατὰ πρόγνω-
σιν κρινεῖ· καὶ κατὰ τὰ ἔργα ὡς κτίστης καὶ δημιουρ-
γὸς τῶν ἁπάντων, καθὼς φησὶ καὶ Παῦλος τὸ σκεῦ-
ος τῆς ἐκλογῆς. Ἑβραίοις γὰρ γράφων, ὧδέ πως λέγει
περὶ αὐτοῦ. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ καὶ ἐνεργής· καὶ
τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον. καὶ δι-
ικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος. καὶ κρι-
τικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας. καὶ οὐκ ἔ-
στι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ
καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. πρὸς
ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. καὶ πρὸς Ῥωμαίους δὲ ὁ αὐτὸς γρά-
φει λέγων. ὧν οἱ πατέρες καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα·
ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.
δηλοῦσι δὲ ὧδε. ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ ἡ σοφία, θεός ἐστιν
ἀληθὴς ἐξ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ. ἀΐδιος ἐξ ἀϊδίου. καὶ ἀ-
ληθινὸς ἐξ ἀληθινοῦ. φῶς ὢν καὶ υἱὸς τοῦ ἀεὶ ὄντος
θεοῦ καὶ πατρός:— ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου:—
με' Τί οὖν ἐστιν ὃ φῄς. ὁδὸν δὲ σοφίας οὐκ ἔγνωσαν. οὐδὲ
ἐμνήσθησαν τὰς τρίβους αὐτῆς καὶ τὰ ἑξῆς:—
ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἐπισκόπων διὰ τοῦ αὐτ

Ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου:–

κζ Πολλάκις πρὸς τὰ ῥήματα τῆς σοφίας ἀπιδὼν ὦ φιλό-
σοφε, ἐθαύμασας τῆς σοφίας τὴν δύναμιν. ὅτι δὴ
μεγίστην νοημάτων ἀλήθειαν ἐστὶν εὑρεῖν ἐν αὐτῇ, βρα-
χυτάταις ταῖς λέξεσι. καὶ τάχα δικαίως αὐτῆς πα-
ρεικάσαι τὰ ῥήματα τῆς γραφῆς τῇ εὐαγγελικῇ πα-
ραβολῇ. τῇ διαγορευούσῃ ἐοικέναι τὴν βασιλείαν
τῶν οὐρανῶν, κόκκῳ σινάπεως. ὅπερ βραχύτερον
μέν ἐστι πάντων τῶν σπερμάτων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. φυ-
ὲν δὲ καὶ ἀναπληρωθέν, ἱκανὴν σκέπην τοῖς πετεινοῖς
δίδωσιν. οὕτως ὁρῶμεν τὴν τῶν θείων ῥημάτων δύνα-
μιν, ἐν βραχείαις συντρεπομένην λέξεσιν. ἀναπληρου-
μένων δὲ τῶν νοημάτων. καὶ ὥσπερ κλάδων ἐπὶ διά-
νοιαν τῶν πετεινῶν ἐπεκτεινομένων. τουτέστι τῶν ἀν-
θρώπων. τοσαύτη τις διαρκεῖται δύναμις, ὥστε
μὴ μόνοις τοῖς γεωργοῖς. ἀλλὰ καὶ τοῖς παρεστῶσι πε-
τεινοῖς, ἱκανὴν παρέχειν τὴν σκέπην. πόθεν οὖν ἐ-
κινήθης πρὸς ταύτην τὴν ἔννοιαν, ἢ ἐκ τοῦ λόγου τῆς
ἱερᾶς γραφῆς τοῦ ἱεροψάλτου Δαβίδ. πρὸς ἀπόδει-
ξιν καὶ σύστασιν, οὐ τῆς λογιστικῆς σοφίας ὡς αὐτὸς
ὑπείληφας. ἀλλὰ τῆς καὶ ταύτην καὶ πάντα τὰ γενη-
τὰ δημιουργησάσης ἀκαταλήπτου σοφίας, τῆς ἀ-
κτίστου καὶ ἀνάρχου. τουτέστι Χριστοῦ. ὅσπερ Χριστὸς θεοῦ
δύναμις καὶ θεοῦ σοφία. κατὰ τὸν τῆς ἀρρήτου καὶ
ἀπερινοήτου θεότητος αὐτοῦ τρόπον. ὁ ἀληθὴς τοῦ
θεοῦ λόγος. τῷ γὰρ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ φησὶν ἐστερεώθη-
σαν. καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, πᾶσα ἡ δύναμις
αὐτῶν. ἤκουσας λόγον κυρίου. ἤκουσας πνεῦμα τοῦ στόμα-
τος αὐτοῦ; ἄκουε τοίνυν καὶ πάλιν περὶ τῆς συ-
στάσεως τῆς ἀληθοῦς πίστεως. τῆς εὐσεβείας ὑπὸ τῶν

εὐσεβῶν νοουμένης τε καὶ κηρυττομένης. ὅσπερ
οἶμαι οὐδὲ τῶν πρόσθεν ἀναφωνηθέντων σοι παρὰ τοσού-
της ἁγίων ἀρχιερέων συνικῆς χορείας τὴν αἴσθησιν
δέδεξαι. ἄκουε τοίνυν εὐσεβῶς. καὶ μὴ τοῖς ἀνθρωπί-
νοις λογισμοῖς, διερευνᾶσθαι πειρῶ τὰ ἀπόρρη-
τα. ὁ τέλειος, οὔτε μειοῦται, οὔτε αὔξει. εἷς ἀγέ-
νητος ὁ θεὸς καὶ πατήρ. εἷς καὶ ὁ γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ,
μονογενὴς υἱὸς θεὸς λόγος. ὥσπερ οὖν οὐκ ἔστι συνα-
γέννητος τῷ θεῷ καὶ πατρὶ θεὸς ἕτερος, οὕτως οὐδὲ συγ-
γεγεννημένος. ἢ προγεγεννημένος. ἢ μεταγεγεννη-
μένος υἱὸς ἕτερος τοῦ θεοῦ, τῷ μονογενεῖ υἱῷ αὐτοῦ
θεῷ λόγῳ. εἷς ὄντως θεὸς καὶ πατήρ. εἷς ὄντως καὶ ὁ γε-
γεννημένος ἐξ αὐτοῦ ἀφράστως υἱὸς θεὸς λόγος. ὥσπερ
οὖν οὐ λόγῳ μόνῳ πατὴρ ὁ θεός, οὕτως οὐδὲ λόγῳ μόνῳ
υἱός. ἀλλὰ ἀληθὴς υἱός. γνήσιος ὁ πατήρ. γνήσιος ὁ
υἱός. θεὸς ὁ πατήρ. θεὸς καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος υἱός.
τέλειος ὁ πατήρ, τέλειος αὐτοῦ καὶ ὁ υἱός. ἀσώματος ὁ
πατήρ, ἀσώματος καὶ ὁ υἱός. ἀσωμάτου γὰρ χαρακτήρ,
καὶ ἡ εἰκὼν ἀσώματος δηλονότι. πίστευε τοίνυν ὦ
φιλόσοφε ὅτι γεγέννηται ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς ὁ μονο-
γενὴς υἱὸς αὐτοῦ. καθάπερ ἐξ ὑπαρχῆς τῶν λόγων δι' ἑ-
τέρων ὅσων γραφικῶν μαρτυριῶν ἀπεδείξαμεν ἤδη:

Ἀντεπερώτησις τοῦ φιλοσόφου:

μα. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ φράσον:– οἱ ἄλλοι [illegible]

μβ. Μὴ ζήτει πῶς φιλόσοφε. εἰ δὲ μή, κατὰ τὰ ἤδη διὰ πολλῶν
εἴρηταί σοι. καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς διαλέξεως διεμαρτυρά-
μεθα, ὅτι κινδυνεύσεις σεαυτὸν σπουδάζεις διερευνᾶν
πειρώμενος τὰ ἀνεξερεύνητα. εἰ μὲν γὰρ ἐνδέχεται
ζητεῖν πῶς ὁ ἀγέννητος, ἐνδέχεται ζητεῖν πῶς ὁ γεγεννη-
μένος. εἰ δὲ οὐ καταλαμβάνει ζήτησιν ὁ ἀγέννητος πῶς

ἀγέννητος, οὕτως οὐδὲ ὁ γεγεννημένος καταλείπει ζήτη-
σιν πῶς γεγέννηται. μὴ ζήτει τὰ ἀνερεύνητα. οὐ γὰρ εὑ-
ρήσεις. τὰ δὲ λεγόμενα ζήτει καὶ εὑρήσεις. ἐὰν γὰρ
ζητῇς, παρά τινος ἔσχε τὸ εἶναι. παρὰ τῆς γῆς, οὐχ ὑ-
φίστατο. παρὰ θαλάσσης, οὐδέπω ἐκέκτιστο ἡ ὑγρα-
παρὰ οὐρανοῦ, οὐχ ἦν ποιηθείς. παρὰ ἡλίου καὶ σε-
λήνης καὶ ἄστρων, οὐδέπω δεδημιούργηντο. παρὰ
ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων, οὐδέπω ἦσαν. ὧνπερ
καὶ αὐτῶν ποιητὴς ὁ υἱός. ἀλλὰ παρὰ αἰώνων. πρὸ αἰώ-
νων ὁ μονογενής. μὴ ἐξέταζε τὰ μὴ ἀεὶ ὄντα πε-
ρὶ τοῦ ἀεὶ ὄντος. ἄρρητος ἀγέννητος ὁ πατήρ. ἄρρητος
ἀρρήτως γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ ὁ υἱός. σιώπησον
περὶ τοῦ πῶς, καὶ παραχώρει τῷ πατρὶ τῷ γεγεννηκότι
καὶ τῷ γεγεννημένῳ. ὁ γὰρ πατὴρ μόνος γινώσκει τὸν υἱὸν
τίς ἐστι. καὶ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα. καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς
ἀποκαλύψαι καθά φησι τὸ αὐτοῦ εὐαγγέλιον. εἰ
δὲ μὴ θέλεις παιδεύεσθαι τοῦ πῶς. ἀλλὰ φιλονεικεῖς
διερευνᾶν τὰ ἀνεξερεύνητα, καταγνώσομαί σου τὴν
τόλμαν. μᾶλλον δὲ καὶ πενθοῦμαί σε. ὅπου πιστ
θέλεις νοεῖν τὸν θεὸν ἀεὶ πατέρα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. καὶ τὸν μο-
νογενῆ υἱὸν αὐτοῦ, ἀεὶ υἱὸν αὐτοῦ. συνυπάρχοντα ἀεὶ
τῷ πατρὶ καὶ οὐ μεταγενέστερον, καθὼς σὺ ἀσεβῶς φής.
ἀλλὰ νόει, πίστευε καὶ ὁμολόγει τέλειον ἐκ τελείου τὸν υἱόν,
ὡς πολλάκις ἤκουσας. φῶς ἀΐδιον ἐκ φωτὸς ἀϊδίου.
θεὸν ἀληθινὸν ἐξ ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ πατρός. ἄκτιστον ἐξ
ἀκτίστου. ἀσύνθετον ἐξ ἀσυνθέτου. ἀεὶ ὄντα πρὸς
τὸν πατέρα. ἐν ἀρχῇ γὰρ ἦν ὁ λόγος καθά φησιν Ἰω-
άννης ὁ εὐαγγελιστής, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ
θεὸς ἦν ὁ λόγος. τὸ ἦν φιλόσοφε, τὸ προϋπάρχον οὐκ
ἔχει. τὸ ἦν φιλόσοφε, περιγράφει τὸ οὐκ ἦν καθά-

περ ἀπεδείξαμεν. καὶ τὸ θεός, περιγράφει τὸ οὐ θεός. τοῖς
γεγραμμένοις πίστευε. τὰ μὴ γεγραμμένα μὴ ἐννόει
μηδὲ ζήτει. πίστευε ὅτι πάντα αὐτὸς ἐδημιούργη-
σεν ὁ υἱὸς τὰ γεγεννημένα νεύματι θεϊκῷ. οὐκ ὀφθαλ-
μῶν βλέμματι. ἀσώματος γὰρ ὁ θεὸς ὡς προειρήκαμεν.
ἀλλὰ νεύματι ὡς αὐτὸς οἶδε μόνος. ὅπερ ἡμεῖς πιστ
νοοῦντες κηρύττομεν, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἱε-
ρῶν γραφῶν. ὅτι βουλῇ τοῦ πατρὸς καὶ ἑαυτοῦ δεδημι-
ούργηκε πᾶσαν τὴν κτίσιν τήν τε ἐπουράνιον καὶ ἐπί- γρ. θρόνιον
γειον. τήν τε ὁρωμένην καὶ νοουμένην. οὐκ ὀργάνοις
οὔτε μηχαναῖς. οὐδὲ συνεργίᾳ τινὸς ἑτέρου. ἀλλὰ
βουλῇ τοῦ πατρὸς καθὰ ἀρτίως εἰρήκαμεν, τοῦ εἰπόν-
τος πρὸς αὐτὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ποιήσωμεν ἄνθρωπον
κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν. οὐκ εἶπε ποίη-
σον ἢ ποιήσατε. ἀλλὰ ποιήσωμεν. δηλοῖ τὸ ὁμοού-
σιον καὶ ὁμότιμον τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ ἀ-
φράστου τριάδος. μὴ ἀπογόγγυζε ὦ φιλόσοφε καὶ
τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνάκλινε. ἀλλ' ὅρα τῷ τῆς διανοίας
βλέμματι τὴν τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ἀκρί-
βειαν, καὶ δέχου πιστῶς. μὴ ἔτι λοιπὸν γινόμενος ἄ-
πιστος. ἀλλὰ πιστός. ἄκουε οὖν καὶ σύνες. ὁ τοῦ θεοῦ
λόγος ὁ πρὸ αἰώνων αὐτοῦ υἱός, πρὸς ὃν εἶπε. ποι-
ήσωμεν ἄνθρωπον καὶ τὰ ἑξῆς, αὐτὸς πάλιν ἐπ' ἐσχάτων
τῶν ἡμερῶν βουλῇ πατρικῇ καὶ οἴκτῳ ἄνθρωπος γέγονε. σαρ-
κωθεὶς ἐκ παρθένου διὰ τὸν ἐκπεσόντα ἄνθρωπον ἀδάμ.
ὁ ἀσώματος ἐν σώματι. κενώσας ἑαυτὸν ὡς εἶπεν
ὁ ἀπόστολος παῦλος, διὰ τὸ σῶμα. ἔλαβε νέφος
ὁ θεὸς λόγος τὸ σῶμα, ἵνα μὴ καταφλέξῃ τὰς κτι-
στὰς φύσεις τὰς ἐν τῷ κόσμῳ. θεὸν γὰρ οὐδεὶς ἑώρακε
πώποτε. ἐκραταιώθη σαρκί, ἵνα καὶ ἡ σὰρξ διὰ τῆς

πρὸς αὐτὸν ἀτρέπτου ἑνώσεως· ἐσταυρώθη τοῦ θανάτου
ἀόρατος ἐν ὁρατῷ, ἵνα ὑπομένῃ τὰ ὁρώμενα. ὡς
ἄνθρωπος ὑπὸ χρόνον. ἀλλ' ἀληθῶς κατὰ ἀμφότερα θεὸς
καὶ ἄνθρωπος. αὐτὸς καὶ θεὸς ὁ αὐτός. εἷς γὰρ ἐξ ἀμφοῖν
χριστὸς· νοουμένης καὶ γνωριζομένης τῆς διαφορᾶς τῶν
οὐσιῶν τῆς θεότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς σαρκός. θεὸς ὢν
καὶ ἔστι. γέγονεν ἄνθρωπος δι' οἰκονομίαν. δι' αὐτὸν προφῆ-
ται. δι' αὐτὸν ἀπόστολοι. δι' αὐτὸν μάρτυρες. προ-
φῆται, διὰ τὸν προφητευθέντα. ἀπόστολοι, διὰ τὸν
ἀποσταλμένον οἰκονομικῶς. μάρτυρες, διὰ τὸν
πρωτομάρτυρα. ἦλθε θεὸς ἐπὶ γῆς, ὁ υἱὸς σαρκὶ κρύ-
ψας ὡς ἠβουλήθη τῆς αὐτοῦ θεότητος τὸ μέγεθος. οὐκ
ἐρημώσας τὰ ἐν οὐρανοῖς. οὐδὲ γὰρ περὶ τοῦ σαρκωθῆ-
ναι ἔρημος αὐτοῦ ὁ κόσμος. θεὸς ὢν καὶ ἔστι. γέγονε
καὶ ἄνθρωπος δι' οἰκονομίαν. σαρκωθεὶς καὶ τεχθεὶς ἐκ παρ-
θένου δι' οἰκείαν φιλανθρωπίαν. ἄξιον ἑαυτοῦ καὶ ἴσον υἱὸν
ἐγέννησεν ὁ πατήρ. ὡς οἶδεν ὁ γεννήσας αὐτὸν θεὸς καὶ
πατήρ, καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος υἱός, ὦ φιλόσοφε:—

ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου:—

ν̄ Μὴ ἐπὶ πλεῖστον ὅσον ἐπίμενε βιαζόμενος τὴν ἀλήθειαν.
καὶ τῇ τῶν λόγων σου τεχνίᾳ ἐπισκιάζειν ὡς νέφος πειρῶ
τὸ τῆς γραφῆς ἀναμμένον φέγγος. ἀλλὰ δὲ τὸ προ-
φανὲς τῆς γραφῆς ἔκθες τὸ προτεθέν σοι. καὶ μὴ φθέγ-
γου τὸ κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐ-
τοῦ. καὶ τὸ κύριος ἐποίησε χώρας καὶ ἀοικήτους. ἄκρα
οἰκούμενα τῆς ὑπ' οὐρανόν. μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει ἔν-
νοιαν. περὶ τοῦ ἑνὸς κυρίου ταῦτα ἐστὶ τοῦ θεοῦ. τοῦ καὶ
πρωτόκτιστον κτίσαντος εἰς ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔρ-
γα αὐτοῦ. ὃν καὶ υἱὸν αὐτοῦ προσηγόρευσε τοῦ καὶ
κτίσαντος δι' αὐτοῦ. ὡς δι' ἐργαλείου, χώρας καὶ ἀοική-

τους. εἰ γὰρ καὶ ἡ κτίσις τοῦ θεοῦ σοφία· τουτέστιν ὁ υἱὸς ἐρ-
γάζετο, ἀλλ' ὁ θεὸς ὢν ὁ κτίζων δι' αὐτοῦ τὰ μὴ ὄντα ὡς δι'
ἐργαλείου:—

ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἐπισκόπων
διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου, εὐσεβίου τοῦ παμφίλου:

να̅ Πολὺ διεστηκὼς τῆς βασιλικῆς λεωφόρου. τουτέστι τῆς
ἀποστολικῆς πίστεως, ἔξω που ταύτης φέρεσθαι
ἀνέχῃ, κρημνίσας σεαυτὸν ἅπαξ ἑλόμενος. καὶ
μικρὸν ἀνανεύσας ἐκ τοῦ περιέχοντός σε τῆς ἀσεβεί-
ας βυθοῦ ὅταν ἤκουσας παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου ταύ-
της τὴν προφητείαν τοῦ μεγάλου ἱερεμίου, διακτυ-
λοδεικτοῦντος ὡς ἂν εἴποι τις καὶ λέγοντος. οὗτος
› ὁ θεὸς ἡμῶν. οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. καὶ
› τὰ ἑξῆς. εἶτα ἐπιλέγει. μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη
› καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. καὶ οἴδατε ὦ φιλόσοφε ἐ-
› περωτηθεὶς παρὰ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων τίς ὁ ἐπὶ
τῆς γῆς ὀφθεὶς καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφείς, ὁ πατὴρ
ἢ ὁ υἱός, καὶ ὡμολόγησας ὅτι ὁ υἱός, καθὼς αἱ θεῖαι
γραφαὶ λέγουσιν. οὐ ταῦτα εἴρηκας; πῶς πάλιν ἐ-
πὶ τὸν βυθὸν τῆς μοχθηρίας ἀρείου ἑαυτὸν ἀκοντίζεις.
μᾶλλον δὲ βυθίζεις. οὐ γὰρ ἀνέλαβες γνωσθεὶς ἐκ τοῦ
ᾧ ἑαυτὸν συνέζευξας. προκρίνεις ὦ ἄθλιε τῶν ἀπο-
στολικῶν δογμάτων, τὰ ἀρείου βλάσφημα ῥήματα,
κτίσμα καὶ ἐργαλεῖον τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἀποκαλῶν; ἄ-
κουε τοίνυν παρ' ἡμῶν ὦ φιλόσοφε εἴπερ φιλόσο-
φος εἶ. καὶ πείθου μὴ αὐτὸν εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ,
τὴν κτιστὴν σοφίαν. τὴν λογιστικήν. τὴν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὸ
αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ δοθεῖσαν. τοῦ κτίσαντος χώρας
καὶ ἀοικήτους. ἐπίστησον σου τὸν νοῦν. μὴ πρὸς ἀ-
πέχθειαν βλέπων, ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν. καὶ ὁ διηγή-
σατο αὐτῇ ἡ ἀλήθεια καὶ γνώσῃ, ὅτι οὐ κτίσμα ὁμο-

γεννηθεὶς υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ αὐτὸς κτίστης καὶ δημιουρ-
γὸς πασῶν τῶν κτιστῶν φύσεων. καθὼς καὶ αὐτὸς μι-
κρὸν διαβλέψας, κατενόησας καὶ νοήσεις ὥσγε ἐγὼ πι-
στεύω καίπερ σωθῆναι ποθεῖς:~

ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος:~

νβ Ἔσω φησὶ περὶ τοῦ υἱοῦ πιστὰ καὶ ἀναμφίλεκτα αἱ
φωναί. ὅτι ἔκτισεν. ἢ ὅτι συνέκτισε τῷ θεῷ καὶ πατρί,
ὡς αἱ μαρτυρίαι δηλοῦσι. καὶ ὅτι οὐ ποίημα. ἀλλὰ
γέννημα τοῦ θεοῦ. φύσει ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος. καὶ
ἰδοὺ δεχόμεθα. μή, καὶ περὶ τοῦ πνεύματος ἔχετέ τι λέγειν;
τίς γὰρ τολμήσει φῆσαι τὸ ἅγιον πνεῦμα, κτίστην τινῶν
γενητῶν φύσεων. ποῦ δὲ καὶ μαρτυρίαι περὶ αὐτοῦ
λέγουσι δεδημιουργηκέναι αὐτό τι τῶν ὁρατῶν καὶ
ἀοράτων κτισμάτων. τίς δὲ ὅλως ἀνεγράψατο πε-
ρὶ αὐτοῦ ὡς περὶ τοῦ υἱοῦ. ἐκβοάτω τίς ὑμῶν θέλει:~

ἀπόκρισις τῶν ἱερῶν διὰ [illegible]

νγ Οὐκ ἔστι δυσχερὲς ὦ φιλόσοφε παραδεῖξαί σοι τὰς μαρτυ-
ρίας τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἃς οἱ προφῆται ἡμῖν
ἐξέθεντο περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἔκτισε. πάλιν φήσομεν
τὸ περὶ τῆς κτίσεως ῥηθέν. καὶ εἶπεν ὁ θεὸς ποιήσωμεν
ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν. καὶ ἐπι-
φέρει λέγων. καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον. κατ' εἰκόνα
θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς.
ὡς οὖν θεός ἐστιν ὁ πατὴρ ὁ εἰπὼν τῷ υἱῷ ποιήσωμεν ἄνθρωπον.
ὁ δὲ υἱὸς θεὸς ὢν ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον. εἰ οὖν θεὸν λέγομεν τὸν
εἰπόντα καὶ τὸν ποιήσαντα τὸν ἀδὰμ καὶ τὴν εὔαν. λοι-
πὸν ἄκουσον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὁ ποιήσας τὸν ἀδὰμ
θεός ἐστιν, ἢ οὔ:~ ὁ φιλόσοφος: καὶ θεός ἐστιν:~ ὁ

νδ Ἐν τῇ βίβλῳ ἰώβ, ἐλιοὺς ὁ βουζανίτης, λέγει πρὸς
ἰώβ. πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με. εἰ οὖν θεός ἐστιν ὁ ποιή-

σας τὸν ἀδάμ, τί εἴποις τὸν ποιήσαντα τὸν ἐλιούς.
ἢ ἑτερούσιος δοκοῦσι εἶναι ὁ ἐλιοὺς τοῦ ἀδάμ.
τῶν γὰρ δημιουργῶν ἐπὶ τῆς ἴσης ἐπιστήμης τὸ ἰσοκλέ-
διον τοῦ σχήματος περιέχοντος, φανεροῦσθαι πέφυκεν
ἐπὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου πρόσωπον. πόθεν λέξεις φιλόσο-
φε τὸν ποιήσαντα τὸν ἐλιούς. ἆρα οὐχὶ θεὸν καὶ ποιη-
τὴν ἀνθρώπου; ὡς γὰρ ἔφη περὶ τοῦ ποιήσαντος τὸν ἀδάμ.
καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἀδάμ, οὕτως ἐπαινεῖν ἡμᾶς δί-
καιον, καὶ περὶ τοῦ ποιήσαντος τὸν ἐλιούς. ὅτι θεὸς
τὸ ἅγιον πνεῦμα. ὧν γὰρ ἴση τῆς δημιουργίας ἡ τελειότης,
ἴση καὶ ἡ τῶν δημιουργῶν προσηγορία. εἴπερ μία
θεότης τῆς ἁγίας τριάδος ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι τελείαις
καὶ ἴσαις νοουμένη. ὥστε ὅτι καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον,
καὶ τὸ θεῖον πνεῦμα τὸ ποιῆσαν τὸν ἐλιούς. ἐν βίβλῳ δὲ
ἀναλήψεως μωσέως. μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος διαλεγό-
μενος τῷ διαβόλῳ, λέγει. ἀπὸ γὰρ πνεύματος ἁγίου αὐτοῦ πάν-
τες ἐκτίσθημεν. καὶ πάλιν λέγει. ἀπὸ προσώπου
τοῦ θεοῦ ἐξῆλθε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ὁ κόσμος ἐγένετο.
τουτέστι τοῦ πατρός, τοῦ, πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. ἀχώριστος
γὰρ ἡ ἁγία καὶ ἄρρητος τριάς. ὅ τε πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ
τὸ ἅγιον πνεῦμα. δημιουργήσασα ἅμα πᾶσαν τὴν
κτίσιν. τήν τε νοητὴν καὶ αἰσθητήν. λέγει γὰρ καὶ ἐν τῷ
τριακοστῷ δευτέρῳ ψαλμῷ. τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστε-
ρεώθησαν. καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, πᾶσα ἡ δύ-
ναμις αὐτῶν. ἄκουε δὴ τοῦ θεοῦ ἐν ἡσαΐᾳ λέγοντος. ἐ-
γὼ κύριος ὁ θεός σου ἐπακούσομαι θεὸς ἰσραήλ. εἶπε δὴ
περὶ τῶν εὐεργετῶν, τὰ πρὸς τὸν λαὸν ἐπαγγελίας.
ἵνα ἴδωσι καὶ νοήσωσι καὶ ἐπιστῶνται ἅμα ὅτι χεὶρ
κυρίου ἐποίησε ταῦτα πάντα. καὶ ὁ ἅγιος τοῦ ἰσραὴλ κατέ-
δειξεν αὐτά. χεῖρα φήσας τὸ ἅγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ. ἀ-

γιον δὲ τοῦ ἰηλ. τὸν υἱὸν αὐτοῦ. καὶ πάλιν πρὸς ἰα-
κὼβ εἶπεν. ἡ χείρ μου ἐθεμελίωσε τὴν γῆν. καὶ ἡ
δεξιά μου ἐστερέωσε τὸν οὐρανόν. καθὰ καὶ ἰεζεκιὴλ
λέγει. ἐγένετο χεὶρ κυρίου ἐπ᾿ ἐμέ. εἴωθεν ἡ γραφὴ ὦ
φιλόσοφε, ἢ χεῖρα. ἢ βραχίονα καλεῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅ-
γιον τοῦ θεοῦ. δεξιὰν δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ:— ὅτι οἱ ἅγιοι πρ…
εἶπαν διαλεγόντι ἐπισκόπῳ καὶ σαρδέων(?) …

νε. Ἱκανῶς μὲν τὰ λεχθέντα περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἁγίου πνεύ-
ματος [illegible] ὦ φιλόσοφε, ὅτι συνδημιουργὸν τῷ πατρὶ
καὶ τῷ υἱῷ πασῶν τῶν κτιστῶν φύσεων. καὶ τῆς αὐτῆς
θεότητος καὶ οὐσίας, ἧς ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός. ἀπαρτίσας
οὖν τὸν νοῦν σου, ἐκ τῶν προλεχθέντων σοι, ἄκουε καὶ
νῦν σαφεστέρας ἀποδείξεις περὶ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἱερῶν
γραφῶν. λέγει ὁ προφήτης δαβὶδ ἐν τῷ ἐνενηκοστῷ ἑβ-
δόμῳ ψαλμῷ. ᾄσατε τῷ κυρίῳ ᾆσμα καινόν. διό-
τι θαυμαστὰ ἐποίησεν ὁ κύριος. ἔσωσεν αὐτὸν ἡ δε-
ξιὰ αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. καὶ ὁ βραχίων ὁ ἅ-
γιος αὐτοῦ. τὸ πνεῦμα λέγων τὸ ἅγιον. καὶ ὁ καθολικὸς
δὲ ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς βοᾷ περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου
θεολογῶν αὐτὸ καθὰ καὶ πάντες. τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρ-
τυροῦν ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. καὶ μετ᾿ ὀλίγα. ὁ
πιστεύων φησὶν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. ἔχει τὴν μαρτυρίαν
τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. ἀντὶ τοῦ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ μὴ πι-
στεύων τῷ υἱῷ, ψεύστην πεποίηκεν αὐτόν. καὶ ὁ μέ-
γας δὲ τῶν ἀποστόλων πρόβολος ὁ θεῖος πέτρος. φησὶ
πρὸς ἀνανίαν. τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου
ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ μετ᾿ ὀλίγα. οὐκ
ἐψεύσω ἀνθρώποις ἀλλὰ τῷ θεῷ. καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ πάλιν.
τὸν οὐρανόν φησι καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ λέγει κύριος. καὶ
ὁ σολομῶν δὲ δηλῶν, τίς ὁ πληρῶν, λέγει. πνεῦμα κυ-

ρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην. πείθου τοίνυν καὶ ἐπὶ
τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος δεσποτείας. καὶ δέχου καὶ τὰς πε-
ρὶ αὐτοῦ μαρτυρίας. πιστεύων, ὅτι τῆς αὐτῆς θεότη-
τος καὶ οὐσίας. καὶ τοῦ αὐτοῦ χρήματος τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον, οὗπερ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός, συνυπάρχον ἀεὶ τῷ
πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ. ἀκούεις φιλόσοφε:—

ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τοὺς ἁγίους ἡμῶν πα…

νς. Οὐκοῦν καθὼς φατέ, καὶ αἱ μαρτυρίαι δὲ τῶν γρα-
φῶν ὧν παρηγάγετε δηλοῦσι, θεολογεῖν δεῖ καὶ τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον. καί μοι δοκεῖ βεβιασμένην εἶναι τὴν
ἔννοιαν, εἰ μὴ τὰ τῶν γραφῶν ἀφ᾿ ὑμῶν παρήχθη-
σαν. τὸ μὲν περὶ ἐλιοὺμ τοῦ βουζανίτου, σαφὴς
ἡ ἀπόδειξις. περὶ δὲ τῆς ῥηθείσης ἀναλήψεως μω-
σέως περὶ ἧς ἀρτίως εἰρήκατε, οὐδὲ ἀκηκόειν
ποτὲ εἰ μὴ νῦν. ὅθεν αὐτὸ ὑμᾶς σαφεστέραν
μοι τῶν λεχθέντων μοι παραστῆσαι τὴν σύστασιν. τὰ
δὲ γάρ μοι αὐτάρκη τὰ ἤδη παρ᾿ ὑμῶν λεχθέντα
πρὸς ἐντελεστάτην πληροφορίαν περὶ τοῦ πνεύματος.
λαμπροτέρας δεῖται φράσεως καὶ γενναιοτέρας
ἡ ὑπόθεσις. οὐ γὰρ περὶ τῶν τυχόντων ἡ ζήτησις:—

ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων διὰ τοῦ
αὐτοῦ ἐπισκόπου λεοντίου(?) πρὸς τὸν φιλόσοφον

νζ. Πολλῆς οὔσης τῆς τῶν ἐκτεθέντων σοι ἀποδείξεως.
καὶ ἐναργεστάτων τῶν μαρτυριῶν τῶν ἐκ τῶν θείων
γραφῶν, πείσαι σε δυναμένων περὶ τῆς προκει-
μένης ὑποθέσεως ὦ φιλόσοφε, θαυμάζομεν πῶς
τοσαύτης συνέσεως ἀνδρὸς ἔμπλεως εἶναι, ἔτι
ἀμφιβάλλεις. ἀλλ᾿ ἐπειδή σε πρὸς τὴν ἀλήθειαν
βλέπειν ἐθέλομεν καὶ τοῦτο εὐχόμεθα, παραινοῦ-
μέν σου τῇ συνέσει ἄρξασθαι, πιστεύειν τὴν ἀκτί-

στον φύσιν ἐκείνην καὶ ἄληπτον. καὶ μὴ ἀνοίκοις λογισ-
μοῖς ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, πολυπραγμονεῖν κα-
τατολμᾶτε ὑπὲρ νοῦν. μὴ δὲ ταῖς κακοδόξοις
καὶ ἀσεβέσιν ἐννοίαις ἀέρτου συμφύρεσθαι ὑπὸ πλεῖ-
στον ἀνέχου φιλόσοφος ὤν, ὡς φῂς φιλόσοφε. ἀλλὰ
δέχου πιστῶς ὡς ἀρτίως εἰρήκαμεν, τά τε νῦν
ῥηθέντα σοι, τά τε μέλλοντα ῥηθήσεσθαι. δέχου μίαν
θεότητα τοῦ πατρὸς τοῦ γεννήσαντος τὸν υἱὸν ἀνεκφρά-
στως, καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ γεγεννημένου ἐξ αὐτοῦ, καὶ
τοῦ ἁγίου πνεύματος τοῦ ἐκπορευομένου ἐξ αὐτοῦ τοῦ
πατρός. ἰδίου δὲ ὄντος τοῦ υἱοῦ καθά φησιν ὁ θεῖος ἀ-
πόστολος παῦλος. εἴ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος
οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. καὶ ἀγαθοῦ ὁ αὐτός. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμα
ἐστί. καὶ πάλιν. διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσί. τὸ
δὲ αὐτὸ πνεῦμα. καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσίν, ὁ δὲ αὐ-
τὸς κύριος. καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐ-
τὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι. καὶ μετὰ πολ-
λά, πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα.
διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. ἰδοὺ ὦ φι-
λόσοφε σαφεστάτη καὶ ξανοτέρα ἀπόδειξις θεολο-
γοῦσα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. δηλοῦσα αὐτοῦ τὴν αὐτεξου-
σιότητα. ὅρα πῶς ὁ δὲ λέγει. διαιρέσεις δὲ ἐνεργη-
μάτων εἰσίν. ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα
ἐν πᾶσι. καὶ τὰ πάντα δὲ ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ
πνεῦμα. διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. καὶ
ὁ κύριος δὲ ἐν εὐαγγελίοις ὡς οἷα σαφῶς διαλεγόμενος
πρὸς τὴν σαμαρεῖτιν δε, τί φησι. πνεῦμα ὁ θεός. εἰ οὖν
πνεῦμα ὁ θεός, πάντως θεὸς καὶ τὸ πνεῦμα. ἅγιος ἅγιος καὶ
ἅγιος. ἀλλὰ μία θεότης τῶν θατέρων προσώπων κα-
τὰ τὴν τῶν ὑποστάσεων ἔννοιαν. ἀλλὰ πρόσωπον

ἀκούοντες, μὴ ἀνθρωπόμορφον τὸ θεῖον ὑπολάβωμεν.
ἀΐδιον θεῖον δὲ καὶ ἀσχημάτιστον καθὼς καὶ ἐν ἀρχῇ τῶν
λόγων καὶ αὐτὸς ὡς καὶ ἡμεῖς καθωμολογήκαμεν. καὶ γὰρ
ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ πρόσωπον ἔχειν μεμαρτύρηται. καθὰ
αὐτὸς ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις πρὸς τοὺς γραμματεῖς καὶ
φαρισαίους διαλεγόμενος, ἔφη. ὑποκριταί. τὸ πρό-
σωπον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς οἴδατε δοκιμάζειν. καὶ
τὰ ἑξῆς. πᾶν γὰρ τὸ ὑφεστὼς ἐφ' ὅσον ὑφίσταται, πρό-
σωπον ἔχειν λέγεται τῆς οἰκείας φύσεως. ἤτοι σχῆμα.
ἀλλὰ μὲν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ κτίσμα. καθὰ καὶ πᾶσα
ἡ τῶν γενητῶν φύσις. ἡ δὲ θεία καὶ ἄρρητος οὐσία, ἄ-
κτιστος. ὥσπερ ἁπλῆ καὶ ἀΐδιος καὶ ἀσχημά-
τιστος. ἀΐδιός τε καὶ ἀθάνατος. ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκεί-
μενον ἐπανήξωμεν. ἀπεδείξαμεν διὰ πλειόνων
τῶν ἐκ τῶν θείων γραφῶν μαρτυριῶν, συνδημιουργὸν
τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ πάσης κτίσεως ὁρωμένης τε καὶ
νοουμένης, εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὥσπερ καὶ ἀ-
χώριστον ἀεὶ ἐστὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. καθὰ καὶ ὁ υἱὸς
τοῦ πατρός, καὶ ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ. ἔτι γὰρ δὲ εἰ δοκεῖ, λάμ-
βανε καὶ διὰ ὑποδειγμάτων ἢ καὶ ἀσθενεστέρων, χρη-
σαῖς ὑποθήκαις. ὁ λόγος ὁ σὸς καθὰ καὶ παντὸς ἀνθρώ-
που προφορικὸς μὲν ἐστι. γεννᾶται δὲ ἀπαθῶς ἐκ τοῦ
σοῦ νοῦ, ὁμοίως καὶ τὸ πνεῦμά σου. καὶ ἐκπορεύεται
ἐκ σοῦ. καὶ οὐκ ἂν οὔτε τὸν λόγον σου οὔτε τὸ πνεῦμά σου
εἴποις ἀλλοτρίου σου. καὶ ταῦτα μὲν οὐκ ἂν ἀπα-
ξιώσαις ἐκείνων νοεῖν. ἔτι δὲ τῆς ἀρρήτου καὶ ἀπε-
ρινοήτου καὶ ἀκαταλήπτου οὐσίας ἐκείνης τοῦ θεοῦ,
ἀλλότριον τὸν οὐ προφορικὸν αὐτοῦ λόγον. ἀλλ' ἐξ ὄντα
ἀεὶ καὶ ἐνεργῆ καὶ τομώτερον ὑπὲρ πᾶσαν μάχαι-
ραν δίστομον κριτήν τε πάντων ὄντα ὥσπερ καὶ δη-

μιουργόν, ὧν (οὐκ) ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ· πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον, τὸ ἐρευνῶν καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ, τολμᾶτε πῶς ἀλλότριον εἶναι εἰπεῖν. ἢ τὸν λόγον ἢ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. ἢ τοὺς ταῦτα λέγοντας πείθεσθαι, ναὶ φιλόσοφε:~

ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὸ κοινὸν τῶν ἀγαρηνῶν:

νη'. Ἐπειδὴ εἰς ὑψηλοτέραν ἔννοιαν ἡμᾶς ἠγάγετε φήσαντες δεῖν μίαν θεότητα νοεῖσθαι καὶ πιστεύεσθαι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὡς μεμνήμεθα δὲ τῶν παρ᾽ ὑμῶν ἔμπροσθεν ῥηθέντων, ὅτι θεὸς ὁ πατήρ. θεὸς ὁ υἱὸς καὶ θεὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. νῦν δὲ φατὲ μίαν θεότητα τῶν τριῶν τελείων ὑποστάσεων τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, λοιπὸν σαφήνισόν μοι τὰς ῥήσεις περιφανῶς:~

ἀπόκρισις τῶν ἀγαρηνῶν πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου λέγοντες:

νθ'. Ἀνέκφραστός ἐστιν ὑπέρ τι καὶ ἀπερινόητος καὶ ἀπλήρωτος. καὶ πάντῃ ἀνεξιχνίαστος, ἡ θεία καὶ ἄρρητος οὐσία ἐκείνη. ἡ τὰ πάντα ὑπερέχουσα καὶ τὰ πάντα περιέχουσα· πολλῷ ἄπωθεν πρὸς ἡμῶν. οὐχ ἄλλον οὖν καὶ ἄλλον εἰρήκαμεν, καθάπερ ὁ ἀσεβὴς ἐβλασφήμησεν Ἄρειος, ἕνα θεὸν ἄκτιστον καὶ ἄλλον κτιστὸν εἰρηκώς, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ὁμοίως κτιστὸν κεκηρυχώς, μὴ γένοιτο. ἀλλὰ μίαν θεότητα νοεῖσθαι καὶ πιστεύεσθαι εἰρήκαμεν. μίαν οὐσίαν κυριότητά τε καὶ βουλὴν μίαν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εἰδέναι τε τὰς τῆς ἁγίας τριάδος ὑποστάσεις, οὐ διεζευγμένας. οὐδὲ τοπικάς. ἀλλὰ πίστει μόνῃ μίαν θεότητα νοεῖσθαι καὶ πιστεύεσθαι, καθὰ πολλάκις εἰρήκαμεν τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ

προσκυνητῆς τριάδος. ἰδοὺ διὰ πάντων ἐδείχθη ἡ ἀληθὴς πίστις, μηδεμίαν οὖσαν τῆς ἁγίας τριάδος νοεῖν διαφοράν. ὧδε δὲ μικρὸν σου τὸν νοῦν δοῦναι ἡμῖν ἐθέλησον, καὶ πιστωθήσῃ ἐπὶ πλέον. δεχόμενος ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος δι᾽ ἡμῶν σωτηριώδεις ὑποθήκας. ἵνα γνῷς τῆς ἁγίας τριάδος μίαν θεότητα ἔχουσαν, καὶ ὑφεστῶσαν τριάδα. ἀληθῶς τριάδα. καὶ μηδὲν ἐν αὐτῇ προϋπάρχον ποτέ· ἀλλ᾽ ἀεὶ καὶ ὡσαύτως οὖσαν ἀδιαίρετον καὶ ὁμοούσιον τριάδα:~

ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου:

ξ'. Μή με οἴεσθε ἀποστρέφεσθαι τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα. εἰ γὰρ καὶ ἐκ πρώτης καταρχῆς τῶν λόγων παρωσάμην ὑμῶν τοὺς λόγους. ἀλλὰ διὰ τοῦτο διηρεύνων τὰς τῶν νοημάτων ὑμῶν σημασίας, ἵνα σαφεστέρα μοι καὶ διευκρινὴς γένηται ἡ τῶν λεγομένων παρ᾽ ὑμῶν ὑπόθεσις:~

ἀπόκρισις τῶν ἀγαρηνῶν [illegible] πρὸς τὸν φιλόσοφον περὶ τοῦ [illegible] καὶ ἀπαυγάσματος καὶ φωτός, διὰ τοῦ αὐτοῦ λέγοντες [illegible]

ξα'. Ἄκουε δὴ καὶ νῦν ἄκουε ὦ φιλόσοφε. ἤδη προσανεθέμεθά σου τῇ διανοίᾳ διὰ πλείστων ὅσων τῶν ἐκ τῶν θείων γραφῶν. ὅτι ἡ θεότης, ἁπλῆ τις ἐστὶ καὶ ἀσώματος ὡς καὶ αὐτὸς καθωμολόγησας ἐν ἀρχῇ σου τῶν προτάσεων. καὶ ὅτι πῦρ ἀθάνατόν τε καὶ ἀΐδιον καὶ ἄκτιστον οὖσα τῇ φύσει. φῶς τε ἀχώρητον καὶ ἀκατάληπτον. καὶ οὐκ ἐν ἑνὶ προσώπῳ κατὰ τὸ δοκοῦν Ἰουδαίοις νοουμένη, ἀλλ᾽ ἐν τριάδι. ἀεὶ ἀχωρίστοις οὖσι προσώποις, παρὰ πᾶσι χριστιανοῖς πιστεύεται καὶ κηρύττεται ἡ ἀχώριστος τριὰς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καθάπερ ἀποδέδεικται. μάνθανε δὲ καὶ νῦν ὦ φιλόσοφε.

εἰ καὶ τολμηρὸν ποιοῦμεν. ἀλλ' ἵλεως ἡμῖν ἡ θεία με-
γαλειότης. ὑπὲρ γὰρ τῆς σῆς καὶ τῶν λοιπῶν σωτηρίας, ὁ
πόνος ἡμῖν δαπανᾶται. μάνθανε τοίνυν ἐκ τῶν αἰσθη-
τῶν περὶ τῶν νοητῶν. καὶ ἐκ τῶν κατὰ νοῦν περὶ τῶν
ὑπὲρ νοῦν. καὶ ἐκ τῶν λεγομένων, περὶ τῶν ὑπὲρ λόγον.
εἰ καὶ ἀσύγκριτα πάντα ταῦτα ὁρώμενά τε καὶ νοού-
μενα. τῶν τε ἀσωμάτων καὶ ὁρατῶν καὶ καταληπτῶν
κτισμάτων, πρὸς τὴν ἄκτιστον ἐκείνην καὶ ἀκατά-
ληπτον καὶ ἀθάνατον τοῦ θεοῦ οὐσίαν. πολλῷ τὸ ἐμπεσὸν
ὑπόδειγμα οὐ μικρὸν πρὸς ὠφέλειαν τοῖς πιστῶς δε-
χομένοις. ἀλλ' ἱκανὴν εἰκόνα παρέχον τῆς εὐσεβείας τοῖς
εὐσεβῶς ἐθέλουσι νοεῖν, λέξωμεν. τὸ αἰσθητὸν τοῦτο
πῦρ. φύσις μία ὄν. ἤτοι οὐσία· ἰδιότης ἐστὶ κατὰ ταὐ-
τό· πῦρ. ἀπαύγασμα. φῶς καὶ οὐδὲν τούτων
προϋπάρχον θατέρου δείκνυται. ἀλλ' ἔστιν ἀχωρί-
στως τὰ τρία. τὸ πῦρ. τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀπαύγασμα, καὶ
τὸ φῶς. διαχώρισον τοίνυν εἰ δύνῃ ὦ φιλόσοφε,
τὰ τρία. καὶ δεῖξον ἡμῖν θάτερον θατέρου προϋπάρ-
χον. ἢ τοῦ ἀπαυγάσματος τὸ πῦρ καθ' ἑαυτὸ προ-
ϋπάρχον, καὶ μεταγενέστερον μετὰ χρόνους τινὰς τὸ
ἀπαύγασμα, ἢ μεταγενέστερον πάλιν ἢ μετα-
χρόνιον τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ἀπαυγάσματος τὸ φῶς.
ἢ προχρόνιον. δεῖξον ἡμῖν εἰ δύνῃ διαχωρίσας ἀπ'
ἀλλήλων τὰ τρία. καὶ μὴ οὐχὶ ὡσαύτως ὄν. πῦρ. ἀ-
παύγασμα, φῶς. μιᾶς οὔσης τῆς τοῦ πυρὸς φύ-
σεως ταῦτα καὶ τὰ κατὰ νοῦν λαβὼν τὰ αἰσθητὰ καὶ κτιστά.
εἰ καὶ ἀσύγκριτα ὡς ἀρτίως εἰρήκαμεν πρὸς τὴν
ἀΐδιον καὶ ἄκτιστον τοῦ θεοῦ οὐσίαν, πολλὰς δέξου ἐκ
τούτων ἀφορμὰς σωτηρίας. καὶ πτερώσας τὸ ὀπτικὸν
τῆς διανοίας σου ὄμμα, ἀνάβηθι ἐπὶ τὴν ὑψηλὴν

τοῦ θεοῦ

τοῦ θεοῦ ἐπίγνωσιν. καὶ ἀπαυγάσει ὥσπερ εἰδόμεθα καὶ
πιστεύομεν, ἐν ἀσυγχύτῳ συστάσει ἡ χάρις τοῦ πατρός, καὶ
τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. δεικνύουσαι μίαν θεό-
τητα. πῦρ οὐσίαν ἀθάνατον. καὶ ἀπαύγασμα, καὶ
φῶς ἀπρόσιτον καὶ ἀσύνθετον. ἀχώριστον. ἀδιαίρετον.
ἀπερινόητον καὶ ἀνέκφραστον. ἔστι δὲ ἀληθῶς ὁ-
μοούσιον, τὴν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος:

ὅπου πεσὼν ὁ φιλόσοφος εἰς τὴν ἁγίαν [illegible]

ξβ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ φιλόσοφος καὶ ὡς ἐξ ἐκστάσεως γενόμενος,
ἀπηνεώθη ἐπὶ πολλὴν ὅσον. καὶ οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ
συνετάραξαν αὐτόν. φόβος τε πολὺς ἐπέπεσεν ἐπ'
αὐτόν. εἶτα εἰς ἑαυτὸν ἐλθών, ἀνεκραύγασε μέγα εἰ-
πών. δόξα σοι ὁ θεὸς ὁ ἐμπνεύσας τούτοις τοῖς ἁγίοις
σου. τὸ ὑπὲρ πάντα νοῦν μυστήριον τῆς ἀχράντου καὶ
ἀχωρίστου καὶ ἀκτίστου θεότητος. ἀλλὰ δέομαί σου
χριστὲ ὡς παναγάθου πατρὸς παναγάθου υἱός, πάρες
ἅπερ εἰς σὲ ἐπλανήθην ταῖς ἀσεβέσι παρὰ τοῦ Ἀρείου
δόξαις, ἥμαρτον. καὶ μὴ εἰς τὸ πέρας ἀρνήσομαι δίκας πα-
ρὰ σοὶ τῷ δικαίῳ κριτῇ, ὑπὲρ τῶν ἀσεβῶν ῥημάτων
ἐκείνων, ὧν κατὰ σοῦ ἀπεφήνατο ὁ τάλας. οὐαὶ Ἀρείῳ
καὶ τῇ συμμορίᾳ αὐτοῦ τῇ ἀσεβεῖ. βλασφημοῦσι
εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. λέγουσιν ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν.
καὶ ὅτι κτίσμα καὶ ποίημα καὶ ἐξ ἑτέρας οὐσίας
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ μὴ τῆς αὐτῆς
οὐσίας ἧς, ὁ πατὴρ εἴρηκεν ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον. ἀναθεματίζω νῦν καὶ πάντοτε Ἄρειον καὶ
τὰς ἀσεβεῖς αὐτοῦ δόξας. καὶ τοὺς τὰ αὐτὰ φρονοῦν-
τας πάντας. καὶ τοὺς βλασφημοῦντας κατά τε τοῦ
πατρὸς κατά τε τοῦ υἱοῦ καὶ κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὁ γὰρ
τὸν υἱὸν μὴ ἔχων, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. καὶ ὁ εἰς τὸν υἱὸν

καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημεῖσθαι, εἰς τὸν πατέρα ἐβλα-
σφήμησεν. καθικετεύω τὴν ὑμετέραν γερουσίαν, βοηθεῖ-
σθαί μοι διὰ τῶν ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ
ἱκεσιῶν ὑμῶν, ἀκολουθοῦντι μάλιστα τοῖς δι' ὑμῶν
ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκτεθεῖσι καὶ ὁρισθεῖσι. καὶ ὁ-
μολογοῦντι ταῦτα ἀληθῆ εἶναι καὶ βέβαια. τοῦτο γὰρ
πιστεύω εἶναι ὅπερ ὁ ἱεροφάντης εἶπε Παῦλος.
τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων
καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν. ὃ νῦν ἀπεκαλύφθη καθὼς εἴ-
ρηται τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἀποστόλοις καὶ προφήταις.
καὶ ὑμῖν ἐν τῷ πνεύματι. ἀεὶ ὄντα καὶ συνυπάρχοντα καὶ
συνδιαμένοντα τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ τὸ
πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον:~

προσθέντες οἱ ἅγιοι πατέρες, εἶπον πρὸς τὸν φιλό-
σοφον περὶ πηγῆς καὶ ποταμοῦ καὶ ὕδατος, διὰ
τοῦ ἐπισκόπου Λεοντίου:~

ξγ Κἀκεῖνο δὲ νοητέον ὦ φίλε λοιπὸν τῆς ἀληθείας φιλό-
σοφε, πηγὴν νοήσωμεν γεννῶσαν ποταμὸν ὕδατος.
πᾶς γὰρ ποταμὸς ὡς οἴδατε, πηγὴν ἔχει γεννήτορα.
εἶτα προέρχεται μὲν ὁ ποταμὸς ἐκ τῆς πηγῆς
τοῦ ὕδατος. οὐδεὶς δὲ καλεῖ τὸν ποταμὸν πηγήν.
ἢ τὴν πηγὴν ποταμόν. ἀλλ' ἡ πηγή, πηγὴ καλεῖται.
καὶ ὁ ποταμός, ποταμός. καὶ ἀμφότερα ἓν ὕδωρ.
ἐὰν δέ τις ἐθέλοι ἀρύσασθαι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἢ
τῆς πηγῆς ὕδωρ, μεταβάλλει τὴν προσηγορίαν. οὐχ
ὁρᾷ γὰρ ἄπελθε πορευθεὶς ἄντλησον καὶ φέρε μοι
τὴν πηγὴν ἢ τὸν ποταμόν, ἀλλ' ὕδωρ. καὶ μία μὲν
ἡ φύσις. τρία δὲ πρόσωπα λεκτέα. πηγή. ποτα-
μός. ὕδωρ. ἀλλὰ καὶ ἡ θεία γραφὴ ταῦτα φράζουσα
δείκνυται. οὐ γὰρ ἀλλότρια ταύτης ἡμεῖς φθεγγόμε-

θα γνήσιον λοιπὸν τέκνον τῆς χάριτος. εἰ καὶ ὡς ἐν ὑπο-
δείγμασι καὶ τύποις καὶ εἰκόσι, τῆς ἀληθείας τὸν λόγον ἀ-
σπαζόμεθα. λεγέσθω περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἡ θεία γρα-
φή. καλῶς φησὶν ἑαυτοῖς ὡς ποταμὸς εἰρήνης ἐκπο-
ρευόμενος. δῆλον ὅτι ἐκ τῆς ἀληθοῦς πηγῆς τῆς ζωῆς
τῆς τοῦ πατρὸς θεότητος. καθὰ φησὶν αὐτὸς ὁ κύριος ἐν εὐαγ-
γελίοις. ἐγὼ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἥκω. κἀκεῖνο δὲ ὅ-
περ ἔφη λαληθέντα. ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. καὶ ὅτι ἐγὼ
ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί. καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον ὅτι
ἐξ αὐτοῦ λαμβάνομεν ἅπαντες οἱ πιστοί. τῆς αὐτῆς οὐ-
σίας ἧς ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός. ἐκπορευόμενον μὲν ἐκ τοῦ
πατρός. ἴδιον δὲ ὂν τοῦ υἱοῦ, καθάπερ ἀνωτέρω ἀπεδείξαμεν.
ὅτι δὲ ἐξ αὐτοῦ ἡμῖν ἀναβλύζον ἐστί. σαφῶς ἐν εὐαγ-
γελίοις ἐδίδαξεν αὐτὸς ὁ κύριος εἰπών. ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέ-
σθω πρός με καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ καθὼς εἶπεν
ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδα-
τος ζῶντος. οἷς ὁ εὐαγγελιστὴς θεόθεν ἐμπνευσθεὶς τὸ ῥη-
θὲν ἑρμηνεύων, ὑποφέρει λέγων. τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ
πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. καὶ ὁ
προφήτης δὲ Δαβίδ, ὁρᾶτε περὶ ταύτης τῆς πηγῆς τῆς
ὄντως ζωῆς τῆς ἁγίας τριάδος βοᾷ. ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ
ζωῆς ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς. πηγὴν ζωῆς τὸν θεὸν
καὶ πατέρα καλῶν. πρὸς τὸν υἱὸν λέγων. ὥσπερ ὁ πατὴρ ἐν τῷ
υἱῷ, καὶ ὁ υἱὸς ἐν τῷ πατρί. φῶς δὲ τὸν υἱὸν προσαγορεύ-
ει ἐν ᾧ φωτὶ λέγει ὄψεσθαι φῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἐν γὰρ τῷ
φωτί σου φησὶν ὀψόμεθα φῶς. πηγὴ γὰρ ὄντως τῆς ζωῆς
καὶ φωτὸς ὁ πατήρ. φῶς καὶ ὁ υἱὸς ἐκ φωτὸς τοῦ πατρός. φῶς
καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐξ αὐτοῦ τοῦ φωτός. ὥσπερ ὡς πολ-
λάκις ἡμῖν λεκτέον, μία θεότης τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ
καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καθὰ αὐτὸς βοᾷ διὰ τῶν προφητικῶν

λόγων. ἐγώ εἰμι θεὸς καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος. καὶ ἐγὼ θεὸς πρῶτος.
καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα· καὶ εἰς τὸν αἰῶνα ἐγώ εἰμι. καὶ πάλιν.
ἐγώ εἰμι καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ κατὰ τὰ
προαποδειχθέντα. ἀναγκαῖον γὰρ οἶμαι ἐπαναλαβεῖν τὰς
ῥήσεις. εἰ καὶ μὴ πάσας διὰ τὸ πλῆθος, ἀλλ' οὖν τὰς σα-
φεστέρας. πρὸς τὸ βεβαιοτέραν τὴν σύστασιν ἔχειν τὰ ἑ-
ρμηνεία. τὰ οὖν ἐκ προσώπου Ἱερεμίου τοῦ προφήτου
παραθήσομεν. ὁ κατασκευάσας φησὶ τὴν γῆν εἰς τὸν
αἰῶνα χρόνον. ἐνέπλησεν αὐτὴν κτηνῶν τετραπόδων. ὁ
ἀποστέλλων τὸ φῶς καὶ πορεύεται, ἐκάλεσεν αὐτὸ καὶ
ὑπήκουσεν αὐτῷ τρόμῳ. οἱ δὲ ἀστέρες ἔλαμψαν ἐν ταῖς
φυλακαῖς αὐτῶν, καὶ ηὐφράνθησαν. ἐκάλεσεν αὐτοὺς
καὶ εἶπον πάρεσμεν. ἔλαμψαν μετὰ εὐφροσύνης τῷ
ποιήσαντι αὐτούς. οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν οὐ λογισθήσεται ἕ-
τερος πρὸς αὐτόν. καὶ τὰ ἑξῆς. ἀναγκαίως οὖν προσφιλέ-
στατε φιλόσοφε, ἐπιστῆσαι ὡς δεῖ τὸν νοῦν καὶ ἀναπτύξαι
τῆς γραφῆς τὴν διάνοιαν. ἔδειξε γὰρ καθὰ καὶ αὐτὸς συ-
νωμολόγησας, ὅτι περὶ τοῦ υἱοῦ ταῦτα προείρηται. μετὰ
ταῦτα γάρ φησιν ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανε-
στράφη. εἰ οὖν κατὰ τὴν ἀσεβῆ προσθήκην Ἀρείου ἀλ-
λοτρίας οὐσίας κτιστή ἐστι τοῦ υἱοῦ. Καὶ μεταγενέστερος
τοῦ πατρὸς θεός. λέγει δὲ περὶ αὐτοῦ ἡ γραφή. οὗτος ὁ θεὸς
ἡμῶν οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν, οὐ θεὸς ὁ πατὴρ
κατὰ τὴν Ἀρείου ἀσέβειαν ἐπείπερ λέγει περὶ τοῦ υἱοῦ,
οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. καὶ ἐλέγχονται οἱ
ἀσεβεῖς ἀρειομανῖται σὺν τῷ τῆς βλασφημίας αὐτῶν
αὐθέντῃ πρὸ τῆς περὶ τοῦ υἱοῦ ἀρνήσεως, αὐτὸν τὸν πατέρα
ἐκβαλόντες τῆς θεότητος. καὶ ἄθεοι παντελῶς εὑρίσκον-
ται οἱ τῆς ἀληθείας πολέμιοι. ὁ γὰρ τὸν υἱὸν μὴ ἔχων
κατά φησιν ἐν καθολικαῖς, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. ἡ δὲ

καθολικὴ πίστις, μίαν θεότητα οἶδε, καὶ ταύτην πρεσβεύ-
ει τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. παρ' ἣν οὐ
λογισθήσεται ἑτέρα. ὃ δὲ μυστήριον τοῦτο τῆς ἁγίας καὶ
προσκυνητῆς καὶ ὁμοουσίου τριάδος, ἀπερινόητον καὶ
ἀνέκφραστον καὶ πάντη ἀκατάληπτον ὑπάρχει. πί-
στει μόνῃ νοεῖσθαι δυνάμενον:— Καὶ ὁ φιλόσοφος:

ξζ' Θαυμαστὰ ὡς ἀληθῶς καὶ φωτὸς ἔμπλεα τὰ παρὰ τοῦ ἁγίου
πνεύματος δι' ὑμῶν ἐκφωνηθέντα. δέομαι δὲ ὑμῶν ὁρᾶσθαί
μοι ὄντων τῶν ἱερῶν τῆς διδασκαλίας ὑμῶν λόγων, ὑπο-
χετεῦσαί μοι τὰς ἀκριβεῖς ὑμῶν ἀκοάς, καὶ πρὸς ἃ ἐπερω-
τῶ, διδάξατε. ἵνα πλήρες αὐτὴν λήψεσθε παρὰ τοῦ
θεοῦ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας ἀμοιβήν:—

ἀπόκρισις τῶν ἁγιωτάτων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπι-
σκόπου Λεοντίου:—

Εἶπε ὁ βουλ. ἐπιθυμητοῦ γὰρ ἡμῖν πληροφορῆσαί σε ἐν
πᾶσιν. ἀκριβῶς δυναμένου σου νῦν μάλιστα δέχεσθαι
τὰς ἀποδείξεις τῶν ῥήσεων λαμφθέντος σου ὑπὸ τοῦ
ἁγίου πνεύματος:— εὐχαριστία τοῦ φιλοσόφου καὶ ἐπε-
ρώτησις περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐνανθρωπήσεως:—

Χάρις ὑμῶν τῇ ἱερᾷ κεφαλῇ. φατέ δέ μοι ὦ ἱερώτατοι
πῶς νοητέον τὸ τὸν θεὸν λόγον τὸν τοῦ θεοῦ υἱόν, ἐπὶ τῆς γῆς ὤ-
φθαι. καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφθαι. ἀχώρητον ὄντα πά-
σῃ κτιστῇ φύσει, ὁρωμένῃ τε καὶ νοουμένῃ. καὶ τίς ἡ αἰ-
τία δι' ἣν ταῦτα ἐσχηματίσατο, διδάξατε παρακαλῶ:—

ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων πρὸς τὸν φιλόσοφον
διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Λεοντίου:—

Ἡ μὲν αἰτία τῆς αὐτοῦ παρουσίας οἰκονομηθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ,
διὰ τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ τῶν πρωτοκτίστων ἀνθρώπου
τε Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας γεγενημένην ἀπόπτωσιν. ἥτις
ἐπ' αὐτὸ αὐτῶν ἐπενέμετο γένος. ἐπεὶ οὖν παραβάν-

-πες τὴν ἐντολὴν, τοῦ θείου χαρίσματος ἐγυμνώθημεν. τοῦ-
το ἀποδοῦναι ἠθέλησεν ὁ δημιουργὸς τῷ τῶν ἀνθρώπων γέ-
νει. καὶ νοητέον ἐνταῦθα. ὅτι ὥσπερ εἶπεν ὁ θεός· ποιή-
σωμεν ἄνθρωπον κατ᾽ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ᾽ ὁμοίωσιν, καὶ
ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὰς προρρηθείσας ἀποδεί-
ξεις, ὁ αὐτὸς πάλιν εἶπε σώσωμεν τὸν ἀπολωλότα
ἄνθρωπον ὃν κατ᾽ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ᾽ ὁμοίωσιν ἐποιή-
σαμεν. καὶ ὥσπερ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ εἶπε τὸ ποιήσωμεν,
καὶ ὁ υἱὸς ἐδημιούργησε· θεὸς ὢν ἐκ θεοῦ, ὁ αὐτὸς πάλιν
βουλῇ πατρικῇ ἀνασῶσαι ἐν ἑαυτῷ ἠβουλήθη τὸν ἄνθρωπον:-

Ἐπερώτησις τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ αὐτοῦ

Καὶ πῶς ἐπὶ γῆς ὤφθη καὶ συνανεστράφη ὡς ἄνθρωπος τοῖς ἀν-
θρώποις, θεὸς ὢν ἀναλλοίωτος:-

ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ μακαρίου ἐπισκόπου ἱεροσολύμων:

Κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ θεσπεσίου παύλου, μέγα ἐστὶ τὸ
τῆς εὐσεβείας μυστήριον, ὃς ἐφανερώθη ἐν σαρκί· τουτ-
έστιν ὁ τοῦ θεοῦ υἱός. τοῦτο αὐτὸς ὤφθη καὶ ἀγγέλοις.
οὐδὲ γὰρ ἀγγέλοις ἢ ἀρχαγγέλοις ἢ τισὶ τῶν ἐπουρανί-
ων δυνάμεων θεατὸς ὁ μονογενής. ἐπείπερ θεὸν οὐδεὶς ἑώ-
ρακε πώποτε. οὗπερ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν ἀφθαρσίαν
ἀκούων, μὴ τοπικὴν μετάβασιν τῆς ἀχωρήτου αὐτοῦ
ὑποπτεύσῃς θεότητος. οἰκονομίαν δὲ νόει τὸ ὅλον τοῦτο
τὸ μέγα ὡς ἀληθῶς τῆς εὐσεβείας μυστήριον. ἐν ᾧ ἀνε-
καινίσθημεν. ἀνακαίνισις γὰρ γέγονε, καινότητος ἀνα-
νάληψις. διὰ δὴ τοῦτο ἀποδιδοὺς ἡμῖν τὴν πρὸς ἑαυ-
τὸν ὁμοίωσιν ὁ αὐτὸς τοῦ θεοῦ λόγος, εἰς ὁμοίωσιν ἡμῶν
κατῆλθεν. ἀδύνατον δὲ ἦν θεὸν ὁμοιωθῆναι ἡμῖν, μὴ
σαρκωθέντα. οὐ γὰρ ἀσώματον εἶδος αὐτῷ ἀσωμάτου
οὐσίας προσεγίνετο, ὅπερ ἦν αὐτός. ἀλλὰ τὸ σωματικόν.
σωματικὴ δὲ οὐσία ἄνευ προσλήψεως, οὐκ ἐγίνετο. διὰ

τοῦτο σῶμα ἀληθῶς προσέλαβεν, ἵνα οἱ τῆς ἐξ ἀρχῆς
ἀδελφότητος ἐκπεσόντες διὰ τὴν τοῦ ἀσωμάτου εἴδους
ἀγάπην. τουτέστι τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος. ἧς διὰ τῶν πρώ-
των ἀνθρώπων τοῦ τε ἀδὰμ καὶ τῆς εὔας ἀπωλέσαμεν, τῆς
ἀδελφότητα [illegible] διὰ τῆς σωματικῆς προσλή-
ψεως. καὶ πάλιν τὸ ἀσώματον εἶδος τὸ θεῖον ἀπολά-
βωμεν. λαμβάνει δὲ σάρκα ἐκ γυναικός. οὕτω γὰρ
καὶ ὁμογενὴς ἡμῖν καθίσταται. ἵνα καὶ ὡς ὁμογενέσιν
ἡμῖν, μεταδῷ τῆς δόξης τῆς ἑαυτοῦ. ἵνα καὶ τὴν γυ-
ναῖκα διὰ τῆς γεννήσεως. ἀνασωθήσεται γάρ φησιν ἡ γυ-
νὴ διὰ τῆς τεκνογονίας. σὰρξ δὲ προσελήφθη, τὸ κατὰ
φύσιν ἔχουσα ζωτικόν. οὐδεμία γὰρ σὰρξ ἄνευ τοῦ ζω-
τικοῦ. ὃ καὶ ψυχὴν ἰδίως ἡ γραφὴ καλεῖ:-

ὁ φιλόσοφ(ος)

Τίς οὐκ ἂν ἐκπλαγείη ἐπὶ τοῖς μεγαλείοις τοῦ θεοῦ τού-
τοις ὡς ἔφατε. πλήν, πῶς λαμβάνει σάρκα ἐκ
γυναικὸς καθὼς ἀρτίως εἰρήκατε:-

ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ μακαρί-
ου ἐπισκόπου ἱεροσολύμων:-

Ἤδη εἰρήκαμέν σοι ὦ βέλτιστε, μηδαμῶς ἐπὶ τῶν τοῦ θεοῦ μυ-
στηρίων λέγειν τὸ ὅπως. ἀπόρρητα γάρ ἐστι καὶ ἀνεπιλόγι-
στα. ὡς δὲ ἐκ τῶν ἱερῶν λογίων ἐδιδάχθημεν, ἐροῦμεν
ὅσον ὁ λόγος παραστῆσαι δυνήσεται. τὸ γὰρ παντελῶς κα-
ταληπτικὸν τοῦ μυστηρίου ἐκείνου τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐνσάρκου
οἰκονομίας πῶς γέγονεν, οἶδεν ἀνθρώπων οὐδὲ ἀγγέλων οὐ-
δείς. οὐδὲ αὐτὸς γαβριὴλ ὁ διακονησάμενος τῷ μυστη-
ρίῳ ἐκείνῳ. οὐδὲ ἡ πάναγνος καὶ καθαρὰ καὶ ἁγία
παρθένος μαρία, παραστῆσαι δυνήσεται. τὴν ὅλην
τῆς αὐτῆς τοῦ θεοῦ λόγου σαρκώσεως κατάληψιν. αὐτὸς
γὰρ μόνος ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱός, τὸ ἀκριβὲς οἶδε
τῆς ἑαυτοῦ δι᾽ ἡμᾶς ἐνανθρωπήσεως. εἰ γὰρ καὶ πα-

ρέσδωκαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γε-
νόμενοι τοῦ λόγου καθά φησιν ὁ λουκᾶς περὶ τῆς ἐν
σάρκου αὐτοῦ οἰκονομίας. ὅτι ἐκ σπέρματος δαδ καὶ
ἀβραὰμ τὸ κατὰ σάρκα. καὶ ὅτι ἐξ ἧς ἐγεννήθη ἰς.
τουτέστιν ἐκ τῆς παρθένου ὁ λεγόμενος χς. καὶ ὅτι
ὧν οἱ πρες καὶ ἐξ ὧν ὁ χς τὸ κατὰ σάρκα. καὶ ὅτι
οὐκ ἀγγέλων. ἀλλὰ σπέρματος ἀβραὰμ ἐπελάβετο.
καὶ ὅτι κατὰ πάντα ὡμοιώθη ἡμῖν. πλὴν τῆς ἁμαρ-
τίας. ταῦτα ἴσμεν. ὁ δὲ τρόπος πῶς ταῦτα γεγένηται,
πάσης λογικῆς φύσεως ὑπερβαίνει διάνοιαν. λέγει
γὰρ καὶ περὶ τούτου ἱερεμίας ὁ προφήτης. καὶ ἄνθρωπός ἐστι,
καὶ τίς γνώσεται αὐτόν:—

Θαυμάζοντος δὲ τοῦ φιλοσόφου καὶ παντὸς πλήθους τοῦ
συναθροισθέντος εἰς τὴν ἀκρόασιν, προσθέντες οἱ ἅγιοι
πρες διὰ μακαρίου ἐπισκόπου ἱεροσολύμων, εἶπον:—

Ἤδη διὰ πλειόνων ὅσων ἀπεδείξαμεν ὅτι θς ὢν ὁ μονογε-
νὴς υἱὸς τοῦ θυ, γέγονεν ἄνθρωπος. διὰ φιλανθρωπίαν σαρκω-
θεὶς καὶ γεννηθεὶς ἐκ τῆς παρθένου μαρίας, ἀπορρή-
τῳ γεννήσει. ἐπειδὴ γὰρ ἠβουλήθη ὡς προαπεδείξαμεν
ὁ λόγος ἀνακαινίσαι τὰ διὰ τὴν ἀπόπτωσιν τῶν πρω-
τοπλάστων λυθέντα, γέγονεν ἐν τοῖς ἡμετέροις. ἵνα ἡ-
μᾶς ποιήσῃ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ. συγκαταβὰς ὡς ἰατρὸς
ἄριστος τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν. πάλιν ἐροῦμεν. τὸ συγκα-
ταβῆναι καὶ τὸ κατελθεῖν καὶ τὸ ἀποσταλῆναι, κατὰ
τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ τρόπον διακριτέον
ὡς προαπεδείξαμεν. τῇ γὰρ θεότητι αὐτοῦ τὰ πάντα
σὺν τῷ πατρὶ πληροῖ ἀεὶ κατὰ τὰς προαποδοθείσας ἐν-
νοίας. ἄκουε τοίνυν. γεννώμεθα ἐκ γυναικός. ἦλθε
διὰ φιλανθρωπίαν εἰς τὸ ἡμέτερον. ἀλλ' ἡμεῖς μὲν, ἐξ ἡδονῆς ὕπνου
καὶ σπέρματος ἀνδρός. αὐτὸς δὲ μόνος, ἐκ πνς ἁγί

53

καὶ μαρίας τῆς παρθένου. γαλακτοτροφούμεθα; ἦλθε
καὶ εἰς τοῦτο σαρκί, ὁ τῇ θεότητι αὐτοῦ διδοὺς τροφὴν
πάσῃ σαρκί. γινόμεθα εἰς προκοπὴν καὶ αὔξησιν ἡλι-
κίας; οὐκ ἀπηξίωσε καὶ αὐτὸς γενέσθαι τοῦτο σωμα-
τικῶς καθὼς γέγραπται. ὅτι ἰς προέκοπτε σοφίᾳ
καὶ ἡλικίᾳ. καὶ χάριτι παρὰ θῷ καὶ ἀνοις. καὶ ἕως
τριακοστοῦ ἔτους χρόνου διανύσας. ἵνα πᾶσαν ἡλικίαν
εὐλογήσῃ. τότε ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἔρχεται. κηρύξαν-
τος ἰωάννου υἱοῦ ζαχαρίου τῷ λαῷ βάπτισμα με-
τανοίας, οὐκ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν. οὔτε υἱοθεσίας
δῶρον διδόντος. οὐ γὰρ ἦν ἰωάννου ταῦτα δοῦναι. ἀλλ'
οὔτε ἄλλου. ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος καὶ ἐνανθρω-
πήσαντος θῦ λόγου. καὶ ἀνέχεται τὸ ὑπὲρ ἡμῶν βά-
πτισμα. καὶ θς ὢν ἀναμάρτητος, ἐβαπτίσθη σωμα-
τικῶς ὡς ἄνθρωπος. οὐκ αὐτὸς δεόμενος βαπτίσματος,
ἀλλ' ἵνα τὸ ἡμέτερον βάπτισμα δοξάσῃ. ἵνα πιστεύ-
σωμεν ὅτι ὥσπερ ἐπ' αὐτὸν κατῆλθε τὸ πνα τὸ ἅγιον, οὕ-
τως καὶ ἐφ' ἡμᾶς τοὺς εἰς αὐτὸν βαπτιζομένους. εἶτα
συναναστραφεὶς τοῖς ἀνοις. τάς τε τῶν θείων αὐτοῦ ἐν πο-
λλῶν παραδόξους ἐκδόσεις, τάς τε τῶν σημείων ἐργασάμε-
νος θαυματουργίας ἐπὶ τριετῆ χρόνον καὶ τέταρτον ἀρ-
ξάμενος, οὕτως ἐπὶ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἑκούσιον αὐτοῦ σω-
ματικὸν ἔρχεται πάθος. ἡμῖν γὰρ κεχρεώστητο τιμωρεῖ-
σθαι. ἀλλ' ἐπεὶ πάντες ἐχρεώθημεν, οὔτε ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ
θανάτου ἁρπάσαι ἰσχύσαμεν. ἐβασίλευσε γὰρ ὁ θά-
νατος ἀπὸ ἀδὰμ μέχρι μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ
ἁμαρτήσαντας. πολλοὶ ἅγιοι. πολλοὶ προφῆται. πολ-
λοὶ δίκαιοι. καὶ οὐδεὶς αὐτῶν τῆς τοῦ θανάτου ἐξουσί
ἑαυτὸν ἐδυνήθη λυτρώσασθαι. ἀλλ' ἦλθεν αὐτὸς ὁ
τῶν πάντων σωτήρ. καὶ τὰς ἡμῖν χρεωστουμένας τιμω-

σίας. εἰς τὴν ἐξ ἡμῶν ἀνθ' ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀναφερ-τὴν τοῦ αὐτοῦ ὑπεδέξατο σάρκα. καταφερόμεθα μετὰ τὸν θάνατον εἰς τὸν ᾅδην. ἀνεδέξατο καὶ τοῦτο καὶ κατῆλθεν ἑκουσίως εἰς αὐτόν. οὐ κατηνέχθη καθάπερ ἡμεῖς. ἀλλὰ κατῆλθεν. οὐ γὰρ ἦν ὑποκείμενος τῷ θανάτῳ. ἀλλ' ἐξουσιαστὴς τοῦ θανάτου. καὶ μόνος κατελθὼν, μετὰ πλήθους ἀνελήλυθεν. αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ νοερὸς κόκκος τοῦ σίτου ὁ ὑπὲρ ἡμῶν πεσὼν εἰς τὴν γῆν. καὶ ἀποθανὼν σαρκί. ὃς τῇ τῆς θεότητος αὐτοῦ δυνάμει, ἀνέστησε τὸν σωματικὸν αὐτοῦ ναὸν κατὰ τὰς γραφάς. καὶ γὰρ προφορήσας τὴν τοῦ παντὸς ἀνθρωπίνου γένους, ἀνάστασιν. καὶ ἐμφανίσας τοῖς μαθηταῖς μετὰ τὴν τριήμερον ταφὴν. καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, ὑπέδειξεν αὐτοῖς τὰ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ σώματος αὐτοῦ πάθη εἰπών. ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε ὅτι αὐτός εἰμι. ὁ θαυματουργῶν. ὁ καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου γένους ἐν τῇ σαρκί μου καταδεξάμενος πάθη. εἶτα ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας συναυλιζόμενος αὐτοῖς. δούς τε αὐτοῖς σεπτῶν ἐντολῶν ὑποθήκας. ἀνελήλυθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς βλεπόντων αὐτῶν. ἐν δεξιᾷ τε τοῦ πατρὸς κεκαθικέναι αὐτὸν οἱ ἱεροὶ ἐδίδαξαν λόγοι. ὃν καὶ ἥξειν προσδοκῶμεν ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ἀϊδίως, ὡς ἀεὶ συμβασιλεύοντα τῷ πατρὶ εἰς τοὺς ἀπείρους αἰῶνας. αὕτη ἡ τῆς ἐκκλησίας ἀποστολικὴ καὶ ἀμετάτρεπτος πίστις. ἥντινα ἄνωθεν παρ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου διὰ τῶν ἀποστόλων ἐκ προγόνων εἰς ἐκγόνους παραδοθεῖσαν ἡ ἐκκλησία προβάλλει. καὶ ἄχρι καὶ νῦν εἰς ἀεὶ ταύτην κρατεῖ. εἰπόντος τοῦ κυρίου τοῖς μαθηταῖς. πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. βαπτίζοντες αὐ-

τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος:—

Περὶ τῆς πάντων ὁμοφωνίας τῆς εἰς τὸ ὁμοούσιον:—

Τούτων οὕτως ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος διὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων, τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ συνειλεγμένων ἐκφωνηθέντων, ἐμεγάλυνε τὸν θεὸν ἅπαν τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τὸ εἰς τὴν ἀκρόασιν ἐκείνην συνελθόν. συνηκροᾶτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς, συμπαρὼν καὶ αὐτὸς τὰ πολλὰ τῇ συνόδῳ. καὶ ὑπεραγασθεὶς, ἐδόξαζε τὸν θεὸν, τοιούτων συνακούσας θείων δογμάτων. χαίρων δὴ σφόδρα ἐπὶ τῇ τῶν ἡμετέρων ἐπισκόπων συμφωνίᾳ, ἠγαλλιᾶτο τῷ πνεύματι. ἑώρα δὲ γὰρ μηδένα μήτε μέγαν μήτε μικρὸν διαφωνήσαντα ταύτης τῆς σεβίου ὁμολογίας. μετὰ γοῦν τὴν πολλὴν ταύτην καὶ χρονίαν τῆς προσκυνητῆς, σκέψεως ἐκπλήρωσιν, ἔδοξε πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἡμετέροις τὸ ὁμοούσιον δεῖν ἑλέσθαι ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως. ὃν τρόπον καὶ οἱ μετὰ τοὺς ἀποστόλους ἅγιοι ἡμῶν πατέρες, ταύτην παρέδωκαν τὴν πίστιν. τουτέστι τῆς αὐτῆς οὐσίας τῆς τοῦ πατρὸς, ὁμολογεῖν τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἥντινα πίστιν ἅπαντες οἱ ἐν τῇ Νικαιέων συναθροισθέντες ἅγιοι ἐπίσκοποι, ἐβεβαίωσαν. ὅ,τε τῶν ἱερατικῶν καὶ ὁμολογητῶν ἁγίων ἀνδρῶν πλῆθος. αὐτός τε ὁ πανεύφημος καὶ θεοφιλέστατος βασιλεὺς καὶ ἅπαν τὸ ἔνδον τῶν πιστῶν συνεληλυθὸς πλῆθος, χαίροντες ἀπεδέξαντο τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως. παρεκτὸς ἑπτακαίδεκα ἐπισκόπων τὸν ἀριθμὸν, περὶ ὧν καὶ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν. οἷς ὁ Ἄρειος ἐπιτέρπεσθαι δοκῶν, σὺν αὐτοῖς ἑάλω. συμφώνοις αὐτοῦ οὖσι. λεγόντων αὐτῶν σὺν αὐτῷ ἔξωθεν τὸν υἱὸν δεδημιουργῆσθαι

τῷ θεῷ· ἐκ μὴ ὄντων τινῶν ὑποστάσεων. καὶ οὐκ ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ πατρὸς θεότητος γεννηθέντα:-

ὅπου ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς συνόδου ἐκκηρύττεται ὁ ἀσεβὴς ἄρειος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ:-

Διὸ ἐκκηρύκτους αὐτοὺς καὶ εὐθὺς γενέσθαι σὺν ἀρείῳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας παμψηφὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἡμῶν πατέρες ὡρίσαντο. ἀναθεματίσαντες αὐτούς τε καὶ τὴν ἀσεβῆ αὐτῶν δόξαν. καὶ τὰ ῥήματα. καὶ τὰ νοήματα αὐτῶν τὰ βλάσφημα, οἷς ἐκέχρηντο κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. λέγοντες ἐξ οὐκ ὄντων αὐτὸν εἶναι. καὶ ὅτι ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν. καὶ αὐτεξουσιότητι, κακίας καὶ ἀρετῆς δεκτικὸν αὐτὸν εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. κτίσμα λέγοντες αὐτὸν εἶναι καὶ ποίημα; ἀνεθεμάτισεν ἅπαντα ταῦτα καὶ αὐτοὺς ἡ ἁγία σύνοδος. οὐδὲ ὅσον ἀκοῦσαι τῆς ἀσεβοῦς δόξης αὐτῶν καὶ ἀπονοίας καὶ τῶν βλασφήμων αὐτῶν ῥημάτων ἀνασχομένη. ἀλλὰ καὶ τὸ πιττάκιον δὲ αὐτῶν. ὅπερ γέμον τῆς ἀσεβείας αὐτῶν ἐπιδοῦναι ἐτόλμησαν, παραχρῆμα διέρρηξαν. καὶ τὰ μὲν κατ' ἐκείνους, τοιοῦτον εἴληφε παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου τέλος. τὰ δὲ περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως συμφώνως ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι ἐν ὀλίγοις ῥήμασι διὰ τὴν τοῦ πιστοῦ πλήθους τῶν λαῶν ἀσφάλειαν τὸ ὅλον περιλαβόντες, ὧδέ πως ἐγγράφως ἐκτίθενται τὸ τῆς καθολικῆς πίστεως σύμβολον:-

ἔκθεσις τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς πίστεως. ἐκτεθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου ἐπὶ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως κωνσταντίνου. ἐν ὑπατείᾳ παυλίνου καὶ ἰουλιανοῦ τῶν λαμπροτάτων. ἔτους ἀπὸ ἀλεξάνδρου χλς΄. ἐν μηνὶ δεσίῳ ιθ΄ τῇ πρὸ δεκα-

τεσσάρων καλανδῶν ἰουλίων ἐν τῇ νικαίᾳ μητροπόλει τῆς βιθυνίας:-

Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα. ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων ποιητήν. καὶ εἰς ἕνα κύριον ἰησοῦν χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ. τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός. θεὸν ἐκ θεοῦ. φῶς ἐκ φωτός. θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ. γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα. ὁμοούσιον τῷ πατρί. δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ. τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα. παθόντα. ταφέντα. καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς. καὶ καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρός. καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα. τοὺς δὲ λέγοντας. ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν. καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν. καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο. ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως, ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι. ἢ τρεπτόν. ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τοὺς τοιούτους, ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία. αὕτη ἐστὶν ἡ πίστις ἣν ἐξέθεντο οἱ ἐν νικαίᾳ, ἅγιοι ἡμῶν πατέρες οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι. πρώτην μὲν, κατὰ ἀρείου βλασφημοῦντος, καὶ λέγοντος κτίσμα τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. καὶ κατὰ σαβελλίου τε. καὶ φωτεινοῦ. καὶ παύλου τοῦ σαμοσατέως, καὶ μανιχαίου. καὶ οὐαλεντίνου. καὶ μαρκίωνος. καὶ κατὰ πάσης δὲ αἱρέσεως ἥτις ἐπανέστη τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ. οὓς κατέκρινεν ἡ ἐν τῇ νικαέων πόλει συναχθεῖσα τῶν ἁγίων ὀρθοδόξων σύνοδος. ὧν τὰ ὀνόματα καὶ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν, ἐστὶν ὑποτεταγμένα. ἀναφέ-

ρεῖται τοίνυν ἐπὶ τὸν εὐσεβῆ καὶ πανεύφημον βασιλέα, τὰ ὑπὸ τῆς συνόδου κεκριμένα· ἥ τε κατὰ τῶν θεομάχων ἀπόφασις, καὶ ἡ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἔκθεσις. ὁ δὲ ὡς θεόθεν προσενεχθέντα, ἀσμένως προσεδέξατο μετὰ πάσης ὅσης σεβασμιότητος. τοὺς δὲ ταύτης πολεμίους, ὡς ἀπὸ θεοῦ ἐναντιουμένους, ἐξορίαν ὑποστῆναι ψηφίζεται. ἓξ τοίνυν ἐκ τῶν μετὰ ἀρείου ἐπισκόπων σὺν αὐτῷ ἀρείῳ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν συναπωσθῆναι ἠνέσχοντο. οἱ δὲ ἕνδεκα δείσαντες τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως τὴν παρουσίαν. καὶ τῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων τὸ πλῆθος μὴ ἐξοστρακισθῆναι. ὑποκρινάμενοι, ὑπογράφουσιν εἰς τὸ ὁμοούσιον χειρί, οὐ προθέσει. ταύτης τῆς ὑπουλίας ἔξαρχος, ὁ νικομηδείας εὐσέβιος. ὃς καὶ μέχρι τέλους, δείκνυται τὴν ἐφ' ἑκάτερα κεκτημένος γνώμην. καθὰ εὐστάθιός τε ὁ τῆς ἀντιοχέων. καὶ εὐσέβιος ὁ παμφίλου. ἀθανάσιός τε ὁ μέγας, καὶ πάντες οἱ τὰ τῆς συνόδου συγγραψάμενοι, διηγοῦνται. τῆς τε πρὸς ἡμᾶς δι' ὑποκρίσεως τὸν ἄνδρα τοῦ δοκεῖν εἶναι. καὶ τῆς τῶν ἐναντίων συμμορίας γνησίως ὑπερμαχοῦντα:—

αἱ περὶ τῆς πίστεως ὑπογραφαὶ τῶν ἐπισκόπων:

Ὅσιος ἐπίσκοπος πόλεως κουρδούβης τῆς κατὰ ῥώμην καὶ σπανίαν καὶ ἰταλίαν πάσαν καὶ ταῖς ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι τοῖς ἐπέκεινα κατὰ τὰ μέρη οὖσιν ἕως τοῦ ὠκεανοῦ ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις. διὰ τῶν σὺν αὐτῷ πρεσβυτέρων ῥώμης βίτωνος καὶ βικεντίου:—

Ἀλέξανδρος ἀλεξανδρείας σὺν ἀθανασίῳ τῷ ἀρχιδιακόνῳ ὄντι ταῖς κατ' αἴγυπτον πάσαις καὶ λιβύην καὶ πεντάπολιν καὶ τὰ ὅμορα τούτοις, ἕως τῶν τῆς ἰνδίας ἐπαρχιῶν:—

Εὐστάθιος ἀντιοχείας τῆς μεγάλης τῆς κατὰ συρίαν κοίλην καὶ μεσοποταμίαν πάσαν. καὶ κιλικίαν ἑκατέρας:—

Ἰωάννης πέρσης τῆς ἐν περσίδι πάσῃ καὶ τῇ μεγάλῃ ἰνδίᾳ:—

Λεόντιος καισαρείας καππαδοκίας, τὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ χριστοῦ καλλώπισμα. ταῖς κατ' αὐτὴν καππαδοκίαν γαλατίαν. πόντον διοσπόντου. παφλαγονίαν. πόντου πολεμωνιακοῦ. ἀρμενίαν μικρὰν καὶ μεγάλην:—

Θεωνᾶς κυζίκου ταῖς κατὰ τὴν ἀσίαν καὶ ἑλλήσποντον. λυδίαν τε καὶ καρίαν διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων εὐτυχίου σμύρνης. καὶ μαρίνου φωκαΐδος:—

Μακάριος ἱεροσολύμων σὺν εὐσεβίῳ τῷ παμφίλου ἐπισκόπῳ καισαρείας τῆς κατὰ παλαιστίνην καὶ ἀραβίαν καὶ φοινίκην:—

Ἀλέξανδρος θεσσαλονίκης διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν τελούντων ταῖς κατὰ μακεδονίαν πρώτην καὶ δευτέραν σὺν τῇ ἑλλάδι. τὴν τε εὐρώπην πάσαν. σκυθίαν ἑκατέραν. καὶ ταῖς κατὰ τὸ ἰλλυρικὸν ἁπάσαις. θεσσαλίαν τε καὶ ἀχαΐαν:—

Νουνέχιος λαοδικείας. ταῖς κατὰ τὴν φρυγίαν πρώτην καὶ δευτέραν:— Πρωτογένης ὁ θαυμάσιος πόλεως σαρδικῆς τῆς ἐν δακίᾳ. καλαβρίᾳ. δαρδανίᾳ. καὶ ταῖς ὁμόροις τούτοις:—

Κεκιλιανὸς καρθαγένης ταῖς κατὰ πάσαν ἐπαρχίαν τῆς τε ἀφρικῆς καὶ τῆς νουμηδίας καὶ μαυριτανίας ἀμφοτέραις οὔσαις ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις:—

Πιστὸς μαρκιανουπόλεως ταῖς κατὰ τὴν μυσίαν. καὶ τὰ τῶν ἀθηνῶν. καὶ γαλάτων ἔθνη καὶ ταῖς πλησιοχώροις τούτων πόλεσιν:— Ἀλέξανδρος κωνσταντινουπόλεως τότε πρεσβύτερος ἐπὶ αὐτοῦ. ὕστερον δὲ καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἱερατείας τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας

λαχών. σὺν παύλῳ ἐπὶ τότε ἀναγνώστῃ ὄντι καὶ νοταρίῳ
αὐτοῦ ταῖς ἐν ταῖς νήσοις πάσαις ἐκκλησίαις:—
Οὗτοι πάντες οἱ ἅγιοι καὶ ἀποστολικοὶ ἄνδρες, πάσαις
ταῖς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις. τὰ ἐν
τῇ νικαέων ἁγίᾳ μεγάλῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ κε-
κριμένα διασπαρθέντες ὄντες, πανταχοῦ παρέδωκαν:—
ὅπου ὁ βασιλεὺς ἀναστὰς ἐκ τοῦ θρόνου, εὐχαριστη-
ρίους φωνὰς ἀνέπεμπε τῷ θεῷ:—
Ὁ δὲ βασιλεὺς κωνσταντῖνος. ἐπὶ τῇ ἐκθέσει τῆς ὀρθῆς
καὶ ἀποστολικῆς πίστεως. τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου διὰ τῶν
τριακοσίων ἡμῶν ἡρώων ἐκφωνηθείσης ὥσπερ δι' ἑνὸς
στόματος καὶ κυρωθείσης παρὰ πάντων. ἡσθεὶς, ἀνέ-
στη ἐκ τοῦ θρόνου ἐν παρουσίᾳ παντὸς τοῦ πλή-
θους τῶν τε ἀρχιερέων, καὶ πάντων τῶν συνδραμόν-
των εἰς τὴν ἁγίαν ἐκείνην τῆς πίστεως ἀκρόασιν. καὶ
τὰς χεῖρας ἁπλώσας. καὶ τὸ ὄμμα τείνας εἰς τὸν οὐ-
ρανὸν πρὸς τὸν θεόν, εὐφημίαις ῥήμασιν ἀνύμνησε, τὸν τῶν
πάντων ἡμῶν σωτῆρα καὶ εὐεργέτην θεόν. ὅτι τὴν ποθου-
μένην αὐτῷ τῶν ἐπισκόπων ὁμόνοιαν. καὶ τὴν περὶ
τῆς ὀρθοδόξου καὶ σεπτοῦ πίστεως αὐτῶν ὁμοφωνίαν,
αὐτῷ ἐπεφύλαξεν. τοσοῦτος ἦν ὁ πάντα ἄριστος ἐκεῖ-
νος καὶ θεοφιλὴς βασιλεύς, περὶ τὴν τῶν τοῦ θεοῦ ἐκ-
κλησιῶν φροντίδα. καὶ τὴν τῶν ποιμένων εἰρηνικω-
τάτην ὁμόνοιαν. οὐκ ἄτοπον δὲ ἡγοῦμαι καὶ τὴν εὐ-
σεβίου τοῦ παμφίλου. ἅπερ περὶ τούτων τῶν ἐν τῇ
συνόδῳ πραγμάτων γέγονεν λέγω ποιεῖσθαι τὸν λόγον.
ἀρξάμενος καλῶς διελάβετο ἐν τῷ τρίτῳ αὐτοῦ βι-
βλίῳ, τῷ εἰς τὸν βίον κωνσταντίνου τοῦ θεοφιλοῦς βα-
σιλέως, ἐντάξαι τῇδε τῇ συγγραφῇ. ἔστι δὲ ταῦτα. πλεί-
στων δὲ τῶν ὑφ' ἑκατέρου τάγματος προτεινομένων, πολ

λῆς τε

λῆς τε ἀμφιβολίας τὰ πρῶτα παρ' ἀμφοῖν γινομέ-
νης, ὑπηκροᾶτο πάντων ὁ βασιλεὺς ὁ πανεύφημος
σχολῇ τε εὐτόνῳ ταῖς προτάσεις ἑκατέρων τῶν μερῶν
ὑπεδέχετο. ἐν μέρει τε ἀντιλαμβανόμενος τῶν παρ'
ἑκατέρου τάγματος λεγομένων, ἠρέμα τε συνῆγε τοὺς
φιλονείκως ἐνισταμένους. πράως τε ποιούμενος τὰς πρὸς
ἕκαστον ὁμιλίας. ἑλληνίζων τε τῇ φωνῇ ὅτι μὴ δὲ
ταύτης ἀμαθῶς εἶχε, γλυκερός τις ἦν καὶ ἡδύς.
τοὺς μὲν, συμπείθων. τοὺς δὲ, καταδυσωπῶν τῷ λό-
γῳ. τοὺς δὲ, εὖ λέγοντας ἐπαινῶν. πάντας τε εἰς ὁ-
μόνοιαν ἐλαύνων, ἕως ὅτε εἰς ὁμογνώμονας καὶ ὁμο-
δόξους αὐτοὺς κατεστήσατο. ὡς ὁμοφώνως μὲν κρα-
τῆσαι τὴν εὐσεβῆ δοξολογίαν. κρατῦναί τε τὴν
ἀληθῶς ἐκ τοῦ ἁγίου παρὰ πάντων τῶν προρρηθέν-
των ἁγίων ἡμῶν ἡρώων, ἐκφωνηθεῖσαν σεπτὴν πίστιν.
ἐν ταυτῷ δὲ καὶ περὶ τῆς σεπτῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα.
ἵνα παρὰ πᾶσιν ὁμολογηθῆναι καιρὸν ἐνομοθέτη-
σε. τότε δὴ καὶ ἐγγράφως δι' ὑποσημειώσεως ἑκά-
στου τὰ κοινῇ δεδογμένα κυρωθῆναι ὡρίσατο. καὶ
περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἐκκλησιαστικῶν διατυπώ-
σεων καὶ κανόνων, ἐγγράφως ἐκτεθῆναι τοῖς ἐπισκό-
ποις παρεγγυᾷ:— περὶ ἀκεσίου ἐπισκό-
που τῶν ναυατιανῶν, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ:—
Κινεῖ δὲ ἡμᾶς ἡ τοῦ βασιλέως πίστις, καὶ ἑτέρου πρά-
γματος ἐπιμνησθῆναι. ὃς τὴν αὐτοῦ δὴ καὶ πρό-
νοιαν ὑπεσήμαινε τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης. ὡς μὴ
δὲ τὰ ἐλάχιστα αὐτὸν παραλιπεῖν. καὶ ἀκέσιον γὰρ
τῆς τῶν ναυατῶν θρησκείας, ἐπίσκοπον καὶ τοὺς σὺν
αὐτῷ, κεκλήκει εἰς τὴν σύνοδον ὡς καὶ αὐτοὺς τὸ ὁ-
μοούσιον καὶ τὴν τριάδα δοξάζοντας. μετὰ οὖν τὸ

ἐκτεθῆναι καὶ ὑπογραφῆναι παρά τε τῆς συνόδου
καὶ τοῦ βασιλέως τὸν ὅρον τῆς πίστεως, ἠρώτησε τὸν
ἀκέσιον κωνσταντῖνος ὁ βασιλεύς, εἰ καὶ αὐτὸς τῇ πί-
στει συντίθεται καὶ τῷ ὁρισμῷ τῆς περὶ τοῦ πάσχα
ἑορτῆς. ὁ δὲ ἀκέσιος πρὸς αὐτόν. οὐδὲν καινόν ἔφη
ὦ βασιλεῦ ἡ σύνοδος ὥρισεν. οὕτω γὰρ ἄνωθεν ἅπαν-
τες ἐκ τῶν ἀποστολικῶν θρόνων παρειλήφαμεν, καὶ
τὸν ὅρον τῆς πίστεως, καὶ τὸν χρόνον τῆς τοῦ πάσχα
ἑορτῆς. καὶ ὁ βασιλεὺς πρὸς αὐτόν. τί οὖν τῆς κοινω-
νίας ἡμῶν χωρίζῃ. ὁ δὲ ἀκέσιος τὰ ἐπὶ δεκίου κατὰ
τὸν διωγμὸν γινόμενα περὶ τῶν ἐν τῷ μεγίστῳ μὴ
δυνηθέντων ἀγωνίζεσθαι. ἀλλὰ ἀρνησαμένων, διη-
γεῖτο. καὶ ἀκρίβειαν αὐστηροῦ κανόνος προεβάλε-
το λέγων. ὡς ἄρα οὐ χρὴ τούς, μετὰ τὸ βάπτισμα
ἡμαρτηκότας, δέχεσθαι μετανοοῦντας. ἢ τῆς κοι-
νωνίας τοῦ μυστηρίου, τοῦ λοιποῦ ἀξιοῦσθαι. ταῦ-
τα εἰπόντος τοῦ ἀκεσίου, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ βασι-
λεύς. θὲς ὦ ἀκέσιε κλίμακα μόνος, καὶ ἀνάβηθι
εἰς τὸν οὐρανόν. μετὰ ταῦτα πάντες οἱ ἐπίσκοποι δια-
τυπώσεις ἐκκλησιαστικὰς διαφόρους ἐκτίθενται:—

ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων λόγος διδασκαλικός:

Ὁμιλήσωμεν τῷ φωτί, ὅ ἐστιν ὁ χριστός. ὡς πλησίον αὐτοῦ
ἑστῶτες. ὡς ὁρῶντες αὐτόν, οὕτως πολιτευσώμεθα
ταῖς ψυχαῖς ταῖς ἁγιαζούσαις. αἱ ψυχαὶ γὰρ ἁγιάζουσιν,
ἐὰν λόγῳ θεῷ προσεχώμεθα. λόγος δὲ θεὸς πά-
ρεστιν, ἔνθα καρδία καὶ πολιτεία καθαρὰ ἐν ταπει-
νοφροσύνῃ φυλάττεται. ἐκάμομεν [illegible] ταῖς θυσίαις ἐ-
πιτελῶν. ἔκραζον οἱ προφῆται πρὸς τὸν θεόν, ἐξα-
πόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου. ἐκεῖνοι
ἔκραζον, καὶ ἡμεῖς ἐλάβομεν. ἄλλοι κεκοπιάκασι

καθὼς εἶπεν ὁ κύριος, καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσε-
ληλύθαμεν. ἦλθε γὰρ πρὸς ἡμᾶς αὐτὸς ὁ κύριος λέγων. ἐγώ
εἰμι τὸ φῶς. ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια. ἀκαμάτως ἐλά-
βομεν τὴν χάριν, ἀλλὰ διὰ καμάτου δεῖ ἡμᾶς φυλά-
ξαι τὴν χάριν:— περὶ τῶν λεγόντων μὴ δεῖν χριστιανοὺς ἐργάζεσθαι:—

Ἐπείπερ τινὲς οὐκ ἐργάζεσθαι βουλόμενοι. ἀλλὰ περι-
εργάζεσθαι, ἐκλαμβάνουσι κακῶς τὰς τοῦ κυρίου ἱερὰς
φωνὰς εἰπόντος. μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ, ταύτῃ ἐρ-
γάζεσθαι εἰς τὴν ζωὴν χριστιανούς, ἀποδεικτέον ἡμῖν μὴ
οὕτως εἰρηκέναι τὸν κύριον. ἐγχωρεῖ γὰρ καὶ ἐργάζεσθαι καὶ
μὴ μεριμνᾶν. εἰδότας ἡμᾶς, καὶ πιστεύοντας ὅτι
τῶν ἔργων ἡμῶν τὴν αὔξησιν καὶ τοὺς καρποὺς αὐτοῦ, ὁ
κύριος δίδωσιν. [illegible]. οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὡς ἐ-
ὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ καθεύ-
δῃ. καὶ ἐγείρεται νύκτα καὶ ἡμέραν. καὶ ὁ σπόρος βλα-
στάνει καὶ μηκύνεται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός:— περὶ τῶν ἱερωμένων:

Τοῖς ἱερωμένοις, εἰς τύπον καὶ εἰκόνα χρὴ εἶναι τῶν ἐπου-
ρανίων. καὶ τὸν μὲν ἐπίσκοπον, ἐπέχειν τὸν τύπον αὐ-
τοῦ τοῦ κυρίου. ὡς κεφαλὴν μετὰ τὸν ὄντα τῆς ἐκκλη-
σίας ἧς παρείληφε. τὸν δὲ πρεσβύτερον, τὸν σεραφικὸν
ἐπέχειν θρόνον. τὸν δὲ διάκονον, τὸν χερουβικόν. τὸν ὑπη-
ρέτην, εἰς διακονίαν τούτων εἶναι προσήκει:—

περὶ τοῦ μὴ δεῖν λαϊκοὺς ἀναβαίνειν ἐν τῷ ἄμβωνι:

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν λαϊκοὺς ἀνιέναι ἐν τῷ ἄμβωνι, πλὴν τῶν
τεταγμένων ἀναγινώσκειν ἢ ψάλλειν ἐν ταῖς διφθέραις:—

περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος:—

Τὸ βάπτισμα ἡμῶν, οὐ τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς κα-
τανοητέον, ἀλλὰ τοῖς νοεροῖς. ὕδωρ ὁρᾷς, νόησον τὴν ἐν
τοῖς ὕδασι κρυπτομένην τοῦ θεοῦ δύναμιν. ἐν γὰρ πνεύματι
ἁγίῳ καὶ πυρὶ βαπτίζεσθαι ἡμᾶς οἱ ἱεροὶ διδάσκουσι

λόγοι. ἐν γὰρ πίστει τοῦ βαπτίζοντος, καὶ ἐν πίστει τοῦ βα-
πτιζομένου διὰ τῆς ἱερᾶς ἐπικλήσεως, πλήρη τοῦ ἁγιασ-
μοῦ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ θείου πνεύματος, τὰ ὕδατα. αὐτὸς
γὰρ φησὶ βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. κατέρχεται μὲν
οὖν ὁ βαπτιζόμενος ὑπεύθυνος ἁμαρτημάτων, καὶ τῇ τῆς
φθορᾶς δουλείᾳ ἐνεχόμενος. ἀνέρχεται δὲ ἐλεύθερος,
τῆς τε τοιαύτης δουλείας καὶ τῆς ἁμαρτίας, υἱὸς τοῦ θεοῦ
καὶ κληρονόμος χάριτι αὐτοῦ γεγονώς. συγκληρονόμος
δὲ χριστοῦ, αὐτὸν ἐνδυσάμενος τὸν χριστόν, καθὼς γέγραπται. ὅ-
σοι εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε :-

περὶ τῆς θείας τραπέζης καὶ τοῦ ἐπιτελουμένου μυστηρίου τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ :-

Ἐπὶ τῆς θείας τραπέζης, πάλιν καὶ τοῦ θεαμένου τῷ προκει-
μένῳ ἄρτῳ καὶ τῷ ποτηρίῳ, ταπεινῶς προσέχωμεν. ἀλλ' ὑ-
ψώσαντες ἡμῶν τὴν διάνοιαν, πιστεύσωμεν κεῖσθαι ἐπὶ
τῆς ἱερᾶς ἐκείνης τραπέζης τὸν ἀμνὸν τοῦ θεοῦ τὸν αἴροντα
τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. ἀθύτως ὑπὸ τῶν ἱερέων θυό-
μενον. καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ σῶμα καὶ αἷμα ἀληθῶς λαμ-
βάνοντας ἡμᾶς, πιστεύειν ταῦτα εἶναι τὰ τῆς ἡμετέρας ἀ-
ναστάσεως σύμβολα. διὰ τοῦτο γὰρ οὔτε πολὺ λαμβάνο-
μεν. ἀλλ' ὀλίγον. ἵνα γνῶμεν ὅτι οὐκ εἰς πλησμονήν. ἀλλ' εἰς
ἁγιασμόν :-

περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως :-

Οὐχ ἁπλῶς ὁ κύριος τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ὑπὲρ ἡμῶν παρέδωκεν
εἰς πάθος καὶ θάνατον, ἀλλ' ἵνα τὴν ἡμετέραν οὐσίαν πραγ-
ματεύσηται. καίπερ ἐλεύθερος ὢν τοῦ θανάτου καθὼς
ἀνωτέρω ὁ λόγος ἀπέδειξε. βοᾷ ὁ προφήτης ὡς ἐκ προσώ-
που αὐτοῦ. προαναφωνῶν τὸ μέλλον τῆς κατὰ σάρκα αὐ-
τοῦ οἰκονομίας μυστήριον. ἐγενήθην φησὶν ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀ-
βοήθητος, ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος. τίς δὲ ἐλεύθερος θανάτου,
ἢ μὴ θεός. ἀλλὰ κατὰ τὰς προαποδειχθείσας ἀνωτέρω ἀπο-

δείξεις σαρκωθεὶς διὰ φιλανθρωπίαν, γέγονεν ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος.
ταπεινώσας τὴν ἑαυτοῦ σάρκα μέχρι θανάτου. θανάτου
δὲ σταυροῦ. ἢ καὶ ἐγηγέρθαι κηρύττεται. ἵνα ἡμᾶς ἀπαθα-
νατίσας, πρυτανεύσῃ ἡμῖν τοῖς ἀπεγνωσμένοις διὰ τῆς
τῆς ἡμετέρας ἀπαρχῆς τὴν τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν ἐλπί-
δα. ὅπως μηκέτι ὦμεν δοῦλοι τῷ αἰωνίῳ θανάτῳ. ἀλλ'
ἐλεύθεροι καθάπερ καὶ ἡ ἀπαρχὴ ἡμῶν χριστός. καθὰ φησὶν
ὁ μακάριος ἀπόστολος παῦλος. ἀπαρχὴ χριστός. ἔπειτα οἱ
τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. ὃν καὶ σωτῆρα αὐτὸν δὴ τοῦτον
τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ πρὸς υἱὸν μονογενῆ ἀπεκ-
δέχεσθαι ἡμᾶς ἐξ οὐρανῶν. ἀναστήσοντα ἡμῶν ἐκ τῶν τά-
φων τὰ σώματα, ὥσπερ μαρτυρεῖ τὰ λέγων. ἡμῶν τὸ πολίτευ-
μα φησὶν ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχό-
μεθα κύριον ἰησοῦν χριστόν. ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώ-
σεως ἡμῶν, σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ. οὕ-
τως γὰρ δεῖ τὸ σῶμα ἡμῶν δοξασθῆναι ὡς τὸ τοῦ δεσπότου,
ἀνεπίδεκτον κακίας καὶ πάντων τῶν νῦν παθῶν. ἐλεύ-
θερον τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας. ἅγιον. ἵνα ἐν και-
νότητι ζωῆς σὺν αὐτῷ περιπατῆσαι δυνηθῶμεν. ἐν φω-
τὶ συναϊδίῳ συμβασιλεύοντες ἀεὶ αὐτῷ τῷ χριστῷ ἐν ταύτῃ
γὰρ τῇ ἐλπίδι, καὶ τὸ ἅγιον ἐλάβομεν βάπτισμα. καὶ
τὴν σεπτὴν τῶν ἁγίων αὐτοῦ μυστηρίων μετουσίαν ὑποδεχόμε-
θα. ταῦτα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τὰ δόγματα :-

ὅτι μία ἐκκλησία τοῦ θεοῦ :-

Μία ἡ ἐκκλησία ἐν οὐρανοῖς. ἡ αὐτὴ καὶ ἐπὶ γῆς. ἐν ταύτῃ
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπαναπαύεται. αἱ ἔξω ταύτης οὖσαι
αἱρέσεις ἃς ἔχουσιν οἱ ἄλλοι, οὐκ εἰσὶ διδασκαλίαι τοῦ
σωτῆρος ἡμῶν. οὐδὲ τῶν ἀποστόλων. ἀλλὰ τοῦ σατανᾶ καὶ τῶν
πρὸς αὐτῶν τοῦ διαβόλου. τὰ γὰρ ἰουδαίων καὶ ἑλλήνων, ἑ-
τέρῳ σχήματι ἐκδιδάσκουσιν. ἵνα ἀφίξωνται τῶν ἀνθρώπων

τὴν ὄντων ζωήν:~ περὶ τῆς τοῦ θεοῦ προγνώσεως καὶ τοῦ κόσμου:~

Μικρότερος ὁ κόσμος ἐγένετο διὰ τὴν πρόγνωσιν. προέγνω γὰρ ὁ θεὸς ὅτι ἁμαρτήσει ὁ Ἀδάμ. διὰ τοῦτο καινοὺς οὐρανοὺς καὶ καινὴν γῆν προσδοκῶμεν κατὰ τὰ ἱερὰ γράμματα. φανερουμένης ἡμῖν τῆς ἐπιφανείας καὶ βασιλείας τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ παραλήψονται τότε καθά φησι Δανιὴλ τὴν βασιλείαν ἅγιοι ὑψίστου. καὶ ἔσται ἡ γῆ καθαρὰ ἁγία. γῆ ζώντων καὶ οὐ νεκρῶν. ἣν προορῶν Δαβὶδ τῷ τῆς πίστεως ὀφθαλμῷ βοᾷ. πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ κυρίου ἐν γῇ ζώντων. γῆ πραέων καὶ ταπεινῶν. μακάριοι γάρ φησιν οἱ πραεῖς ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. καὶ ὁ προφήτης· καὶ πατήσουσιν αὐτήν φησι πόδες πραέων καὶ ταπεινῶν. ταῦτα ἐκ τῶν σπουδασθέντων τοῖς ἁγίοις ἡμῶν πατράσιν ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων, μικρὰ ἐκ πολλῶν τῇ δε τῇ γραφῇ συνετάξαμεν. ἐξέθεντο δὲ καὶ ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας εἴκοσιν ἐν αὐτῇ τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ. οὓς καὶ αὐτοὺς ἀναγκαῖον ᾠήθην ἐντάξαι τῷ γράμματι:~ ὅροι ἐκκλησιαστικοὶ συναθροίσεως τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου ἐν Νικαίᾳ, ὡς ἔχει τὰ ὑποτεταγμένα:~

Περὶ τῶν ἀποκοπτόντων καὶ εὐνουχισάντων ἑαυτούς. εἴ τις ἐν νόσῳ ὑπὸ ἰατρῶν ἐχειρουργήθη, ἢ ὑπὸ βαρβάρων ἐξετμήθη, οὗτος μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ. εἰ δέ τις ὑγιαίνων ἑαυτὸν ἐξέτεμε, τοῦτον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενον, πεπαῦσθαι προσήκει. καὶ ἐκ τοῦ δεῦρο μηδένα τῶν τοιούτων χρῆναι προσάγεσθαι. ὥσπερ δὲ τοῦτο πρόδηλον, ὅτι περὶ τῶν ἐπιτηδευόντων τὸ πρᾶγμα καὶ τολμώντων ἑαυτοὺς ἐκτέμνειν εἴρηται, οὕτως εἴ τινες ὑπὸ βαρβάρων ἢ δεσποτῶν εὐνουχίσθησαν, εὑρίσκοιντο δὲ ἄλλως ἄξιοι,

τούτους εἰς κλῆρον προσίεται ὁ κανών:~ περὶ τῶν ἀπὸ ἐθνικῶν εἰς χειροτονίαν προαχθέντων:~

Ἐπειδὴ πολλὰ ἤτοι ὑπὸ ἀνάγκης ἢ ἄλλως πως ἐπειγομένων τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο παρὰ τὸν κανόνα τὸν ἐκκλησιαστικόν, ὥστε ἀνθρώπους ἀπὸ ἐθνικοῦ βίου ἄρτι προσελθόντας τῇ πίστει, καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ κατηχηθέντας, εὐθὺς ἐπὶ τὸ πνευματικὸν λουτρὸν ἄγειν. καὶ ἅμα τῷ βαπτισθῆναι, προάγειν εἰς ἐπισκοπὴν ἢ πρεσβυτέριον, καλῶς ἔχειν ἔδοξε τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτον γίνεσθαι. καὶ γὰρ καὶ χρόνου δεῖ τῷ κατηχουμένῳ, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα δοκιμασίας πλείονος. σαφὲς γὰρ τὸ ἀποστολικὸν γράμμα τὸ λέγον. μὴ νεόφυτον. ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. εἰ δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου ψυχικόν τι ἁμάρτημα εὑρεθῇ περὶ τὸ πρόσωπον. καὶ ἐλέγχοιτο ὑπὸ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων, πεπαύσεται ὁ τοιοῦτος τοῦ κλήρου. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, ὡς ὑπεναντία τῇ μεγάλῃ συνόδῳ θρασυνόμενος, αὐτὸς κινδυνεύσει περὶ τοῦ κλήρου:~ περὶ συνεισάκτους ἐχόντων:

Περὶ τῶν συνεισάκτων, ἀπηγόρευσε καθόλου ἡ μεγάλη σύνοδος. μὴ ἐπισκόπῳ. μὴ δὲ πρεσβυτέρῳ. μήτε διακόνῳ. μήτε ὅλως τῶν ἐν τῷ κλήρῳ τινί, ἐξεῖναι συνείσακτον ἔχειν. πλὴν εἰ μὴ ἄρα μητέρα. ἢ ἀδελφήν. ἢ θεῖαν. ἢ ἃ μόνα πρόσωπα διαπέφευγε πᾶσαν ὑποψίαν. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, κινδυνεύσει περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἐξουσίας:~ περὶ καταστάσεως ἐπισκόπων:

Ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα μὲν, ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων καθίστασθαι. εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τὸ τοιοῦτον. ἢ διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην. ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἐξάπαντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένων. συμψήφων γινομένων καὶ τῶν ἀπόντων καὶ συντιθεμένων

διὰ γραμμάτων, τότε τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι. τὸ δὲ κῦρος τῶν γινομένων, δίδοσθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ, ἢ ἐπισκόπῳ:~

περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γινομένων:

Περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γινομένων. εἴτε τῶν ἐν τῷ κλήρῳ. εἴτε τῶν ἐν τῷ λαϊκῷ τάγματι ὑπὸ τῶν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων, κρατείτω ἡ γνώμη κατὰ τὸν κανόνα. τοὺς ὑφ' ἑτέρων ἀποβληθέντας, ὑφ' ἑτέρων μὴ προσίεσθαι. ἐξεταζέσθω δὲ, μὴ μικροψυχίᾳ. ἢ φιλονεικίᾳ. ἤ τινι τοιαύτῃ ἀηδίᾳ τοῦ ἐπισκόπου, ἀποσυνάγωγοι γεγένηνται. ἵνα οὖν τοῦτο τὴν πρέπουσαν ἐξέτασιν λαμβάνῃ, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν, ἑκάστου ἐνιαυτοῦ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν δὶς τοῦ ἔτους, συνόδους γίνεσθαι. ἵνα κοινῇ πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένων, τὰ τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζοιτο. καὶ οὕτως οἱ ὁμολογουμένως προσκεκρουκότες τῷ ἐπισκόπῳ κατὰ λόγον, ἀκοινώνητοι παρὰ πάντων εἶναι δοκῶσι. μέχρις ἂν τῷ κοινῷ ἢ τῷ ἐπισκόπῳ δόξῃ τὴν φιλανθρωποτέραν περὶ αὐτῶν ἐκθέσθαι ψῆφον. αἱ δὲ σύνοδοι γινέσθωσαν. μία μὲν, πρὸ τῆς τεσσαρακοστῆς. ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης, τὸ δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ θεῷ. δευτέρα δὲ, περὶ τὸν τοῦ μετοπώρου καιρόν:~

περὶ τῶν ἐξαιρέτων τιμῶν. αἳ πρὸς τοὺς μείζονας κυβερνῶσιν ἐπισκόποις, ἐκκλησιαστικῶς ἐκανονίσθησαν

Τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω τὰ ἐν αἰγύπτῳ καὶ λιβύῃ καὶ πενταπόλει. ὥστε τὸν ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον, πάντων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν. ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν ῥώμῃ ἐπισκόπῳ, τοῦτο σύνηθές ἐστιν ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀντιόχειαν. καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις, τὰ πρεσβεῖα σώ-

ζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις. καθόλου δὲ πρόδηλον ἐκεῖνο, ὅτι εἴ τις χωρὶς γνώμης τοῦ μητροπολίτου γένοιτο ἐπίσκοπος, τὸν τοιοῦτον ἡ σύνοδος ἡ μεγάλη ὥρισε μὴ δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον. ἐὰν μέντοι τῇ κοινῇ πάντων ψήφῳ εὐλόγῳ οὔσῃ καὶ κατὰ τὸν κανόνα τὸν ἐκκλησιαστικόν. δύο ἢ τρεῖς δι' οἰκείαν φιλονεικίαν ἀντιλέγωσι, κρατείτω ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος:~

περὶ τοῦ ἐν αἰλίᾳ ἐπισκόπου:~

Ἐπειδὴ συνήθεια κεκράτηκε καὶ παράδοσις ἀρχαία. ὥστε τὸν ἐν αἰλίᾳ ἐπίσκοπον τιμᾶσθαι, ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς. τῇ μητροπόλει σωζομένου τοῦ οἰκείου ἀξιώματος:~

περὶ τῶν ὀνομαζομένων καθαρῶν:

Περὶ τῶν ἑαυτοὺς μὲν ὀνομαζόντων καθαρούς ποτε. προσερχομένων δὲ τῇ ἁγιωτάτῃ ἀποστολικῇ καὶ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ. ὥστε χειροθετουμένους αὐτοὺς, οὕτως μένειν ἐν τῷ κλήρῳ. πρὸ πάντων δὲ τοῦτο ὁμολογῆσαι αὐτοὺς ἐγγράφως προσήκει, ὅτι συνθήσονται καὶ ἀκολουθήσουσι τοῖς τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας δόγμασι. τουτέστι καὶ διγάμοις κοινωνεῖν. καὶ τοῖς ἐν τῷ διωγμῷ παραπεπτωκόσιν. ἐφ' ὧν καὶ χρόνος τέτακται καὶ καιρὸς ὥρισται. ὥστε αὐτοὺς ἀκολουθεῖν ἐν πᾶσι τοῖς δόγμασι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. ἔνθα μὲν οὖν πάντες εἴτε ἐν κώμαις εἴτε ἐν πόλεσιν αὐτοὶ μόνοι εὑρίσκοιντο χειροθετηθέντες. οἱ εὑρισκόμενοι ἐν τῷ κλήρῳ, ἔσονται ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι. ὅπου δὲ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου, ἢ πρεσβυτέρου ὄντος προσέρχονται, πρόδηλον ὡς ὁ μὲν ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας, ἕξει τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου. ὁ δὲ ὀνομαζόμενος παρὰ τοῖς καθαροῖς ἐπίσκοπος

τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τιμὴν ἔχει. πλὴν εἰ μὴ ἄρα δοκοίη τῷ ἐπισκόπῳ τῆς τιμῆς τοῦ ὀνόματος αὐτὸν μετέχειν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο αὐτῷ ἀρέσκοι, ἐπινοήσει τόπον ἢ χωρεπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου. ὑπὲρ τοῦ ἐν τῷ κλήρῳ ὅλως δοκεῖν εἶναι, ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ὦσιν:~

περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων:

Εἴ τινες ἀνεξετάστως προήχθησαν πρεσβύτεροι, ἢ ἀνακρινόμενοι ὡμολόγησαν τὰ ἡμαρτημένα αὐτοῖς, καὶ ὁμολογησάντων παρὰ κανόνα κινούμενοι ἄνθρωποι χεῖρας ἐπιτεθείκασι, τοὺς τοιούτους ὁ κανὼν οὐ προσίεται. τὸ γὰρ ἀνεπίληπτον ἐκδικεῖ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία:~

περὶ τῶν παιδευθέντων καὶ προχειρισθέντων κατὰ ἄγνοιαν:

Ὅσοι προεχειρίσθησαν τῶν παραπεπτωκότων κατὰ ἄγνοιαν, [6] ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισαμένων, τοῦτο οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ ἐκκλησιαστικῷ. γνωσθέντες γὰρ καθαιροῦνται:~

περὶ παραβάντων χωρὶς ἀνάγκης:~

Περὶ τῶν παραβάντων χωρὶς ἀνάγκης ἢ ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων, ἢ χωρὶς κινδύνου, ἢ τινὸς τοιούτου, ὃ γέγονεν ἐπὶ τῆς τυραννίδος Λικινίου, ἔδοξε τῇ συνόδῳ, εἰ καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φιλανθρωπίας, ὅμως χρηστεύσασθαι εἰς αὐτούς. ὅσοι οὖν γνησίως μεταμελοῦνται, τρία ἔτη ἐν ἀκροωμένοις ποιήσουσι, τῷ λαῷ τῶν εὐχῶν:~

ζ' ἔτη ὑποπεσοῦνται· δύο ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνήσουσι:~

περὶ τῶν ἀποταξαμένων καὶ πάλιν εἰς τὸν κόσμον ἀναδραμόντων:

Οἱ προσκληθέντες ὑπὸ τῆς χάριτος καὶ τὴν πρώτην ὁρμὴν ἐνδειξάμενοι καὶ ἀποθέμενοι τὰς ζώνας, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὸν οἰκεῖον ἔμετον ἀναδραμόντες, ὡς τινὰς καὶ ἀργύρια προέσθαι, καὶ βενεφικίοις κατορθῶσαι τὸ ἀναστρατεύσασθαι, οὗτοι δέκα ἔτη ὑποπιπτέτωσαν μετὰ τὸν τῆς τριετοῦς ἀκροάσεως χρόνον.

ἐφ' ἅπασι δὲ τούτοις, προσήκει ἐξετάζειν τὴν προαίρεσιν καὶ τὸ εἶδος τῆς μετανοίας. ὅσοι μὲν γὰρ καὶ φόβῳ καὶ δάκρυσι καὶ ὑπομονῇ καὶ ἀγαθοεργίαις τὴν ἐπιστροφὴν ἔργῳ οὐ σχήματι ἐπιδείκνυνται, οὗτοι πληρώσαντες τὸν χρόνον τὸν ὡρισμένον τῆς ἀκροάσεως, τῶν εὐχῶν κοινωνήσουσι. μετὰ τοῦ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ φιλανθρωπότερόν τι περὶ αὐτῶν βουλεύσασθαι. ὅσοι δὲ ἀδιαφόρως ἤνεγκαν, καὶ τὸ σχῆμα τοῦ εἰσιέναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀρκεῖν ἑαυτοῖς ἡγήσαντο πρὸς ἐπιστροφήν, ἐξάπαντος πληρούτωσαν τὸν χρόνον:~

περὶ τῶν ἐν τῷ ἀποθνήσκειν κοινωνίας ἀξιουμένων μεταστῆναι:

Περὶ δὲ τῶν ἐξοδευόντων ὁ παλαιὸς καὶ κανονικὸς νόμος φυλαχθήσεται καὶ νῦν. ὥστε εἴ τις ἐξοδεύοι, τοῦ δεσποτικοῦ ἐφοδίου μὴ ἀποστερείσθω. εἰ δὲ ἀπογνωσθεὶς καὶ κοινωνίας τυχών, πάλιν ἐν τοῖς ζῶσιν ἐξετασθείη, ἔσω μετὰ τῶν κοινωνούντων τῆς εὐχῆς μόνης. καθόλου δὲ καὶ περὶ παντὸς οὑτινοσοῦν ἐξοδεύοντος αἰτοῦντος μετασχεῖν εὐχαριστίας, ὁ ἐπίσκοπος μετὰ δοκιμασίας μεταδιδότω τῆς προσφορᾶς:~

περὶ τῶν κατηχουμένων παραπεσόντων δέ:

Περὶ τῶν κατηχουμένων καὶ παραπεσόντων ἐν τῇ κατηχήσει, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε τρία ἔτη αὐτοὺς ἀκροωμένους μόνον, μετὰ ταῦτα εὔχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων:~

περὶ τοῦ μὴ δεῖν μετατίθεσθαι ἀπὸ ἑτέρας πόλεως εἰς ἑτέραν:

Διὰ τὸν πολὺν τάραχον καὶ στάσεις τὰς γινομένας, ἔδοξε παντάπασι περιαιρεθῆναι τὴν συνήθειαν τὴν παρὰ τὸν κανόνα εὑρεθεῖσαν, ἔν τισι μέρεσιν. ὥστε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μὴ μεταβαίνειν, μήτε ἐπί-

σκοπον, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον. εἰ δέ τις μετὰ τὸν τῆς ἁγίας συνόδου ὅρον, τοιούτῳ τινὶ ἐπιχειρήσειεν, ἢ ὑφ' ἑαυτὸν πράγματι, ἀκυρωθήσεται ἐξάπαντος τὸ κατασκεύασμα. καὶ ἀποκατασταθήσεται τῇ ἐκκλησίᾳ, ἧς ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἐχειροτονήθη:— Περὶ τῶν ἐν αἷς ἐκληρώθησαν ἐκκλησίαις οὐ καταμενόντων:

Ὅσοι ῥιψοκινδύνως, μήτε τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, μήτε τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα εἰδότες, ἀναχωροῦσι τῆς ἐκκλησίας πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι, ἢ ὅλως ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενοι, οὗτοι οὐδαμῶς δεκτοὶ ὀφείλουσιν εἶναι ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ. ἀλλὰ πᾶσαν αὐτοῖς ἀνάγκην ἐπάγεσθαι χρή, ἀναστρέφειν εἰς τὰς ἑαυτῶν παροικίας, ἢ ἐπιμένοντας δὲ ἀκοινωνήτους εἶναι προσήκει. εἰ δὲ καὶ τολμήσειέ τις ὑφαρπάσαι τὸν τῷ ἑτέρῳ διαφέροντα, καὶ χειροτονῆσαι ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, μὴ συγκατατιθεμένου τοῦ ἐπισκόπου, οὗ ἀνακεχώρηκεν ὁ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενος, ἄκυρος ἔστω ἡ χειροτονία:—

Περὶ κληρικῶν τοκιζόντων:—

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενοι, τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν αἰσχροκέρδειαν διώκοντες, ἐπελάθοντο τοῦ θείου γράμματος λέγοντος· τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ. καὶ δανείζοντες ἑκατοστὰς ἀπαιτοῦσιν, ἐδικαίωσεν ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος. ὡς εἴ τις εὑρεθείη μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον, τόκους λαμβάνων ἐκ μεταχειρίσεως, ἢ ἄλλως μετερχόμενος τὸ πρᾶγμα, ἢ ἡμιολίας ἀπαιτῶν, ἢ ἕτερόν τι ὅλως ἐπινοῶν αἰσχροῦ κέρδους ἕνεκα, καθαιρεθήσεται τοῦ κλήρου. καὶ ἀλλότριος τοῦ κανόνος ἔσται:— Περὶ πρεσβυτέρων λαμβανόντων παρὰ διακόνων εὐχαριστίαν:—

Ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην σύνοδον. ὅτι ἔν τισι τόποις ἢ πόλεσι, πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν οἱ διάκονοι διδόασιν. οὔτε δὲ ὁ κανών. οὔτε ἡ συνήθεια παρέδωκε τοὺς ἐξουσίαν μὴ ἔχοντας προσφέρειν, τούτους, τοῖς προσφέρουσι διδόναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. κἀκεῖνο δὲ ἐγνωρίσθη. ὅτι ἤδη τινὲς τῶν διακόνων, καὶ πρὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς εὐχαριστίας ἅπτονται. ταῦτα οὖν ἅπαντα περιῃρήσθω. καὶ ἐμμενέτωσαν οἱ διάκονοι τοῖς ἰδίοις μέτροις. εἰδότες ὅτι τοῦ μὲν ἐπισκόπου ὑπηρέται εἰσί. τῶν δὲ πρεσβυτέρων, ἐλάττους τυγχάνουσι. λαμβανέτωσαν δὲ κατὰ τάξιν τὴν εὐχαριστίαν μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους. ἢ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῖς διδόντος, ἢ τοῦ πρεσβυτέρου. ἀλλὰ μήτε καθῆσθαι ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἐξέστω τοῖς διακόνοις. παρὰ κανόνα γὰρ καὶ παρὰ τάξιν ἐστὶ τὸ γινόμενον. εἰ δέ τις μὴ θέλοι πειθαρχεῖν καὶ μετὰ τοὺς ὅρους, πεπαύσθω τῆς διακονίας:—

Περὶ τῶν ἐκ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως προσελθόντων ἢ προσιόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ.

Περὶ τῶν Παυλιανισάντων. εἶτα προσφυγόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ὅρος ἐκτέθειται ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος. εἰ δὲ Πέτρου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπισκόπου. τοῦ καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀναδησαμένου. καθαιρεθεὶς ὁ αὐτὸς Μελέτιος, οὐκ ἔστερξε τὴν τῆς καθαιρέσεως ψῆφον. ἀλλὰ τήν τε Θηβαΐδα καὶ τὴν πλησιάζουσαν Αἴγυπτον, θορυβῶν καὶ ζάλης ἐνέπλησε. τυραννικῇ δὲ κατὰ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου χρώμενος προεδρείας. ἔγραψε δὲ τὸ κοινὸν τῆς συνόδου πρὸς τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν, ἅπερ περὶ τῆς τούτου νεωτεροποιίας ἐνομοθέτησεν:—

Συνοδικὴ ἐπιστολὴ γραφεῖσα τοῖς κατὰ ἀλεξάν-
δρειαν καὶ αἴγυπτον, καὶ πεντάπολιν, καὶ λιβύην,
καὶ τοῖς κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἁγίαις τοῦ
θεοῦ ἐκκλησίαις. κλήροις τε καὶ λαοῖς τῆς ὀρθο-
δόξου πίστεως, παρὰ τῆς ἐν νικαίᾳ ἁγίας συνόδου
τῶν τριακοσίων ἐπισκόπων :—

Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος. τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ θεοῦ
χάριτι ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ. καὶ τοῖς κατὰ τὴν
αἴγυπτον. καὶ πεντάπολιν, καὶ λιβύην. καὶ τοῖς κατὰ
τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς. κλήροις τε καὶ
λαοῖς ὀρθοδόξοις. οἱ ἐν νικαίᾳ συναχθέντες καὶ τὴν ἁ-
γίαν καὶ μεγάλην σύνοδον συγκροτήσαντες ἐπίσκο-
ποι, ἐν κυρίῳ χαίρειν :—

Ἐπειδὴ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου βασι-
λέως κωνσταντίνου συναγαγόντος ἡμᾶς ἐκ διαφόρων
ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων. ἡ μεγάλη καὶ ἁγία σύνοδος
ἐν νικαίᾳ συγκροτηθεῖσα, τὰ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς
πίστεως διείληφεν. ἅτινα ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐφάνη ἀ-
ποσταλῆναι παρ' ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς διὰ γραμμάτων.
ἵνα εἰδέναι ἔχοιτε, τίνα μὲν, ἐκινήθη καὶ ἐξητάσ-
θη. τίνα δὲ ἔδοξε καὶ ἐκρατύνθη. πρῶτον μὲν
οὖν ἁπάντων ἐξητάσθη, τὰ κατὰ τὴν ἀσέβειαν καὶ
τὴν παρανομίαν ἀρείου. καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ἐπὶ παρου-
σίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἡμῶν κωνσταντί-
νου, καὶ παμψηφὶ ἔδοξεν ἀναθεματίζειν αὐτόν. καὶ
τὴν ἀσεβῆ αὐτοῦ δόξαν. καὶ τὰ ῥήματα καὶ τὰ νοήμα-
τα αὐτοῦ τὰ βλάσφημα. οἷς ἐκέχρητο βλασφημῶν
τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων ἐξ οὐκ ὄντων εἶναι. καὶ
πρὶν γεννηθῆναι μὴ εἶναι. καὶ ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν.
καὶ αὐτεξουσιότητι κακίας καὶ ἀρετῆς δεκτικὸν

τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ λέγοντος, καὶ κτίσμα ὀνομάζοντος καὶ
ποίημα. ταῦτα πάντα ἀνεθεμάτισεν ἡ ἁγία συνο-
δος. οὐδὲ ὅσον ἀκοῦσαι τῆς ἀσεβοῦς δόξης καὶ τῆς
ἀπονοίας καὶ τῶν βλασφήμων ῥημάτων αὐτοῦ ἀνα-
σχομένη. καὶ τὰ μὲν κατ' ἐκεῖνον οἵου τέλους τετυ-
χηκε, πάντως ἢ ἀκηκόατε, ἢ ἀκούσεσθε. ἵνα μὴ δό-
ξωμεν ἐπεμβαίνειν ἀνδρὶ, δι' οἰκείαν ἁμαρτίαν ἄξια
τἀπίχειρα κομισαμένῳ. τοσοῦτον δὲ ἴσχυσεν αὐτοῦ
ἡ ἀσέβεια, καὶ παραπολαῦσαι θεωνᾶν τὸν ἀπὸ μαρμα-
ρικῆς. καὶ σεκοῦνδον τὸν ἀπὸ πτολεμαΐδος. τῶν γὰρ
αὐτῶν κἀκεῖνοι σὺν τοῖς ἄλλοις τετυχήκασιν. ἀλλ' ἐπεὶ
ἡ τοῦ θεοῦ χάρις. τῆς μὲν κακοδοξίας ἐκείνης καὶ βλα-
σφημίας. καὶ τῶν προσώπων τῶν τολμησάντων δια-
στασιν καὶ διαίρεσιν ποιήσασθαι τοῦ εἰρηνευομένου ἄνω-
θεν λαοῦ, ἠλευθέρωσε τὴν αἴγυπτον, ἐλείπετο δὲ τὸ
κατὰ τὴν προπέτειαν μελιτίου καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ χει-
ροτονηθέντων, καὶ περὶ τούτου τοῦ μέρους, ἃ ἔδοξε
τῇ συνόδῳ ἐμφανίζομεν ὑμῖν ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.
ἔδοξεν οὖν μελιτίῳ μὲν φιλανθρωπότερον κινη-
θείσης τῆς συνόδου. κατὰ γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον, οὐ-
δεμιᾶς συγγνώμης ἄξιος ἦν, μένειν ἐν τῇ αὐτοῦ
πόλει. καὶ μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχειν μήτε χειροτονεῖν,
μήτε χειρίζειν. μήτε χειροθετεῖν. μήτε ἐν χώρᾳ.
μήτε ἐν πόλει ἑτέρᾳ φαίνεσθαι, ταύτης τῆς προφά-
σεως ἕνεκα. ψιλὸν δὲ τὸ ὄνομα τῆς τιμῆς κεκτῆ-
σθαι. τοὺς δὲ ὑπ' αὐτοῦ κατασταθέντας. μυστικω-
τέρᾳ χειροτονίᾳ βεβαιωθέντας, κοινωνηθῆναι ἐπὶ
τούτοις. ἐφ' ᾧ τε ἔχειν μὲν αὐτοὺς, τὴν τιμὴν καὶ λει-
τουργεῖν. δευτέρους δὲ εἶναι ἐξάπαντος, πάντων τῶν
ἐν ἑκάστῃ παροικίᾳ καὶ ἐκκλησίᾳ ἐξεταζομένων. τῶν

ὑπὸ τὸν τιμιώτατον καὶ συλλειτουργὸν ἡμῶν ἀλέξανδρον
προκεχειρισμένων. ὡς τούτοις μὲν, μηδεμίαν ἐξουσίαν
εἶναι, τοὺς ἀρέσκοντας αὐτοῖς προχειρίζεσθαι. ἢ ὑποβάλ-
λειν ὀνόματα. ἢ ὅλως ποιεῖν τι χωρὶς γνώμης τοῦ τῆς
καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου
τῶν ὑπὸ ἀλέξανδρον τελούντων τὸν ὁσιώτατον συλλει-
τουργὸν ἡμῶν. τοὺς δὲ χάριτι θεοῦ καὶ εὐχαῖς ὑμετέ-
ραις ἐν μηδενὶ σχίσματι εὑρεθέντας. ἀλλὰ ἀκηλιδώ-
τους ἐν τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ ὄν-
τας, ἐξουσίαν ἔχειν καὶ προχειρίζεσθαι. καὶ ὀνόματα
ἐπιλέγεσθαι τῶν ἀξίων τοῦ κλήρου. καὶ ὅλως πάντα
ποιεῖν. καὶ κατὰ νόμον καὶ θεσμὸν τὸν ἐκκλησιαστικόν.
εἰ δέ τινα συμβαίη ἀναπαύσασθαι τῶν ἐν τῇ ἐκκλη-
σίᾳ, τηνικαῦτα προσαναβαίνειν εἰς τὴν τιμὴν τοῦ τε-
τελευτηκότος τοὺς ἄρτι προσληφθέντας μόνον εἰ ἄ-
ξιοι φαίνοιντο, καὶ ὁ λαὸς αἱροῖτο. συνεπιψηφίζον-
τος αὐτῷ καὶ ἐπισφραγίζοντος τοῦ τῆς ἀλεξανδρείας
ἐπισκόπου. τοῦτο δὲ, τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπασι συνεχω-
ρήθη. ἐπὶ δὲ τοῦ μελετίου προσώπου, οὐκέτι τὰ αὐ-
τὰ ἔδοξε διὰ τὴν ἀνέκαθεν αὐτοῦ ἀταξίαν. καὶ διὰ
τὸ πρόχειρον καὶ προπετὲς τῆς γνώμης. ἵνα μηδεμία
ἐξουσία ἢ αὐθεντία αὐτῷ δοθῇ. ἀνθρώπῳ δυναμένῳ
πάλιν τὰς αὐτὰς ἀταξίας ἐμποιῆσαι. τινὲς ἐν τῷ
παρεληλυθότι χρόνῳ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξητάσθησαν. εἰ μὲν
ἄμεμπτοι καὶ ἀνεπίληπτοι φανεῖεν, ἀναβαπτισθέν-
τες χειροτονείσθωσαν ὑπὸ τοῦ τῆς ἐκκλησίας ἐπισκό-
που. εἰ δὲ ἀνακρινόμενοι ἀνεπιτήδειοι εὑρίσκοιντο, κα-
θαιρεῖσθαι αὐτοὺς προσήκει. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν
διακόνων, καὶ ὅλως περὶ τῶν ἐν τῷ αὐτῷ κανόνι ἐξε-
ταζομένων, ὁ αὐτὸς τύπος παραφυλαχθήσεται. ἐμνή-

σθημεν

σθημεν δὲ καὶ τῶν διακονισσῶν, τῶν ἐν αὐτῷ τῷ σχήματι
ἐξετασθεισῶν. ἐπεὶ μήτε χειροθεσίαν τινὰ ἔχουσιν. ὥστε
ἐξάπαντος ἐν τοῖς λαϊκοῖς αὐτὰς ἐξετάζεσθαι :-

περὶ τῶν ἐν κυριακῇ γόνυ κλινόντων :-

Ἐπειδή τινές εἰσιν ἐν τῇ κυριακῇ γόνυ κλίνοντες, καὶ ἐν
ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις, ὑπὲρ τοῦ πάντα ὁμοί-
ως ἐν πάσῃ παροικίᾳ ὁμοφρόνως φυλάττεσθαι. ἑστῶτας
ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ κυρίῳ :-
Τούτοις τοῖς εἴκοσι νόμοις τὸ αὐτὸ ἅγιον αὐτῶν συνέ-
δριον. ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ πανευ-
φήμου βασιλέως κωνσταντίνου περὶ τῆς ἐκκλησια-
στικῆς πολιτείας, ἐγράψατο. ἐβουλεύσαντο δὲ καὶ
ἕτερον νόμον ἐκθέσθαι τινὲς τῶν ἐπισκόπων. ὃν ὁ θεῖος
ἐκώλυσε παφνούτιος. περὶ οὗ ἀναγκαῖον ᾠήθην δι-
ηγήσασθαι, μεγίστου θαύματος ἄξιον διήγημα. ἐδόκει
τισὶ τῶν ἐπισκόπων, νόμον νεαρὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν
εἰσφέρειν ἐν τῇ συνόδῳ. ὡς περὶ τῶν ἄλλων τῆς ἐκκλη-
σίας, οὕτω καὶ τοῦτον ὁρίσασθαι :- περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς
ἱερωμένους ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν ἐκβάλλειν :-
Ἔγραφον οὖν περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς ἱερωμένους. εἴτε
ἐπίσκοποι. εἴτε πρεσβύτεροι. εἴτε διάκονοι. εἴ-
τε ὑποδιάκονοι. εἴτε τις τοῦ ἱερατικοῦ κατα-
λόγου, συγκαθεύδειν ταῖς γαμεταῖς. ἃς ἔτι λαϊκοὶ
ὄντες ἠγάγοντο. τούτων οὕτω διατυπουμένων, ἀνα-
στὰς ἐν μέσῳ τοῦ ὄχλου τῶν ἐπισκόπων ὁ θεῖος πα-
φνούτιος, μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἐβόησε λέγων. μὴ βα-
ρύνετε λέγων τὸν ζυγὸν τῶν ἱερωμένων. τίμιος γάρ φη-
σιν ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. μὴ τῇ ὑπερβο-
λῇ τῆς ἀκριβείας, τὴν ἐκκλησίαν μᾶλλον προσβλά-
ψητε. οὐ γάρ φησι πάντας δύνασθαι φέρειν τῆς ἀπα-

θῆναι τὴν ἄσκησιν. οὐδὲ ὡς οἶμαι φυλαχθήσεσθαι ἐν τῇ σωφροσύνῃ, τῆς ἑκάστου γαμετῆς τοῦ ἀνδρὸς στερουμένης· σωφροσύνην δὲ καλῶν καὶ τῆς νομίμου γαμετῆς ἑκάστου συνέλευσιν, λέγω. μὴ μὲν ἀποζεύγνυσθαι ταύτην ἣν ὁ θεὸς ἔζευξεν. καὶ ἣν ἅπαξ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης ἢ λαϊκὸς ὢν ἠγάγετο. καὶ ταῦτα ἔλεγεν ὁ Παφνούτιος ἄπειρος ὢν γάμου, διὰ τὸ ἐκ παιδὸς ἐν ἀσκητηρίοις ἀναστρέφεσθαι αὐτόν. διὸ πεισθεὶς ὁ πᾶς τῶν ἐπισκόπων σύλλογος τῇ τοῦ ἀνδρὸς συμβουλίᾳ, ἀπεσίγησε περὶ τοῦ ζητήματος τούτου· τῇ γνώμῃ καταλείψαντες τῶν βουλομένων κατὰ συμφωνίαν ἀπέχεσθαι τῆς ἰδίας γαμετῆς. ταῦτα ἐδογματίσθησαν ἐπὶ τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συναθροισθείσης. Εὐσέβιος δὲ καὶ Θεόγνιος, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς ἀρειανοί. οὐκ ἐνεγκόντες τὴν τῆς ἀληθοῦς πίστεως κρατηθεῖσαν βεβαίωσιν. ἔτι μὲν καὶ τὸν Ἄρειον ἀναθεματίζειν μὴ ἀναδεχόμενοι. φωραθέντες καὶ αὖθις ἐπὶ τούτῳ ἐξορίᾳ ὑπέπεσον, ψήφῳ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως. καὶ κελεύσει τῆς ἁγίας τῶν ἐπισκόπων συνόδου. ἄλλων ἀντ' αὐτῶν ἐν ταῖς αὐτῶν παροικίαις καταστάντων, ψήφῳ τῆς αὐτῆς συνόδου. καὶ τοῦ τῆς ἑκάστου παροικίας κλήρου καὶ λαοῦ. καὶ Ἀμφίων μὲν, τὴν τῆς Νικομηδέων ἐκκλησίας ἡγεμονίαν παρέλαβε. Χρῆστος δὲ τὴν τῆς Νικαίας. καὶ ἄλλοι τὰς τῶν ὁμοφρόνων αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ πάλιν ταῖς ἐξ ἔθους χρησάμενοι μηχαναῖς, οἱ Εὐσέβιος καὶ Θεόγνιος. καὶ τὴν βασιλέως φιλανθρωπίαν ἐφόδιον ἐξαπάτης εὑρόντες, ἀνεπαλαίσαν πάλιν καὶ τὴν προτέραν δυναστείαν ἀναλαβεῖν ἐσπούδαζον. καὶ τὰ μὲν τούτων κάκιστα μηχανήματα πάμπολλα ὄντα. καὶ πάσης ἀσεβείας ἔμπλεα τυγχάνοντα, πρὸς τὴν Θεοδωρίτου καὶ τῶν λοιπῶν συγγραψάντων ἐκκλη-

σιαστικὴν ἱστορίαν τοὺς βουλομένους καταμαθεῖν παραπέμποιμι. βαδιῶ δὲ ἐγὼ ἐντεῦθεν τῷ λόγῳ ἐπὶ τὰ ἑξῆς. περὶ ὧν ἡ τῶν ἐπισκόπων ἐπέστειλε σύνοδος τοῖς ἀπολειφθεῖσιν ἐπισκόποις καὶ ταῖς αὐτῶν παροικίαις. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ὁ νικηφόρος καὶ πιστότατος βασιλεύς, ἃς συνέγραψεν τῆς τε ἐκτεθείσης ἁγιωτάτης πίστεως. καὶ τῆς ἁγίας ἑορτῆς τοῦ πάσχα. εἰς ἔλεγχον δὲ τῶν τῆς ἀσεβείας προστατῶν. ἐπὶ τούτοις γὰρ πᾶσι μεγαλοφυῶς συγκροτηθείσης τῆς συνόδου, καὶ θεοπρεπῶς ἐκφωνηθείσης τῆς πίστεως, τάς τε κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν τυπώσαντες ἅπαντα οἱ ἅγιοι πατέρες, δηλῶσαι πάντα τὰ ὁρισθέντα διὰ γραμμάτων πάσαις ταῖς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις ἐσπούδασαν, συνάψαντες καὶ τὰ κατὰ Μελέτιον:—

περὶ τοῦ αὐτοῦ Μελετίου

Ἐπειδὴ δὲ καὶ Μελέτιός τις ἐπισκοπῆς χειροτονίας ἠξιωμένος. οὐ πρὸ πολλοῦ τῆς Ἀρείου μανίας διελεγχθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοπάτου ταῦτα ἐστὶ τὰ ἐξαίρετα καὶ διαφέροντα Αἰγύπτῳ καὶ τῇ ἁγιωτάτῃ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ. εἰ δέ τι ἄλλο ἐκανονίσθη, ἢ ἐδογματίσθη, συμπαρόντος τοῦ κυρίου καὶ τιμιωτάτου συλλειτουργοῦ καὶ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἀλεξάνδρου. αὐτὸς παρὼν, ἀκριβέστερον ἀνοίσει ταῦτα πρὸς ὑμᾶς. ἅτε δὴ καὶ κύριος καὶ κοινωνὸς ἡμῖν τυγχάνων. εὐαγγελιζόμεθα δὲ ὑμᾶς καὶ περὶ τῆς συμφωνίας τοῦ ἁγιωτάτου πάσχα. ὅτι ὑμετέραις εὐχαῖς, κατωρθώθη καὶ τοῦτο τὸ μέρος. ὥστε πάντας τοὺς ἐν τῇ ἑῴᾳ ἀδελφούς, τοὺς μετὰ τῶν Ἰουδαίων τὸ πρότερον ποιοῦντας, συμφώνως Ῥωμαίοις καὶ ἡμῖν. καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἐξ ἀρχαίου μεθ' ὑμῶν φυλάττουσι τὸ πάσχα, ἐκ τοῦ δεῦρο ἄγειν τὴν αὐτὴν ἁγιωτάτην ἑορτὴν τοῦ πάσχα. χαίροντες οὖν ἐπὶ τοῖς κατορθώμασι. καὶ ἐπὶ τῇ κοινῇ εἰρήνῃ καὶ

συμφωνία. Καὶ ὑπὸ πᾶσαν αἵρεσιν ἐκκοπῆναι, ἀποδέξασθε μὲν μετὰ μείζονος τιμῆς καὶ πλείονος ἀγάπης τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν, ὑμῶν δὲ ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρον, τὸν εὐφράναντα ἡμᾶς τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ, καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ τοσοῦτον πόνον ὑποστάντα ὑπὲρ τοῦ εἰρήνην γενέσθαι παρά τε ὑμῖν καὶ πᾶσιν. Εὔχεσθε δὲ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἁπάντων, ἵνα τὰ καλῶς ἔχειν δόξαντα ταῦτα, βέβαια μένοι κατ᾽ εὐδοκίαν γεγενημένα, ὡς πιστεύομεν, διὰ τοῦ παντοκράτορος θεοῦ, καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν:–

Ἐγκύκλιος ἐπιστολή. γραφθεῖσα παρὰ Εὐσεβίου ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς ἐν Παλαιστίνῃ:

Τὰ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως πραγματευθέντα κατὰ τὴν μεγάλην σύνοδον τὴν ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθεῖσαν, εἰκὸς μὲν ὑμᾶς ἀγαπητοὶ καὶ ἄλλοθεν μεμαθηκέναι, τῆς φήμης προτρέχειν εἰωθυίας τὸν περὶ τῶν πραττομένων πραγμάτων ἀληθῆ λόγον. ἀλλ᾽ ἵνα μὴ ἐκ τοιαύτης ἀκοῆς τὰ τῆς ἀληθείας ἑτεροίως ὑμῖν ἀπαγγέλληται, ἀναγκαίως διεπεμψάμεθα ὑμῖν, πρῶτον μὲν τὴν ὑφ᾽ ἡμῶν προταθεῖσαν περὶ τῆς πίστεως γραφήν, ἔπειτα δὲ τὴν δευτέραν, ἣν ταῖς ἡμετέραις φωναῖς προσθήκας ἐπιβαλόντες ἐκδεδώκασι. τὸ μὲν οὖν παρ᾽ ἡμῶν γράμμα, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου ἡμῶν βασιλέως ἀναγνωσθέν, εὖ τε ἔχειν καὶ δοκίμως ἀποφανθέν, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Ἡ ὑφ᾽ ἡμῶν ἐκτεθεῖσα πίστις, καθὼς παρελάβομεν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν ἐπισκόπων, καὶ ἐν τῇ πρώτῃ κατηχήσει, καὶ ὅτε τὸ λουτρὸν ἐλαμβάνομεν, καὶ καθὼς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν μεμαθήκαμεν, καὶ ὡς ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ, ἐν αὐτῇ

τῇ ἐπισκοπῇ ἐπιστεύομέν τε καὶ ἐδιδάσκομεν, οὕτως καὶ νῦν πιστεύοντες, τὴν ἡμετέραν πίστιν ὑμῖν προσαναφέρομεν. ἔστι δὲ αὕτη. πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, τὸν τῶν ἁπάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν. καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν τοῦ θεοῦ λόγον. θεὸν ἐκ θεοῦ. φῶς ἐκ φωτός. ζωὴν ἐκ ζωῆς. υἱὸν μονογενῆ, πρωτότοκον πάσης κτίσεως. πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννημένον. δι᾽ οὗ καὶ ἐγένετο τὰ πάντα. τὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθέντα καὶ ἐν ἀνθρώποις πολιτευσάμενον. καὶ παθόντα. καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. καὶ ἀνελθόντα πρὸς τὸν πατέρα. καὶ ἥξοντα πάλιν ἐν δόξῃ κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. πιστεύομεν καὶ εἰς ἓν πνεῦμα ἅγιον. τούτων ἕκαστον εἶναι καὶ ὑπάρχειν πιστεύοντες. πατέρα ἀληθῶς πατέρα. καὶ υἱὸν ἀληθῶς υἱόν. καὶ πνεῦμα ἅγιον, ἀληθῶς πνεῦμα ἅγιον. καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἀποστέλλων εἰς τὸ κήρυγμα τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς, εἶπε. πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. περὶ ὧν καὶ διαβεβαιούμεθα οὕτως ἔχειν. καὶ οὕτω φρονεῖν. καὶ πάλιν οὕτως ἐσχηκέναι. καὶ μέχρι θανάτου ὑπὲρ ταύτης ἐνίστασθαι τῆς πίστεως. ἀναθεματίζοντες πᾶσαν ἄθεον αἵρεσιν. ταῦτα ἀπὸ καρδίας καὶ ψυχῆς πάντοτε πεφρονηκέναι. ἐξ οὗπερ ἴσμεν ἑαυτούς, καὶ νῦν φρονεῖν τε καὶ λέγειν ἐξ ἀληθείας ἐπὶ τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος καὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μαρτυρόμεθα. δεικνύναι ἔχοντες καὶ δι᾽ ἀποδείξεων. καὶ πείθειν ὑμᾶς, ὅτι καὶ τοὺς παρεληλυθότας χρόνους, οὕτως ἐπιστεύομέν τε καὶ ἐκηρύσσομεν. ταύτης ὑφ᾽ ἡμῶν ἐκτεθείσης τῆς πίστεως, οὐδενὶ παρῆν ἀντιλογίας τόπος. ἀλλ᾽ αὐτός τε πρῶτος ὁ θεοφιλέστατος ἡμῶν βασιλεύς, ὀρθότατα περιέχειν αὐτὴν ἐμαρτύρησεν. οὕτω τε καὶ ἑαυ-

τὸν φρονεῖν συνωμολογηκότα. καὶ ταύτῃ τοὺς πάντας συγκατατίθεσθαι, ὑπογράφειν τε τοῖς δόγμασι καὶ συμφρονεῖν τούτοις αὐτοῖς παρεκελεύετο, ἑνὸς μόνου προσεγγραφέντος ῥήματος τοῦ ὁμοουσίου· ὃ καὶ αὐτὸ ἡρμήνευσε λέγων, ὅτι μὴ κατὰ τὰ τῶν σωμάτων πάθη λέγοιτο τῷ πατρὶ ὁμοούσιος, οὔτε κατὰ διαίρεσιν, οὔτε κατά τινα ἀποτομὴν ἐκ τοῦ πατρὸς ὑποστῆναι· μηδὲ γὰρ δύνασθαι τὴν ἄϋλον καὶ νοερὰν καὶ ἀσώματον φύσιν, σωματικόν τι πάθος ὑφίστασθαι· θείοις δὲ καὶ ἀπορρήτοις λόγοις προσήκει τὰ τοιαῦτα νοεῖν. καὶ ὁ μὲν σοφώτατος ἡμῶν καὶ εὐσεβέστατος βασιλεύς, τὰ τοιάδε ἐφιλοσόφει· οἱ δέ, προφάσει τῆς τοῦ ὁμοουσίου προσθήκης, τήνδε τὴν γραφὴν πεποιήκασιν:

ἡ ἐν τῇ συνόδῳ ὑπαγορευθεῖσα πίστις:

Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν. καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ· τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός· θεὸν ἐκ θεοῦ· φῶς ἐκ φωτός· θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα· ὁμοούσιον τῷ πατρί· δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο· τά τε ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα· ἐνανθρωπήσαντα· παθόντα· ταφέντα· καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ· ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς· ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα. τοὺς δὲ λέγοντας ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν· καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο· ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι· ἢ κτιστόν, ἢ τρεπτόν· ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἀναθεματίζει ἡ ἀποστολικὴ καὶ καθολικὴ ἁγία ἐκκλησία. καὶ δὴ ταύτης τῆς γραφῆς ὑπ' αὐτῶν ὑπαγορευθείσης· ὅπως εἴρηται αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός· καὶ τὸ τῷ πατρὶ ὁμοούσιον, οὐκ ἀνε-

ξέτασον αὐτοῖς καταλιμπάνομεν· ἐπερωτήσεσι τοιγαροῦν, καὶ ἀποκρίσεις ἐντεῦθεν ἀνεκινοῦντο· ἐβασάνιζέ τε ὁ λόγος τὴν διάνοιαν τῶν εἰρημένων. καὶ δὴ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός, ὡμολόγητο πρὸς αὐτῶν, δηλωτικὸν εἶναι τοῦ ἐκ μὲν τοῦ πατρὸς εἶναι· οὐ μὴν ὡς μέρος ὑπάρχειν τοῦ πατρός. ταύτῃ δὲ καὶ ἡμῖν ἐδόκει καλῶς ἔχειν συγκατατίθεσθαι τῇ διανοίᾳ τῆς εὐσεβοῦς διδασκαλίας· ὑπαγορευούσης ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι τὸν υἱόν, οὐ μὴν μέρος αὐτοῦ τῆς οὐσίας τυγχάνειν. διόπερ τῇ διανοίᾳ καὶ αὐτοὶ συντιθέμεθα· οὐδὲ τὴν φωνὴν παραιτούμενοι τοῦ τῆς εἰρήνης σκοποῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῖν κειμένου· καὶ τοῦ μὴ τῆς ὀρθῆς ἐκπεσεῖν διανοίας. κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ τὸ γεννηθέντα καὶ οὐ ποιηθέντα κατεδεξάμεθα· ἐπειδὴ τὸ ποιηθέν, κοινὸν ἔφασκον εἶναι πρόσρημα τῶν λοιπῶν κτισμάτων τῶν διὰ τοῦ υἱοῦ γενομένων· ὧν οὐδὲν ὅμοιον ἔχειν τὸν υἱόν. διὸ δὴ μὴ εἶναι αὐτὸν ποίημα τοῖς δι' αὐτοῦ γενομένοις ἐμφερές· κρείττονος δέ, ἢ κατὰ πᾶν ποίημα τυγχάνειν οὐσίας· ἣν ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννῆσθαι τὰ θεῖα διδάσκει λόγια· τοῦ τρόπου τῆς γεννήσεως, ἀνεκφράστου καὶ ἀνεπιλογίστου πάσῃ γεννητῇ φύσει τυγχάνοντος. οὕτω δὲ καὶ τὸ ὁμοούσιον εἶναι τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν ἐξεταζόμενος ὁ λόγος συνίστησιν· οὐ κατὰ τὸν τῶν σωμάτων τρόπον· οὐδὲ τοῖς θνητοῖς ζώοις παραπλησίως· οὔτε γὰρ κατὰ διαίρεσιν τῆς οὐσίας, οὔτε κατὰ ἀποτομήν· ἀλλ' οὐδὲ κατά τι πάθος ἢ τροπὴν· ἢ ἀλλοίωσιν τῆς τοῦ πατρὸς δυνάμεως· τούτων γὰρ πάντων, ἀλλοτρίαν εἶναι τὴν ἀγέννητον τοῦ πατρὸς φύσιν· παραστατικὸν δὲ εἶναι τὸ ὁμοούσιον τῷ πατρί, τὸ μηδὲ μίαν ἐμφέρειαν πρὸς τὰ γεννητὰ κτίσματα τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ φέρειν· μόνῳ δὲ τῷ πατρὶ

τῷ γεγεννηκότι κατὰ πάντα τρόπον ἀφομοιοῦσθαι. καὶ
μὴ εἶναι ἐξ ἑτέρας τινὸς ὑποστάσεώς τε καὶ οὐσίας. ἀλλ᾽
ἐκ τοῦ πατρός. ᾧ καὶ αὐτὸ τοῦτον ἑρμηνευθέντι τὸν τρόπον, κα-
λῶς ἔχειν ἐφάνη συγκατατίθεσθαι. ἐπεὶ καὶ τῶν παλαιῶν
τινὰς λογίους καὶ ἐπιφανεῖς ἐπισκόπους καὶ συγγραφέας,
ἔγνωμεν, ἐπὶ τῆς τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ θεολογίας, τῷ τοῦ ὁμο-
ουσίου χρησαμένους ὀνόματι. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῆς
ἐκτεθείσης εἰρήσθω πίστεως. ᾗ συνεφωνήσαμεν οἱ πάν-
τες, οὐκ ἀνεξετάστως. ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀποδοθείσας δια-
νοίας, ἐπ᾽ αὐτοῦ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἐξετα-
σθείσας, καὶ τοῖς εἰρημένοις λογισμοῖς συνομολογηθείσας.
καὶ τὸν ἀναθεματισμὸν δὲ, τὸν μετὰ τὴν πίστιν πρὸς αὐ-
τῶν ἐκτεθέντα, ἄλυπον εἶναι ἡγησάμεθα. διὰ τὸ ἀ-
πείργειν ἀγράφοις χρῆσθαι φωναῖς. δι᾽ ἃς σχεδὸν ἡ πᾶ-
σα γέγονε σύγχυσις καὶ ἀκαταστασία τῆς ἐκκλησίας.
μηδεμιᾶς γοῦν θεοπνεύστου γραφῆς, τὸ ἐξ οὐκ ὄντων.
καὶ τὸ ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, καὶ τοῖς ἑξῆς ἐπιλεγομέ-
νοις κεχρημένης, οὐκ εὔλογον ἐφάνη ταῦτα λέγειν καὶ
διδάσκειν. ᾧ καὶ αὐτῷ καλῶς δόξαντι συνεθέμεθα.
ἐπεὶ μηδὲ ἐν τῷ πρὸ τούτου χρόνῳ τούτοις εἰώθαμεν
συγχρῆσθαι τοῖς ῥήμασιν. ἔτι μὴν τὸ ἀναθεματίζε-
σθαι τὸ πρὸ τοῦ γεννηθῆναι οὐκ ἦν, οὐκ ἄτοπον ἐνο-
μίσθη. τῷ παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι εἶναι αὐτὸν υἱὸν
τοῦ θεοῦ πρὸ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως. ἤδη δὲ ὁ θεο-
φιλέστατος ἡμῶν βασιλεὺς, καὶ αὐτὸς τῷ λόγῳ κα-
τεσκεύαζεν, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἔνθεον αὐτοῦ γέννησιν
τὴν πρὸ πάντων αἰώνων, εἶναι αὐτόν. ἐπεὶ καὶ πρὶν
ἐνεργείᾳ γεννηθῆναι, δυνάμει ἦν ἐν τῷ πατρὶ ἀγεννήτως.
ὄντος τοῦ πατρὸς, ἀεὶ πατρὸς, ὡς καὶ βασιλέως ἀεὶ καὶ σωτῆρος
ἀεὶ δυνάμει πάντα ὄντος. ἀεί τε κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ

ὡσαύτως ἔχοντος. ταῦτα ὑμῖν ἀναγκαίως διεπεμψάμε-
θα ἀγαπητοί. τὸ κεκριμένον τῆς ἡμετέρας ἐξετάσεώς
τε καὶ συγκαταθέσεως, φανερὸν ὑμῖν καθιστῶντες. καὶ
ὡς εὐλόγως τότε μὲν καὶ μέχρις ὑστάτης ὥρας ἐνιστά-
μεθα, ὅτε ἡμῖν τὰ ἑτεροίως γραφέντα προσέκοπτε.
τότε δὲ ἀφιλονείκως τὰ μὴ λυποῦντα κατεδεξάμε-
θα, ὅτε ἡμῖν εὐγνωμόνως τῶν λόγων ἐξετάζουσι τὴν
διάνοιαν, ἐφάνη συντρέχειν τοῖς ὑφ᾽ ἡμῶν αὐτῶν ἐν τῇ
προεκτεθείσῃ πίστει ὡμολογημένοις. ἀσπαζόμεθα
ὑμᾶς σὺν τῇ παρ᾽ ὑμῖν ἀδελφότητι. ἐρρῶσθαι ὑμᾶς
ἐν κυρίῳ εὐχόμεθα ἀδελφοὶ τιμιώτατοι :-

νικητὴς κωνσταντῖνος μέγιστος σεβαστὸς, ἐπισκόποις καὶ λαοῖς·

Τοὺς πονηροὺς καὶ ἀσεβεῖς μιμησάμενος ἄρειος, δίκαιός
ἐστι τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ὑπέχειν ἀτιμίαν. ὥσπερ τοί-
νυν πορφύριος ὁ τῆς θεοσεβείας ἐχθρὸς. συντάγματα
ἄττα παράνομα κατὰ τῆς θρησκείας συστησάμενος,
ἄξιον εὕρατο μισθόν. καὶ τοιοῦτον, ὥστε ἐπονείδιστον
μὲν αὐτὸν πρὸς τὸν ἑξῆς γενέσθαι χρόνον, καὶ πλείστης
ἀναπλησθῆναι κακοδοξίας. ἀφανισθῆναι δὲ τὰ ἀσε-
βῆ αὐτοῦ συγγράμματα, οὕτω καὶ νῦν ἔδοξεν ἄρειόν
τε καὶ τοὺς ὁμογνώμονας αὐτῷ, πορφυριανοὺς μὲν
καλεῖσθαι. ἵν᾽ ὧνπερ τοὺς τρόπους μεμίμηνται, τού-
των ἔχωσι καὶ τὴν προσηγορίαν. πρὸς δὲ τούτῳ, καὶ
εἴ τι σύγγραμμα ὑπὸ ἀρείου συντεταγμένον εὑρί-
σκοιτο, τοῦτο πυρὶ παραδίδοσθαι. ἵνα μὴ μόνον τὰ
φαῦλα αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας ἀφανισθῇ, ἀλλὰ
μηδὲ ὑπόμνημα αὐτοῦ ὅλως ὑπολείποιτο. ἐκεῖνο
μέντοι προαγορεύω. ὡς εἴ τις σύγγραμμα ὑπὸ
ἀρείου συνταγὲν φωραθείη κρύψας. καὶ μὴ εὐθέως
προσενεγκὼν. καὶ πυρὶ καταναλώσας; τούτῳ θα-

νατος ἔσται ζημία· παραχρῆμα γὰρ ἁλοὺς ἐπὶ τούτῳ, κεφαλικὴν ὑποστήσεται τιμωρίαν. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει ἀδελφοὶ ἀγαπητοί. καὶ ἄλλας δὲ ἐπιστολὰς ὁ βασιλεὺς κατὰ Ἀρείου καὶ τῶν ὁμοδόξων αὐτοῦ πανηγυρικώτερον γράψας, πανταχοῦ κατὰ πόλιν προύθηκε:—

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀλεξανδρεῖς κατὰ Ἀρείου καὶ πρὸς πάντας ὀρθοδόξους

Κωνσταντῖνος σεβαστὸς τῇ καθολικῇ Ἀλεξανδρέων καὶ πάντων τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίᾳ. χαίρετε ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. τελείαν παρὰ τῆς θείας προνοίας εἰλήφαμεν χάριν. ἵνα πάσης πλάνης ἀπαλλαγέντες, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιγινώσκωμεν πίστιν. οὐδὲν λοιπὸν τῷ διαβόλῳ ἔξεστι καθ' ἡμῶν. πᾶν ὅτι δ' ἂν κακοτεχνῶν ἐπεχείρησεν, ἐκ βάθρων ἀνῄρηται. τὰς διχονοίας. τὰ σχίσματα. τοὺς θορύβους ἐκείνους. καὶ τὰ τῶν διαφωνιῶν ἵν' οὕτως εἴπω θανάσιμα φάρμακα, ἡ τῆς ἀληθείας κατὰ θεοῦ κέλευσιν ἐνίκησε λαμπρότης. ἕνα τοιγαροῦν ἅπαντες θεὸν καὶ τῷ ὀνόματι προσκυνοῦμεν καὶ εἶναι πεπιστεύκαμεν. ἵνα δὲ τοῦτο γένηται, θελήσει θεοῦ συνεκάλεσα ἐς τὴν Νικαέων πόλιν, τοὺς πλείστους τῶν ἐπισκόπων. μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς ἐγὼ καθάπερ εἷς τις ἐξ ὑμῶν συνθεράπων ὑμέτερος καθ' ὑπερβολὴν εἶναι χαίρων καὶ αὐτὸς, τὴν τῆς ἀληθείας ἐξέτασιν ἀνεδεξάμην. ἠλέγχθη γοῦν ἅπαντα καὶ ἀκριβῶς ἐξήτασται, ὅσα ἀμφιβολίας καὶ διχονοίας πρόφασιν ἐδόκει γεννᾶν. καὶ φεισάσθω ἡ θεία μεγαλειότης, ἡλίκα καὶ ὅσα δεινὰ περὶ τοῦ μεγάλου σωτῆρος. περὶ τῆς ἐλπίδος καὶ ζωῆς ἡμῶν. ἀπρεπῶς ἐβλασφήμουν τινες, τἀναντία ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς καὶ τῇ ἁγίᾳ πίστει φθεγγόμενοί τε καὶ πι-

στεύειν ὁμολογοῦντες. τριακοσίων γοῦν καὶ πλειόνων ἐπισκόπων ἐπὶ σωφροσύνῃ τε καὶ ἀγχινοίᾳ θαυμαζομένων, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν ἣ καὶ ταῖς ἀληθείαις ἀκριβὴς τοῦ θείου νόμου πέφυκε πίστις εἶναι βεβαιούντων, μόνος Ἄρειος ἐφωράθη τῆς διαβολικῆς ἐνεργείας ἡττημένος. καὶ τὸ κακὸν τοῦτο, πρῶτον μὲν, παρ' ὑμῖν. ἔπειτα δὲ, καὶ παρ' ἑτέροις, ἀσεβεῖ γνώμῃ διασπείρας. ἀναδεξώμεθα τοιγαροῦν ἣν ὁ παντοκράτωρ θεὸς παρέσχε πίστιν. ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τοὺς ἀγαπητοὺς ἡμῶν ἀδελφούς. ὧν ἡμᾶς τοῦ διαβόλου ἀναιδής τις ὑπηρέτης ἐχώρισεν. ἐπανίωμεν ἐπὶ τὸ κοινὸν ἡμῶν σῶμα. καὶ ἐπὶ τὰ γνήσια ἡμῶν μέλη, σπουδῇ πάσῃ ἴωμεν. τοῦτο γὰρ καὶ τῇ ἀγχινοίᾳ καὶ τῇ πίστει καὶ τῇ ὁσιότητι τῇ ὑμετέρᾳ πρέπει. ἵνα τῆς πλάνης ἐλεγχθείσης ἐκείνου. ὃν καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸν εἶναι συνέστηκε, πρὸς τὴν θείαν ἐπανέλθητε χάριν. ὃ γὰρ τοῖς ἁγίοις ἤρεσεν ἐπισκόποις, οὐδέν ἐστιν ἕτερον, ἢ μόνου τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ γνώμη μάλιστα. ὅπου γε καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. τοιούτων καὶ τηλικούτων ἀνδρῶν ταῖς διανοίαις ἐγκείμενον, τὴν θείαν βούλησιν ἐξεφώτισε. διὸ μηδεὶς ἀμφιβαλλέτω μηδεὶς ὑπερτιθέσθω. ἀλλὰ προθυμίᾳ πάντες εἰς τὴν ἀληθεστάτην ὁδὸν ἐπάνιτε. ἵν' ἐπειδὰν ὅσον οὐδέπω ποτὲ πρὸς ὑμᾶς ἀφίκωμαι, τὰς ὀφειλομένας τῷ παντεφόρῳ θεῷ μεθ' ὑμῶν ὁμολογήσω χάριτας. ὅτι περ τὴν εἰλικρινῆ πίστιν ἐπιδείξας, τὴν εὐκταίαν ἡμῖν ἀγάπην ἀποδέδωκεν. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει ἀγαπητοὶ ἀδελφοί:—

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ἡ ἀπὸ τῆς Νικαέων ἐπιστέλλεται τοῖς ἀπανταχοῦ ἀπολειφθεῖσι τῆς συνόδου ἐπισκόποις:

Κωνσταντῖνος σεβαστὸς, ἐκκλησίαις καὶ ὥσπερ ἐποίησε τοῖς τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἀπολειφθεῖσι, χαίρειν. πεῖραν λαβὼν ἐκ τῆς τῶν κοινῶν εὐπραξίας, ὅση τῆς θείας δυνάμεως πέφυκε χάρις, τοῦτον καὶ πρὸ πάντων ἔκρινα εἶναί μοι σκοπὸν προσήκειν, ὅπως παρὰ τοῖς μακαριωτάτοις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πλήθεσι, πίστις μία καὶ εἰλικρινὴς ἀγάπη. ὁμογνώμων τε εὐσέβεια περὶ τὸν παντοκράτορα θεὸν τηρῆται. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἑτέρως οὐχ οἷόν τε ἦν ἀκλινῆ καὶ βεβαίαν τάξιν λαβεῖν. εἰ μὴ εἰς ταυτὸν πάντων ὁμοῦ. ἢ γοῦν τῶν πλειόνων ἐπισκόπων συνελθόντων, ἑκάστου τῶν προσηκόντων τῇ ἁγίᾳ θρησκείᾳ διάκρισις γένοιτο, τούτου ἕνεκεν πλείστων ὅσων συναθροισθέντων ἐν ταύτῃ τῇ Νικαέων πόλει θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων. καὶ αὐτὸς δὲ ἐγὼ καθάπερ εἷς ἐξ ὑμῶν τύγχανον συμπαρών. οὐ γὰρ ἀρνησαίμην ἂν ἐφ' ᾧ μάλιστα χαίρω συνθεράπων ὑμέτερος πεφυκέναι, ἄχρι τοσούτου ἅπαντα τῆς προσηκούσης τετύχηκεν ἐξετάσεως, ἄχρις οὗ ἡ τῷ πάντων ἐφόρῳ θεῷ ἀρέσκουσα γνώμη πρὸς τὴν τῆς ἑνότητος συμφωνίαν εἰς φῶς προήχθη. ὡς μηδὲν ἔτι πρὸς διχόνοιαν ἢ πίστεως ἀμφισβήτησιν ὑπολείπεσθαι. ἔνθα καὶ περὶ τῆς τοῦ πάσχα ἁγιωτάτης ἡμέρας γενομένης ζητήσεως, ἔδοξε κοινῇ γνώμῃ καλῶς ἔχειν. ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας ἅπαντας τοὺς ἁπανταχοῦ χριστιανούς, τὴν σωτήριον ἑορτὴν ἐπιτελεῖν τοῦ ἁγιωτάτου πάσχα. τί γὰρ ἡμῖν κάλλιον. τί δὲ σεμνότερον ὑπάρξαι δυνήσεται, τοῦ τὴν ἑορτὴν ταύτην. παρ' ἧς τὴν τῆς ἀθανασίας εἰλήφαμεν ἐλπίδα, μιᾷ τάξει καὶ φανερῷ λόγῳ παρὰ πᾶσιν ἀδιαπτώτως

φυλάττεσθαι. καὶ πρῶτον μὲν, ἀνάξιον ἔδοξεν εἶναι, τὴν ἁγιωτάτην ἑορτὴν ἐκείνην τῇ τῶν Ἰουδαίων ἑπομένους συνηθείᾳ πληροῦν. οἳ τὰς ἑαυτῶν χεῖρας ἀθεμίτῳ πλημμελήματι χράναντες, εἰκότως τὰς ψυχὰς οἱ μιαροὶ τυφλώττουσιν. ἔξεστι γὰρ τοῦ ἐκείνων ἔθους ἀποβληθέντος, ἀληθεστέρᾳ τάξει. ἣν ἐκ πρώτης τοῦ πάθους ἡμέρας, μέχρι τοῦ παρόντος ἐφυλάξαμεν, καὶ ἐπὶ τοὺς μέλλοντας αἰῶνας τὴν τῆς ἐπιτηρήσεως ταύτης συμπλήρωσιν ἐγγίνεσθαι. μηδὲν τοίνυν ἔστω κοινὸν ἡμῖν, μετὰ τοῦ ἐχθίστου τῶν ἰουδαίων ὄχλου. εἰλήφαμεν παρὰ τοῦ σωτῆρος ἑτέραν ὁδόν. πρόκειται δρόμος τῇ ἱερωτάτῃ ἡμῶν θρησκείᾳ καὶ νόμιμος πρέπων. τούτου συμφώνως ἀντιλαμβανόμενοι, τῆς αἰσχρᾶς ἐκείνης συνειδήσεως ἑαυτοὺς ἀποσπάσωμεν ἀδελφοὶ τιμιώτατοι. ἔστι γὰρ ἀληθῶς ἀτοπώτατον, ἐκείνους αὐχεῖν καθ' ἡμῶν. ὡς ἄρα παρεκτὸς τῆς αὐτῶν διδασκαλίας, ταῦτα φυλάττειν οὐκ ἦμεν ἱκανοί. τί δὲ φρονεῖν ὀρθῶς ἐκεῖνοι δυνήσονται. οἱ μετὰ τὴν κυριοκτονίαν ἐκείνην ἐκστάντες τῶν φρενῶν, ἄγονται οὐ λογισμῷ τινί, ἀλλ' ὁρμῇ ἀκατασχέτῳ. ὅπου ἂν αὐτοὺς ἡ ἔμφυτος αὐτῶν ἀπάγοι μανία, ἀλλ' ὁρμῇ ἀκατασχέτῳ ὅπου ἂν αὐτοὺς ἡ ἔμφυτος αὐτῶν ἐκεῖθεν τοίνυν καὶ ἐν τούτῳ τῷ μέρει, τὴν ἀλήθειαν οὐχ ὁρῶσιν. ὡς ἀεὶ κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτοὺς πλανωμένους. ἀντὶ τῆς προσηκούσης αὐτοῖς ἐπανορθώσεως, ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει, δεύτερον αὐτοὺς τὸ πάσχα ἐπιτελεῖν. τίνος οὖν χάριν τούτοις ἑπόμεθα, τοῖς δεινὴν πλάνην ὡμολογημένως ἔχουσι. δεύτερον γὰρ τὸ πάσχα ἐν ἑνὶ ἐνιαυτῷ, οὐκ ἄν ποτε ποιεῖν ἀνεξόμεθα. ἀλλ' εἰ καὶ ταῦτα μὴ προὔκειτο. τὴν ὑμετέραν ἀγχίνοιαν ἐχρῆν

καὶ διὰ σπουδῆς καὶ δι' εὐχῆς ἔχειν πάντοτε, ἐν μηδενὸς ὁμοιότητι ἐκείνων, τὸ καθαρὸν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς κοινωνεῖν δοκεῖν, ἀνθρώπων ἔθεσι παγκάκων. πρὸς τούτοις κἀκεῖνο πάρεστι συνορᾶν· ὡς ἐν τηλικούτῳ πράγματι καὶ τοιαύτης θρησκείας ἑορτῇ διαφωνίαν ὑπάρχειν, ἐστὶν ἀθέμιτον. μίαν γὰρ ἡμῖν τὴν τῆς ἡμετέρας ἐλευθερίας ἡμέραν. τουτέστι τοῦ ἁγιωτάτου πάθους, ὁ ἡμέτερος παρέδωκε σωτήρ. μίαν εἶναι τὴν καθολικὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν βεβούληται. ἧς εἰ καὶ τὰ μάλιστα εἰς πολλούς τε καὶ διαφόρους τόπους τὰ μέρη διῄρηται, ἀλλ' ὅμως ἐν ἑνὶ πνεύματι· τουτέστι τῷ θείῳ βουλήματι, θάλπεται. λογισάσθω δὴ ἡ τῆς ὑμετέρας ὁσιότητος ἀγχίνοια, ὅπως ἐστὶ δεινόν τε καὶ ἀπρεπές, κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας, ἑτέρους μὲν ταῖς νηστείαις σχολάζειν. ἑτέρους δὲ συμπόσια συντελεῖν. καὶ μετὰ τὰς τοῦ πάσχα ἡμέρας, ἄλλους μὲν ἐν ἑορταῖς καὶ ἀνέσεσιν ἐξετάζεσθαι, ἄλλους δέ, ταῖς ὡρισμέναις ἐκδίδοσθαι νηστείαις. διὰ τοῦτο γοῦν τῆς προσηκούσης ἐπανορθώσεως τυχεῖν. καὶ πρὸς μίαν διατύπωσιν ἄγεσθαι, τοῦτο ἡ θεία πρόνοια βούλεται. ὡς ἔγωγε ἅπαντας ἡγοῦμαι συνορᾶν. ὅθεν ἐπειδὴ τοῦτο οὕτως ἐπανορθοῦσθαι προσῆκεν. ὡς μηδὲν μετὰ τοῦ πατροκτόνων τε καὶ κυριοκτόνων ἐκείνων ἡμῖν εἶναι κοινόν. ἔστι δὲ τάξις εὐπρεπής. ἣν ἅπασαι αἱ τῶν δυτικῶν καὶ μεσημβρινῶν καὶ ἀρκτῴων τῆς οἰκουμένης μερῶν φυλάττουσιν ἐκκλησίαι. καί τινες τῶν κατὰ τὴν ἑῴαν τόπων. οὗ ἕνεκεν ἐπὶ τοῦ παρόντος καλῶς ἔχειν ἅπαντες ἡγήσαντο. καὶ αὐτὸς δὲ τῇ ὑμετέρᾳ ἀγχινοίᾳ ὑπεσχόμην ἀρέσειν. ἵν' ὅπερ δ' ἂν κατὰ τὴν ῥωμαίων πόλιν. ἰταλίαν τε καὶ ἀφρικὴν πᾶσαν. σπανίαν τε καὶ γαλλίαν καὶ βρεττανίαν. αἴγυπτον καὶ λιβύην. ἑλλάδα τε ὅλην. ἀσιανήν τε διοίκησιν. καὶ ποντικήν, καὶ κιλικίαν. μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ συμφώνως φυλάττεται γνώμῃ, ἀσμένως τοῦτο καὶ ἡ ὑμετέρα προσδέξηται σύνεσις. λογιζομένη, ὡς οὐ μόνον πλείων ἐστὶν ὁ τῶν κατὰ τοὺς προειρημένους τόπους ἐκκλησιῶν ἀριθμός, ἀλλὰ καὶ ὡς τοῦτο μάλιστα κοινῇ πάντας ὁσιώτατόν ἐστι βούλεσθαι. ὅπερ καὶ ὁ ἀκριβὴς λογισμὸς ἀπαιτεῖν δοκεῖ. τὸ μηδεμίαν μετὰ τῆς ἰουδαίων ἐπιορκίας ἔχειν κοινωνίαν. ἵνα δὲ τὸ κεφαλαιωδέστατον συντόμως εἴπω, κοινῇ πάντων ἤρεσε κρίσει, τὴν ἁγιωτάτην τοῦ πάσχα ἑορτήν, μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ συντελεῖσθαι. οὐδὲ γὰρ πρέπει ἐν τοσαύτῃ ἁγιότητι εἶναί τινα διαφοράν. καὶ κάλλιον ἕπεσθαι τῇ γνώμῃ ταύτῃ, ἐν ᾗ οὐδεμία ἐστὶν ἀλλοτρίας πλάνης καὶ ἁμαρτήματος ἐπιμιξία. τούτων οὕτως ἐχόντων, διὰ τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων ἁγίων ἐπισκόπων διατυπωθέντων, ἀσμένως δέχεσθε τὴν οὐράνιον χάριν. καὶ θείαν ὡς ἀληθῶς ἐντολήν. πᾶν γὰρ ὅτι δ' ἂν ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν ἐπισκόπων συνεδρίοις ἐπράχθη, τοῦτο πρὸς τὴν θείαν βούλησιν τὴν ἀναφορὰν ἔχει. διὸ πᾶσι τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν ἀδελφοῖς ἐμφανίσαντες τὰ προγεγραμμένα, ἤδη καὶ τὸν προειρημένον τῆς καθολικῆς πίστεως λόγον. καὶ τὴν παρατήρησιν τῆς ἁγιωτάτης τοῦ πάσχα ἡμέρας, ὑποδέχεσθαί τε καὶ διαπράττειν ὀφείλετε. ἵν' ἐπειδὰν πρὸς τὴν πάλαι μοι ποθουμένην τῆς ὑμετέρας διαθέσεως ὄψιν ἀφίκωμαι, ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὴν ἁγίαν ἑορτὴν μεθ' ὑμῶν ἐπιτελέσαι δυνηθῶ. καὶ πάντων ἕνεκεν μεθ' ὑμῶν εὐφρανθῶ. συνορῶν τὴν διαβολικὴν ὠμότητα ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως, διὰ τῶν εἰρημένων πράξεων ἀνῃρημένην. ἀκμαζούσης δὲ πανταχοῦ

τῆς ἡμετέρας πίστεως καὶ εἰρήνης καὶ ὁμονοίας, εὐχαρι-
στηρίοις ὕμνοις μεθ᾽ ἡμῶν ἀναπέμπειν τῷ παντουργέ-
τῃ καὶ σωτῆρι θεῷ. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει ἀγαπητοὶ ἀδελφοί:

Ταῦτα μὲν οὖν τοῖς ἀπολειφθεῖσι τῆς συνόδου ἐπέστελλε.
τοὺς δὲ συνεληλυθότας ἐφιλοφρονεῖτο, καὶ λόγοις καὶ
δωρεαῖς. πολλὰς δὲ στιβάδας διαπηχθῆναι κελεύσας, κατ᾽
ταυτὸν ἑστίασιν ἅπαντας. τοὺς μὲν ἐπισημοτέρους, ὁμο-
τραπέζους λαβών. τοὺς δὲ ἄλλους, διελὼν εἰς τὰς ἄλλας
τραπέζας. θεασάμενος δέ τινας τοὺς δεξιοὺς ὀφθαλμοὺς
οὐκ ἔχοντας, ἀλλ᾽ ἐκκεκομμένους. καὶ μαθὼν ὡς τὸ πά-
θει τὴν δι᾽ εὐσέβειαν τὴν εἰς χν ἐδέξαντο. τοῦ πάθους ἐράνε-
το αἴτιον, τὰ χείλη τοῖς ἕλκεσι προσενηνοχώς, ἐξεῖναι
σθαι ἐπίστευεν τῷ φιλήματι τὴν εὐλογίαν αὐτοῖς. τέλος
δὲ τοῦ συμποσίου λαβόντος, ἑτέρα πάλιν αὐτοῖς προ-
σενήνοχε δῶρα. καὶ μὴν τοῖς καὶ γράμματα πρὸς τοὺς ἐθ-
νῶν προστάττοντας δεδωκὼς ἄρχοντας. καθ᾽ ἑκάστην πό-
λιν χορηγεῖσθαι παρεγγυῶν ἀεὶ παρθένοις καὶ χήραις.
καὶ τοῖς τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἀφιερωμένοις, ἐτήσια σιτη-
ρέσια. φιλοτιμίᾳ μᾶλλον ἢ χρείᾳ μετρήσας. περὶ ὧν
καὶ εὐσέβιος ὁ παμφίλου διαλαμβάνων, ὧδέ πως
λέγει. οὕτω δὴ τοὺς ἁγίους ἐπισκόπους μετὰ πολλῆς
ὅσης εὐλαβείας διαναπαύσας ὁ πανεύφημος καὶ πι-
στότατος βασιλεὺς κωνσταντῖνος, συνταξάμενός τε σφᾶς,
ἐπανιέναι οἴκαδε τοὺς πάντας ἠφίει. οἱ δέ, ἐπανῄεσαν
σὺν εὐφροσύνῃ πολλῇ. ἐκράτει τε λοιπὸν μία γνώ-
μη παρὰ τοῖς πᾶσι. παρ᾽ αὐτῷ βασιλεῖ συμφωνηθεῖσα.
συναπτομένων ὥσπερ ἐν σώματι τῶν ἐκ μακροῦ διῃρη-
μένων. χαίρων δῆτα ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῷ κατορθώμα-
τι, τοῖς μὲν παραλειφθεῖσι τῇ συνόδῳ ἐπισκόποις, καὶ τὸν καρ-
πὸν εὐθαλῆ δι᾽ ἐπιστολῶν ἐδωρεῖτο. λαοῖς τε πᾶσι τοῖς

τε κατ᾽ ἀγροῖς

τε κατ᾽ ἀγροῖς, καὶ τοῖς ἀμφὶ τὰς πόλεις οἰκοῦσι, χρημάτων
ἀφθόνους διαδόσεις ποιεῖσθαι προσέταττε. ὧδέ πη γεραί-
ρων τὴν ἑορτὴν τῆς εἰκοσαετηρίδος αὐτοῦ βασιλείας. ἐξ ἧς καὶ
δεκαέτη μὲν ἔτη καὶ μῆνας ἓξ τῆς βασιλείας αὐτοῦ κα-
θὰ καὶ ἀνωτέρω ὁ λόγος ὑπέδειξε κατὰ τὰ παλαιὰ
διηγήματα, τὴν ἁγίαν τῶν ἐπισκόπων συναθροισθεῖσαν
σύνοδον. εἰκοστῷ δὲ ἔτει διαλυθέντων τὸ συνόδου συ-
νέδριον. ἀνέλυσεν ἕκαστος εἰς τὰς οἰκείας παροικίας,
καθὼς προανατέτακται. ἐγὼ δὲ τὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἁγίᾳ συ-
νόδῳ περὶ τῆς καθολικῆς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως, τῆς τε
εὐσεβεστάτου ἑορτῆς τοῦ ἁγίου πάσχα. τῶν τε τῆς ἐκ-
κλησιαστικῆς θείας λειτουργίας διατυπώσεων. τῶν τε
τῆς ἐν αὐτῇ εὐταξίας κανόνων, κριθέντα καὶ ὁρισθέν-
τα συντάξας κατὰ δύναμιν τῇ δὲ τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστο-
ρίᾳ, πρὸς πληρεστάτην ἀσφάλειαν τῶν ἐντυγχανομένων
τῷδε τῷ συγγράμματι, ἐνταῦθα καταπαύω τὸν λόγον.
τὰ λοιπὰ τοῦ πανευφήμου καὶ πιστοτάτου βασιλέ-
ως εὐσεβῆ ὑπὲρ τῆς πίστεως σπουδάσματα, ἐν ἰδίῳ
καταλέξαι συνιδὼν συντάγματι. εἰς δόξαν τοῦ
πάντων ἡμῶν σρς χυ. καὶ εἰς ἐναργεστάτην ἀπόδει-
ξιν τῆς τοῦ πιστοτάτου βασιλέως εὐσεβείας. ἐκεῖνο
μόνον προσθεῖναι ἐνταῦθα ἀναγκαῖον ὠήθην μὴ πά-
ρεργον ἡγησάμενος. ἀλλὰ καὶ λίαν ἁρμόδιον, τὰ τῶν
ἐπισκόπων ὀνόματα τῶν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ πάντων τῶν
ἐπισκόπων εἰς τὰς ἁπανταχοῦ γῆς ἐπαρχίας, σταλέντ-
των τὰ ὑπὸ τῆς συνόδου κριθέντα. διὰ συνοδικῶν ἐπι-
στολῶν. καὶ τῶν τοῦ πανευφήμου βασιλέως γραμμάτ-
των πάσαις διεπέμπετο ταῖς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἁγίαις τοῦ
θυ ἐκκλησίαις. εἰς δόξαν τοῦ θυ καὶ πρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ
αὐτοῦ ιυ χυ τοῦ κυ ἡμῶν καὶ τοῦ ἁγίου πνς. ἀμήν.

Κατάλογος τῶν ἁγίων ἐπισκόπων· οἵτινες τὰ ἐν τῇ Νικαίᾳ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ τοῖς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ διεπέμψαντο τὰ ἐν αὐτῇ δογματισθέντα ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος:—

Ὅσιος ἐπίσκοπος κουρδούβης τῆς κατὰ ῥώμην καὶ σπανίαν καὶ ἰταλίαν πᾶσαν, καὶ ταῖς ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι τοῖς ἐπέκεινα κατ' ἐμὲ δύσιν ἕως τοῦ ὠκεανοῦ ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις, διὰ τῶν σὺν αὐτῷ πρεσβυτέρων ῥώμης βίτωνος καὶ βικεντίου:—

Ἀλέξανδρος ἀλεξανδρείας σὺν ἀθανασίῳ τότε ἀρχιδιακόνῳ ὄντι, ταῖς κατ' αἴγυπτον πᾶσαν. λιβύην, καὶ πεντάπολιν, καὶ τὰ ὅμορα τούτοις, ἕως τῶν τῆς ἰνδίας ἐπαρχιῶν:— Μακάριος ἱεροσολύμων. σὺν εὐσεβίῳ τῷ παμφίλου ἐπισκόπῳ καισαρείας τῆς κατὰ παλαιστίνην καὶ ἀραβίαν καὶ φοινίκην:—

Εὐστάθιος ἀντιοχείας τῆς μεγάλης τῆς κατὰ συρίαν κοίλην καὶ μεσοποταμίαν πᾶσαν καὶ κιλικίαν ἑκατέραν:—

Ἰωάννης πέρσης τῆς ἐν περσίδι πάσῃ καὶ τῇ μεγάλῃ ἰνδίᾳ:— Λεόντιος καισαρείας καππαδοκίας τῆς ἐκκλησίας τοῦ κυρίου καλλώπισμα. ταῖς κατὰ τὴν καππαδοκίαν. γαλατίαν. πόντον. διόσποντον. παφλαγονίαν. πόντον πολεμαϊκόν. ἀρμενίαν μικρὰν καὶ μεγάλην:— Θεωνᾶς κυζίκου ταῖς κατὰ τὴν ἀσίαν καὶ ἑλλήσποντον. λυδίαν τε καὶ καρίαν. διὰ τῶν ἐπισκόπων εὐτυχίου σμύρνης καὶ μαρίνου τρωάδος:— Ἀλέξανδρος θεσσαλονίκης διὰ τῶν ἐπισκόπων τελαιώτων, ταῖς κατὰ μακεδονίαν πρώτην καὶ δευτέραν, σὺν ὅλῃ ἑλλάδι. τῇ τε εὐρώπῃ πάσῃ. σκυθίαν ἑκατέραν, καὶ ταῖς κατὰ

χιόνιος

τὸ ἰλλυρικὸν ἁπάσαις. θεσσαλίαν τε καὶ ἀχαΐαν:—

Νουνέχιος λαοδικείας ταῖς κατὰ φρυγίαν πρώτην καὶ δευτέραν:— Πρωτογένης ὁ θαυμάσιος, πόλεως σαρδικῆς τῆς ἐν δακίᾳ. καλαβρίᾳ. δαρδανίᾳ. καὶ τοῖς ὁμόροις τούτοις:— Καικιλιανὸς. πόλεως καρχηδόνος. ταῖς κατὰ πάσας τὰς ἐπαρχίας τάς τε ἀφρικὰς, καὶ τὰς νουμιδίας. καὶ μαυριτανίας ἀμφοτέρας οὕτως ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις:—

Πιστὸς μαρκιανουπόλεως ταῖς κατὰ τὴν μυσίαν καὶ τὰ τῶν ἀθηναίων καὶ γοτθῶν ἔθνη. καὶ ταῖς πλησιοχώροις τούτων πόλεσιν:— Ἀλέξανδρος κωνσταντινουπόλεως. τότε πρεσβύτερος ὤν. ἐπ' ἄκρον δὲ καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἱερατείας τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας λαχὼν σὺν παύλῳ ἐπὶ τότε ἀναγνώστῃ ὄντι καὶ νοταρίῳ αὐτοῦ. ταῖς νήσοις πάσαις κυκλάσιν:—

Οὗτοι πάντες οἱ ἅγιοι καὶ ἀποστολικοὶ ἄνδρες πάσαις ταῖς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις. τὰ ἐν τῇ νικαέων ἁγίᾳ μεγάλῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ κεκριμένα διαπορθμεύσαντες, πανταχοῦ γὰρ παρέδωκαν καθὰ ἀρτίως ὁ λόγος ἀπέδειξεν:—

Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς, ἀρείῳ καὶ ἀρειανοῖς:

Κακὸς ἑρμηνεὺς, αὐτόχρημα εἰκών τε καὶ ἀνδριάς ἐστι τοῦ διαβόλου. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνον οἱ δεινοὶ πλάσται πρὸς ἀπάτης δέλεαρ πλάττουσιν. οἷον κάλλους αὐτῷ εὐπρέπειαν προσμηχανώμενοι, αἰσχίστῳ καθάπαξ ὄντι τὴν φύσιν. ὅπως ἂν τοῖς ταλαιπώροις ἀπολοίη πλάνας αὐτοῖς προτείνων, τὸν αὐτὸν οὕτως ἂν οἶμαι τρόπον ποιήσασθαι, ᾧ μόνον σπουδῆς ἄξιον τοῦτ' εἶναι δοκεῖ, τὸ τὰ τῆς οἰκείας ἰταμότητος δηλητήρια ἀφειδῶς προβάλλεσθαι. τοιγάρτοι καὶ νῦν. καὶ ἀφοῦ

γεγόνασιν αὐτοί. οὐδέπω ποτὲ φανέντες, ἀπιστίας τε
γὰρ πίστιν. διόπερ οὐδὲ τῆς ἀληθείας πέρα ἀπᾷδον ἐκεῖ-
νο φαίνεται ἐπεὶ πάρεστι τὴν ῥῆσιν διηρθρωμένον. ὅτι
πρὸς τὸ κακὸν εἰσὶ πιστοί. τί δ' αὐτῆς ἐκδυσωπεῖσθαι
τὴν τοῦ βουλεύεσθαι χρὴν αὐτὴν ἀπολωλεκότα. μη-
κέτι κουφισμοῦ τινα ἐπικουρίαν δέχεσθαι αὐτὴν
μέλλει. τί τοίνυν φησί· χὲ χέ· κὲ κέ. τί δή ποτε ἤρα-
τὸ ληστήριον ὅσπερ μεγέθει τεθραυσμένη. ἐξῆν ἐξ ἑκάστου
δυνάμεως βιαίᾳ τόλμῃ. βρυχᾶται ὑπεραμύνεσθαι τὸν
ὀδόντα. δύσμορφος [illegible] τιμωρίας καὶ παντοδαποῖς
περιτειχισμένη ἐγκλήμασιν. αὕτη μέντοι ἐν τῷ νό-
μῳ καὶ τῷ περὶ σοῦ κηρύγματι ὥσπερ τισὶ ζάλαις
καὶ τρικυμίαις κακῶν διαφορουμένη, ἐξεροῦσα
μὲν ἐξώλεις λόγους. γράφουσα δὲ τούτους, ἐκφαί-
νει. οἷς οὐδέποτε ὁ τῷ ἀιδίῳ τῆς αὐτοῦ πηγῆς τῶν ἀεὶ
συνυπάρχων. ταῖς περὶ σεαυτοῦ γνώσεσιν ἀφώρι-
σας. συναίρει δὲ ὅλως καὶ συμφορὰ δεινὰ αὐτὰ, καὶ
ἄθροισμα ἀσεβήματα. νῦν μὲν, τὰς γλώττας κραδαί-
νουσα. νῦν δ' αὖ πάλιν ταῖς τῶν ἀθλίων σπουδαῖς
ἐπαιρομένη. οἷς ἐπᾴδουσα αὐτὴ παρόντας ἐξα-
πατᾷ καὶ φθείρει. βούλομαι δὲ ἤδη τοῦ προσώπου
αὐτῆς τὴν φύσιν ἐξετάσαι. τί γὰρ δὴ λέγει. ἡ κατε-
χομένη φησίν, οὐ ἤδη ἐγκρατὴς γεγόναμεν ἢ χρῆ-
σθαι ὡς αὐτοὶ βουλόμεθα, πέπτωκε. καὶ ταῦτα πέ-
πτωκεν ἀναιρουμένως, δόλῳ φησὶν ἢ δεινότητι πα-
νουργίας. οὐδὲν διαφέρει. στερεὸν μόνον ἡγεῖται
ὁ διὰ πονηρᾶς ὑπονοίας εἰς αὐτὸν ἀπορρεῖν. πλήρη
φησὶν ἐσόμεθα. προβήσομαι δὲ μικρὸν αὐτὸς ὑπὸ τὸ
πρόσθεν. ὡς αὖ τῶν τῆς μανίας πολέμων θεατὴς γέ-
νωμαι. αὐτὸς ἔφην ἐγὼ προβήσομαι ὁ τοὺς τῶν ἀφρό-

νων πολέμους παύειν εἰωθώς. ἄγε δὴ ἆρον ἆρον. αὐτ-
δῶν ἡ χρεία. μὴ σύγε τοίνυν παύσῃς ἱκετευόμενος· ὑπ-
σχέτω γοῦν σε, ἡ γοῦν τῆς ἀφροδίτης ὁμιλία. ἀλλὰ
γὰρ εἴθε ὡς τοῖς ὄχλοις ἀεὶ συγκροτεῖσθαι δοκῆς,
οὕτω σοι τῇ περὶ τοῦ χριστοῦ διὰ βία προσήνεγκας ἀκμάζειν.
ἰδοὺ δὴ πάλιν αὖ ἱκέτης ἔρχομαι. καὶ τοῖς ὄχλοις
πᾶν πλῆθος ἰδὼν, μάχεσθαι μὲν οὐκ ἐθέλω. τῷ δὲ
τοῦ χριστοῦ πεφραγμένος πίστει, σφετερίζεσθαι καὶ τοὺς
ἄλλους θεραπεύεσθαι βούλομαι. πόθεν φὴς ταῦτα προ-
τὴν ἀρχὴν τοῖς ἤθεσι προσῆκε τοῖς σοῖς. ἀγαπᾷ μέντοι πον
ἡσυχίας εἴπερ [illegible]. ἢ τινα περιουσίαν περιβεβλη-
μένος. μᾶλλον δὲ ἔφην ὅτι προπετέστερος ἐκπληκτικῶς. ὦ
τόλμης ὑπὸ κεραυνῶν ἀξίως καθαιρεθῆναι. ἀκή-
κοας γὰρ ἃ δὲ δεδήλωκε πρώην πρός με, τὸν ἀπογάζον-
τα γέφυρον τῷ κατ' ἐμέ. οὕτω φησὶ πεπόρευμαι.
ἑτοίμως πρὸς θεὸν οὐκ οἶδα ἀλλὰ σοβαρῶς πως καὶ
μάλα ἀκριβῶς ἐξησκημένην. προϊὼν πορρωτέρω,
οὐδὲν ὅτι τῶν δεινῶν ἀποστῶ ποιεῖν. ἀλλ' ὅλον ὡς ἂν
εἴποι τις τῶν τῆς παρανοίας ἀνέωξε θησαυρόν. ἀπο-
λαμβανόμεθα φησί, καὶ τὴν τοῦ [illegible] ἡμᾶς αὐτῶν
ἀφαιρούμεθα. ἀλλ' οὐδέπω ταῦτα πρὸς τὸ πρᾶγμα. τὸ
δὲ ἐξῆς, προσέχετε τὸν νοῦν. αὐτοῦ γὰρ χρὴ τῶν ἑρμηνευτῶν
ῥήμασι. διορώμεθα φησίν. ἐὰν ὑπὸ τῆς αὐτῆς ὑπομεί-
νῃ γνώμης ὁ τῆς ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος, ἀδύνατον
ἡμᾶς τοῦ λοιποῦ δοθῆναι κατὰ τὴν τοῦ νόμου διά-
ταξιν, τὰς ἐνθέσμους καὶ ἀπαραιτήτους θεραπεί-
ας τῷ θεῷ ὑποτελεῖν. ὦ δεινῆς ἀναιδείας. τὴν σπουδὴν τῆς
ἀληθείας, ἀπελέγξαι προσῆκε. ὁ γὰρ αὐτῷ κατὰ τὴν
δουλείαν ἐντυγχάνειν ὤν, τοῦτο τῇ συστολῇ τῆς φρικώσης
ἀπεστερεῖτο. τί φὴς ἄτοπε. διαίρεσιν σὺ προ-

σωτῆρος ἡμῶν δι' ἑαυτὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀμελείας σου διανοί-
ας ἐντυχίζειν μηχανᾷ, καὶ τοὺς ἀνακαλοῦσι πρὸς
πλανηθέντας ἀπολέσαι σπεύδεις; τί οὖν φὴς περί- πλέκοντας
ξω. εἰ μὲν δὴ ἄξιον ἡγήσαιμι δέξασθαι. τοῦτο γὰρ
πολλάκις ἐκ τῆς ἀνοσίας φάρυγγος ἐκβοᾷς. ἐγὼ
δὲ τοὐναντίον ἐρωτήσω. ποῦ δὲ σαφὲς γνώρισμα
καὶ μέτρον τῆς σεαυτοῦ διανοίας ἐπιδείξω. τῶν ἐ-
χρόνων διαπλέξαντα καὶ τοῖς θεοῖς καὶ τοῖς ἀνθρώποις
σαφῆ καταστῆσαι. καὶ μάλιστα ὅτι τὰ ἰοβόλα τῶν ἑρ-
πετῶν, τοσοῦτον μᾶλλον ἀγριαίνει τὰ φύσει, ὅταν
ἑαυτὰ τοῖς τῶν φωλεῶν μυχοῖς ἐνιδρυνθέντα αἰσθηθῇ.
ἐκεῖνο δὲ γελοῖον ἄγαν αὐτοῦ. τὸ σπουδαίως δὲ μάλα
καθάπερ ὑπὸ προσωπεῖον αἰδοῦς σιγῇ κελεύ-
εται. τῇ μὲν τοῦ σχήματος τέχνῃ, τὸ θαυμαστὸν σεαυτοῦ
καὶ χαρίεν ἤδη συγχωρεῖς. κακῶν δὲ μυρίων καὶ
ἐπιβουλῶν ἔνδον γέμων, τοὺς πολλοὺς λέληθας. αἰαῖ
ὢ τῆς ἀθλιότητος. ὡς ὁ πονηρὸς βεβούληται, οὕτως
ἄρτι ἡμῖν ἀνομίας ἐργαστήριον κατεσκεύασται. λέγε
δὴ νῦν μοι παρελθὼν τῆς σεαυτοῦ πίστεως τὸ γνώρισ-
μα. καὶ μηδαμῶς γε ἀποσιωπήσῃς. ὢ τὸ μὲν στό-
μα διαστρέφον, τὴν δὲ φύσιν ὀξύρροπον πρὸς πο-
νηρίαν κεκτημένε. ἕνα λέγεις θεόν, συμπαθῆ φὰν ἔχεις
καρδίαν. οὕτω φρονεῖ. τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἄναρχον καὶ
ἀτελεύτητον λόγον. λόγον εἶναι φής, ἢ ἔργῳ τοῦτο. ὃ
τῷ πνεύματι. εἴτε περαιτέρω πρὸς τελειότητος, τοῦτ-
ο ἀναιρῶ. εἴτε πρὸς ἀσεβῆ χωρισμὸν συγκατα-
τάττεις, τοῦτ' οὔτε ὀρθὸν οὔτε κοινὸν ὁμολογῶ. εἰ
τὴν τοῦ σώματος ξενίαν πρὸς οἰκονομίαν τῶν θείων
ἐνεργειῶν παραλαμβάνεις, οὐκ ἀποδοκιμάζω. εἰ
τὸ κοινὰ τῆς ἰδιότητος ἐν τῷ ὑπερέχοντι λόγῳ γε-

γεννᾶσθαι λέγεις, δεχόμεθα. τίς ἔγνω τὸν πατέρα μὴ ἐλ-
θὼν ἀπὸ τοῦ πατρός. ἵνα ἔγνω ὅτι πρὶν εἶναι ὂν ἀϊδίως
καὶ ἀνάρχως ἐξ αὐτοῦ γεγέννηκε. σὺ μὲν ὑπόστασιν
ξένην ὑποτάττειν οἶδας. κακῶς δήπου πιστεύων.
ἐγὼ δὲ τῆς ὑπερεχούσης καὶ τὰ πάντα συνεχούσης δυ-
νάμεως τὸ πλήρωμα πατρὸς καὶ υἱοῦ οὐσίαν μίαν εἶναι
γινώσκω. εἰ τοίνυν σὺ ἀφαιρεῖς μὲν ἀϊδίου, ἀφ'
οὗ χωρισθῆναι οὐδὲ διάνοια τῶν ἐρεσχελούντων δε-
δύνηται οὐδέποτε οὐδέν. προσθήκης δὲ χάριν πληρώματος
ὁ δεσπότης. καὶ ὅλως γνωρίζομεν τὰ ζηλοτύπων διορί-
ζει. ἐκεῖνο ὡς ὁλόκληρον μὲν ἐξ ἑαυτοῦ τὴν ἀϊδιό-
τητα δέδωκεν. ἀδιάφθορον δὲ τὴν ἔννοιαν.
ἀθανασίας τε δι' ἑαυτοῦ καὶ ἐκκλησίας ἐνθάδε πί-
στιν. κατέβαλε οὖν δὴ κατέβαλε τὸ σύνηθες τοῦ
ἀνομήματος ὦ ἄστατε σὺ καὶ ἄφρονε, καὶ τὰ κακὰ πρὸ
ἀπιστίαν τῶν ἀνοήτων ἐξάγων. εἰ πῶς ἀρχῆς ὁ πο-
νηρὸς τῇ ἑαυτοῦ κακίας ἐφείσατο κακία. καὶ τοῖς μὲν ἴσως
ἢ θεὸς τὸ τοιοῦτον εἶναι δοκεῖ. οὕτω γὰρ σεαυτὸν πέπεικας,
ἐστὶν ἄπειρος ἄεθλον τὸ κακόν. φέρε δὴ τοῖς ἐν τοῖς ἀπο-
στήμασι διαβιβάσω παγίδας, ἄκουε ὦ δαιμόνιε ἄρτι.
σοὶ γὰρ διαλέξομαι. τῆς ἐκκλησίας δήπου τοῦ θεοῦ ἀπο-
κεκηρυγμένος, οὐκ αἰσθάνῃ. ἀπόλωλας δὲ ἤδη. ἐὰν
μὴ βλέψας εἰς σεαυτὸν τὴν παροῦσάν σοι καταφρόνησιν
ἄνοιαν. ἀγερθεὶς ὡς ὄχλοι συμπεριπατοῦσί σοι, καὶ τὰς
φροντίδας ἀπελαφρύνουσιν; ἄκουε οὖν δὴ μικρὸν
ὑποδείξω τὰ ὦτα ἀνοίξας ἄρτι, καὶ γνώσῃ τὴν σεαυτοῦ
ἄνοιαν. σὺ δὲ ἀπαίδευτον καὶ δύσμαθη θεοῦ ἑρμηνείας εἴης τῶν
λεγομένων, εἰ πίστεως ἔχοιτο. ἐγὼ γὰρ ὅσος αὐτὸς ἵλεω
ἔχων τὴν πατρικήν σου προσμένηθεν, καὶ ἐξ ἑλληνικῆς καὶ
ἐκ ῥωμαϊκῆς γραφῆς πάνυ ἀρχαιοτάτης, σαφῶς

Ση. ταῦτ θαυμαστά:

ἀποδείξω τὴν ἀφρόνου μανίαν. πρὸ διςχιλίων που ἐτῶν
ὑπὸ τῆς ἐρυθρᾶς περρυηθεῖσαν τε καὶ πεφυραθεῖ-
σαν. ἔφη γὰρ ἐκείνη γε. οὐ καί σοι λάβη ἐν περικαλ(οις)
κεραμίων χωρίοις. ἠξίωσε γάρ σοι καιρός. ἐκ μετὰ τῶν δει-
μῶν καὶ τῶν σαυτῆς θυγατέρων, δεινὸν ἀγαθὸν καὶ ὠμ-
καὶ παγχάλεπον ὑπελθεῖν ἀναγκασθήσῃ. ἀφοῦ κρι-
τήριον μελῶ γε ἀπάντας πιστῶς τε καὶ εὐσεβῶς δια-
δοθήσεται. σὺ δὲ πρὸς ἔσχατον ἀποκαλινδεῖ καταστρο-
φῆς. ὑμεῖς γὰρ τῶν ὁμοίων ἀνθῶν τὸ δεσποτήριον ἀνα-
σπᾶσθαι τετολμήκατε, καὶ δήγματι ταράξαι. καὶ
μέντοι σιδηροῖς ἐχρήσατε τοῖς ὀδοῦσι. τί δῆτα ὦ
πανοῦργε. που γῆς σαυτὸν εἶναι ὁμολογεῖς. ἐκεῖ
δηλονότι. κατέχω γάρ σου τὰ γεγραμμένα, ἃ τῆς
μανίας καταγέλω πρὸς ἐμὲ διεχάραξας. ἐν οἷς φῆς
πάντα τὸν λάβδον δήμιον ἐπίστασθαι εἶναί σοι πρὸς
σφαγὰν δήπου. εἰ δὲ οὐ φῇς ταυτὶ οὕτως ἔχειν, μεθ-
τέθραμμαι ἤδη τὸν θεόν. ἡμῶν ἀρχαιότατον τῆς ἐρυθρ-
πυκτίον. ὑψηνικῇ σαυτῇ τὰ γραμμάτων γλώττῃ ἐς ἀλεξαν-
δρίαν ἀποστέλλειν ὡς ἂν θᾶττον ἀπόλοιο. εἶτα σὺ
ἀναμφίβολος ὦ δικηγοροφόρε, εἶτα σὺ σαφῶς ἀπο-
λώλας, ὦ ἄθλιε, τοιούτῳ δεινῷ περιεστοιχισμένος;
ἴσμεν. ἴσμεν σου τὸ ἐγχείρημα. ποία φροντὶς περὶ ἂν
σε θρασύνει θεός. οὐκ ἐλεηθεὶς ἡμᾶς ὦ δύστηνε καὶ τα-
λαίπωρε. ὦ τῆς ἀμβλυτῆτος τῶν σῶν φρενῶν. ὅς,
οὐ δὲ τὴν νόσον καὶ τὴν ἀμηχανίαν τῆς σεαυτοῦ τύ-
χης ἀναστέλλεις ὦ ἀνόσιε. ὃς τὴν ἀλήθειαν ποικίλοις
διορύττεις λόγοις. καὶ τοιοῦτος ὤν, οὐκ αἰσχύνῃ ἡμῶν
ἀξίων. καὶ νῦν μέν γε ἐλέγχων ὡς γε οἶδ. νῦν δὲ αὖ
πάλιν νουθετῶν ὡς πιστεῖ καὶ λόγοις ὑπερφέρων.
περὶ οὗ δῆτα οἱ ἄθλιοι ὑπηκοΐαν ἑαυτοῖς πο-

ἐλίζεσθαι γνώσονται. καίτοι οὐδὲ συγγίνεσθαι τῷ
τοιούτῳ ἐχρῆν. οὐδὲ ὅλως αὐτὸν προσφθέγγεσθαι.
πολλῷ εἰ μή τις ἐν τοῖς ἀπούλοις τούτοις ῥήμασι
τὴν τοῦ ὀρθῶς βιοῦν ἐλπίδα τοῖς μείζοσι ἀποκλεί-
εσθαι οἴεται. ἀλλ' οὖν ἐστι τοῦτο. πολλοῦ γε καὶ δεῖ.
τὸ δὲ ἀληθές, ὦ τῆς ἡμετέρας διανοίας ὅσα τοῦτο
σαυτῷ ἀμφιγνοεῖς. τίς ἀρχὰς εἰς σὲ ὑμᾶς τῆς χαλεπῆς
τούτου γλώττης καὶ τῆς ὅπλως ἀναγκάζεσθαι κατηνάγκα-
σεν. εἶεν. ἀλλὰ πάντα ἤδη σε βαδιούμεθα τῷ λόγῳ
ὦ τὴν μὲν ψυχὴν ἄφρονος, τὴν δὲ γλῶτταν στωμύ-
λε. ἄπιστε δὲ τὰς φρένας. δὸς δή μοι τῷ λόγῳ. οὐκ
ἀμφιλαφές τι λέγω καὶ ἰσοσκελὲς τὸ πεδίον. ἀλλ' ὅ
κύκλῳ γε σὺ περιέγραφον. μὴ σαθρὸν μόνον, ἀλλ' ἐρ-
ρωμένον τε καὶ στερρὸν τῇ φύσει. ὦ ἀνόσιε δῆτα καὶ
κάκιστε καὶ κρυφίνου. αἰσχύνομαι γὰρ ταῦτα λέγειν.
μᾶλλον δὲ βραχὺ ἤδη σοι παρελάσας, καὶ συμπο-
δίσας τῷ λόγῳ, εἰς μέσον σε καταστήσω. ὡς ἂν
πᾶς ὁ δῆμος τὴν σὴν καταμάθῃ φαυλότητα. ἐπ'
αὐτὸ δὲ πορεύσομαι ἤδη τὸ πρᾶγμα. νῦν μὲν μελέται
δή που θεῖαι εἰσὶν ἄνδρες. προσιῶμεν ταῖς σοῖς χερσὶ
ὑποκαλεῖσθαι δὴ τὸν θεόν. μᾶλλον δὲ μικρὸν ὕστερον,
ἔπειμοι ὦ θερμότατε σύ, ἵνα θεὸν ὑποκαλέσῃ πρὸς
βοήθειαν. ἀλλὰ γὰρ ἠρεμεῖν οὐ δυνάμεθα. ὦ τῶν πάν-
των ἔχων τὸ κράτος δέσποτα. ὦ τῆς μοναρχίας δυνά-
μεως πρ. [illegible]ε τουτονὶ τὸν ἀνόσιον, ἀνάθη τε καὶ
λύσας. καὶ μέντοι καὶ ζωμεῖς καὶ ὀδύνας ἡ
σὴ ἐκκλησία. ἀρθρός σοι τόπον ἤδη προσαρ-
μόζει. καὶ μάλα γε σὺ φυλακέ. ἐφ' οὗ καθιζάνων
οἶμαι, σύνοδον ἑαυτῷ. ἢ παῖδα τὸν χ(ριστὸ)ν τὸν σόν. τὸν
ἐκ σοῦ. τὸν τῆς ἡμετέρας ὑπηκοΐας ἀρχηγέτην,

θείως νόμῳ περιποιεῖται καὶ ἔοικε. συνάπτου σὺν αὐ-
τῷ βολῶσε, τῆς θαυμασίας πίστεως. σὺ τὴν κατὰ τό-
πον κινεῖσθαι δι' αὐτὰ κίνησιν οἴει. σὺ τῆς ἀφα-
νεστάτης καθέδρας κύκλῳ περιγέγραφε τὴν τόλμαν. ποῦ
γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ σὴ παρουσία. ἢ ποῦ τὴν σὴν οὐ πάν-
τες ἐνέργειαν ἐκ τῶν ἀεὶ παντὸς ὑπακουόντων νόμων
αἰσθάνονται. πάντα γὰρ αὐτὸς περιέχεις. καὶ ἔξω σοῦ,
οὔτε τόπον, οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἐννοεῖσθαι θέμις. οὕτως
ἡ σὴ δύναμις μετ' ἐνεργείας ἐστὶν ἄπειρος. σὺ μὲν
δή, συνάπτουσιν ὁ θεός. ὑμεῖς δὲ πᾶς ὁ λαός, προσέχε-
τε τὸν νοῦν. ὁ γὰρ ἀναίσχυντος οὗτος καὶ ἄφρος. ὁ
[illegible] μοχθηρίας τε καὶ ἀνομίας, ὁμοίως ἐληλα-
κώς, εἰς λήθην σκήπτεται. ἄπαγε φησίν. οὐ βουλό-
μενον τὸν θεὸν ἐμὰ ὕβρεων πάθη δοκεῖν ἀνέχεσθαι. καὶ
διὰ τοῦτο [illegible] καὶ [illegible] θαυμασίαν γε
τὴν πίστιν. ὡς ὁ θεὸς νεογενῆ καὶ νεόκτιστον οὐσίαν χριστοῦ
ποιησάμενος. βοηθεῖν ἑαυτῷ παρεσκευάσατο ὡς
γέμοι δοκεῖ. ὁ γὰρ αὖ φησὶν ἀπ' αὐτοῦ ἀφελής, τοῦ
ἐλεγχθῆναι πεποίηκας. εἶτα ὦ λυμεὼν καὶ ὄλεθρε,
σοὶ τοῦτο ἐστὶ πίστις; σὺ καθ' ὑπόθεσιν καὶ πλάσμα
λαμβάνεις, τὸν τὰ πλάσματα τῶν ἐθνῶν κατακρί-
ναντα; σὺ [illegible] κακῶς, καὶ ὡς περὶ καθηκόν-
των [illegible] τὸν ἀεὶ ἐν θυμηδίαις καὶ λογισμοῖς,
τῷ συνάρχῳ τῇ τοῦ πατρὸς ἀϊδιότητι πάντα διανύ-
σαντα; ἐφαρμόσον νῦν εἰ δὴ τολμᾷς. ἐφάρμοσον
φημὶ τῷ θεῷ, καὶ τὸ ἀλγεῖσθαι καὶ τὸ ἐκπλήττειν τὸ
ἐκβησόμενον. ἔτι δὲ τὸ ἐνθυμεῖσθαι. τὸ λογίζεσθαι.
τὸ σκεπτόμενον γνώμην ἀποφαίνεσθαι καὶ διαρ-
θροῦν. καὶ ὅλως, τὸ τέρπεσθαι. τὸ ἀλγεῖν. τὸ λυπεῖσθαι.
τί τοίνυν φῂς ὦ τῶν ἀθλίων ἀθλιώτερε. ὦ τῆς κα-

κίας αὐτὸ χρῆμα καὶ ἄγαλμα. συνιεὶς δὴ εἰ δύναμαι ὡς ἐν
αὐτῇ μέσου τῇ πανουργίᾳ, μοχθηρὸς ἂν ἁλίσκῃ. οὐχί
φησὶ δι' ἡμᾶς πέπονθεν. ἀλλ' ἤδη φθάσας ἔμελλε εἰπεῖν,
ὡς μορφῇ σωματικῇ ἐπεσκέφθη. καί φησιν. ἀλλὰ δέος
μὴ δόξωμεν κατ' αὐτὸν ἐλαττοῦν. εἶτα ὦ τῶν θη-
ρίων μεστότατε ταῦτα λέγων οὐ μαίνῃ σαφῶς καὶ λυτ-
τᾷς; ἰδοὺ γὰρ δὴ ὁ κόσμος αὐτὸς μορφή. ἤτοι σχῆ-
μα τυγχάνει ὤν. καὶ οἱ ἀστέρες σχήματι ... περι-
βέβληνται. καὶ ὅλως τὸ πᾶν τοῦ σφαιροειδοῦς τού-
του κύκλου εἶδος τῶν ὄντων τυγχάνει ὄν, καὶ ὡς ἄν
μόρφωμα. καὶ ὅμως ὁ θεὸς πανταχοῦ πάρεστι. ποῦ
τοίνυν εἰσὶν ἐν τῷ θεῷ αἱ ὕβρεις. ἢ κατὰ τί ὁ θεὸς
ἐλαττοῦται, ὦ παράσκοπε τῆς ἀληθείας σύ. λογί-
σαι δὴ οὖν ἐν σαυτοῦ τεκμαιρόμενος, καὶ ἐνθυ-
μήθητι. εἰ ἁμάρτημα εἶναι δοκεῖ τὸ ἐν χριστῷ πα-
ρεῖναι τὸν θεόν. ἐκεῖνος μὲν οὖν κατεῖδε τὴν ἀπορίαν
τοῦ λόγου, καὶ τὴν ἐπιμέλειαν οὐ βραδέως ἐπήγα-
γε. χωρὶς δὲ τούτων καθ' ἑκάστην δήπου θεῶν ἡμέραν,
ἁμαρτήματα ἐν τῷ κόσμῳ γίνεται. ὅμως ὁ θεὸς πά-
ρεστι καὶ τὰ τῆς δίκης οὐχ ὑστερίζει. τί οὖν ἐλατ-
τοῦται ἐς τὸ μέγεθος αὐτοῦ τῆς δυνάμεως ὁ τὰ
πανταχοῦ διαισθανόμενος. οὐδὲν οἶμαι. ὁ μὲν γὰρ
τοῦ κόσμου νοῦς, διὰ τοῦ θεοῦ. διὰ τοῦ πάντα δια-
μονή. διὰ τοῦ πάντα δίκη. ἡ δὲ τοῦ χριστοῦ πίστις, ἀλ-
λως ἐξ αὐτοῦ. ὅλως δὲ θεοῦ νόμος ἐστὶ χριστός. διὰ τοῦ
τὸ ἄπειρον ἅμα καὶ ἀτελεύτητον ἔχων. ἀλλὰ γὰρ
σὺ κατὰ σεαυτὸν ἐν νόσῳ φαίνῃ, ὦ τῆς μανίας. λίαν
περίβλεπτον νῦν ἐς τὴν σαυτοῦ ἀπώλειαν τὸ τοῦ
διαβόλου ξίφος. ὁρᾶτε δὴ πάντα ὁρᾶτε. ὡς γεγη-
ρακὼς ἤδη καταισχύνεται φωνάς. τὸ τοῦ ὅλως ἐνισχημέ-

ναι δήγμασι. ὡς αἱ φλέβες αὐτοῦ καὶ ἀρτηρίαι τῷ ἰῷ
ἐμπεπλησμέναι, δεινὰς ἀνακινοῦσιν ὀδύνας. ὡς
διερρύηκεν αὐτοῦ τὸ σῶμα πᾶν κατατηκόμενον. αἰσχύ-
νεταί τε καὶ ῥύπου καὶ θρήνων, καὶ ἀμελείας, καὶ φει-
νης. καὶ μυελῶν πεπληρωμένη κακῶν. καὶ δεινῶς κατέ-
σκληκεν. ὡς ἀηδὲς καὶ κατάρρυπον τὸ τῆς κόμης
εἶδος. ὡς ὅλος ἐρυθηνὴς καὶ ἐξακανθῶν ἤδη τὸ βλέμ-
μα. ὡς ἄναιμον τὸ πρόσωπον καὶ ὑπὸ μελαινομένης
ἐκτετηκός. ὡς ὁμοῦ πάντα εἰς αὐτὸν συνδραμόντα.
οἶστρος. μανία τε καὶ ματαιότης διὰ τὸ χρόνιον τοῦ
πάθους, ἀγελοῖόν τε καὶ θηριώδη πεποιήκασιν. αὐ-
τίκα οὐδὲ ἐπαισθανόμενος οὗ δὴ κακοῦ τυγχάνει
ὤν. αἴρομαι φησὶν ἐφ' ἡδονῆς. καὶ πηδῶ γε σκιρτῶν
ὑπὸ χαρᾶς καὶ πτεροῦμαι. καὶ πάλιν νεανικῶς γε-
λῶν, εἶτα φησὶν ἀπολώμεθα. τοῦτο μέντοι καὶ ἀλη-
θές ἐστι. σοὶ γὰρ μόνῳ ἡ κακία τὰς παρ' ἑαυτῆς ἀσπου-
δάς, δαψιλῶς κεχορήγηκε. καὶ ὁ πολλῆς ἐώνητο τι-
μῆς, τοῦτό σοι ῥᾷστα δεδώρηται. φέρε δὴ νῦν εἰπὲ
ποῦ τὰ σοφισμάτιά σου ἐστὶ παραγγέλματα. ἀπόνηται
δὴ τὰ τῶν ὧν ἥλως σεαυτὸν εἴσοιντε, ὦ αὐτόπου γέμ-
ων ἀναισθησίας. καίτοι σύ γε τὴν οἰκουμένην ἐπα-
σαν τοῖς σεαυτοῦ ἀσεβήμασι διαταράξαι ἐσπούδακας.
ἄφαγε σιωπῆς ὡς ἅπαντα ἤδη ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ἐγὼ
ἀνίσταμαι, ἀλλὰ γὰρ ἀπορῶ πότερον μέμφεσθαι ἢ ἐπαι-
νεῖν σε. οὔτε γὰρ βλέπειν εἰς τοῦτον ἔτι δύναμαι, καὶ
τὴν ἀμαθίαν ἐπαισχύνομαι ὦ ἄριστε. ἡ μὲν μὲν
εἰς φῶς κατέσπασε. σεαυτὸν δὲ εἰς σκότος ὦ ταλαί-
πωρε κατέβαλες. τοιοῦτό σοι τῶν πόνων πέφυκε τὸ
τέλος. αἰσχυνθῆναι πάλιν σπουδάζει. πλῆθος εἶναι
φὴς τῶν περὶ σὲ ἁλωμένων, εἰκὸς οἶμαι. καὶ δέ-

χου τούτοις. δέχου φημί. λύκοις γὰρ ἐκείνοις καὶ
λέουσι βρυχησομένοις ἐκδεδώκασι. πολλοὶ ἀλλὰ καὶ
τούτων ἕκαστος προσθήκην κεφαλὰς δέκα καὶ τέρασ-
μασι τούτων ποικιλθὲς, αὕτη καὶ δὴ μάλα ἱδρῶσα. ἐὰν
μὴ τὴν ταχίστην τὴν σεπτὴν δογμάτων ἐκκλησίαν,
τὴν τῆς ἀγάπης εἰρήνην τῷ φίλτρῳ τῆς ὁμονοίας
συνελῆται. οὐδὲ γὰρ δὴ ὑπὸ σοῦ λοιπὸν ἐξαπα-
τηθήσονται οἱ πονηρᾷ συνηθείᾳ καταγνωσμένοι.
οὐδ' ἀνέξονται τέλεον ἀπολέσθαι ταῖς μιαραῖς σου
ζητήσεσιν ἐμπεπλεγμένοι. σαφῆ καὶ γνώριμα πᾶσι
πρὸς γοῦν τὸν ἑξῆς χρόνον τὰ σὰ ἔσται σοφίσματα.
καὶ μὲν οὐδὲ αὐτὸς αἰνίξασθαί τι δυνήσῃ. ἀλλὰ μά-
την σχηματίζων τε καὶ περικόπτων λόγων
καθ' ὑποκρινόμενος. καὶ ἀπολογητικός ὡς ἐπὶ προ-
σωπεῖον ἔξωθεν περιτιθέμενος, μάταιον ἔσται
σου τὸ ὅλον τέχνασμα. αὐτίκα γὰρ σε ἡ ἀλήθεια
ἐλεγχθήσεται. αὐτίκα σου τὰς φλόγας ὁ τῆς θείας δυ-
νάμεως ὡς ἐπιὼν ὄμβρος, ἀποσβέσει. καὶ μέντοι
καὶ τοὺς ἑταίρους καὶ ὁμογνώμονάς σου ἐνόχους ἐπὶ
τῇ βουλῇ γνωριμένους, αἱ τῶν δημοσίων λειτουργημά-
των καταλήψονται φροντίδες. ἐάν γε μὴ τὴν ταχί-
στην ἀποφυγόντες τὴν πρὸς σὲ συνουσίαν, τὴν ἀδιά-
φθορον ἀνταλλάξωνται πίστιν. σὺ δὲ ὅσοι εὔφρων
ἀνήρ, δέξαι μοι δὸς τῆς σῆς προαιρέσεως εἰ αὐτῷ
πιστεύεις, καὶ ἔρρωσαι τῷ βεβαίῳ τῆς πίστεως. καὶ
καθαρὰν ὅλως ἔχεις συνείδησιν, ἧκε πρὸς ἐμέ. ἧκε
φημὶ πρὸς θεὸν ἄνω. πίστευσον ὡς ταῖς ἐμαυτοῦ
ποθοῦσι διερευνήσομαι τὰ ἀπόρρητα τῆς καρ-
δίας, καὶ μέντοι μανικὸν ἐν εἶναι δόξῃ. τὴν θεὸν
ἐπικαλεσάμενος χθὲς, παρεκάλεσά σε κάλλιον

ἴσομαι. ἐὰν δὲ ὑγιαίνων τὰ κατὰ ψυχὴν φανῇ τὸ τῆς ἀληθείας φῶς ἐπιγνοὺς ἐν σοί, καὶ τῷ θεῷ χάριν εἴσομαι, καὶ ἐμαυτῷ τῆς εὐσεβείας συνησθήσομαι κ(αὶ) αὐτῇ χαίρω. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει ἀγαπητοί:—

Διὰ συγκλητίου καὶ γαυδεντίου μαγιστριανῶν ἐκομίσθη καὶ ταῦτα. ὅτε πατέριος ἦν ἔπαρχος αἰγύπτου. καὶ ἀνεγνώσθη ἐν τῷ παλατίῳ:—

Κατὰ Εὐσεβίου καὶ Θεογνίου

Κωνσταντῖνος σεβαστὸς τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ νικομηδέων. Τὸν δεσπότην θ(εὸ)ν δηλαδὴ καὶ σ(ωτῆ)ρα χ(ριστὸ)ν, ἀκριβῶς ἅπαντες ἴστε ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. π(ατέ)ρα τε καὶ υἱὸν εἶναι. π(ατέ)ρα φημὶ ἄναρχον. ἄνευ τέλους, γονέα τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ. υἱὸν δὲ τουτέστι τὴν τοῦ π(ατ)ρὸς βούλησιν. ἥτις οὔτε δι' ἐνθυμήσεως τινὸς ἀνελήφθη. οὔτε πρὸς τὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ τελεσιουργίαν διά τινος ἐξεζητημένης οὐσίας κατελήφθη. ὅς γὰρ τοῦτο καὶ νοεῖ καὶ νοήσει, οὗτος ἕξει πρὸς ἅπαντι τιμωρίας γένος ἀκάματον ὑπομονήν. ἀλλὰ γὰρ ὁ τοῦ θ(εο)ῦ υἱὸς χ(ριστό)ς. ὁ τῶν ἁπάντων δημιουργός, καὶ τῆς ἀθανασίας αὐτῆς χορηγός, ἐγεννήθη ὅσον πρὸς πίστιν ἀνήκει ἣν πεπιστεύκαμεν. ἐγεννήθη. μᾶλλον δὲ προῆλθεν αὐτός. καὶ πάντοτε ἐν τῷ π(ατ)ρὶ ὤν, ἐπὶ τὴν τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένων διακόσμησιν. ἐγεννήθη τοίνυν ἀμερίστῳ προελεύσει. ἡ γὰρ βούλησις ὁμοῦ, καὶ τῷ οἰκητηρίῳ αὐτῆς ἐμπέπηγε. καὶ ταῦθ' ἅπερ διαφόρου δεῖται ἐπιμελείας κατὰ τὴν ἑκάστου ποιότητα, πράττει τε καὶ διοικεῖ. τί οὖν ἐστι τὸ μεταξὺ τοῦ θ(εο)ῦ τοῦ π(ατ)ρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ; οὐδὲν δηλαδή. αὕτη γὰρ ἡ τῶν πραγμάτων ἐκπλήρωσις, αἰσθήσει παρείληφε τὸ τῆς βουλήσεως πρόσταγμα.

οὐχὶ δὲ μερισθεῖσαν ἐκ τῆς τοῦ π(ατ)ρὸς οὐσίας, τὴν βούλησιν διέζευξεν, ὁ δὲ τούτοις ἕπεται τίς ἐστιν ὃς τοῦ χ(ριστο)ῦ τοῦ ἐμοῦ δεσπότου πάθος δι' αὐτοῦ μαθὼν ἢ μωρίαν δέδιεν. ἆρ' οὖν πάσχει ὁ θ(εό)ς; ἐπειδὰν ἡ τοῦ σεμνοῦ σώματος οἴκησις πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ἰδίας, ἁγιότητος ὁρμᾷ, ἢ ὑποπίπτει θίξει τὸ τοῦ σώματος ἐκκεχωρισμένον. ἆρ' οὐχὶ διέζευκται τοῦ θ(εο)ῦ ὅπερ ἐκ τῆς τοῦ σώματος ἀφῄρηται ταπεινότητος; οὐχὶ δὲ ζῶμεν καὶ πρὸς θάνατον ἡ τῆς ψυχῆς εὔκλεια τὸ σῶμα προσκαλεῖται; τί τοίνυν ἐνταῦθα ἡ ἀβλαβής τε καὶ εἰλικρινὴς πίστις ἄξιον ἀμφιβολίας κατείληφεν. ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι σεμνότατον σῶμα ὁ θ(εὸ)ς ἐπελέξατο, δι' οὗ τὰ τῆς πίστεως τεκμήρια καὶ τὰ τῆς οἰκείας ἀρετῆς ὑποδείγματα ἠβούλετο ἐμφανίζειν, καὶ τὴν ἤδη συγκεχυμένην ὀλεθρίῳ πλάνην. τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπώλειαν ἀποσκεδάσαι. καινήν τε θρησκείας διδόναι διδασκαλίαν. καὶ τῷ τῆς ἁγνείας ὑποδείγματι τὰς ἀναξίας τοῦ νοῦ πράξεις καθαίρειν. ἔπειτα τὴν μὲν τοῦ θανάτου βάσανον ἐκλύειν. τὰ δὲ τῆς ἀθανασίας ἔπαθλα προαναφωνεῖν. ἀλλ' ὑμεῖς. οὓς λοιπὸν ἀδελφοὺς ἡ τῆς ἀγάπης κοινωνία εἰκότως ὑπ' ἐμοῦ προσαγορεύεσθαι ποιεῖ, οὐκ ἀγνοεῖτέ με τὸν ὑμέτερον συνθεράποντα. οὐκ ἀγνοεῖτε τὸ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ὀχύρωμα. οὗ τὴν φροντίδα γνησίως ἐπανήρημαι. καὶ δι' οὗ τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν οὐ μόνον τὰ ὅπλα κατεμαχεσάμεθα, ἀλλὰ καὶ ζῶντας ἔτι τὴν ἀρετὴν συγκαθείρξαμεν. πρὸς τὸ τὴν τῆς φιλανθρωπίας ἀληθινὴν πίστιν ἐκφᾶναι. ἀγάλλομαι ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τούτοις διὰ τὴν τῆς οἰκουμένης μάλιστα ἀνανέωσιν ἔχαι-

ρον. Καὶ γὰρ θαύματος ὄντως ἄξιον ἀληθῶς, ἔθνη τοσαῦτα εἰς ὁμόνοιαν συνηγμένα, ἃ πρὸ βραχέος ἐλέγετο τὸν θεὸν ἀγνοεῖν. πλὴν τί ἔμελλε γινώσκειν τὰ ἔθνη ταῦτα, ἃ οὐδὲ μίαν φιλονεικίας συνετήρησε φροντίδα. τί οὖν νοεῖτε ἀδελφοὶ ἀγαπητοί. ὡς ὑμᾶς αὐτοὺς αἰτιῶμαι. χριστιανοὶ ἐσμέν, καὶ οἰκτρᾷ διαθέσει διχονοοῦμεν. αὕτη ἄρα ἐστὶν ἡ ἡμετέρα πίστις; αὕτη ἡ τοῦ ἁγιωτάτου νόμου διδασκαλία; ἀλλὰ τί ἐστιν αἰτία δι᾽ ἣν ὁ τοῦ παρόντος κακοῦ ὄλεθρος ἐξεγήγερται. ὢ τῆς ἀτοπίας. ὢ μείζονος ὑπερβολῆς πάσης ἀγανακτήσεως μέγεθος ὑπερβαίνουσα. τίς ἡ τοῦ ληστρικοῦ τούτου ἀναπέφανται δεινότης, ἡ τὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν ἀρνεῖσθαι, ἐξ ἀμερίστου τοῦ πατρὸς οὐσίας προεληλυθέναι. ἆρ᾽ οὐχὶ πανταχοῦ ἐστιν ὁ θεός; καίτοιγε τοῦτον πάντοτε παρεῖναι ἡμῖν αἰσθανόμεθα. ἆρ᾽ οὐχὶ διὰ τῆς τούτου δυνάμεως, ἡ τῶν ὅλων συνέστηκεν εὐκοσμία; καίτοιγε τῆς τοῦ χωρισμοῦ διαστάσεως ἐστέρηται. μὴ οὖν ἡμῖν τι πέπρακται ἀγαπητοὶ ἀδελφοί; καταμάθετε νῦν ἀξιῶ τὰς βασάνους τῆς παρούσης ἀλγηδόνος. ὁμολογητὰς ὑμᾶς εἶναι τούτου ἐπιτηδεύεσθε. ὃν εἶναι ἀρνεῖσθε. τοῦ καθ᾽ ὑμᾶς τοῦ πανώλου διδασκάλου πείθοντος. ἱκετεύω τίς ἐστιν ὁ ταῦτα διδάξας οὕτως, ἀκέραιον πλῆθος. Εὐσέβιος δηλαδή, ὁ τῆς τυραννικῆς ὠμότητος συμμύστης. ὅτι γὰρ πανταχοῦ τοῦ τυράννου γέγονε πρόσφυξ, πάντοθεν ἔξεστι συνορᾶν. τοῦτο μὲν γὰρ αἱ τῶν ἐπισκόπων σφαγαὶ διαμαρτύρονται. ἀλλὰ τῶν ἀληθῶς ἐπισκόπων. τοῦτο δὲ ἡ χαλεπωτάτη τῶν χριστιανῶν ἐκδίωξις διαρρήδην βοᾷ. οὐδὲν γὰρ περὶ τῶν εἰς ἐμὲ γεγενημένων ὕβρεων νῦν ἐρῶ. δι᾽ ὧν ὅτι μάλιστα

αἱ τῶν

αἱ τῶν ἐναντίων μερῶν ἐπεχειρεῖτο συνδρομαί. οὗτος καὶ ὀφθαλμοὺς κατασκόπους ὑπέπεμπε κατ᾽ ἐμοῦ. καὶ μόνον οὐκ ἐνόπλους τῷ τυράννῳ συνεισέφερεν ὑπουργίας. μηδέ μέ τις οἰέσθω εἶναι πρὸς τὴν τούτων ἀπόδειξιν ἀπαράσκευον. ἔλεγχος γάρ ἐστιν ἀκριβής, ὅτι τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, τοὺς Εὐσεβίῳ παρεπομένους, φανερῶς ὑπ᾽ ἐμοῦ συνειλῆφθαι συνέστηκεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρίημι. ἃ νῦν οὐκ ἀγανακτήσεως ἕνεκεν, ἀλλ᾽ εἰς ἐκείνων αἰσχύνην ὑπ᾽ ἐμοῦ προενήνεκται. ἐκεῖνο μόνον δέδια. ἐκεῖνο διαλογίζομαι. ὅτι ὑμᾶς ὁρῶ περὶ τὴν τοῦ ἐγκλήματος κεκλῆσθαι κοινωνίαν. διὰ γὰρ τῆς Εὐσεβίου ἀγωγῆς τε καὶ διαστροφῆς, συνείδησιν τῆς ἀληθείας κεχωρισμένην ἀντειλήφατε. ἀλλ᾽ ἔστιν οὐ βραδεῖα θεραπεία. εἴγε ἐπίσκοπον πιστόν τε καὶ ἀκέραιον νῦν γοῦν λαβόντες, πρὸς τὸν θεὸν ἀποβλέψητε. ὅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν ὑμῖν ἐστι. καὶ πάλαι ἐχρῆν τῆς ὑμετέρας κρίσεως ἠρτῆσθαι. εἰ μὴ ὁ προειρημένος Εὐσέβιος δεινῇ τότε συλλαβομένων αὐτῶν, ἐνταῦθα ἐληλύθει. καὶ τὴν τῆς τάξεως ὀρθότητα ἀναιδῶς συνεταράχει. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ περὶ αὐτοῦ τοῦ Εὐσεβίου πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ὀλίγα προσήκει φράσαι, μέμνηται ἡ ὑμετέρα ἀνεξικακία ἐπὶ τῆς Νικαέων πόλεως γεγενῆσθαι σύνοδον. ᾗ καὶ αὐτὸς ἐγὼ πρεπόντως τῇ τῆς ἐμῆς συνειδήσεως λατρείᾳ παρήμην. οὐδὲν ἕτερον βουλόμενος, ἢ ὁμόνοιαν ἅπασιν ἐργάσασθαι. καὶ πρὸ πάντων ἐλέγξαι τε καὶ ἀποσείσασθαι τὸ πρᾶγμα τοῦτο. ὃ τὴν μὲν ἀρχὴν εἴληφε διὰ τῆς Ἀρείου τοῦ Ἀλεξανδρέως ἀπονοίας. ἰσχυροποιήθη δὲ παραχρῆμα

διὰ τῆς Εὐσεβίου ἀτόπου τε καὶ ὀλεθρίας σπουδῆς. ἀλλ᾽ αὐτὸς οὗτος Εὐσέβιος προσφιλέστατοι καὶ τιμιώτατοι. μεθ᾽ ὅσης νομίζετε συνδρομῆς. ἅτε δὴ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτῆς ἡττώμενος. μεθ᾽ ὅσης δὲ αἰσχύνης τῇ πανταχόθεν ἐληλεγμένῃ λοιδορίᾳ συνίστατο. ὑποπέμπων μὲν γάρ μοι διαφόρους τοὺς ἀξιοῦντας ὑπὲρ αὐτοῦ. ἐξαιτούμενος δὲ συμμαχίαν τινά. ὅπως μὴ ἐπὶ τῷ τοσούτῳ ἐλεγχθεὶς πλημμελήματι, τῆς ὑπαρχούσης αὐτῷ τιμῆς ἐκβάλλοιτο. μάρτυς ἐστί μοι τούτου ὁ Θεὸς αὐτός. ὃς ἐμοί τε καὶ ὑμῖν φιλαγάθως ἐπιμένοι. ἐπεὶ καὶ ἐμὲ ἐκεῖνος περιέβαλε καὶ ἀπρεπῶς ὑφήρπασεν. ὃ καὶ ὑμεῖς ἐπιγνώσεσθε. πάντα μὲν γὰρ ἐπεπράχει τότε καθὼς αὐτὸς ἐβούλετο. πᾶν ὁποῖον κακόν, ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ διανοίας ἀποκρυπτόμενος. ἀλλὰ πρῴην ἵνα τὰ λοιπὰ τῆς τούτου σκαιότητος παρῶ, τί μάλιστα μετὰ Θεογνίου ὃν τῆς ἀνοίας ἔχει κοινωνὸν διεπράξατο, ἀκούσατε παρακαλῶ. Ἀλεξανδρείας τινὰς τῆς ἡμετέρας πίστεως ἀναχωρήσαντας, ἐνταῦθα κεκελεύκειν ἀποσταλῆναι. ἐπειδὴ διὰ τῆς τούτων ὑπηρεσίας, ὁ τῆς διχονοίας ἠγείρετο πυρσός. ἀλλ᾽ οὗτοι οἱ καλοί τε καὶ ἀγαθοὶ ἐπίσκοποι. οὓς ἅπαξ ἡ τῆς συνόδου ἀλήθεια πρὸς μετάνοιαν τετηρήκει, οὐ μόνον ἐκείνους ὑπεδέξαντο, καὶ παρ᾽ ἑαυτοῖς ἠσφαλίσαντο, ἀλλὰ καὶ ἐκοινώνησαν αὐτοῖς τῆς τῶν τρόπων κακοηθείας. διὸ τοῦτο περὶ τοὺς ἀχαρίστους τούτους ἔκρινα πρᾶξαι. ἁρπαγέντας γὰρ αὐτούς, ἐκέλευσα ὡς πορρωτάτω ἐξορισθῆναι. νῦν ὑμέτερόν ἐστι πρὸς τὸν Θεὸν ἐκείνῃ τῇ πίστει βλέπειν. ἐν ᾗ πάντοτε καὶ γεγενῆσθαι συνέστηκε. καὶ εἶναι πρέπει καὶ διαπράξασθαι.

οὕτως ἐπισκόπους ἁγνούς τε καὶ ὀρθοδόξους καὶ φιλανθρώπους ἔχοντες, χαίρωμεν. εἴ τις δέ, ἢ πρὸς μνήμην τῶν λυμεώνων ἐκείνων. ἢ πρὸς ἔπαινον ἀπερισκέπτως ἐξαφθῆναι τολμήσοι, παραχρῆμα τῆς ἰδίας τόλμης διὰ τῆς τοῦ θεράποντος τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν ἐμῆς ἐνεργείας, ἀνασταλήσεται. ὁ Θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει ἀγαπητοὶ ἀδελφοί:—

Νικητὴς Κωνσταντῖνος σεβαστὸς Θεοδότῳ:

Ὅση τῆς θείας ὀργῆς ἡ ἰσχὺς πέφυκε. καὶ ἐξ ὧν Εὐσέβιός τε καὶ Θεόγνιος πεπόνθασιν, εὐχερὲς καὶ σὲ μαθεῖν. οἳ τὴν ἁγιωτάτην παροινοῦντες θρησκείαν, τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα, τῷ συστήματι τοῦ αἰσχίστου λῃστηρίου καὶ μετὰ τὸ τυχεῖν συγγνώμης, ἐμίαναν. ὅτε γὰρ μάλιστα μετὰ τὴν τῆς συνόδου ὁμογνώμονα συμφωνίαν ἐχρῆν τὴν προτέραν ἐπανορθώσασθαι πλάνην, τότε τοῖς αὐτοῖς ἀτοπήμασιν ἐμμένοντες ἑάλωσαν. διὰ τοῦτο γοῦν ἡ θεία πρόνοια αὐτοὺς τοῦ ἑαυτῆς ἀπώσατο λαοῦ. ἐπειδὴ μηδὲ ἔφερε τὰς ἀκάκους ψυχάς, ὀλίγων ἀπονοίᾳ φθειρομένας καθορᾶν. καὶ νῦν μὲν ἀξίαν παρ᾽ αὐτῶν ἤνυσε δίκην. μείζονα δὲ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς, διὰ τοῦ παντὸς αἰῶνος κτήσεται. ὅπερ τῇ σῇ ἀγχινοίᾳ δηλωθῆναι δεῖν ἡγησάμεθα. ἵν᾽ εἴ τις κακὴ παραίνεσις τῶν τοιούτων ὡς ἔγωγε οὐκ οἴομαι τῇ σῇ ἐγκαθιδρύθη προαιρέσει. ταύτην τῆς ψυχῆς ἀφελκόμενος, καθαρὰν ὡς προσῆκε τὴν διάνοιαν. εἰλικρινῆ τε καθοσιώσῃς. καὶ ἀχράντῳ πίστει τῷ σεπτῷ Θεῷ παρακαλεῖσθαι προθυμηθῇς. καὶ γὰρ τοῦτο προσῆκόν ἐστιν, ὑπὸ τούτου πράττεσθαι. ὃς δι᾽ ἀκεραίων τῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐπάθλων ἀξιοῦσθαι βούληται. ὁ Θεός σε διαφυλάξει ἀδελφὲ ἀγαπητέ:— :— :—

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE
SERVICE PHOTOGRAPHIQUE

FIN

grec 413

entier.

R 65442
1864:12 5.9.85

C.L